

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ANADOLU SAHASI ESKİ TÜRK EDEBİYATI'NDA
MÜFREDLER**

92926

**TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. ABDULKERİM ABDULKADİROĞLU**

**HAZIRLAYAN:
PERVANE ABDULHALİGOVA**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ
ANKARA 2000**

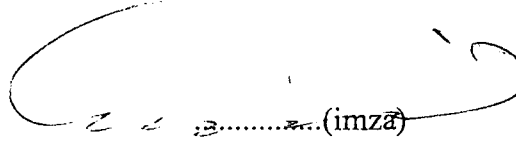
T.C.
Gazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Pervane Abdulhaligova'ya ait "Anadolu Sahası Eski Türk Edebiyatı'nda Müfredler" adlı çalışma, jürimiz tarafından Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

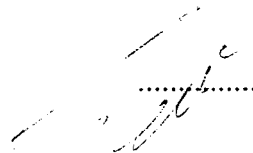
Başkan: Prof.Dr.Cemâl Kurnaz

.....(imza)

Üye: Prof.Dr.Abdulkerim Abdulkadiroğlu (Danışman)

.....(imza)

Üye: Doç. Dr. Ahmet Mermer

.....(imza)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	XIV
GİRİŞ	XVII
TABLO	XXIII
KISALTMALAR	XXX
TRANSKRİPSİYON İŞÂRETLERİ	XXXI
A-)MÜFREDLERLE İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRME	XXXII
a- Nazım Şekli Olarak Müfredler	XXXII
b- Müfredlerde Vezin	XXXIII
c- Redifli Müfredler	XXXIII
d-Şâirlerin Birbirlerine veya Kendilerinden Önceki Şâirlere	
Göndermede Bulundukları veya Nazîre Yazdıkları Müfredler	XXXIV
e- Mülemmâ Müfredler	XXXV
f- Mahlaslı Müfredler	XXXVI
g- Başlıklı Müfredler	XXXVII
h- Müfredlerde Özel Adlar	XXXVIII
ı- Müfredlerde Yer Adları	XXXVIII
B-) KONULARINA GÖRE MÜFREDLER	XXXIX
1 Âh	XXXIX
2 Arnavut	XXXIX
3 Atasözleri ve Meseller	XL

4 Aşk	XLII
5 Ayrılık	XLII
6 Bayram	XLIII
7 Bedduâ	XLIV
8 Bitkiler	XLV
9 Deyimler	XLVIII
10 Dinî Konular	LII
11 Duâ	LIII
12 Fahriye	LIV
13 Garîb ve Gurbet	LIV
14 Gelenekler ve Devrin Sosyal Hayatı	LV
15 Gül ve Bülbül	LVII
16 Hammâm	LVIII
17 Hat Unsurları	LVIII
18 Hezl ve Hiciv	LIX
19 Hikemiyât	LX
20 Kahve	LXI
21 Kanaat	LXII
22 Kozmik Unsurlar	LXII
23 Medhiye	LXIII
24 Mevsimler	LXIV
25 Musikî	LXIV

26 Mûnacât	LXV
27 Nâme	LXV
28 Nasihat	LXVI
29 Na't	LXVII
30 Oruç ve İftar	LXVII
31 Rakîb	LXVIII
32 Sevgilinin Güzellik Unsurları	LXVIII
33 Spor	LXXVI
34 Târihler	LXXVII
35 Tarikatlar	LXXVII
36 Tasavvuf	LXXVIII
37 Taşlar	LXXIX
38 Tevbe	LXXIX
39 Tevhid	LXXX
40 Şâirlerin Kendileriyle İlgili İpuçları Verdikleri Müfredler ve Şâirlikle İlgili Yorumları	LXXX
41 Şâirlerin Dîvânlarından Bahsettikleri Müfredler	LXXXI
42 Şarâb	LXXXIII
43 Şehrengizler	LXXXIV
44 Şem ve Pervâne	LXXXV
45 Şikâyet	LXXXV

C-) METİN

YÜZYILLARA GÖRE MÜFREDLER

ŞÂİRLER

I. XV. Yüzyıl	1
Abdurrahîm Tırsî	2
Adlî	2
Âhî	2
Ahmed Paşa	2
Amrî	5
Cem Sultan	5
Dede Ömer Rûşenî	6
Hamdullah Hamdî	7
Mihrî Hâtun	8
Sultan Veled	9
Muğlalı İbrâhim Şâhidî	9
II. XVI. Yüzyıl	11
Bâkî	12
Behiştî	12
Cemîlî	15
Derzîzâde Ulvî	15
Dukaginzâde Ahmed Bey	15

Gelibolulu Mustafa ‘Âlî	16
Hâletî-i Gülşenî	17
Kemâl Paşazâde-	17
Mesîhî	18
Muhibbî	18
Nev‘î	27
Seyyid Nizamoğlu	28
Şemsî Paşa	28
Ubeydî	29
Vecîhî	29
Yetîm	30
Za‘îfî	31
Zâtî	31

III. XVII. Yüzyıl	33
Azîz Mahmud Hüdâ‘î	34
Bosnalı Alâ‘eddîn Sâbit	36
Bursalı Tâlib	37
Fasîh Ahmed Dede	38
Ferrî Mehmed Dede	43
Hâzık Mehmed Efendi	44
İstanbullu Nâzım	44

Kafzâde Fâ'izî	45
Murâdî (III. Murâd)	46
Nâbî	47
Nâcî Ahmed Dede	52
Nahîfî Süleyman Efendi	52
Nedîm-i Kadîm	53
Nev'îzâde Atâ'î	53
Neylî	53
Sabrî Şâkir	55
Simkeşzâde Feyzî	56
Sükkerî	57
Şeyhülislam Yahyâ	58
Üsküdarlı Sırrî	59
Vecdî	59
Vişnezâde 'İzzetî	59
IV. XVIII. Yüzyıl	62
Abdulhalim Neyyîr	63
Arpaemînîzâde Sâmi	65
Âtîf Efendi	65
Bahkesirli Râsih	65
Beliğ (Mehmed Nâ'il)	66

Enîs Receb Dede	68
Esrâr Dede	68
Hâşim Efendi	69
Hâtem	69
Hilmî	69
Hoca Neş'et	70
Kâmî	72
Mantıkî Ahmed	72
Mirzazâde Sâlim	72
Münîf Antâkî	81
Nâ'ilî-i Kadîm	83
Nedîm	83
Nevres-i Kadîm	84
Râgıb Sâni	85
Râmiz	92
Râtib Ahmed Paşa	93
Râzî Abdullatîf	93
Sâhib Dede	94
Seyyid Mehmed Nisbet	96
Seyyid Vehbî	99
Sezâ'î-i Gülşenî	102
Sünbülzâde Vehbî	103

Şeyh Gâlib	106
Şeyh Mustafa Zekâ'î	108
Tokatlı Kânî	109
V. XIX-XX. Yüzyıl	112
Abdulgâlib Nâsır Dede	113
Ahmed Cevdet Paşa	116
Ahmed Lutfî (Vak'a-nüvîs)	116
Ahmed Remzi Akyürek	117
Ahmed Sûzî	117
Âsaf Dâmad Mahmud Celâleddîn Paşa	120
Avnî	126
Bayburtlu Zihnî	130
Beylikçi 'İzzet Bey	132
Dâniş Mehmed Bey	133
Mehmed Ali Hilmî Dede Baba	133
Enderunlu Osman Vâsîf	134
Enderunlu Fâzıl	134
Es'ad Paşa	135
Eşref	136
Fatin	140

Fehîm Süleyman	141
Fıtnat Zübeyde Hanım	142
Fennî	142
Ferîşteh	144
Gulâmî	144
Hâlet Efendi	145
Hazmî	145
Hersekli Ârif Hikmet	149
Hilmî	156
Hüseyin Vassâf	157
‘İffet (Bursalı Mehmed Emîn)	158
‘İzzet Bey	159
‘İzzet Molla	159
Leskofçalı Gâlib	161
Lutfî Efendi	163
Mehmed Memdûh	165
Meşhûrî	166

Muhyiddin Râ'if Yengin	171
Murâd Emrî	172
Müslim	173
Müş tâk Baba	174
Nakşbenî Ziyâ'üddîn Hâlid	176
Osman Nevres	176
Pertev	180
Refî Kâlâyî	181
Re'îsül-küttâb Süleyman 'Ârif	183
Selâmî Tâhir	185
Senîh Mevlevî	185
Serâyî	187
Sermed	188
Şeref Hanım	189
Şinâsî	191
Şinâver	192
Tâhir Olgun	192

Vak'a-nüvîs Râşid Efendi	193
Şeyh Muhammed Şâban Âmedî	194
Zîver Paşa	195
YÜZYILI BİLİNMEYEN ŞÂİRLER VE MECMÛ'A-I	
EŞ'ÂRLAR	199
Hâmî	200
Hanyavî Şefik Efendi	200
Mâlî	201
Mostarlı Hasan Ziyâ'î	202
Ahmed Rıdvan	203
Vak'a-nüvîs Mehmed Pertev Efendi	205
Mecmû'a-i Eş'âr (Yazarı:Edib Abdulcabbarzâde)	
06.Mil.Eht.2979	206
Mecmû'a-i Eş'âr (İst.Bel.Ktp.Atatürk Ktp.Osman Ergin Yz.	
No:667)	208
Mecmû'a-i Eş'âr (İbrahim Yâver) 06 Mil.Yz.A1793	208
Mecmû'a-i Eş'âr (İstanbul Üniv. Merkez Ktp. No: 1500)	209
Mecmû'a-i Eş'âr (Köprülü Ktp. II K. 354)	209
Mecmû'a-i Eş'âr (Köprülü Ktp. II K. 357/1)	210

Mecmû'a-i Eş'âr (Süleymaniye Ktp. Halet Ef. No: 778/1)	211
Mecmû'a-i Eş'âr (Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar, No: 2548/1)	212
D-) SONUÇ	213
E-) METİNDEKİ MÜFREDLERİN BULUNDUĞU	
DÎVÂNLAR	214
F-) BİBLİYOGRAFYA	220
G-)Kavramlar Dizini	222
H-)İsimler Dizini	223
I-)Yer Adları Dizini	227

ÖNSÖZ

Dîvân edebiyatı 600 yılı aşan bir birikimle asırların süzgecinden geçerek 20. yy.'a ulaşmıştır. Günümüzde Dîvân edebiyatı tarzındaki edebî mahsuller hâlâ yazılmakta ve pek çok kişi tarafından zevkle okunmaktadır. Bundan beş on yıl öncesine kadar sadece üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerini ilgilendiren Dîvân edebiyatı, şimdi her meslekten ve her yaştan edebiyat meraklılarının dikkatini çekmektedir.

Geniş konusu ve çeşitli nazım şekilleriyle Dîvân edebiyatı araştırıldıkça zenginleşen ve yeni yeni araştırma ufuklarına meydan açan bir edebiyattır. Son yıllarda Dîvân edebiyatı ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların çoğu edisyon kritiği, metin tahlili ve nazım şekillerinin incelenerek Dîvân edebiyatının târihî seyir içinde nasıl bir gelişme gösterdiğini konu alan tezlerdir. Bu konuyla ilgili sadece kaside, gazel, kıt'a, murabba', şarkı ve musammat gibi nazım şekillerini değil, aynı zamanda nazım türlerinden mersiye, na't, tevhid, münâca'at vb. konu alan tezler yapılmıştır.

Bizim bu çalışmamızın esasını teşkil eden "Anadolu Sahası Eski Türk Edebiyatı'nda Müfredler" konusu, nazım şekilleri ile ilgili çalışmaların bir devamı niteliğindedir ve kendinden önce yapılmış kaside¹, murabba, şarkı gibi çalışmaları örnek almıştır.

Müfredler, şimdiye kadar bütün yönleriyle ele alınıp incelenmemiş, bâkir bir konudur. Tek beyitten oluşan ve hemkâfiye olmayan müfredlerle ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Ama bu eserlerde müfredlerin sınırı tam olarak çizilmemiş ve matla'-müfred ayırımı yapılmamıştır. Nevadirül Âsâr², Mecmû'a-i Matâli' ve Mecmû'a-i Eş'ârlar da bu tip eserlerdendir. Ayrıca zevk sonucu, bu veya buna benzer mısra' ve beyit antolojisi oluşturan eserler de vardır.³

¹ Yaşar Aydemir; Türk Edebiyatı'nda Kaside 17. yy. Gazi Üniv. SBE. Yüksek lisans tezi, Ank. 1996.

Ayşe Gülay Keskin; Türk Edebiyatı'nda Kaside 13-15. yy. Gazi Üniv. SBE. Yüksek lisans tezi, Ank. 1995

Bilal Çakıcı; Türk Edebiyatı'nda Kaside 16. yy. Gazi Üniv. SBE. Yüksek lisans tezi, Ank. 1996.

² Nevâdirü'l-Âsâr fi Mütâleati'l Eş'âr, Recâizâde Ahmed Cevdet, haz; Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Ank. 1998

³ İlhan Berk; Başlangıcından Bugüne Mısra' ve Beyit Antolojisi İst. s. 80

Abdülhak Şinâsi Hisar; Aşk İmiş Her Ne Var Alemde: Aşka Dair Seçilmiş Mısra' Ve Beyitler. İst. 1955. s. 99.

Dîvân şiirinin nüvesini oluşturan müfredlerin toplanarak incelenmesi bir zaruret idi ve biz bu zarurettten yola çıkarak müfredleri toplamaya başladık.

Amacımız, az sözle derin mânâlar ifade etme gayreti içinde olan, hoş sadâyı yakalamaya çaba gösteren Dîvân şâ'irlerinin bu çabalarının boşa gitmemesi ve sanat dünyamızın bu beyitlerden haberdâr olmasıdır.

Araştırmamızı yaparken Ankara ve İstanbul Kütüphanelerinden yararlandık. Çalışmamız esnasında elyazması dîvânlardan, 1926 sonrasına ait matbu' dîvânlardan, mecmû'a-i eş'ârlardan ve tezlerden faydalandık. İlk olarak Ankara kütüphanelerinde bulunan Dîvân ve Mecmû'a-i Eş'ârlardaki müfredleri tarayarak fişledik, daha sonra ise kısmen İstanbul kütüphanelerinde bulunan Dîvân ve Mecmuâ-i Eş'ârlardaki müfredleri toplayarak tasnif ettik. Tezimizde müfredi bulunan her şâ'iri yüzyıllarına göre alfabetik olarak dizdik. Öncelikle 15. yy. şâ'irlerini ayırıp alfabetik sırasıyla verdikten sonra takip eden yüzyıllardaki şâ'irleri de bu sıraya göre tertip ettik. Yüzyıllarını bilemediğimiz şâ'irleri "Yüzyılı Bilinmeyen Şâ'irler" başlığı altında verdikten sonra Mecmû'a-i Eş'ârlardaki müfredlerle metni tamamladık.

Bu tezin malzemesini toplayabilmek için disiplinli bir çalışma ile 700 aded elyazması ve matbu' dîvân, 100 adet Mecmû'a-i Eş'âr taradık. Ancak taranan dîvânlardan sadece 140 tanesinde müfred bulabildik. Bunun sebebi bazı şâ'irlerin Müfredât başlığı altında yüzlerce matla' yazmaları veya Matla' başlıklı yüzlerce beyitten ancak iki veya üç tanesinin müfred olmasıdır Bu konuya, giriş bölümünde ayrıntılı olarak değineceğiz. Müfredleri toplarken 13. ve 14. yy.'da müfred bulamadığımız için sırayı 15. yy.'dan başlattık. 15. yy.'da 11 şâ'irin dîvânında, 16. yy.'da 17 şâ'irin dîvânında, 17. yy.'da 21 şâ'irin dîvânında, 18. yy.'da 31 şâ'irin dîvânında 19-20. yy'larda ise 52 şâ'irin dîvânında müfred nazım şekliyle yazılmış beyitler vardır. Tezimizdeki toplam müfred sayısı 1822'dir. Ayrıca Mecmû'a-i Eş'ârlardaki müfredler de bunların içindedir. Topladığımız tüm müfredleri konularına göre tasnif ettikten sonra değerlendirdik.

Türkiye'nin kütüphanecilik sistemindeki bürokratik engellerden dolayı çalışmamızın en uzun süresini malzeme toplama aşamasında harcadık. Bu kabil engellerin giderilmesi araştırmacıların daha verimli çalışmasına imkân sağlayacaktır.

Bazen el yazması bir dîvânda bulunmayan müfredler başka kütüphanedeki farklı bir nüshada mevcut olabiliyordu. Bu sebeple, biz, nüshasından faydalandığımız dîvânların hepsinin bulundukları kütüphaneleri belirtmeyi uygun gördük ve aynı dîvânın birkaç kütüphanedeki künyesini verdik. Dîvânında müfred bulunan şâ'irlerin sadece doğum ve ölüm yıllarını belirtmekle yetindik. Müfredlerin dîvânlarda farklı başlıklarla yazıldıklarını gördükten sonra metin kısmındaki her şâ'irin isminin altında dîvânındaki beyitlerin kaçının gerçekten müfred olduğunu belirterek, bunu tezimizin tamamına uyguladık.

Bu çalışmam sırasında beni yönlendiren ve her türlü desteğini esirgemeyen muhterem hocam Abdulkerim Abdulkadiroğlu'na, ayrıca Cihan Okuyucu, Yusuf Çetindağ ve Ömer Bayram Beyler'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu zamânâ kadar müfredler üzerinde bu tarz bir çalışma yapılmadığından dolayı tezimizin hiç olmazsa bu tür çalışmalara öncülük edeceği, akademisyenlere faydalı olacağı ve meraklıların ilgisini çekeceği kanaatindeyiz. Ayrıca az sözle hoş sadâyı yakalamak, güzel ifâdeleri vurgulamak amacıyla yazılmış incelik, zarâfet, sâdelik, derinlik ve âhenk dolu müfredler şiir severlerimiz için güzel bir beyitler antolojisi olabilir.

İstanbul, Ocak 2000
Pervane ABDULHALİGOVA

GİRİŞ

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde¹; "Müfredin kelime anlamı tek, yalnız ve benzeri olmayandır. Terim anlamı ise musarra' olmayan yani iki mısra'ı birbiriyle kâfiyeli olmayan beyit demektir. Dîvân tertip edenler bu tür beyitlerini dîvânlarının sonunda Müfredât başlığıyla toplamışlardır" şeklinde müfredin tanımı yapılmıştır. İskender Pala ise, "Ferd Arapça isimdir. Tek, ayrı, yalnız anlamında kullanılmaktadır. Başka beyitlerle ilgisi olmayan ve bir şiir içinde yer almayan beyte denir. Bazen müfred diye anıldıkları da olur. Ferdler, Dîvânların son bölümlerinde yer alırlar. Ferdlerin iki dizesi arasında kâfiye bulunması şart değildir"² diyor. Ama ilginç olan şudur ki her iki kaynakta da bu bilgilerden sonra verilen örneklerin hepsi matla'dır, yani mısraları birbiriyle kâfiyelidir.

Araştırmalarımıza dayanarak şöyle bir sonuca varıyoruz ki Dîvân şâ'irleri matla' ve müfredin ne olduğunu bildikleri halde tek beyitlik şiirlerini zaman zaman Matla', Müfred veya Ebyât başlığı altında yazmışlardır. Bu konuda Haluk İpekten'in verdiği bilgiler kesindir ve biz de çalışmamızı bu bilgiler doğrultusunda yaptık. Haluk İpekten, Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz adlı kitabında beyitin, ferdin ve matla'nın açıklamasını şöyle yapmaktadır:³ "Beyt Arapça'da , "çadır, ev, oda" anlamındadır. İki mısra'dan oluşur. İlk mısra'ya Sadr, ikincisine ise Acûz denir. Bir beytin oluşması için iki mısra'ın birleşmesi gereklidir, ama yeterli değildir. Ayrı vezinlerde iki mısra' bir beyt halinde birleşemez, vezin birliği şarttır. İki mısra'ı birbirine kâfiyeli olan beyitlere Mukaffâ, Musarrâ veya Matla'; mısraları kâfiyeli olmayan beyitlere de müfred ya da ferd adı verilir." Yazar daha sonra müfred ve matla' ile ilgili birer örnek veriyor. Yazarın verdiği Ferd örneği aşağıdadır.

Meyhâne mukassî görünür taşradan amma
Bir başka ferah başka letâfet var içinde

Nedîm

¹ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. Dergâh Yay. C. 6. s. 465.

² İskender Pala; Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü. Kültür Bakanlığı C. II.s. 320. Kaynak Eserler Dizisi:24.

³ Haluk İpekten; Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz, İst. 1994, s.12-13

Haluk İpekten matla' ile de ilgili bir örnek verdikten sonra mürettep dîvânların genellikle sonunda toplanan tek beyit ve mısra'lara da müfred dendiğini ve bunların Müfredât başlığı altında toplandığını belirtir.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki müfredler tek beyitten oluşurlar ve musarra', mukaffa', ya da matla' değildir, mısra'larının kâfiyeleri birbirinden farklıdır. Araştırmamızı sürdürürken zaman zaman dîvânlarda Matla', Müfred ve Beyt başlığı altında veya matla'larla karışık bir şekilde müfredlerin yazıldığını görmekteyiz ki hâsıl olan genel kanaat bu merkezdedir; bazı dîvân şâ'irleri bu nazım şekilleri konusunda kesin bir kurala bağlı değildir ve beyitlerini dîvânlarının sonunda istedikleri başlıkla yazmışlardır. Ama bu hususu bütün Dîvân şâ'irlerine atfedemeyiz, çünkü şuurlu olarak Matla' ve Müfredât başlıklı bölümler açarak matla'larını ve ferdlerini yazan, hem de alfabetik sırayla bunları düzenleyen şâ'irler de vardır. Araştırma yaparken ilginç bir hususla daha karşılaştık. Hüseyin Vassaf Dîvânı'nda Müfredât başlığı altında tek mısralara müfred; bizim müfred olarak nitelendirdiğimiz şiirlere ise beyt başlığı konmuştur. Biz metni olduğu gibi tezimize aldık ve şu sonuca vardık: Bazı Dîvân şâ'irleri müfredin kelime anlamına dayanarak onun tekliğini ön planda tutmuşlar ve bu sebeple tek mısra'lara müfred demişlerdir.

Örneklere dayanarak müfredlerle Mısra'-ı Berceste ve Mısra'-ı Âzâdeler arasında bir ilişki olduğu kanaatine varıyoruz. "Bazen nazımın içinde göze çarpan, güzelliği ve anlamın dolgunluğu ile dillerde dolaşan bir mısra' atasözü gibi kullanılmaya başlar ki böyle mısra'lara Mısra'-ı Berceste -sıçramış, fırlamış mısra- adı verilir" diyen Haluk İpekten, Mısra'-ı Bercestenin Mısra'-ı Âzâdeden farkını şöyle açıklar: "Bir manzum parça içinde olmayan veya öteki mısra'ları bütünüyle unutilan, anlamı kendi içinde tamamlanan ve Mısra'-ı Berceste gibi dillerde dolaşan tek mısra'lara Mısra'-ı Âzâde veya sadece Âzâde denir. Fuzûlî'nin

"Ne ararsan bulunur derde devâdan gayrı"

ve Kırımlı Rahmî'nin

"Gün doğmadan meşîme-i şebden neler doğar"

mısra'ları birer Âzâde örneğidir. Mısra'ı beceste ise şudur:

Âvâzeyi bu âleme Dâvud gibi sal

"Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş"

Bâkî

Bu örneklere dayanarak Hüseyin Vassaf Dîvânında müfred olarak adlandırılan mısra'ların Mısra'-ı Âzâde olduğunu düşünüyoruz

ve sonuç olarak müfredlerin bazen Mısra'-ı Berceste ve Mısra'-ı Âzâdelerle karıştırıldığını ifade ediyoruz.

Bir gazelin veya kasidenin matla' beytinin dışındaki herhangi bir beytini tek olarak ele aldığımızda bu beyit, müfred gibi gözükebilir. Yalnız bir yerden alınmış-olduğunu bildiğimiz taktirde bu beytin müfred değil, alınma beyit olduğunu görürüz.

Müfredleri tararken bir hususu merak ettik; Acaba şâ'irler bu beyitleri sadece dîvânlarında bazı müfred örnekleri de bulunsun diye mi yazmışlar, yoksa müfredler daha sonra çok beyitli bir şiir haline getirilmek üzere birden hatıra geliveren beyitler midir?

Böyle bir durumun söz konusu olması halinde müfredlerle nâ-tamam gazeller, kıt'alar ve nazımlar arasında bir ilişki mevcuttur. Müfredlerin de zaman zaman bu şekilde tamamlanarak gazel, kıt'a veya nazım olma ihtimali olamaz mı? Tezimizdeki çok güzel müfred örneklerine dayanarak, şâ'irlerin dikkatlerini çeken çarpıcı bir ifadeyi anında müfred haline dönüştürdüklerini düşünüyoruz. Demek ki şâ'irler akıllarına gelen çarpıcı bir ifâdeyi müfred şeklinde yazıvermişlerdir. Veya şâ'irler daha uzun bir şekilde şiir yazmak istemişler, ama vezin, kâfiye, konu gibi hususlarda problemlerle karşılaşınca, beyti müfred şeklinde bırakıvermişlerdir. Tezimizdeki vezni kusurlu olan ve anlam verilemeyen müfredleri gördükten sonra bizde bu kanaat hâsıl oldu.

Şâ'irler çok hoşlarına giden bir olayı anında şiire dökmek için müfred nazım şeklini kullanmış da olabilirler. Tezimizde bir takım basit denecek kadar sâde ifadeli, vehleten söylenmiş müfredlerin bulunması bunu gösteriyor.

Bütün bu benzerlikleri göz önünde bulundurarak müfredler konusundaki kanaatimiz şudur ki, Dîvânlarda rubâ'î, nazım ve kıt'a devamlı olarak karıştırılıp başlıklarda birbirinin yerine kullanıldığı gibi müfred ve matla'larda da adlandırma yönünden bir problem mevcuttur.

Tezimizdeki müfredleri toplarken sadece dîvânlardaki ve Mecmû'a-i Eş'ârlardaki müfredleri aldık. Beyit ve mısra' antolojilerinde beyit gibi gözüken, yani kâfiyesiz mısra'lardan oluşan beyitleri önce tezimize almayı düşündük. Yalnız, bu beyitlerin çoğunun başka şâ'irlerin dîvânlarındaki gazel ve benzeri nazım şekilleri içinde bulunduğunu tesbit ettikten sonra hem fazla karışıklığa yol açmaması hem de yukarıda belirtilen "müfredler başka manzumelerde yer almazlar" kuralından dolayı bundan vazgeçtik. Tezimize müfred olarak aldığımız beyitler dîvânlarda Müfredât, Beyit veya Matla' başlığı ile kesin bir şekilde ayrılmışlardır ve

araştırdığımız kadarıyla başka her hangi bir nazım şekli içinde yer almamaktadırlar. Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu'nun ve Dr. Mehmet Sarı'nın hazırlamış olduğu Recâizâde Ahmed Cevdet'in Nevâdirül-Âsâr fî Mütâleatil-Eş'âr, İlhan Berk'in Başlangıcından Bugüne Beyit ve Mısra' Antolojisi, Abdülhak Şinâsî Hisar'ın Aşk İmiş Her Ne Var Âlemde adlı aşka dair seçilmiş beyit ve mısra'ları, İsmail Hilmî Soykut'un Açıklamalarıyla XII-XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısra'lar adlı eserlerindeki kâfiyesiz beyitlerin de çoğu gazel, kaside vb. türlerden alınmış olduğu için tezimize almadık

Önsöz kısmında da belirttiğimiz gibi tezimizi yazarken 700 dîvân ve 100 Mecnû'a-i Eş'âr inceledik. Yalnız bu dîvânlardan sadece 140 tanesinde müfred bulduk. 140 dîvânın dışındaki diğer dîvânların bir kısmında müfred veya matla' yoktu; büyük bir kısmında ise Matla', Müfred ve Ebyât başlığı altında yazılan beyitlerin tamamı matla' idi. Bu dîvânlardan Azmîzâde Mustafa Hâletî Dîvânındaki 600 civarında müfredât başlıklı beytin tamamı, Kafzâde Fâ'izî Dîvânındaki 100 civarında beytin biri hariç hepsi ve Şeyhî, Edirneli Nazmî, Ahmed Râsim, Mezâkî, Leylâ Hanım, Nâzım, Turâbî, Nef'î, Tıflî Ahmed Çelebi, Nâzikî, Neccarzâde Şeyh Rızâ, Ganîzâde Nâdirî, Yahyâ Nâzım, I. Ahmed, İsmail Hakkı Kütahyavî, Lâmi ve isimlerini zikretmediğimiz daha nice şâ'irlerin dîvânındaki Müfredât başlıklı beytlerin hepsi matla' idi. Bundan dolayı bu şâ'irlerin beyitlerini tezimizin dışında tuttuk.

Bulduğumuz müfredleri şâ'irlerinin yaşadığı asra göre alfabetik olarak verdik. 13. ve 14. yy. şâ'irlerinin eserlerinde müfred bulamadığımız için sırayı 15. yy'dan başlattık ve şöyle bir kanaate ulaştık ki, nazım şekilleri formalaşmasını 15. yy.'a kadar daha tam olarak tamamlamamıştır. Bundan dolayı 15. yy.'dan önceki şâ'irlerin eserlerinde müfred bulunmamaktadır ve 15. yy.'da dîvânında müfred bulunan şâ'ir sayısı 11'dir. Şâ'irlerimizin o dönemde bu nazım şeklini kullanmaya yeni başladıklarını düşünüyoruz. Bu yüzyıla kadar gazel, kaside, kıt'a, murabba' vb. nazım şekillerinin yanında tek beyitli müfred yazma geleneği henüz tam olarak gelişmemiştir. 16. yy. şâ'irlerinden 17 tanesinin dîvânında, müfred bulduk ve ilerleyen yüzyıllara doğru bu konuda bir artış kaydettik. 17. yy.'da 21, 18. yy.'da 31, 19. ve 20. yüzyıllarda ise 52 şâ'irin dîvânında müfred nazım şekliyle yazılmış beyitlerin bulunması bu tezimizi doğrulamaktadır.

Dîvânlarında müfred bulunan şâ'ir sayısını tespit ettikten sonra, her yüzyılda kaç tane müfred yazıldığını hesapladık ve şöyle bir sonuca ulaştık:

15. yy.'da 63 tane, 16. yy.'da 185 tane, 17. yy.'da 274 tane, 18. yy.'da 402 tane, 19.-20. yy.'da ise 800 tane müfred yazılmıştır ve toplam müfred sayısı 1822'dir.

Topladığımız Mecmû'a-i Eş'ârların bir kısmındaki müfredlerin zaman zaman dîvânlardaki müfredlerle aynı olduğunu farkettiler ve bu durumda onları özel olarak yazmadık. Sadece şâ'ir isminin bulunduğu sayfada bu hususu dipnotlarda belirterek bir beytin bir kaç yerde ve bir kaç defa yazılmasını önledik. Fazla karışıklığa yol açacağı düşüncesiyle taradığımız, ama içinde müfred bulamadığımız dîvânların isimlerini tezimizde belirtmeyi lüzumsuz saydık.

Bunların dışında, 8 tane Mecmû'a-i Eş'ârdan topladığımız ama dîvânlarda mevcut olmayan müfredleri alfabetik olarak verdik. Tezimiz; Giriş, Müfredlerle İlgili Genel Değerlendirme, Metin, Sonuç, Bibliyografya ve Dizin kısımlarından oluşmaktadır. Şâ'irleri yüzyıllarına göre alfabetik olarak verdik, yüzyılını bilemediğimiz şâ'irler için "Yüzyılı Bilinmeyen Şâ'irler" başlığı açarak onları, daha sonra ise Mecmû'a-i Eş'ârlardaki müfredleri verdik. Şâ'irlerin isimlerinin önünde sadece doğum ve ölüm yıllarını belirtmekle yetindik. Doğum ve ölüm yılı bilinmeyen bir çok şâ'irin isminin önüne soru işareti koyduk.

Tezimizi hazırlarken Ankara'daki Milli Kütüphane, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi, Diyanet İşleri, Adnan Ötügen İl Halk, YÖK Dokümantasyon Merkezi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphaneleri'nden, İstanbul'daki Süleymaniye, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Köprülü Kütüphanesi, Türkiyât Araştırmaları Enstitüsü, İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi, İstanbul Belediye Kütüphanesi ve Üsküdar'daki Hacı Selim Ağa Kütüphaneleri'nden faydalandık.

Çalışmamızın sonunda, metinde yer alan dîvânların bulunduğu kütüphaneleri ve müfred yazan şâ'irleri mahlaslarının alfabetik sırasına göre verdik. Tezimizin tamamında alfabetik sistem esas alınmıştır. Araştırmamızı yaparken Çağatay ve Azerbaycan sahası Dîvân şâ'irlerinin eserlerinde de müfredler bulduk, ama konumuz Anadolu sahası Dîvân şâ'irlerinin müfredleri ile sınırlı olduğundan onları tezimize almadık. Bu malzemeyi ayrıca değerlendirmeyi düşünüyoruz.

Şâ'irlerin dîvânlarındaki müfredlerin hangi adlarla adlandırıldığını metin kısmında verdiğimiz dipnotlarda belirttik. Bununla müfredlerin dîvânlarda sadece Müfredât başlığıyla değil, aynı zamanda Ebyât, Matla' vb. başlıklarla da adlandırıldığını bir kez daha vurgulamış olduk.

Müfredlerin, dîvânların sonunda bulunduğu konusunda genel bir kanaat vardır. Bu kanaati büyük ölçüde kabul etmekle beraber bazı dîvânlarda müfredlerin orta sayfalarda bulunduklarını da gördük.

Metni düzenlerken her yüzyılı Romen rakamı sırasına göre dizdik. Yüzyıllar içindeki şâ'irler, alfabetik sırası içinde yerlerini aldıklarından ayrıca her bir şâ'irin isminin önüne numara vermedik. Beyitlerin üzerinde bulunan numaralar, o şâ'irin müfredlerinin sıra numarasıdır.

İnceleme kısmındaki örneklerde verilen numaralardan / çizgisi önünde bulunan sayfa numarası, çizgiden sonraki numara ise söz konusu şâ'irin müfredinin sıra numarasıdır. Bir örnek verecek olursak; **43/5. sah no/müfred sıra no:** anlamına gelir.

Müfredi bulunan şâ'irlerin isimlerini, doğum ve ölüm yıllarını, kaç müfredi bulunduğunu gösteren bir tablo hazırlayarak okuyucularımıza daha detaylı ve pratik bilgiler vermeye çalıştık.

Tezimizdeki metinlerin bir kısmını YÖK Dokümantasyon Merkezi Kütüphanesinden aldık. Aldığımız örneklerin çoğunda okuma farklılıkları vardır, ama biz onları orijinal şekliyle okuyarak sistem birliğine vardık.

TABLO I

Genel Sıra No	Yüzyılları	Mahlas	Doğum Yılı	Ölüm Yılı	Müfred Sayısı
1	15. yy.	Abdurrahim Tırsî	?	1518	1
2		Adlî	?	1512	1
3		Ahî	?	?	1
4		Ahmed Paşa	?	1497	19
5		Amrî	?	?	1
6		Cem Sultan	?	?	12
7		DedeÖmer Rûşenî	?	1486	10
8		Hamdullah Hamdî	?	1503	6
9		Mihri Hâtun	?	1506	5
10		Sultan Veled	1360	1449	4
11		Muğlalı İbrahim Şahidî	?	1470	3
12	16. yy.	Bâkî	1526	1600	2
13		Behiştî	?	1570	29
14		Cemîlî	?	1543	1
15		Derzîzâde Ulvî	?	1585	4
16		Dukaginzâde Ahmed Bey	?	?	9
17		Gelibolulu Mustafa Âlî	?	1600	1
18		Hâletî-i Gülşenî	?	1581	5
19		Kemal Paşazâde	?	?	2
20		Mesihî	?	?	4

21		Muhibbî	1494	1566	96
22		Nev'î	?	1598	5
23		Seyyid Nizamoglu	?	1601	3
24		Şemsi Paşa	?	1603	2
25		Ubeydî	?	1573	3
26		Vecîhî	?	?	14
27		Yetîm	?	?	1
28		Za'îfî	?	?	5
29		Zâtî	?	?	5
30	17. yy.	Aziz Mahmud Hüda'î	?	1628	24
31		Bosnalı Alaeddin Sâbit	?	1712	9
32		Bursalı Tâlib	?	?	6
33		Fasîh Ahmed Dede	?	?	5
34		Ferî Mehmed	?	?	8
35		Hazık Mehmed Ef.	?	?	8
36		İstanbul Nazım	?	?	10
37		Kafzâde Faizî	?	?	1
38		Nâbî	1642	1712	70
39		Nâcî Ahmed Dede	?	?	3
40		Nahîfî SüleymanEf	?	1690	2
41		Nedîm-i Kadîm	?	?	2
42		Murâdî(III. Murâd)	?	1639	2
43		Nev'îzâde Atayî	?	1635	3
44		Neylî	?	?	14

45		Sabrî Şâkir	?	1645	10
46		Sîmkeşzâde Feyzî	?	1690	7
47		Sükkerî	?	1686	10
48		Şeyhülislam Yahyâ	1553	1644	9
49		Üsküdarlı Sırrî	?	?	3
50		Vecdî	?	1660	3
51		Vişnezâde “İzzetî	?	?	16
52	18. yy.	Abdulhâlim Neyyîr	?	?	5
53		Arpaeminizâde Sâmî	?	1733	11
54		Atıf Efendi	?	?	2
55		Balıkesirli Râsih	?	1731	9
56		Beliğ (M.Nâ’il)	?	1758	16
57		Enis Receb Dede	?	1729	2
58		Esrâr Dede	?	1796	2
59		Hâşim Efendi	?	1738	3
60		Hâtem	?	1754	1
61		Hilmî	?	?	5
62		Hoca Neş’et	?	1807	6
63		Kâmî	?	1725	4
64		Mantikî Ahmed Efendi	?	?	3
65		Mirzazâde Sâlim	?	?	84
66		Münîf Antâkî	?	1740	18

67		Nâ'ilî-i Kadîm	?	?	3
68		Nedîm	1681	1731	1
69		Nevres-i Kadîm	?	1761	9
70		Râgıb Sâni	1750	1828	70
71		Râmiz	1713	1784	5
72		Râtib Ahmed Paşa	?	?	12
73		Râzî Abdullatif	?	?	1
74		Sâhib Dede	?	1796	16
75		Seyyid Mehmed Nisbet	1740	1789	27
76		Seyyid Vehbî	?	1737	25
77		Sezâ'î-i Gülşenî	?	1735	3
78		Sünbülzâde Vehbî	?	1809	23
79		Şeyh Gâlib	1757	1789	26
80		Şeyh Mustafa Zekayî	?	1812	2
81		Tokatlı Kânî	?	1791	18
82	19-20. yy.	Abdûlbakî Nâsır Dede	?	1821	32
83		Ahmed Cevdet Paşa	?	1831	3
84		Ahmed Lütfî	1815	1907	5
85		Ahmed Remzi Akyürek	1872	1946	4
86		Ahmed Sûzî	?	1830	30
87		Asaf Dâmad Mahmud Celâleddin Paşa	?	1899	59
88		Avnî	?	1883	39

89		Bayburtlu Zihnî	?	1895	19
90		Beylikçi 'İzzet Bey	?	1808	7
91		Dâniş Mehmed Bey	?	1830	1
92		Mehmed Ali Hilmî Dede Baba	?	?	10
93		Enderunlu Osman Vâsıf	?	1824	5
94		Enderunlu Fazıl	?	?	2
95		Es'ad Paşa	?	1852	5
96		Eşref	?	1898	38
97		Fatin	1812	1866	10
98		Fehîm Süleyman Sâni	1788	1845	7
99		Fitnat Zübeyde Hanım	?	?	3
100		Fennî	1850	1918	15
101		Ferişteh	?	?	1
102		Gulamî	?	1885	7
103		Hâlet Ef.	1761	1822	2
104		Hazmî	?	?	33
105		Hersekli 'Arif Hikmet	1839	1903	77
106		Hilmî	?	1840	4
107		Hüseyin Vassâf	?	?	6
108		'İffet (Bursalı Mehmed Emin)	?	1842	11
109		'İzzet Bey	?	1856	4

110		'İzzet Molla	1785	1829	20
111		Leskofçalı Gâlib	1828	1867	10
112		Lutfî Ef.	1810	1882	22
113		Mehmed Memduh	1839	1925	12
114		Meşhûrî	1782	1858	48
115		Muhyiddin Raif Yengin	?	?	4
116		Murâd Emrî	1850	1916	12
117		Müslim	?	?	6
118		Müşâtâk Baba	?	1837	19
119		Nakşbendî Ziyâüddin Hâlid	?	?	2
120		Osman Nevres	1820	1870	37
121		Pertev	?	1837	11
122		Refî' Kâlâyî	1760	1821	13
123		Reisülküttâb Süleyman 'Ârif	?	?	20
124		Selâmî Tâhir	?	?	4
125		Senîh Mevlevî	?	?	18
126		Serâyî	?	?	5
127		Sermed	?	1847	7
128		Şeref Hanım	1809	1861	17
129		Şinâsî	?	1875	11
130		Şinâver	?	1885	2
131		Şeyh Muhammed Şaban Âmedî	?	1863	7

132		Tâhir Olgun	1877	1951	2
133		Vak'a-nüvis Râşid Ef.	?	?	14
134		Zîver Paşa	?	1862	36

TABLO II

Sıra No	Yüzyılı Bilinmeyen Şâ'irler	Müfred Sayısı
1	Ahmed Rıdvan	18
2	Hamî	6
3	Hanyevî Şefik Ef.	8
4	Mâlî	4
5	Mostarlı Hasan Ziyâ'î	7
6	Vak'â-nüvis Mehmed Pertev Ef.	14

Kısaltmalar

Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi	:AÖ
Ankara	:Ank.
Ankara Milli Kütüphanesi	:06 Mil.
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi	:DTCF
Ansiklopedi	:Ans.
Atatürk Kültür Merkezi Kütüphanesi	:AKM
Bakınız	:bkz.
Cilt	:C.
Dîvân	:Div.
Doğum	:d.
Efendi	:Ef.
Enstitü	:Ens.
Fakült	:Fak.
Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	:Gazi Ün. SBE
Gazi Üniversitesi	:Gazi Ün.
Hacı Selim Ağa Kütüphanesi	:H.S.Ağa
Hazırlayan	:haz.
İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi	:İSAM
İstanbul	:İst.
İstanbul Belediye Kütüphanesi	:İst. Bel.
İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi	:İst. Ün. Ktp.
Köprülü kütüphanesi	:KK
Kütüphane	:Ktp.
Mecmû'a-i Eş'âr	:ME
Numara	:No.
Ölüm	:öl.
Sahife	:s.
Sosyal Bilimler Enstitüsü	:SBE
Süleymaniye Kütüphanesi	:SL
Türk Dil Kurumu Kütüphanesi	:TDK
Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi	:TTK
Türkçe yazmalar	:TY
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	:TAE
Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi	:TBMM
Üniversite	:Ünv.
Yayınevi	:Yay.
Yazma	:Yz.
Yök Dokümantasyon Merkezi	:YÖK

Transkripsiyon İşâretleri

1) Sesli harfler

Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun sesliler “â,î,û” şeklinde gösterilmiştir.Farsça bazı kelimelerdeki “vâv-ı ma’dule ise “hvâb, hvâce” gibi gösterilmiştir.

2) Sessiz harfler

Eski yazıda bulunup bugünkü alfabede yer almayan harfler için genellikle aşağıdaki işâretler kullanılmaktadır.Ama biz tezimizde sadece ayın, hemze, nazal ñ ve uzun ünlülerin işâretlerini gösterdik.

’	ء
š	ش
h	ح
h	خ
z	ذ
ş	ص
d ž	ض
t	ط
z	ظ
‘	ع
ğ	غ
k	ق
k g ñ	ك

GENEL DEĞERLENDİRME

Nazım Şekli Olarak Müfredler

Giriş kısmında belirttiğimiz gibi müfredler iki kâfiyesiz mısra'dan oluşmaktadırlar. Nazım şekli olarak müfredler en çok matla'larla karıştırılmaktadır. Halbuki müfredlerle matla'ların benzerliği sadece ikisinin de iki mısra'dan oluşmasından ibarettir. Matla'larda kâfiye birliği şarttır. Yani matla'ların kâfiyesi aa şeklinde, müfredlerin kâfiyesi ise ax şeklindedir. Bazı şâ'irler bu farklılığı göz önünde bulundurmaksızın matla' ve müfredlerini Matla', Müfred veya Beyt adı altında dîvânlarının sonunda toplamışlardır. Küçük nazım birimleri olmalarına bakılmayarak diğer nazım şekillerine has olan özelliklerin çoğu müfredlerde de vardır.

Müfredlerin sâbit bir kâfiye düzeni vardır ve onları diğer nazım şekilleri gibi çeşitli yönden inceleme şansımız yoktur. Ama diğer nazım şekillerindeki mülemmâ, mahlas, redif, başlık, nazîre vb. unsurlar müfredlerde de mevcuttur ve biz tezimizde bunları mülemmâ, mahlaslı, redifli, başlıklı ve nazîre müfredler olarak ayrıca değerlendirmeye tabi tuttuk.

Müfredlerde Vezin

Diğer nazım şekillerinde yaygın olarak kullanılan vezinler müfredlerde de kullanılmaktadır. Müfredlerde bu yönden önemli bir özellik görülmez ve müfredler aruz vezninin hemen hemen tüm kalıplarıyla yazılmışlardır.

Redifli müfredler

Redifli müfred ifadesini kullanmamızın asıl sebebi müfredlerde kullanılan rediflerin daha önceki şâ'irler tarafından kullanılmış meşhur bir redif olmasıdır. Tezimizde bu şekilde yazılmış 10 tane müfred vardır. Birincisi Fasîh Ahmed Dede'nin "bile" redifli müfredidir.

Hâlet-i 'ışkıñ ile yâd u ferâmuş etdim
Şâdî-i vaslı degil mihnet-i hicrânı bile

35/52

Bildiğimiz gibi bu redif Nâ'îli'nin "bile" redifli gazelinden alınmıştır:

Bağa sensiz varamam çeşmüme zindan görünür
Gül-i handânı degil serv-i hırâmanı bile

İkinci olarak, Meşhûrî'nin "gayrı" redifli 45 ve 47 numaralı müfredlerini örnek vereceğiz. Gayrı redifli gazeller edebiyatımızda çok yaygındır ve bildiğimiz kadarıyla ilk defa 15. yy'da Necâtî Bey tarafından kullanılmıştır. Daha sonra Fuzûlî

ona “ne ararsan bulunur derde devâdan gayrı” şeklinde bir gazel yazmıştır ve ilerleyen yüzyıllarda edebiyatımızda bu redifle çok sayıda şiir yazılmıştır.

Çekip zülf-i telile bağlamaz dil bilmese ol şûh
Dil-i divâneye hayr eylemez zencîrden gayrı

Meşhûrî 167/45

Nesi var fahr edecek rind-i mey-âşâmın ‘aceb
Bu bezm-gehde sūrâhî vü sebûdan gayrı

Meşhûrî 167/47

Râgıb Sâni ise müfredlerini Gâlib’in “gideriz” redifli gazeline nazîre olarak yazmıştır.

Misâfirle hasbü’l-vatan-karla Gâlib
Şikenc-i turre pür pîc-i yâre dek gideriz

Râgıb Sâni 85/57

Hazân iderse ne gam berg-i ‘ayşımız devrân
Zamane-pervâ olup nev-bahâre dek gideriz

Râgıb Sâni 85/58

Şâ’irlerin Birbirlerine Veya Kendilerinden Önceki Şâ’irlere Göndermede Bulundukları Veya Nazîre Yazdıkları Müfredler

Müfredleri incelerken şâ’irlerin kendilerinden önceki şâ’irlere gönderme yaptıkları, bir vasıta ile onların fikirlerini tekrarladıkları müfredlerle karşılaştık. Şâ’irlerin birbirlerini etkilemesi bakımından önemli olduğu için bu müfredleri fişledik ve aşağıda yazıyoruz.

Hersekli ‘Ârif Hikmet’in 12 numaralı müfredi, Gâlib’in “hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen” beytiyle aynı fikri ifade ediyor.

Hoşça bak kendine enmüzec-i güldür nefsiñ
Göresin tâ ne imiş şehr-i mezâyâ-i vücûd

149/12

Şinâsi’nin 3 ve 4 numaralı müfredleri Râgıb Paşa’ya nazîredir. Şinâsî, 3 numaralı müfredinin başında “Râgıb Paşa merhumun beyti” diye belirtmiş ve onu takip eden beyite de Nazîre başlığını koymuş. Yalnız nazîre sayılan bu beyt müfred değil, matla’dır. Şinâsî bir müfrede matla’ nazım şekliyle nazîre yazmıştır. Bu örneğin orijinalliğini dikkate alarak beyitlerin ikisini de metne aldık.

Râgıb Paşa Merhumun Beytine Nazîre:

İmtiyâz-ı sâbit ü seyyâr-ı müşkildir hayâl
Zann eder sükkân-ı keştî sâhil-i deryâ yürür

191/3

Nazîre

Cihânı âdem-i fânî sanır kendi gibi zâ'il
Akıntıdan geçenler vehm ederler kim yürür sâhil

Şinâsî 191/4

Pertev dîvânındaki 7, 8, 9 numaralı müfredler de bu bakımdan ilgi çekicidir.
Şâ'ir 7 numaralı müfredinin başında şöyle yazmıştır:

'İzzet Hanzâdelere Söylediği Beyittir

Sûret-pezîr-i kudretidir rabbi 'İzzetin
Âyîne-i fu'adîde sırr-ı reşâdî gör

Pertev 180 /7

Kula efendi rızâsı aliyyü'l-'a'lâdır
Bulanlar 'İzzet-i dâreyni böyle buldu heman

Pertev 180/8

Tazmîn-i Mısra'-ı 'Atîk

'Abd-ı mahzûm kerdenim tavk-ı ubudiyyetdedir
Boynumuñ bâğı degil zencîr-i zülfündür seniñ

Pertev 180/9

Vak'a-nüvis Mehmed Pertev ise Nedîm'e gönderme yapıyor.

O şâha hemdem olup Pertevâ Nedîm gibi
Benim de bu añaacak rûzigârım oldu bugün

205/9

Seyyid Mehmed Nisbet'in 17 numaralı müfredi de İran şâ'iri Hafız'a göndermedir.

Selefim râh-rev-i vâdi-i 'irfan şod ü reft
Nâ-halef bâşem eger men pey-zân-ne-revem

96/17

Mülemmâ Müfredler

Bu ifade, nazım şekilleri içinde en çok gazel için kullanılır. Mülemmâ gazel, birden çok dilde yazılmış gazeldir. Mülemmâ gazelin bir mısra'ı Türkçe ,biri Arapça veya Farsça olabilir. Mülemmâ gazellerden başka mülemmâ kaside, murabba, muhammes vb. nazım şekilleri de yazılmıştır.

Tezimizde birkaç tane mülemmâ müfred vardır . Bununla biz müfredin de diğer nazım şeklerinin sahip olduğu bir takım özelliklere sahip olduğunu öğrenmiş oluyoruz.

Tezimizdeki Sâlim'in 21,22,58,83, Neylî'nin 13, Mehmed Pertev'in 1, Nevres-i Kadîm'in 1 ve Avnî Bey'in 8 numaralı müfredleri mülemmâdır. En fazla mülemmâ müfredi ise 18. yy. şâ'iri Sâlim yazmıştır . Tezimizde toplam 8 tane mülemmâ müfred vardır.

Kemâl-i hüsne âteşdür dimişler

Sâlim72/58

Sevdâ-yi zülf-i dilber olsa 'aceb mi serde

Neylî 53/13

İşitmez âh u nâlem âh o âhû

Fe-âh sümme-âh sümme â

Nevres-i Kadîm 84/1

Mahlaslı Müfredler

Şâ'irler, bazı müfredlerinde mahlas kullanmışlardır. Tezimizde müfredi bulunan toplam 134 şâ'irden 52 tanesi mahlas kullanmıştır ve toplam 115 tane mahlaslı müfred vardır.

Müfredlerde mahlas kullanan şâ'irler aşağıdakilerdir:

Cem Sultan, Mihrî Hâtun, Hamdullah Hamdî, Dede Ömer Rûşenî, Behiştî, Hâletî-i Gülşenî, Dukaginzâde Ahmed Bey, Münîf Antâkî, Sabri Şâkir, Mantıkî Ahmed Efendi, Vecîhî, Sâmi, Fasîh Ahmed Dede, Nâbî, Ferrî Mehmed Dede, Hâzık Mehmed Efendi, Vişnezâde 'İzzetî, Beylikçi 'İzzet, Hoca Neş'et, Sâlim, Mehmed Pertev, Şeyh Mustafa Zekâyî, Tokatlı Kânî, Râtib Ahmed Paşa, Nâ'ilî-i Kadîm, Şeyh Gâlib, Hersekli 'Ârif Hikmet, Hazmî, Hüseyin Vassaf, Âsaf, Enderunlu Vâsıf, Sünbülzâde Vehbî, Meşhûrî, Osman Nevres, Bayburtlu Zihnî, 'İzzet Molla, Senîh Mevlevî, Avnî, Nisbet, Mâli, Mehmed Râşid, Leskofçalı Gâlib, Muhibbî, Nedîm-i Kadîm, Zâtî, Şeref Hanım, Lütî Efendi.

15. yy.'da toplam 4 şâ'ir 6 tane mahlas kullanmıştır. 15. yy.'da en fazla mahlas kullanan şâ'ir Dede Ömer Rûşenî'dir ve 3 tane mahlaslı müfredi vardır.

16. yy.'da 5 şâ'ir 16 tane mahlaslı müfred yazmıştır. Bu müfredlerden 8 tanesi Muhibbî'nin, 3 tanesi Behiştî'nin, 3 tanesi Hâletî-i Gülşenî'nin, diğerleri de birer tane olmak üzere başka şâ'irlere aittir. 16. yy.'da en fazla mahlas kullanan şâ'ir Muhibbî'dir.

17. yy.'da 7 şâ'ir toplam 15 tane mahlaslı müfred yazmıştır. Bu müfredlerden 4 tanesi Fasîh'in, 5 tanesi Nâbî'nin diğerleri ise öbür şâ'irlerindir.

18. yy.'da 11 şâ'ir toplam 17 tane mahlaslı müfred yazmıştır. Bunlardan 5 tanesi Sâlim'in, 2 tanesi Mehmed Pertev'in, iki tanesi Şeyh Gâlib'in diğerleri ise birer tane olmak üzere öbür şâ'irlere aittir.

19-20. yy.'da 23 şâ'ir toplam 60 tane mahlaslı müfred yazmıştır. Bu müfredlerden, 9 tanesi Hersekli 'Ârif Hikmet'in, 5 tanesi Avnî Bey'in, 4'er tane olmak üzere Râşid, Sünbülzâde Vehbî, Lütî Efendi'nin, 3'er tane olmak üzere Osman Nevres, Gâlib, Meşhûrî, Müştâk Baba ve Âsaf'ındır. Diğer şâ'irler ise bir veya ikişer tane mahlaslı müfred yazmışlardır.

Görüldüğü gibi en fazla mahlaslı müfred 19-20. yy.'da yazılmıştır.

Başlıklı Müfredler

Bazı şâ'irler müfredlerine başlık koymuşlardır. Çok az olmakla berâber örnek olması açısından bu müfredlerin hepsini tespit ettik. Tezimizdeki başlıklı müfredler aşağıdakilerdir:

Hersekli 'Ârif Hikmet 52,53 numaralı müfredlerine Ez Dehân-ı Dilber ve Diger, Senîh Mevlevî 8 numaralı müfredine "Müfred Ez Zebân-ı Cânân." Fennî 3 numaralı müfredine "Tarak Üzerine," 8 numaralı müfredine de "Kayseri'de Traş Olup Aynaya Bakarken Saçımda Bir Kaç Beyaz Kıl Görülmekte Bedâheten Söylenmiştir", Şinâsî ise 3 numaralı müfredine "Râgıb Paşa Merhumun Beyti" 4 numaralıya da "Nazîre" başlığını koymuştur. Sünbülzâde Vehbî ise müfredlerine o dönemin mahalli kültürünü ve yer adlarını belirten başlıklar koymuştur.

Müfred Ez-zebân-ı cânân

Şerbet-i la'lüm devâdır haste-gânı 'ışkıma
Sıhhat-i 'âlem nigâh-ı çeşm-i bimârımdadır

Senîh Mevlevî 185/8

Tarak üzerine

Tararken zülf-i yâri gaşyolup bûy-ı muhabbetle
Dağıtma kâkül-i zer-târını ey şâne tel kırma

Fennî142/3

Ez Dehân-ı Dilber

Zülfünün her târına vâ-beste bir tîr-i belâ
Katli-i 'uşşâka muheyyâ ebruvânımdır benim

Hersekli 'Ârif Hikmet 149 /52

Müfredlerde Özel Adlar

Müfredlerde en çok kullanılan unsurlardan biri de özel adlardır. Bu adlar, dîvân edebiyatında birer mazmun olan adların dışında, din büyüklerinin ve hiciv konusu edilen şahısların adlarıdır. Tezimizdeki müfredlerde geçen özel adlar aşağıdakilerdir;

Kadızzâde,. İsa, Mecnûn, Aşzâde Veli, Paşmakçızâde Köçeği, Ali Kuşçu, Hezârî, Ebulleys, Arslanzâde, İbrahim Paşa, Yusuf-ı Ken'an, Ferhad, Şîrîn, Şebdiz, Gülgûn, Yusuf, Ramazan, Nebi, Yakup, Süleyman, Yed-i Beyza, Rustem, Ebâbiloğlu, Bekrîler, Kırlangıçoğlu, Hârûn, Mûsa, Sultan Selim Han, Zülkarneyn, Şeyh Sadreddin, Dellakzâde, Solakzâde, Leylâ, Afyonoğlu, Nedîm, Arnavutzâde, Voyvodazâde, Kahvecizâde, Ökcezâde, Südcizâde, Cibril, Eyyub, Gâlib, Hâzık Hekim, Bektaşîler, Mevlevîler, Mesîh, Sakazâde, Hahamzâde, Çerkes, Sadüddin, Bağdad Defterdarı, Yahûdi, Kayıkçızâde, Ahmakçızâde, Cem, Arnavut tâzesi, Atik, 'İzzet, Edhem, Hacc-ı Ekber, Felâtun, Mesihâ, Muhammed Mustafa Han, Dehanizâde, Dâra, İskender, Edirneli Mehmed Emîn, Çakırcı başı, Çukacı dilberi, Kâsım İrfan, Muharrem, Hahamzâde, Hâfız, Behlûl, Abdulmecid Han, Harune'r-Reşid.

İndeks kısmında bu isimlerin geçtiği müfred numaralarını verdiğimiz için burada yazmayı lüzumsuz saydık. Müfredlerde geçen özel adlara dikkat edilirse bu isimlerin çoğunun hicv etmek amacıyla kullanıldığı anlaşılır.

Müfredlerde Yer Adları

Müfredlerde yer adları sıklıkla kullanılmıştır. Bu yer adları bize o dönemin mahalli kültürü hakkında önemli bilgiler veriyor. Müfredlerde geçen yer adları aşağıdakilerdir:

Aydın ili, Göynük, Arap, Acem, İbrahim Paşa Camii, Cebelhâne, İsfahan, Kasr-ı Züleyhâ, Beyt-i Hazen, Bîsütûn, Halep, Keşan, Edirne, Fener, Ka'be, büthâne, saray, Kayseri, Çin, Kağıthane, Sadefçiler, Ayrılık Çeşmesi, harâbat, İstanbul, behişt, Fırat, Bağdad, Üsküdar, Göksu, Sütlüce, Beylerbeyi, Kızıtaşı, Kütahya, Boğaz, Kible, Kara Deniz, Şatt, Kız Limanı, Tophane, Akdeniz, Çatallar Limanı, Âhiret, Hind, Ok Meydanı, Meyhâne, Arnavut, Doğancılar, Bebek, Nil, Fırat, Kerbela, Hita, Semerkant, Yemen, Dicle, Görekçi Çeşmesi, Merve, Galata, Kûh-ı Necd, Sahn-ı Sa'dâbad, Buhara vb..

Bu yer adlarına bakarak o dönemin kültür hayatında bu yerlerin nasıl bir özelliğe sahip olduğu ve ne derecede önem taşıdığı hakkında fikir sahibi oluyoruz.

KONULARINA GÖRE MÜFREDLER

Müfredleri topladıktan sonra genel bir değerlendirmeye tabi tutarak konularına göre tasnif ettik. Birbirinden güzel ve orijinal 45 ayrı konuda müfredlerin yazıldığını tespit ederek, hangi konunun müfredlerde daha çok işlendiğini öğrendik. Atasözleri ve meseller, deyimler, bitkiler, du‘â, fahriye, na‘t, hezl ve hiciv, hikemiyat, sevgilinin güzellik unsurları vb.konulardan bahseden müfredleri aşağıda açıklıyoruz:

Âh

Dîvân edebiyatına hâkim olmuş kavramlardan biri de âhdır. Bu konuda yazılmış müfredler tezimizde de bulunmaktadır. Müfredlerde âh, âteş, tîr, tîr-i derûn, âh-ı hasret tîr-i âh, Kible, Mihrâb, duhân, vb. ifadelerle beraber kullanılmıştır.

Âh, âşğın yanan kalbinden çıkan dumanlara benzetilir. Aşık âh çekerken dumanı feleklere kadar uzanır. Bu sebepten de Fuzûlî “felekler yandı âhimden, murâdım şem’i yanmaz mı” diye şikâyet eder.

Müfredlerde âh konusunu işleyen şâ‘irleri ve müfred numaralarını veriyoruz:

Ahmed Paşa 3,20,24, Vecîhî 13, Sâmi 1, İstanbullu Nâzım 5, Neylî 6, Seyyid Vehbî 2,3,7 Abdülbâkî Nâsır Dede 28,31, Hoca Neş’et 3, Nedîm 1, Sâlim 54,70, Nevres-i Kadîm 2, Kânî 8, Hersekli ‘Ârif Hikmet 1,17,32, Hazmî 1,10, Sünbülzâde Vehbî 12, Şeref Hanım 5, Şinâsî 10, Mostarlı Hasan Ziyâ’i 6, Muhibbî 27,40,44 numaralı müfredlerinde âh konusunu işlemişlerdir. Tezimizde toplam 19 şâ‘ir âh konulu müfred yazmıştır.

Dün etmiş idim âteş-i hicrân ile bir âh
Hâlâ dahi ol mâh- veşî benzi çalıklır

Seyyid Vehbî 99/7

Görünce sînesinde tâb-ı mühr-i rûyun âh etdim
Baña bir sîm pertev-sûz ile dilber duhân yakdı

Nedîm 83/1

İşitmez âh u nâlem âh o âhû
Fe-âh sümme âh sümme âh

Nevres-i Kadîm 84/1

Arnavut

Arnavut konusuyla ilgili tezimizde iki tane müfred vardır. Arnavut ciğerinin öteden beri meşhur olduğunu duymuştuk. Ama Arnavutzâde, Arnavut tazesı gibi ifâdelerle ilk defa müfredlerde karşılaştık.

Çökertdiñ nice harbe sıçramış ser-bâzı dünyâda

Ciger-dâr oldugun bildim seniñ ey Arnavutzâde

Sahib Dede 94/11

Pek yürekli gerek âşık geçenler zîrâ
Arnavud tâzesinin tîgi cigerler dograr

Serâyî 187/5

Atasözleri ve Meseller

Tezimizdeki müfredlerde çok sayıda atasözleri ve meseller kullanılmıştır. Bu konuda bir değerlendirme yaparak 31 şâ'irin 63 adet atasözleri ve meselleri konu alan müfredini tespit ettik . Bu müfredleri aşağıda yazıyoruz.

Adli	İ'tibar olmaz o ilme ki gelmez amele	/1
Dede Ömer Rûşenî	'Âriflerin kelâmını ancak 'Ârifler anlar	/3
	Dögersin yarasa kırlangıç olmaz	/9
Nev'î	Âşığa Bağdad ırak degil	/5
Derzizâde Ulvi	Islanmışın yağmurdan ne derdi var	/3
Za'îfî	Kara bahtın ağara sanma ki ceff oldu kalem	/1
	Ölme eşeğim yonca biter yersin	/4
	Gökten ne yağdı yire ki anı yer götürmedi	/5
Nâbî	Kurumaz kâtib-i avfın kalem-i gufrânı	/58
Neylî	Dilden gelen la'lin elinden gelir	/3
Simkeşzâde Feyzî	Gönül kalsın yol kalmasın	/4
Fennî	Hastanın tab'ınca söz dârudan a'la iş görür	/5
	'Kelb-i akur ile çuvala girmek	/6
	İt giren haneye zira ki ferîşteh girmez	/10
Hazmî	Çarşıdan revacın bulmaz evdeki çarşı	/20
	Toprak döşeğim, taş başımın yastığı olsun	/26
	Kanı kan ile yıkamazlar	/25
Âsaf	Bugünün işini yarına bırakma	/30
	Divarı nem, insanı gam çöktürür	/57
Eşref	Hitab-ı Lenterânî ile Musa Tûr'dan geçmez	/9
	Yarım ağızla ruhsat vermek	/3
	Mâye-i rif'at olur âdeme şerm ü 'iffet	/1
	Sakalından utanmaz hele ol köhne civan,	/18
	Salmaz endîşe-i ferdâ gam-ı imrûzdan	/39
Kânî	İt ürmüş kervan geçmiş	/9
	Bir gül için bağdan bin hâre hizmetkâr olur.	/9
Sl.ktp.2548.	Âh-ı mazlumla zâlimin şâmı söner, çok yanmaz	/1
Sünbülzâde Vehbî	Teşnesin suya götürse susuz getirir.	/16
Meşhûrî	Vücudın sıhhati edviyenin telhindedir.	/31
	Kem söz kem akçe sahibinindir.	/32

Cevherin kıymetini âhengiran bilmez.	/33
Bir elin sesi çıkmaz.	/34
Boş ite menzil olmaz.	/35
Her kim iderse ikâs yolda kalur.	/39
Osman Nevres Başa gelen çekilir.	/5
Bayburtlu Zihnî Bir gün olur kim gam ferahın neş'esin çeker.	/4
İki karpuz hele bir koltuğa sığmaz.	/12
Özin insan olmazsa sözün insan olsun.	/16
Pertev Ateş kenarı kış gününün lâlezârıdır.	/10
Refî Kâlâyî Beg basınca ayağı mizan meseldürgeç gelür.	/12
Şemi gör kim ibtidadan söyünür baş egmeğe.	/7
Râgıb Sâni Kendüyi bilen bilmez kaidesin asrın.	/30
Reisülküttab Süleyman 'Ârif Aşıkda meger kim ihtiyar olmaz imiş.	/4
Dağ dağa kavuşmaz.	/14
Müşâtâk Baba Miskin kokusu ve aşk saklanılmaz	/9
ME(Abdulcabbarzade). Terbiyet ile karga şâhin olmaz.	/1
Bulur elbette kişi itdigini.	/5
Avnî Hak söyleyenî dâre çekerler.	/15
Nisbet Dâr-ı dünya teng olur deşt-i gamın o başına	/22
Aziz Mahmud Hûda'î Ne eyü kalur ne kötü bunda konan göçer heman.	/6
Söz gelür altun kalemle yazılır dîvânenen.-	/16
Mehmed Memduh Allah derd verib kula derman aratmasın.	/9
Fatin Kurd olurmuş kocayınca köpeğin masharası.	/4
Şinâsî Yapar garîb kuşun âşîyanını Allah.	/1
Muhibbî Yer götürmez mi anı her nesne kim gökten yağar.	/14
Dehrin gamını âlem içinde çeken bilir.	/15
Kim bir şehirde olmaz imiş padişah iki.	/75
Ayağı toprağı baş tacıdır.	/17
Âsaf Köpekle kurd arasında kemik muharebesi.	/29
Beliğ-Mehmed Na'il Mizrak çuvala sığmaz.-	/6
Seyyid Vehbî Kayd-ı tathir-i denesdir eriden sabunu.	/25
Mîrzazâde Sâlim Çerağ etmek, biriki ednâyı sevindirmek.	/9
Münîf Antâkî Çubukdayken inip okkaya binmek.	/13
Pilavı sahana koymak.	/4

Aşk

Dîvân edebiyatının temeli aşka dayanıyor ve mazmunların çoğu âşıkla m aşuk üzerine kurulmuştur. Âşık sevgilisi yolunda türlü çileleri çeker, aşk mektebinden geçer, ateşte yanar. Müfredlerde aşk konusu çok geniş bir şekilde ele alınarak işlenmiştir Aşk konusu müfredlerde Ferhad, Mecnun, Leylâ, Şîrîn, şem‘, pervâne, gül, bülbül, sevgili, rakîb vb. ifadelerle berâber kullanılmıştır.

İki bin civarındaki müfredin 325 tanesi doğrudan aşkla ilgilidir. Tezimizde müfredleri bulunan şâ‘irlerden 83 tanesi aşk konulu müfred yazmıştır. Aşk konulu müfredler içinde ilgi çekici bir husus da şâ‘irlerin aşk ile ilgili yorumlar yaptığı beyitlerdir. Bu beyitler aşağıdakilerdir:

Şeyh Gâlib 12, Fennî 13, Hersekli ‘Ârif Hikmet 33, Hazmî 7, Daniş Mehmed Bey 1, Eşref 10, 35, Şâbân Âmedi 1, Osman Nevres 30, Hilmî 5, Muhibbî 31, Nâbî 62, 42, Sâlim 60 numaralı müfredlerinde aşk ile ilgili yorum yapmakla berâber yer yer nasihat de veriyorlar.

Muhabbet ağlamasın zevkini bileydiñ eger
Efendi müddet-i ömründe hiç gülmez idiñ

Osman Nevres 176/30

Göz yaşıdır ciğer kanıdır mâcerâ-yı ‘ışk
Erbâb-ı dil müdâm şarâb-ı tahûr içen

Eşref 136/10

‘İşk-ı mecâzı bilmez idim böyle ey perî
Sâyende añladım ki hakikat belâ imiş

Dâniş Mehmed Bey 133/1

‘İşk kim kalbe gıdadır ne yenir ne yutulur
Bir demir leblebidir çiğneyene aşk olsun

Şinâsî 191/7

Ayrılık

Ayrılık konusunun Dîvân edebiyatında özel bir yeri vardır.Dîvânında ayrılık ve gurbetle ilgili birkaç şiiri bulunmayan Dîvân şâ‘iri bulmak çok zordur. Tezimizdeki müfredlerde de ayrılık, hasret, hicran, hicr konuları işlenmiştir. Biz hangi şâ‘irin müfredlerde ayrılık konusunun işlendiğini araştırdık ve fişleyerek bu şâ‘irlerin listesini çıkardık.

Ahmed Paşa 11,13, Nev‘î 1, Derzîzâde Ulvî 2, Münîf Antâkî 7, Fasîh 42,52, Nâbî 4,23,60,68, Tâlib 1,3,5, Sükkerî 10, Hazık Mehmed Efendi 1,6, Nahifi 2, Sâlim 11,16,36,40,8, Mehmed Pertev 10, Abdulhalim Neyyîr 3, Sahib Dede 14, Kânî 15,6 Hilmî 1, Hersekli ‘Ârif Hikmet 8, Hazmî 28,30 Eşref 26,30,26, Muhyiddin Raif Yengin 1, Râsih 3,7 Râmiz 2,3 Şeref Hanım 6, Ahmed Remzi Akyürek 4, ‘İzzet Molla 3, Serâyî 4, Refî Kâlâyî 8, Hanyevi Şefik 7, Sermed 5, Râgıb Sâni 5,

Reisülküttâb Süleyman ‘Ârif 14,16, Ahmed Sûzî 28, Fehim Sâni 6, Gulâmî 3,6 Halet Efendi 2, N.Atayi 2, Muhibbî 9,17,49,59,64, Lûtfî Efendi 7,16 ve Şinâsî 1 numaralı müfredlerini ayrılık konusunda yazmışlardır.

Ayrılık derken, şâ’irler vatandan, dostlarından, yakınlarından , en çok da sevgililerinden ayrılıklarını kastediyorlar.

Ayrılık kelimesi müfredlerde hicrân, şâm-ı firak, hasret, vuslat, vasl, visal, hicr, Eyyub, mihnet, firak, Nil, Fırat, iyd-ı vasl, iftar, hicr rûzesi, Hacc-ı Ekber,hicr âteşi vb. kelimelerle beraber kullanılmıştır. Tezimizde ayrılıkla ilgili toplam 68 tane müfred vardır.

Nâr-ı hicriñ şol kadar vermiş harâret kim dile
Teşne-i vaslıña gelmez zerrece Nil ü Fırat

Serâyî 187/4

A benim iki gözüm hasret ile hayli zamân
Geleceksin diyerek râhını gözler dîdem

Sermed 188/5

Vasl-ı kadrin fûrkate düş olmayan fehm eylemez
Taşra gel germâbeden vakt-i şitâ sermâye bak

Gulâmî 144/6

Bayram

Bayram konusu Dîvân edebiyatında en çok işlenen konulardandır. Kasidelerde konusu tamâmen bayram olan ‘ıydiyeler vardır.Müfredlerde de bayram konusu işlenmiştir. Bayram olarak daha çok Kurban, Ramâzan ve Nevruz bayramlarından bahsedilir.

Ramâzan konulu müfredler

Nâbî’nin, Mehmed Pertev’in ve Cem Sultan’nın müfredleri Ramâzan konusundadır.

Tenha Recabâ sanma ki Şâban yinür ancak
‘Ârifler olur kim Ramazânı dahi yirler

Cem Sultan 5/3

Ol tâ’ife-i zühd-perestüz ki safâdan
‘İyd eylerüz evvelki güninde Ramazanuñ

Nâbî 46/23

Rind ü mey-hor aña derler bu şemshânede kim
Ramâzân gurreşi aksini göre câmında.

Mehmet Pertev 205/14

Kurban bayramını konu alan bir müfred var, bu müfred ‘İzzet Molla’nındır.

Kebş-i dili kurban idelim tekye-i aşka
İrk-ı semîzi Allah kabul eyleye yâhu

‘İzzet Molla 160 /17

Es‘ad Paşa’nın, Râgıb Sâni’nin ve Behiştî’nin Nevruz Bayramıyla ilgili
müfredleri aşağıdakilerdir.

Şihâb-ı zâl-i şitâ avdet etmeyeydi eger
Misâl-i berd-i ‘acûz eylemezdi Nevrûzı

Es‘ad Paşa 136 / 4

Evza’-ı çerhden hıred olmaz mı müncemîd
Nevrûzı fark olunmaya berd-i ‘acûzdan

Es‘ad Paşa 136 /5

Kabâ-yı sebz ile dollâba binseñ ‘ıyd-gâh içre
Döner ol hâteme dollâb k’ola kâşî pîrûze

Behiştî 12/27

Beni lerzende eden mevsim-i sermâ-yı firâk
Âhir-i fasl-ı rebî‘ dövvom-ı Nevruz oldu

Râgıb Sâni 85 /9

Beddu‘â

Tezimizde du‘â konulu müfredlerle berâber beddu‘â konulu müfredler de bulunmaktadır. Şâ‘irler du‘âlarını yaparken ne kadar sâmiî ve içten davranmışlarsa, beddu‘âlarını yaparken de aynı şekilde davranmışlardır. Tezimizde 7 şâ‘irin dîvânında ve bir Mecmû‘a-i Eş‘ârda beddu‘â konusunda yazılmış müfred vardır.

Hersekli ‘Ârif Hikmet’in 75, Zâtî’nin 4, Nâbî’nin 66, Sâlim’in 26, Âsaf’ın 34, Eşref’in 36, Osman Nevres’in 32 numaralı müfredleri ve KK. 354 numaralı Mecmû‘a-i Eş‘ardaki 2 numaralı müfred de beddu‘â konusundadır. Tezimizde toplam 8 tane beddu‘â konulu müfred vardır.

‘Azil ne hayrın istemeye şer işleyen kişi
Gül dermeye bu bağıñ içinde diken diken

Zâtî 31/4

Derd-mendin hâlini her kim bilür rahm eylemez
Uğrar olsun derde kim âlemde derman bulmasun

KK: ME. 354/2

Hudâ bizi tutalum sana zîr-dest itmiş
Zaman olur ki senüñ de felâketüñ görürüz

Nâbî 46/66

Sühan sihr-i helâl-i zevk-ı ruhânî-i ma'nâdır
Harâm olsun eger anlarsa zâhid sırr-ı eş'ârı

Sâlim 72/26

Şarâbı hûn-ı dil sâkisi mübrem ser-şiken câmı
Harâb olsun esâsından yıkılsın böyle meyhâne

Osman Nevres 176/32

Bitkiler

Tezimizde bitkiler, meyvalar, çiçekler ve ağaçlarla ilgili müfredler de vardır. Çiçeklerden en fazla gül, nergis, sümbül, lâle, zanbak, benevşe, karanfil, serv, bîd, yasemen, meyvalardan ineb, muşmula, turunç, elma, efrenc, nar ve içecek türü olan kahveden bahsedilmiştir. Kahveyi özel bir başlıkta anlatacağımız için buraya sâdece ismini aldık.

Cemîlî'nin 1, Sabrî Şâkir'in 1, Fasîh'in 4, Seyyid Vehbî'nin 9,13,16, Osman Nevres'in 9, 'İzzet Molla'nın 8, Nisbetin 6, Muhibbî'nin 24 numaralı müfredleri gül konusundadır. Gül, esasen sevgilinin yanağına teşbih edilir.

İrdi gûyâ bülbül efğâmı kulağına gülüñ
Kim irürdi câmesinüñ çâkini dâmânına

Cemîlî 15/1

Câm-ı çeşmiyle sunup hûn-ı sirişk-i gül-gûn
Kuş gözü mey içirmiş güle her dem bülbül

Seyyid Vehbî 99/16

Görünce mest-i ser-gerdân-ı 'âşıkın ol büt-i haffâf
'Arak-rîz olduğu gül gibi nâzik-terligindendir

Seyyid Vehbî 99/9

Gülden sonra en fazla bahsedilen çiçek nergistir. Nergis sevgilinin gözüne teşbih edilir. Daha çok mahmurluğu ile dikkat çeker.

Merdüm-i şûha gubâr-ı gam ile lâl olmaz
Sürmeden nergis-i hûbân dahi gûyâ ter olur

Neylî 53/13

Sorma o gonçenin ne çiçek olduğın baña
Biñ bir çiçek hülâsasıdır çeşm-i nergisi

Eşref 136/7

Çeşmüñe 'arz-ı nazîr eylerse nergis n'ola kim
Her neye bakarsa ahvel eyler isbât-ı nazîr

Cem Sultan 5/2

Turunç yuvarlaklığı ve rengiyle bahis konusu olan bir meyvadır. Kıssalara bile konu olmuştur. Tezimizde sadece Sabri Şâkir'in 5 numaralı müfredinde geçer.

Turunç-âsâ kapup mihri salarlar hâke meh-rûlar
Salındukça miyân-ı 'ıyd-gâhda evc-i a'lâya

Sabrî Şâkir 55/5

Karanfil, boğumlu çiçekleri, çeşitli renkleri ve kendine has kokusuyla ünlüdür. Ayrıca karanfil adlı bir baharat çeşidi de vardır. Karanfil bir tek Eşrefin 11 numaralı müfredinde geçer.

Karanfil raks edip çâr-pâresin elmas eder tanzîm
Benefşe şîşeden gûyâ ki ta'tire meşâm eyler

Eşref 136/11

Bîd, söğüt ağacıdır. Uzunluğuyla ve meyvasız olmasıyla meşhurdur. Sevgilinin boyuna teşbih edilir. En önemli özelliği gövdesinin parlak gümüşî renkte olmasıdır ki dîvân edebiyatında sevgilinin göğsüne benzetilir.

Mâh-ı zer endûdların âb-ı revâne
Bîd anuñ içün dökdi ki bîhde yerekân var

Cem Sultan 5/5

Lâle, renginin kırmızılığı ve ortasının dağlı oluşuyla meşhurdur. Aşıkların kalbindeki ve vücudundaki dağlara teşbih edilir. Ayrıca, kırmızılığı dolayısıyla sevgilinin yanağına benzetilir.

Ol lâle-'izâruñ hat-ı gül-bûyına iy Cem
Kâfir dime kim yiñile imâna gelüpdür

Cem Sultan 5/10

Dâğdâr-ı sînemi kıl merhem-i vaslîñla bâğ
Lâle-veş fahr eylerem 'aşkıñ nişanıdır baña

Şâbân Âmedî 194/2

Elma, sîb, sîb-i zenehdân. Elma dîvân edebiyatında daha çok sevgilinin çene çukuruna teşbih edilir.

Bin sâğâr-ı zehr-âbı çekeyüm tek
Bir kez elüm ol sîb-i zenehdâna dokınsun

ME. Sl. Hâlet Ef. 778, 211/3

Ayva, daha çok sevgilinin yüzündeki tüylere teşbih edilir.

O zülf-i kâfirisi tâ zenâhdânuzatmış el
Kızıl elmaya da el koydular efrencler ayva

Kânî 109/4

Sünbül, benefşe, serv, zanbak. Sünbül bir çiçek türüdür, kokusu ve uzunluğu, perişanlığı dolayısıyla sevgilinin saçına teşbih edilir.

Benefşe birkaç renkte olur en meşhuru beyaz ve laciverdî renkte olanıdır. Sevgilinin yüzündeki ayva tüylerine benzetilir. Zanbağın da değişik çeşitleri vardır. En meşhuru lacivert renkte olanıdır, kokusuyla ve şekliyle ünlüdür.

Serv edebiyatımızda, boyunun uzun olması ve salınışı ile sevgiliye benzetilir.

Yaseminin en önemli özelliği kokusudur. Beyaz ve eflâtun renklerde olur. Beyaz olanını sevgilinin göğsüne teşbih ederler.

Anıp o kâkülü giryân olup yine ey dil
Heman kenâra salın kim havâ da sünbülidir

Sâlim 77/43

Karanfil raks edip çâr-pâresin elmâs eder tanzîm
Benefşe şîşeden gûyâ ki ta'tire-i meşâm eyler

Eşref 137/11

Rastan-ı mevc-i havâdis ile tavrın bozmaz
Servin evrâkını tağyir edemez bâd-ı hazân

Eşref 137/15

Al desteleyip destîfe gisü-yı siyâhî
Sünbüllerini kendi eliñe demet eyle

Enderunlu Vâsıf134/1

Çeşm-i bülbüldür ona gül yaraşır
Hele bu şîşeye zanbak sığmaz

İzzet Molla 160/9

Muşmula, bir meyva olan muşmula da müfredlere konu olmuştur. Muşmula hafif ekşiliği ve dolgunluğu ile güzel bir meyvadır.

Didüm ki şehâ muşmula gibi lebün emsem
Hışm itmışken rahm idüben didi yine döngel

ME.KK 357/1 ,210 /2

Deyimleri Konu Alan Müfredler

Tezimizdeki müfredelerde en çok kullanılan unsurlardan biri de deyimlerdir. Hemen hemen her şâ'ir müfredinde deyim kullanmıştır. Bu da Dîvân şâ'irlerinin halkla içli dışlı olduğunun, halkın arasından çıktığının ve halka hitap ettiğinin delilidir. Tezimizde toplam 64 şâ'irin dîvânında 160 tane deyim kullanılmıştır. Bulduğumuz deyimler ve deyim kullanan şâ'irler aşağıdakilerdir.

Ahmed Paşa

Gözüne sokmak./1
Hazer etmek,haber etmek./2
Eyman içmek./7
Kan ağlamak. /11
Yel götürmek./15
Yakasız komak

Mihri Hâtun

Dede Ömer Rûşenî
Behiştî

Yalvarı görmek./4
Taş fırlamak./8
Helâk olmak./11
Buhtan itmek./11
Gözüne gözlük tutmak./15
El, etek kesmek./28
Sağ esen görmek/
Yâd etmek

Nev'î
Hâletî-i Gülşenî

Aman vermek./13

Murâdî

İşi tamam olmak./4
Yüz asmak./1
Göz açıp bakmak./2
Göz yummak./1
Yan gelmek./1
Âr eylemek./2

Şemsi Paşa
Ubeydî

Za'îfî
Mesîhî

Başa taş atmak./5
Cigerderlik eylemek./1
Huccet koymak./2
Gökten inmek./4

Bosnalı Sâbit

Allah belâ versin./4
Kösteği kırmak./7
Yüzün bozmak./9

Kafzâde Fa'izî
Münîf Antâkî
Mantıkî Ahmed Ef.

Dest-bûs eylemek./1
Göğüs kakmak./17
Saye salmak, kadem basmak./2

Sâmî

Toz koparmak./1

Fasîh

Yad etmek./42

Mizana gelmek./49

Nâbî

Âh almak./55
İpliği bazara çıkmak./16

İstanbul Nâzım

Germ eylemek./32
Göze yendirmek./35
Düğün olmak./37
Ağız açmak./45
Baş göstermek./47
Ele girmek./56
Âh itmek./56
Ölçüp biçmek./61
Bir içim su vermek./10

Simkeşzâde Feyzî

Kulaktan âşık olmak./2
Eteğine yapışmak./2
Başa çıkmak./5
Bârını çekmek./7
El vermek./1
Sağ olmak./4
Yâd itmek./3

Hazık Mehmed Ef

Vişnezâde 'İzzeti

Yâdigar olmak./3
Dîvâne etmek./14
Suyu çıkmak./6
Gam ile pençeleşmek./8
Terk itmek./21

Seyyid Vehbî

Yüz bulmak./24
Yüz süzmek./1
Boynu bağlı kul./28
Berbad kalmak./29
Sayi elden komak./30
Selama muntazır olamak./35
Kerem itmek./35

Abdûlbâki Nâsır Dede
Sâlim

Sovuk almak./39
Yüzü gülmek./43
Allahı seversin./46
Gönüle uymak./55
Eline su koymak./3
Gönlü düşmek./12
Fütâdesi olmak./12
Gönlü akmak./2

Mehmed Pertev

Âtîf Efendi

Sahib Dede

Kânî

Râtib Ahmed Paşa

Şeyh Gâlib

Fennî

Hazmî

Âsaf

Eşref

İst. Bel.ktp. ME.Osman Ergin 667

Balıkesirli Râsih

Nâcî Ahmed Dede

KK ME.357/1

Sl. ME.2548/1

İst.Ünv.ktp.ME.1500

KK.ME.354

Şeyhülislam Yahyâ

Sünbülzâde Vehbî

Meşhûrî

‘İffet

Osman Nevres

Bayburtlu Zihnî

Kececizâde ‘İzzet Molla

Ayağını öpmek./2

Göstere düşmek./5

Tası tarağı devirmek./6

Kuyruk salmak./1

Yüzinden hevâ akmak./1

Boş torba at tut./2

Hasır yakmak./5

Maşallah./6

Gözüne kara su irmek./26

Yek vücut olmak./11

İstiğna satmak./22

Yâdiğar etmek./24

Paşa Kurban olmak./44

Çerağı sönmek./29

Kana dönmek.

Postov satmak./3

Kurban olmak./?

Karagün geçer./3

Önüne geçmek./1

Geride kalmak./1

Baş vurmak./2

Karagünde koymak./8

Hak saklaya./1

Bade harâbil-Basra./2

Baş vurmak./19

Aşk olsun./21

Baş kurtarmak./28

Kuyruğuna basmak./38

Ateşten kül olmak./11

Başa çıkmak./5

Söz almak./27

Ağzı yok./27

Kan ağlamak./10

Âb-ı rû dökmek./11

El virmek./16

El çekmek./15

Kul oğlu kul; serden geçmek./10

Senîh Mevlevî	Allah kabul eyleye./17 Mehcur olmak./6 Taş dikmek./7 Bâde harâbil-Basra /13
Pertev	Bırak Allah için./2 Helâl olsun./11
Müslim	Teng havsala,dest-i giribân olmak/5
Refî Kâlâyî	Hoş geçmek./2 Baş eğmek./7
Sermed	İki gözüm./5
Zîver Paşa	Âlî taş başına./9 Tavşan kanı gibi akmak./27
Râgıb Sâni	Pâ-mâl etmek./26
Reisülküttâb Süleyman ‘Ârif	Cebinden çıkarmak./17
Hilmî	Ağzın tadın bozmak./20 Su sızmaz gibidir./1
Ahmed Sûzî	Oda yakmak./23
Vak’a-nüvis Ahmed Lütî	Dümen suyuna aksa gönlüm./5
Avnî	Gam kervanının çingırağına ot tıkmak./6
Seyyid Mehmed Nisbet	Gönül kalmak./16 Külîni aşına katmak./21 Baka kalmak./23
Ahmed Rıdvan	Sergerdan dönmek./2 Dağ üstüne dağ eylemek./7 Kanına girmek./9 Ayağını öpmek./10 Bahtı kara./13
Aziz Mahmud Hüdâ’î	Dest-i kudretle yapılmış./1 Kul olmak./3 Kul olagör./4 Hoşgörmek./5 Hıkd u hased itmek./13
Mehmed Memduh	Tasdik etmek./2 Derde düşmek./9 Hak saklasın./11 Göz dikmek./11
Hâlet Ef.	Kalbi kara./1

Fatin

Kılı kılmak, ide yazmak./5

Harâp itmek./7

Yanarak yakılmak./8

Gözden sakınmak./9

Muhibbî

Menzile irmek./13

Göz yaşıyla el yumak./16

Kible hakkı./17

Dehanın kan eylemek./37

Baş açık yalınayak./42

Kana kana içmek./51

Şeref Hanım

Ağzımı açtırma./5

Kadir bilmek./6

Nevizâde Atâyî

Başın gözün yarmak./1

Dînî Konular

Dînî konulu müfredler, aslında tasavvufi müfredlerle birlikte zikredilebilir.Ama bu müfredler doğrudan dinle ilgili olduğu için ayrıca değerlendirmeye tabi tuttuk.

Dînî konulu müfredler namaz, secde, Recep, Ramazan, Yusuf-ı Ken'an, Ka'be, Yusuf, Merve, Kuşeyrî, Nuh, şer'î kurallar, Ayetler, Yed-i Beyzâ, bûthâne, Yâsin, Muharrem vb. ifadelerle berâber yazılmışlardır.

Ahmed Paşa 22, Cem Sultan 3, Şâhidî 2, Fasîh 49, Nâbî 16, B.Tâlib 5, Seyyid Vehbî 23, Sâlim 5, Mehmed Pertev 13,14 Behiştî 19,21,25, Dukaginzâde Ahmed Bey 4,5,7, Sükkerî 9, İstanbullu Nâzım 2, 'İzzetî 15, Şeyh Gâlib 14 numaralı müfredlerinde yukarıda belirttiğimiz ifadelerle dînî konulu müfredler yazmışlardır.

Mîzâna gelir zann ederim Yusûf-ı Ken'ân

Geldükde o gül-pîrehenim hân-ı harîre

Fasîh 42/49

Gûya Yed-i Beyzâdan ider nur zuhûr

Ol şu'le-i hüsn çaksa gâhî çakmak

Nâzım 44/2

Âyet-i Yâsin ye's okur gelip hatt-ı ruhuñ

Bir gün ümmidi kesersen dîde-i bimârdan

Şeyh Gâlib 106/14

Tavf-ı harîm-i Kâ'be-i didâr için gözüm

İhrâm-beste-i nigehe sad-niyazıdur

Sükkerî 57/9

Du‘â

Şâ‘irlerimiz eserlerinde du‘â konusunu geniş bir şekilde işlemişlerdir. Du‘â konulu gazeller, mesneviler, kıta’lar mevcuttur. Genellikle kasidelerin sonu du‘â ile bitmiştir. Birer müstakil eser olan müfredlerde de du‘â konusu bolca işlenmiştir. Tezimizde bulunan du‘â konulu müfredler aşağıdadır:

Arpaemînîzâde Sâmî 10 , Nâbî 3,44 , Bursalı Tâlib 2,4 , Abdulbâkî Nâsır Dede 9,4 , Mirzazâde Sâlim 57 , Hersekli ‘Ârif Hikmet 75 , Râtip Ahmed Paşa 12 , Şeyh Gâlib 16 , Hüseyin Vassaf 1 , Sermed 1 , Zîver Paşa 33,34 , Râgıb Sâni 67 , Müştâk Baba 19, Aziz Mahmud Hüdâ’î 3,14,19 , Şeref Hanım 8 , Şinâsî 5 , Mostarlı Hasan Ziya’i 4 numaralı müfredlerini du‘â konusunda yazmışlardır. Tezimizde du‘â konulu müfred yazan 18 şâ‘ir vardır. Yüzyıllarına göre incelediğimizde du‘â konulu müfredlerin en çok 18. yy’de yazıldığını görmekteyiz. Bu şâ‘irlerin toplam 24 tane du‘â konulu müfredinden 11 tanesi 18.yy’da yazılmıştır.

Şâ‘irler tahta geçen bir padişaha, sevgiliye, Allah’a, sevdiklerine vb. du‘â ederler. Hersekli ‘Ârif Hikmet 75 numaralı müfredinde sevgiliye du‘â edilmektedir.

Bed-du‘â etmem sana bâd-ı semûm-ı âhdan
Bir gül-i nev-şüküftesin hıfz eylesin Mevlâm seni

Şinâsî ise daha çok genel konulu, tüm insanlara hitap eden bir du‘â eder.

Hak te’âla kimseyi bir ferde muhtâç etmesin
Yoksa halkın ettiği ihsâna degmez minneti. 191/5

Şeref Hanım cânâna ulaşmadan benim canımı alma diye Allah’a du‘â eder.

Ya Rab be-hakk-ı nûr-likâ-yı habîb için
Cânâna ermeyince benim alma cânımı 189/8

Nâbî-i dil-şude bir eski du‘â-güyundur
Lâyık-ı şan-ı şerîfüñ ne ise anı gözet. Nâbî 46/3

Bir du‘â k’ola zebân-ı Nebevî’den sâdır
Kudsiyân dirler ise n’ola ser-â-ser âmin Nâbî 46/44

Fahriye

Dîvân şâ‘irleri fahriye yazmayı, yani kendilerini övmeyi çok severler. Tezimizde fahriye sayılabilecek pek çok müfred vardır. Hamdullah Hamdî 3 , Fasîh 1, Nâbî 65, Abdulbâkî Nâsır Dede 11 , Hersekli ‘Ârif Hikmet 16,52,60, 63 , Şeyh

Gâlib 11,25 , Meşhûrî 43 , Bâkî 2 , Osman Nevres 14,24 , Senîh Mevlevî 8,14 , Zîver Paşa 14,15, Mehmed Nâ'îl Belîğ 13,16, Râşid Efendi 9,10, Muhibbî'nin 31 numaralı müfredleri birer fahriyedir

O Mecnûn-ı belâ-peymâ-yi deşt-i vahşetim Hikmet
Olur her bir kelâmım zîver-i endîşe-i Mecnûn

Hersekli 'Ârif Hikmet 154/60

Ne lâzım bahs-ı teftîş-i sühan erbâb-ı ma'nâya
Dakâ'ik senc-i eş'ârî dîvânımdan öğrensın.

Hersekli 'Ârif Hikmet 155/63

Zîver Paşa şâ'irlik kudretiyle öğrenerek İstanbul'da oturup Şiraz şâ'irlerine meydan okuyor.

Tevsen-i hâmemi kıl tecrübe İstanbul'da
İşte meydân-ı suhân gitmeyelim Şîrâz'a

Zîver Paşa 194/14

İmtihân ise garaz Farsi-i tab'ımızı
İşte meydân-ı suhân gitmeyelim Şîrâz'a

Zîver Paşa 194/15

Garîb ve Gurbet

Gurbet ve garîblik konusu Dîvân edebiyatında yaygın olarak kullanılan konulardandır. Tezimizdeki müfredlerde de bu konu işlenmiştir. Tespit ettiklerimizi aşağıda belirtiyoruz.

'İzzetî 4, Fennî 8, Hersekli 'Ârif Hikmet 22, Eşref 8, Osman Nevres 22, Râgıb Sâni 41, Lütî Efendi 1 numaralı müfredlerinde garîb ve gurbet konusunu işlemişlerdir.

Anâsır terkîbdır zannım bana takdîrde
Hâk-i gurbet âb-ı fûrkat nâr-ı hasret bâd-ı gam

Eşref 136/8

Ben sanırdım ihtiyâr ettim diyâr-ı gurbeti
Bilmedim hayfâ ki gurbet ihtiyâr etmiş beni

Fennî 142/8

Gönül garîbligim gelmesin mi hâtırıma
Geline nâleleri bûlbûlün garîb garîb

Osman Nevres 176/22

Gelenekler ve Devrin Sosyal Hayâtı

Dîvân şâ'irleri aşk, güzellik vb. konularla beraber geleneği, devrin sosyal-siyâsi olaylarını da müfredlerine yansıtmışlardır. Bu şekilde bir kaç yüz yıl önce mevcut olan, ama günümüzde bazıları bize malum olmayan gelenek ve âdetlerimizden haberdâr oluyoruz. Müfredlerde, yazıldığı dönemde yaygın olan meşşatalık, aya ayna tutmak, padişahların kölelerini âzâd etmesi, Kütahya fincanının fağfurun yerini tutması, imzanın alttan atılması, nerd oyunu, cirid oyunu, sikke kesilmesi, âteş yanığına kâfur merhemi sürülmesi vb.gibi gelenek ve sosyal olaylardan bahsedilmiştir. Tezimizde bu konuda yazılmış 15 tane beyit mevcuttur: Bu beyitleri aşağıda belirtiyoruz.

Aya ayna tutmak geleneği

Zülfi şebinde yârin meh yüzini gör dir
Mağribde bir kalender âyine tutmuş aya

Bursalı Tâlib 37/7

Kütahya porseleninin fağfurun yerini tutması

Gitti hep pâk-nejâd etti fûrûmâyeye zuhûr
Tutdu fincân-ı Kütahya yerini fağfurun

İst. Üniv. Ktp. ME.1500/6

Padişahların günde yüz bin bende azad etmesi

Bir dil-i azâdeyi 'ıyd it ki reşk itsin sana
Padişahân günde yüz bin bende azad etse de

Avnî 127/12

Meşşatalık

Çekerken kuhl-ı nâzı çeşmine meşşâta-i kudret
Güneş âyîne-dâr olmuş meh-i nev sürmedân

/Bosnalı Sâbit 36/2

Yakadan geçirmek

Bir âhiretlik idi geçirdüm yakamdan
Bintü'l-ineb kerîmesine hürmet eyledüm

Bosnalı Sâbit 36/5

El öpmek

Kef-i cevâdı sanup 'azm-i dest-bûs eyler
'Aceb mi ger atılursa sehâbe karşı peleng

Kafzâde Fâ'izî 1

Pilavı sahana koymak

Pilavı sahana komak ister emîn-i matbah
Ekşi Aşzâde Velî der ki piyazdır olmaz -

Münîf Antâkî 81/4

Sikke kesmek

Her gece sikke-hâne-i zir-i lihâfte
Sâhib-‘ayâr girih-i meyinden derim keser

Münîf Antâkî 81/5

Nâme göndermek, yâd etmek

Gönderirler nâme-i feryâd-ı pür-sûz-ı firâk
Yâd iderler berk-ı gamla mübtelâlar birbirin

Fasîh 38/42

İmzanın alttan atılması

Sultânımı zîb-i sadr iden ‘âlemde
İmzâ gibi câygâhumı eyledi pest

Nâbî 46/2

Nerd (Tavla) oynanması

Yâre ta’lim ağıâr ile nerd oynamada
Zâr idüp hasmımı âhir gözüme yendürdüm

Nâbî 46/5

Sine döğmek, (bayram davulu çalmak)

Neşât-ı vuslat ile yâre karşı sinemüzi
Turur turur döğerüz tabl-ı ‘ıydgâh gibi

Nâbî 46/6

İmtihan damgası vurmak

Sa’ide na’li n’içün kesdün didüm didi ol şuh
Ben emin-i dil-berânum imtihân tamgasıdır

Ferrî Mehmed 43/7

Cirid atmak

O sîm-ten şeh-süvârın ensesinden at yanaşdursak
Cirid atsak Gümüşlü Günbede aşamazsa da bâri

Hâzık Mehmed Ef. 44/5

Ateş yanığına kafur merhemi sürmek

Kût-ı rûhudur 'arak mey-zede-i dil-cûnuñ
Çünkü âteş yanığı merhem-i kâfûr ister

Şeyh Gâlib 106/24

Gül ve bülbül

Gül ve bülbül mazmunu Şem ve Pervâne gibi Dîvân edebiyatında yaygın olarak kullanılmıştır. Gül, sevgiliyi, bülbül ise sâdık, cefâ-keş 'âşıkı temsil eder. Tezimizde bu konuda yazılmış pek çok müfred vardır.

Behiştî'nin 3,7 , Cemîlî'nin 1, Vehbî'nin 16,17 , Fennî'nin 15, Nâcî Ahmed Dede'nin 1, Şeyhülislam Yahyâ'nın 5, Şeref Hanım'ın 1, Sünbülzâde Vehbî'nin 15, Osman Nevres'in 22, 'İzzet Molla'nın 1,8,9, Nevres-i Kadîm'in 7 numaralı müfredleri gül ve bülbül konusunda yazılmıştır. Dîvân şâ'irleri bazen bülbüle özenir, onun gibi ızdırap ve cefâ çektiklerini söylerler, bazen de gerçek aşığın kendileri olduğunu ileri sürerek bülbülü yererler.

Kuş dili söyleyerek böyle kafeslerde şakır
Kim dedi bülbüle bu bağda olsun şakrak

Sünbülzâde Vehbî 103/15

Banâ Ferhâd u bülbülü anma
Biri dâğî birisi bâğîdir

Mehmed Memduh 165/3

Bu gülistanda bir kayd ile muzdarib her kes
Bülbülün pâyine seyr eyle ki dâm olmuş bâğ

Mehmed Memduh 165/6

Müfredlerde çeşm-i bülbül ifadesi de kullanılmaktadır Zîver Paşa'nın 28 numaralı müfredi de bu konudur.

Çeşm-i bülbüldür ana gül yaraşır
Hele bu şişeye zambak sığmaz

Zebân-ı bülbül-i şeydâda var mı ola tâkat
Ki ede bezm-i şeh-i gülde derdimi tekrîr

Sabrî Şâkir 55/6

Hamâm

Kültürümüzde hamamın önemli bir yeri vardır Hamam konusu dîvân edebiyatında genişçe kullanıldığı gibi müfredlere de malzeme olmuştur.. Tezimizde iki tane hamâm konulu müfred vardır. Bu müfredlerden biri Hamdullah Hamdî'nin diğeri ise Nev'îzâde Atâyî'nindir.

Hammâmına bârid dir idüm Göynük'ün ammâ
Hammâmcısını gördüm ü hammâma ısındum

Hamdullah Hamdî 7/5

Virdi hammâma şeref ol sanem-i sîm-endâz
O peri olmayıcak âteşe yansun hammâm

Nev'îzâde Atâyî 53/3

Hat Unsurları

Tezimizde hat konulu 7 tane müfred vardır. Katip, hokka, devat, kalem kat' ve siyâkat şeklinde ifade edilen hat unsurları bazı beyitlerde bir kaç defa tekrarlanmaktadır. En çok kullanılan katip ifadesidir.

Bir siyâkat hatlı katip der-kenâr etmek için
Muktezasın la'l-i lebden sordı Defterdâr-ı 'ışk

Fatin 140/6

O deñü gül-ruhunuñ vasfını eyledim tas'id
Devât u hokkalarımndan bütün gül-âb kokar

Kânî 109/13

Leblerüñ vasfin yazarken geldi eşküm kâtibi
Didi ko surhı yirin kim anı ben yazsam gerek

Ahmed Paşa 2/9

Bir tabak gül geldi kim anda kalem meşşâtası
Söz 'arûsı yüzine ter müşğden hâl eylemiş

Ahmed Paşa 2/21

Ağzı açık dili yok bî-çâredür gûyâ devat
Gâh gâhi rahm idüp ağzına dil sokar kalem

Şemsi Paşa 28/4

Olma ter-dâmen-i cürm ile kim âlûde-i ye's
Kurumaz kâtib-i 'avfun kalem-i gufrânı

İst. Üniv.Ktp.ME.1500, 8

Gösterip kilki gibi ebrûlarıñ
Aldı göñlüm gitdi hattât tâzesi

Meşhûrî 167/48

Hezl ve Hiciv

Dîvân edebiyatına göz attığımızda hezl ve hiciv konusunun yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz. Tezimizde hezl ve hiciv konulu yüzlerce müfred vardır ve bu hicivlerin çoğu zahidi, sofuları, mollaları, bilgisiz hocaları yermek için

yazılmıştır. Hezl ve hiciv konulu müfred yazan şâ'irlerimizi ve müfred numaralarını aşağıda veriyoruz.

Ahmed Paşa 17 , Mihrî Hâtun 5, Yetîm 1, Münîf Antâkî 2,3 Sabri Şâkir 8, Bosnalı Sâbit 8, Vecîhî 6, Fasîh 25, Nâbî 5,40,54, Ferrî 4,6, Üsküdarlı Sırrî 1,2, Sîmkeşzâde Feyzî 7, Kâmi 2, Seyyid Vehbî 17, Hoca Neş'et 6, Sâlim 12,26,40,63,73,75,77, Sâhib Dede 9, Râtib Ahmed 1,2,3,5, Hersekli 'Ârif Hikmet 57, Hazmî 2, Şeyhülislam Yahyâ 6, Sünbülzâde Vehbî 13,16,17, Meşhûrî 10,14,40,44, 'İffet 6, "İzzet Molla 11,12,19, Pertev 11, Sermed 7, Ahmed Sûzî 1,4,24, Mehmed Ali Hilmî Dede 8, Belîğ 12, Avnî Bey 5,29,32, Nisbet 10, Ahmed Rıdvan 5, Şînâsî 2, Lutfî Efendi 20,21, Muhibbî 60,66 numaralı müfredlerinde çeşitli kesimden insanları hicvetmişlerdir. Bazı hicivlerinde şâ'irler aşırıya kaçmış, işi hakarete dönüştürmüşlerdir.

Müfredlerde genellikle zâhid, sofular, muhtesipler hicvedilmiştir. Ama bunun dışında orijinal hiciv örnekleriyle de karşılaşmaktayız. Meselâ; Bosnalı Sâbit Başmakçızâde köçeğini, Vecîhî Kadızâdeyi, Üsküdarlı Sırrî Bekrîleri, Ebâbiloğlunu, Kırangıçoğlunu, Seyyid Vehbî bülbülü, Sâlim Dellak-zâyî, Sakazâdeyi, Hersekli 'Ârif Hikmet Bektâşileri, 'İffet zâhidi,hicvetmişlerdir 'İzzet Molla ise işi biraz daha pekiştirerek şeyhleri uzunkulağa benzetmiştir.

Uzun kulakdan işitdim ki sûfi-i hâr-gûş
Şu arpa suyunu tavşan kanı şarâba katar

'İzzet Molla16019

Yokla bak ağzını kim bû-yı şarâb
Ne kokar meşreb-i Bektâşiden

Hersekli 'Ârif Hikmet149/57

'Amel bâbında bir çok gizli şirki bence sâbitdir
Înânmam zâhid-i hod-gama şeyhü'l-kâ'inat olsa

Hazmî146/2

Çok bu denlü mâ'il olmazdı ahâli cevrine
Olmasaydı ger sipihr-i dûn Kadızâdeli

Vecîhî 29/

'Âşıkâ aşk-ı mecâzî ile himmet eyledüñ

Kalmaya oglana zâhid saña kalursa eger

Yetîm 30/1

Hikemiyât

15. yy.'dan, 17. yy.'a kadar müfredlerde hikemi konuyla pek karşılaşmayız. 17 yüzyıldan itibaren hikemi konulu müfredlerde artış görülür. Bunun sebebini o dönemin sosyal-siyasi olayları ve aydınların bu olaylara bakışında aramak gerekir. Tezimizdeki müfredlerin büyük çoğunluğu hikemiyyât konuludur.

Cem Sultan 3, Hamdullah Hamdî 2,7, Dede Ömer Rûşenî 3,9, Behiştî 25,13, Murâdî 2, Ubeydî 1,2, Za'îfî 1, Mesîhî 4, Ulvî 1, Sâbit 6, Münif Antâkî 2,6,14,15, Sâmi 3,6, Fasîh 18,20,21,26,34,41,58, Nâbî 1, 2, 19, 11, 21, 22, 24, 27, 28, 32, 38, 40, 42, 45, 46, 48, 54, 55, 57,58, 59, 64,67, Sükkerî 8, Neylî 5, Nâzım 1, 'İzzetî 1,5, Enis Recep Dede 1, Seyyid Vehbî 5,10,14,25, Hoca Nes'et 6, Râzî Abdullatif 1, Sâlim 4,6,10,25,29,59,67,68,69,71,72,74,75,78,80, Neyyîr 4,5, SâhibDede 7,8,10,11, Nevres-i Kadîm 5,6,2,Kânî 3, Râtib Ahmed Paşa 8,9, Nâ'ilî-i Kadîm 1, Şeyh Gâlib 4,10,21, Fennî 1,2,6,12, Hersekli 'Ârif Hikmet 10,20,26,39,48,56,68,71, Hazmî 13,14,17,18,21,29,32, Ahmed Cevdet Paşa 3, Âsaf 24,26,28,32, 33,36,37,43,46,49 50,52,55,56,57,58; Eşref 5,20,22,24,28, Muhyiddin Raif Yengin 2, Râmiz 1, Feriştah 1, Şeyhülislam Yahyâ 1,2, Fıtnat Hanım 2,3, Esa'd Paşa 1, Ahmed Remzi 3, Sünbülzâde Vehbî 5,6,11,17, Meşhûrî 1,3,4,6,12,16,17,20,23,29,36,37,38, Osman Nevres 8,11,35, Bayburtlu Zihnî 2,13, 'İzzet Molla 1,2,5, Refî. Kâlâ-yî 5,11, Hanyevi Şefik 5, Râgıb Sâni 38,42,44,45,46,47,48,53,55,56,59,60,61,62,64,67,68, Reisülküttâb Süleyman 'Ârif 4,8,19,20, Hilmi 9, Belig 8,10, Fehîm Sâni 3,4,Ahmed Lutfî 1,5, Murat Emri 5,10, Gulâmî 5,Râşid 2,4,6,7,8, Avnî Bey 2,5,7,10,11,15,19,20,22,26,28,31,37,39,Mâli1,Nisbet4,5,6,8,9,11,13,13,15,16,17,20,2 2,27, Hüdâ'i 7,13,14,15, Fatin 4, Leskofçalı Gâlib 6,Tâhir Olgun 2, Muhibbî 1,4,5,11,25,35, Kemal. Paşâzâde 1, Zâtî 4, Şeref Hanım 6,7, Şinâsî 2, Mostarlı Hasan Ziya'î 5,veLutfî Efendi'nin 10,15,19 numaralı müfredleri hikemi konuludur.

Tezimizde toplam 267 tane hikemi konulu müfred vardır.En çok hikemi konulu müfred yazan şâ'irler aşağıdakilerdir:

Nâbî-24 , Fasîh-8 , Sâlim-15 , Hazmî-7 , Râgıb Sâni-18 , Nisbet-14 , H. 'Ârif Hikmet-8 , Muhibbî-5 , Âsaf-16 , Avnî Bey 14 tane.

Görüldüğü gibi en fazla hikemi konulu müfredler 17. yy.'dan itibaren yazılmaya başlamıştır ve en çoğu 18.yy'da yazılmıştır.

Olmaz bu cihân hâsılı her halde dâ'im
Geh Kasr-ı Züleyhâ ise geh Beyt-i Hazendür

Fasîh 38/21

Geçilmez seyl-i meyden itmedükçe kaldırım peydâ
Şikeste tevbeden rûz-ı nühistinünde şevvâlün

Nâbî 46/30

Cihanda her kişiniñ bir gam-ı pinhânı var elbet
Ne mümkün görmemek Sâlim gamın bu dehr-i gaddârın

Sâlim 72/6

Âsayiş içün dâ'ire-i şer ü edebde
Vâcib gibidir her kesin efkârına hıdmet

Avnî Bey127/7

Kahve

Kahve bir içecek olmakla berâber aslen bir bitkidir. 16. yy.'dan sonra Osmanlı coğrafyasına girmiştir. Tezimizde kahve konulu 7 tane müfred vardır. Bu konuda en fazla müfred yazan Zîver Paşa'dır. Dîvânındaki 29,30,31,32,36 numaralı müfredler kahve konuludur. Sahib Dede'nin 13 numaralı müfredi ve İst. Ünv. Ktp. 1500 numaralı Mecmû'a-i Eş'ârdaki 6 müfred de kahve konusundadır. Müfredlerde bazen kahve ile berâber kahveci de zikredilmektedir.

Onuñ germ ülfetin bildik siyeh-rûlarla tenhâda
Bizi öyle komasın bön yerine kahvecizâde

Sahib Dede 94/13

Gitti hep pâk-nejad etti fûrûmâye zühûr
Tutdu fincân-ı Kütahya yerini fağfûrun

İst. Ünv. Ktp.ME. 1500 ,6

Aksi la'lin düşeli câm-ı hattıñ fincânına
Kahve keyfi ile mey neş'esin unuttu cân

Zîver Paşa 194/29

Anber-i hâl-i lebi kıldı mümessik tab'ım
İçse ol şevkile kahve n'ola fincân fincân

Zîver Paşa 194/32

Kanaat

Kanaat konusu tezimizde 4 müfredde işlenmiştir. Müfredleri aşağıda yazıyoruz.

Hurşid gibi günde bir altun yeter baña
Arturmaga hilâl gibi dikkat eylemem

Sabrî Şâkir 55/3

Çünkü cihânı ister imiş bûryâ düşün
Saña Muhibbî penbe-i dâğuñ kabâ yiter

Muhibbî 18/18

O tarâvetle o sîmîn-bedeni gördükçe
Hâtıra bûs-ı kenâr ile kanaat gelmez

Nâbî 46/69

Egerçi gûşe-güzîn-i kanaat olmuşduk
Velîk Rûm'da bâkî nasîbümüz var imiş

Nâbî 46/28

Kozmik Unsurlar

Tezimizde kozmik unsurlarla ilgili olarak Ay, Akrep Burcu, Süheyl Yıldızı vb. konularda müfredler vardır. Kozmik unsurlardan bahseden 7 tane müfred tespit ettik.

Ahmed Rıdvan'ın 8,10,18, Muhibbî'nin 2, Müslim'in 6, Refî Kâlâyî'nin 10, Reisülküttâb Süleyman 'Ârif'in 18 numaralı müfredleri kozmik unsurlardan bahseder.

Ol gözleri güzel benüm cümle tenümi dağladı
Başdan ayağa çerh-veş oldum nücûm-ı kekkeşân Ahmed Rıdvan 203/8

Kaşlar altında rûyın görüben yâruñ didüm
Kavs burcından tulû' itmiş gibidür âfitât Muhibbî 18/2

Halka-i zülfünü pür-ham gören ebrûya yakîn
Burc-ı kavsi sanır ol demde dolandır akreb Refî Kâlâyî 181/10

Her ne bahs eyler ahkâmdan erbâb-ı nücûm
Ânı takvim gibi cümle cebinden çıkarır
Reisülküttâb Süleyman 'Ârif 183/18

Medhiye

Müfredlerde medhiye konusu geniş bir şekilde ele alınmıştır. Sevgiliye medhiye, padişaha medhiye en fazla işlenen konulardandır. 17 şâ'ir, dîvânında medhiye konulu müfred yazmıştır. Behiştî 15 , Nev'î 2 , Hâletî-i Gülşenî 2 , Sabri Şâkir 10 , Fasîh 5, Ferrî 3, Neylî 9 , Nahîfî Süleyman Efendi 1 , Seyyid Vehbî 9, 20, Abdulbâkî Nâsır Dede 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 , Râtib Ahmed Paşa 6 , Ahmed Cevdet Paşa 1,2 , Eşref 1 , Zîver Paşa 33,35 , Hilmi 3 , Muhibbî 21 ve Lütfî 4,5,9 numaralı müfredlerini medhiye konusunda yazmışlardır. Tezimizde toplam 31 tane medhiye konulu müfred vardır.

Sevgiliye medhiye

Ey perî-sûret senüñ yokdur nazîrûñ bir dahi
Var ise âyîne içre hep misâlûñdür senüñ Nev'î 27/2

Şeh-nâme-i vasfîla benim sultanım
Cem'iyet-i yârân-ı safâda meddâh

Fasîh 38/5

Padişaha medhiye

Doğar bu hânedan Sultan Selim'e bin du'â ü'l-hayr
Ne dem kim subh-ı devlet pâybûsa feth-i bâb eyler

Abdûlbâkî Nâsır Dede 113/5

Saraya medhiye

Bâg-ı İrem nedir bu sarayın yanında yâ
Hakkâ ki öyle işte bu kapu nümûnesi

Zîver Paşa 194/8

Sen gerçi gazâl-i harem-i cânsın ammâ
Şîr-pençe-i 'aşkında pelengân zebûndur

Ahmed Cevdet Paşa 116/3

Ol pâdişah-i kişver-i hüsn ü melâhatin
Sad âferin kemâline tahsin cemâline

Eşref 136/1

Mevsimler

Tezimizde ilkbahar, yaz ve kıştan bahseden müfredler vardır. Yalnız en fazla bahsedilen mevsim, bahar mevsimidir. Vecîhî 5, İstanbullu Nâzım 10, Neylî 1, Hüdâ'i 9, Muhibbî 23,24, numaralı müfredlerinde hep bahardan bahsetmişlerdir.

Bahar

Bir dûşîş ile küşâd etmeye sa'y et gönlünü
Şeşdir gülzâr-ı dehrîñ gülbahârı tez geçer

Refî Kâlâyî 181/5

Enderunlu Vâsıf'ın 4 numaralı müfredi ise yaz mevsimi ile ilgilidir.

İhrâk-ı kebîr âteş-i sûzânıma nisbet

Yazlarda zuhûr eyleyen âteş bucağıdır

135/4

Es'ad Paşa'nın 4 numaralı müfredi ise kış mevsimi ile ilgilidir.

Şihâb-ı zâl-i şitâ avdet itmeyeydi eger

Misâl-i berd-i 'acuz eylemezdi Nevruz'u

136/4

Mûsikî

Klasik mûsikîmiz ve mûsikî ile ilgili bazı tabirler müfredlere konu olmuştur. Tezimizde de bu konuda birkaç tane müfred vardır.

Nâbî Dîvânındaki 12 numaralı müfred o devirlerde mûsikîdeki gelişmeleri anlatması bakımından önemlidir.

Nâbîyâ inceldi râh-ı mûsikî ol deñlü kim
Düşmeyem diyü usûl ile yürür hânendeler

18. yy. şâ'iri Hâşim Efendi müfredlerinde makamlardan bahseder.

Sülûk-ı seyr ile cümle makâmât kâr-ı nâtıktır
Hüseynî'de karâr eyler kamu nağme-i 'uşşâk

Makâmât ile edvârımı geçerler kâr-ı nâtıkla
Hüseynî'de karar eyler acebdir nağme-i 'uşşâk

Usûl-i kâr-ı nâtıkla makâmât ile edvârı
Geçince nağme-i 'uşşâk Hüseynî'de karâr eyler Hâşim Efendi 69/1,2,3

Şeyh Gâlib dîvânındaki 8 numaralı müfredde de mûsikî âletlerinden, neyden, nağmeden bahsedilmektedir. Bunun dışında tanbur, 'ud, vb. çalgı âletlerinden bahseden müfredler de vardır.

Oynardı sahn-ı bâğ-ı hayâlimde ol perî
Mânend-i tıfl-ı nağme dahi ney-süvâr iken Şeyh Gâlib 106/8

Münâcât

Münâcât, Allah'a yalvarma, Allah'tan avf dileme gibi konuların işlendiği bir türdür. Tezimizde münâcât konulu 8 tane müfred vardır. Hilmî, Vassâf, Âsaf, Meşhûrî, Leskofçalı Gâlib, Muhibbî, münâcât konulu müfredler yazmışlardır.

Arz-ı hâli tasvîr ile takdîr zahmet ise
Zahmeti rahmet ide tâ ki Rahîm ü Mûte'âl KK. ME. 354/3

Bir bölük âsilerüz rahm uma geldük kapuña
Cürmimiz çog ise Yâ Rab seni Rahman bilürüz Muhibbî 18/25

Muhît-i ‘âlem olan zât-ı Hakk Te’âlâ’ya
Kemâl-i safvet ü sür’âtle ilticâ edelim

Âsaf 121/25

Gâlib’den eylemez Mevlâ dirîğ merhâmet
Mazhar-ı ömr-i medîdiz fart-ı rüşd ü akl ile

Leskofçalı Gâlib 162/9

Koma muhtaç olalım bunda der-yek-i digere
Bize kendi der-i ihsânını aç yâ Fettâh

Meşhûrî 167/5

Nâme

Müfredlerin bazılarında mektup, nâme konusu ele alınmıştır. Tezimizde nâme konusunda toplam 9 tane müfred vardır. Sabri Şâkir 4, Fasîh 42, Nâbî 34, Kânî 15, Hersekli ‘Ârif Hikmet 50, Sâlim 7, Meşhûrî 30, Osman Nevres 20,25 numaralı müfredlerini nâme konusunda yazmışlardır. Nâme genelde ayrılık durumunda yazılır. Âşık sevgilisine nâme ile hitâb eder. Eskiden nâmeyi ok veya güvercin vasıtasıyla gönderirlermiş.

Gönderirler nâme-i feryâd-ı pür-sûz-ı firâk
Yâd iderler berk-ı gamla mübtelâlar bir birin

Fasîh 38/42

Dilbere nâme-i dûd-ı dili irsâl itdüm
Bu ki mazmûnı gel ey serv-i hırâmânım gel

Sabri Şâkir 55/4

Okudum hattın ol Halepli mehiñ
Arâbiyyü’l-‘ibâre bir mektûb

Osman Nevres 176/25

Her varan nâme saña tolsa hulûs ile n’ola
‘Aks ider âyine-sâ kâgaza mâ-fi’l-bâlûñ

Sâlim 72/7

Nasihat

Edebiyatımızda lirik konuların yanında didaktik konular da işlenmiştir. Bazı şâ‘irler eserlerini okuyuculara nasihatte bulunmak için yazmışlardır. Müfredlerde değişik konularla ilgili nasihatler vardır. Şâ‘irler; sağlık, borç alıp vermek, komşuluk ilişkileri vb. hususlarda birbirinden güzel nasihatlerle okuyucularına hitâp etmişlerdir.

Murâd Emrî 7, Avnî Bey 5, Mâli 4, Kemâl Paşazâde 1, Zâtî 3, Ahmed Paşa 16, Dede Ömer Rûşenî 3,6, Behiştî 3,12, Fasîh 16,55,56, ‘İzzetî 16, Kâmî 4, Beylikçi ‘İzzet 6, Râzî Abdullatîf 1, Sâlim 78, Râtib Ahmed Paşa 3, Şeyh Gâlib 10, Fennî 9, Hersekli ‘Ârif Hikmet 19, 73, Hazmî 6, 12, 16,20, 25, 30, 31, Âsaf 5, 27, 30, 31, 39, 40, 55, 56, 16, Muhyiddin Râif Yengin 3, Feriştah 1, Fıtnat Hanım 1,2, Meşhûrî

12,16, 28,19, 31,32,34,36,39,41, ‘İffet 10,11, Osman Nevres 8,18,28, Zihnî 1,3,11,12,15, ‘Ârif 1,2,9,18, Râgıb Sâni 5,17,20,21,23,27,29,66, Ahmed Sûzî 7,8, Hilmî 5, Ahmed Lutfî 2, Nâbî 31, Ahmed Rıdvan 12, Hüdâ’î 5,6,10,16,17,21,24, Mehmed Memduh 4, Hâtem 1, Fatin 1, Leskofçalı Gâlib 5, Muhibbî 1,11,34, Lutfî Efendi 19,22 numaralı müfredlerini nasihat konusunda yazmışlardır.

En fazla nasihat konulu müfredi şu şâ’irler yazmıştır: Âsaf 9 tane, Meşhûrî 10 tane, Hazmî 7 tane, Hüdâ’î 7 tane. Aşağıdaki beyitleri nasihat konulu müfredlere örnek olarak verebiliriz:

Bi’l vücûh kendi necîb olmalıdır zâtında
Yoksa mansıb ile insâna meziyyet mi gelir

Hazmî 146/12

Sırçadan hanede ikâmet iden
Olmaya hem-civâre seng-endâz

Âsaf 121/31

Hem çü hâk ol kim ola kadrin biline Âdem gibi
Kibr edip olma hasâsetde şeyâtine şerik

Meşhûrî 167/19

Zinhâr va‘de ile ele alırsan dahi karz
Âdem’e va‘de-i vâm sanki ölüm gibi gelir

Meşhûrî 167/12

Pendi gûş it cân kulağıyla ne deñlü mûr ise
Kim vücûdın sıhhati edviyeniñ telhindedir

Meşhûrî 167/31

Na‘t

Na‘t, peygamberimizi övmek için yazılmış şiirlere denir. Dîvân şâ’irleri eserlerinde bu türe oldukça geniş yer vermişlerdir. Hatta her şâ’ir na‘t türünde bir eser vermeye gayret göstermiştir. Tezimizde na‘t konulu 6 tane müfred vardır.

Aziz Mahmud Hüdâ’î Sezaî-i Gülşenî, Balıkesirli Râsih ve Hüseyin Vassaf müfredlerinde na‘t konusunu işlemişlerdir.

Nebîlerle varup darü’s-selâma
Anda Hakk’ın cemâlini görem mi

Hüdâ’î 34/23

Sîm-i eşkim kıldı mâl-a-mâl ceyb ü dâmenim
Ka‘be-i vaslın efendi farz-ı ayn oldu bana

Balıkesirli Rasih 65/ 1

Nâr-ı hecrün ol kadar virmiş harâret kim dile
Teşne-i vasluña yetmez katrece Nil ü Fırat

Sezaî-i Gülşenî 102/3

Gönül müştâk-ı didâr-ı Muhammed Mustafa oldu Hüseyin Vassaf 157/6

Bir du'â k'ola zebân-ı Nebvî'den sâdır
Kudsiyân diler ise n'ola ser-â-ser âmin Nâbî 46/44

Oruç ve İftar

Bazı şâ'irler imsak, rûze, iftar, oruç, oruç bozuntusu, Ramazan gibi ifadeler kullanarak oruç ve iftarla ilgili müfredler

Kâmî 1,2, Nâbî 29,48, Hazmî 28, Pertev 11, Hanyevî Şefik 6 numaralı müfredlerini oruç konusunda yazmışlardır.

Tab'um o kadar düşmen-i hissetdür kim
Tutamam Ramazanı bile imsâkinden Nâbî 46/48

Rûze-dârız tualım biz nice iftar ideriz
Şems-i ruhsâr-ı ziyâ-güster iken meclisde Kâmî 71/1

O kim revâc verir vaz'ı sa'îmânesine
Uçar görürsem inanmam oruç bozuntusudur Kâmî 71/2

Hattûn geleli hvân-ı visâliñ yasak ettiñ
Rûze gecesidir meger imsâk yanaştı Hazmî 146/28

Mey içdi ba'de'l-iftâr etmeden teklîf sûfiye
O katmer baklava benden yana kat kat helâl olsun Pertev 180/11

Rûze-dâr-ı hasretiñ imsâk-ı hicriñden beri
'İyd-ı vaslîñ intizar eyler ki iftâr eylesin Hanyevî Şefik 200/6

Rakîb

Rakîb, her yerde âşîğın karşısına çıkar ve onun sevgiliye kavuşmasına engel olur. Bundan dolayı âşık da şâ'ir de rakîbi sevmez, her yerde onu yermeye, ondan kurtulmaya çalışırlar.

Bazı müfredlerde rakîb; kâfir, seg, mâr, hâr, ağyâr, köpek olarak nitlendirilmiş ve şâ'irler sürekli onun varlığından yakınmışlardır.

Rakîble ilgili bazı beyitler aşağıdadır:

Yâr olmadı dilber bana yâr oldu rakîbe
Gammâza virmiş meger ol gamze-i dil-dâr Âsaf 121/51

Gördi kûyında Behiştî düşmanı kan ağladı
Bülbülüñ gûyâ tokındı çeşmine gülşende hâr

Behiştî 12/7

Seg-i kûyuñladur benüm cengüm
Bilmezem taşların niye fırlar

Behiştî 12/8

Ol mehûñ fikr-i benâgûşuna cân virmiş rakîb
Müslümanlar gitdi kâfir 'âkıbet imân ile

Nevres-i Kadîm 84/8

Sevgili ve Sevgilinin Güzellik Unsurları

Dîvân edebiyatında sevgili mutlak güzeldir. Onda ilâhî bir güzellik vardır ve şâ'ir sevgilideki tüm güzelliklerin tabiatte bir benzeri olduğuna inanır. Sevgiliyi medhederken hep onun güzelliğiyle tabiat güzellikleri arasında bir bağlantı kurar. Şâ'ir sevgiliden bahsederken parçadan bütüne varır. Daha çok sevgilinin gözlerini medheder. Göz kalbin aynasıdır derler ya, sevgi de kalpten neş'et bulur, gözlerle ifade edilir. Bu sebepten şâ'irin aklında kalan sevgilinin gözleridir. Bu gözler bazen mahmurluğuyla nergisi, bazen âşığa zulmetmesiyle fitneyi, bazen savaşçı bir kahramânı, bazen de ürkek bir âhûyu hatırlatır. Dîvân şiirinde gözden bahsedilirken renk özelliğine fazla değinilmez. Sadece mânâ bakımından ön planda tutulur. Âşık için gözün rengi değil, ifade ettiği mânâlar önemlidir.

Âşık, sevgilisini överken bazen onun güzelliğini şehirlerle kıyaslar. Sevgilisini, Bağdad, Hitâ, Semerkand, Şam ve İstanbul şehirlerine değişmez. Âşık, bir bakıma şâ'irin kendisidir.

GÖZ

Müfredlerde sevgilinin güzellik unsurlarından en fazla göz ve kaş ele alınır. Gözyaşı, nergis, ânberiyeye şişesi, sürme, kuhl-i nâz, Tuna, Meriç, ağlayan göz, tebessüm, siyah göz, Çin gazâli, nergis-i hûbân, çeşm-i siyâh, çeşm-i câdû, hançer, vesme taşı, cellâd, gamze, tığ-i ebruvân, vb. benzetmeler göz için kullanılır. Yalnız çeşm-i siyâh yani siyâh gözle ilgili olan iki tane müfred vardır ki bu müfredlere dayanarak 17. yy.'dan itibaren şâ'irlerin göz renklerine dikkat ettiği kanaatine varıyoruz. Dîvân şâ'irleri göz ile beraber kuhl, sürme, siyâh kelimelerini çok kullandıklarından bizde o dönem siyah gözlerin aşıkları daha fazla etkilediği kannati hâsıl oldu. Sonraki yıllarda, özellikle 18. yy.'dan itibaren yabancılarla olan ilişkilerden dolayı mavi gözler ve sarışın güzeller dîvân edebiyatına konu olmaya başlamıştır.

Dîvân edebiyatında sevgilinin mavi gözünden bahseden beyitlerle ilk olarak Nedîm Dîvânı'nda karşılaşıyoruz. Bizim tezimizde de çeşm-i kebûdla ilgili

müfredler vardır. Senîh Mevlevî'nin 16, Vak'â-nüvis Mehmed Râşid'in 1 numaralı müfredleri çeşm-i kebûd konuludur.

Hasret-i çeşm-i kebûduñla ölürsem ben olur
Hâk-i kabrimde biten sebze gıdâ-yı âhû

Senîh 185/16

Sakın çeşm-i kebûd-ı dil-rübâyı sanma kuhl-âlûd
O bir pîrûze hâtemdür ki pervâzı sevâd üzre

Râşid 205/1

Göz sürme ile berâber zikredilir. Sürmenin en makbul olanı İsfahan sürmesidir. Kuhl-i İsfahan, kuhl-i nâz gibi ifadelerle şâ'ir sevgilisinin gözleri hakkında bilgi verir. Ağlayan göz tıfl-i Habeş'e, anberiye şişesine benzetilir. Âşık, sevgilinin hasretiyle çok fazla gözyaşı döker ve akan göz yaşları Tuna ve Meriç nehirleri kadar gür olur. Bir müfredde sevgilinin gözleri, çeşm-i Tatar ifadesiyle beraber kullanılmıştır.

Ey kîne-cû bu eski bakışlar değil bize
Çeşm-i siyâhda ola mübârek nigâh-ı nem

Hazık Mehmed Ef. 44/2

Âb-ı peykân-ı mügen nûş eden ey çeşm-i Tatâr
Gayrı ol zahm ile varsın Kefe'de yağ içsin

Sahib Dede 94/4

Hayâl-i çeşm-i siyâh-mesti hâtıra gelse
Gazâl-i Çîn'e çerâ-gâh olur hadîka-î çeşm

Sükkerî 57/4

Çıkmaya peykân-ı gamzen sîne-i mecrûhdan
Dârû-yı çeşm-i siyâh mestûñle bî-hûş et beni

Sükkerî 57/5

SAC

Müfredlerde sevgilinin güzellik unsurları ile ilgili olarak gözden sonra en fazla bahsedilen unsur, sevgilinin saçlarıdır. Şâ'ir sevgilinin saçından, onun siyahlığından, yılana benzemesinden, Şam'a benzemesinden, kokusunun miski bile geride bıraktığından, kâkülünden, yüzünün hazîne, saçlarının ise onun bekçiliğini yapan yılan, mâr oluşundan, çengâle, yâsemene, sünbüle benzemesinden, şânesinden, aşıklar için birer tuzak oluşundan, turesinden bahseder. Her biri için beytlerde çeşitli mazmunlar üretilir. Sevgilinin zülfü bir tuzaktır. Aşığın kalbi de yaralı bir kuştur. Sevgilinin tellerine takılarak tuzağa düşer ve orada asılı kalır. Sevgilinin saçları âşığın gönül kuşunun avcısıdır.

Peyâm-ı yâsemen dûş oldu gûşuna o şahsıñ kim
İşitdi gülşen-i medhiñde ol vâsf-ı benâgûşuñ

Sâlim 72/31

Añıp o kâküli giryân olup yine ey dil
Hemân kenâra salın kim hevâ da sünbülîdir

Sâlim 72/45

Âvâre olan gönlüme lutf eyle selâm et
Uğrarsa yoluñ bâd-ı sabâ zülf-i nigâra

Sâlim 72/41

Tezimizde saç konulu 35' ten fazla müfred vardır.

YÜZ

Sevgilinin yüzü de müfredlerimize konu olmuştur. Sevgilinin yüzü o kadar beyazdır ki kâfura benzer, güzelliği ile Mısır'a, Bağdat'a teşbih edilir. Yuvarlaklığı dolayısıyla dolunaya benzetilir ve meh-rû olarak nitelendirilir. Yüz ile ilgili meşşâte kelimesi çok kullanılır. Yüzdeki ayva tüylerini alan, sevgilinin yüzünü süsleyen bu meşşâtelerdir. Sevgilinin yüzü mushafa benzetilir.. Rakîb ise şeytan veya köpek sayılır. Murdar olan kişi mushafa dokunamaz. Rakîb de sevgilinin mushaf hükmündeki yüzüne dokunamaz, hattâ bakamaz. Yüz; temizliği, berraklığı dolayısıyla aynaya benzetilir. Sevgilinin yüzü parlaklığından dolayı şems'-i âlem-tâba veya nur aynasına benzetilir.

Hatâ sanma o müşgin hâli rûy-ı meh-cebîniñde
Cemâliñ mushaf-ı sun'-ı Hudâ'dır nokta sehv olmaz

Fasîh 38/25

Çekerken kuhl-ı nâzı çeşmiñe meşşâta-i kudret
Güneş âyîne-dâr olmuş meh-i nev sürmedân

Sâbit 36/2

DİŞ

Sevgilinin dişleri incidir. Müfredlerde diş, dendân, dürr-i dendân, inci olarak ifade edilir. Diş,beyazlığı,parlaklığı, küçük ve biçimli oluşuyla dikkat çeker. Sevgilinin tebessümü dünyâyı aydınlatır.

Dürr-i dendânıñı vasf eylemeye başladı dil
Yine zevrakçe-i endîşemiz 'ummâna düşürdük

Sâlim 72/14

DUDAK

Sevgilinin dudağı âb-ı hayattır, ölüyü diriltir. Bu özelliğinden dolayı Mesîh kelimesiyle tevriyeli olarak kullanılır. Rengi dolayısıyla lâleye ve yakuta benzetilir. Şair,dişleri inci, dudakları la'l olarak nitelendirir ve güzel bir kompozisyon oluşturur.

Sevgilinin dudağı şekerdir. Megesler birer rakîb gibi tatlılığından ve renginden dolayı sevgilinin dudağına üşüşür. Dudak bazı şâ'irler tarafından muşmulaya da benzetilir ki orijinal bir ifadedir.

Levh-i Yâkut hatt-ı lebi kimse yazamaz
Dest-i kudretle anı hâme-i 'icâd yazar

Beliğ 14

ALIN

Genişliği, yuvarlaklığı ve parlaklığından dolayı sevgilinin alını güneşe benzetilir. Aynı zamanda parlaklığı dolayısıyla sevgilinin alını nur aynası olarak da nitelendirilir.

Göricek beyn-i dü -ebrûda cebîniñ sandım
Aktaran itdi iki mâh arasında horşîd

Senîh Mevlevî 185/1

O hâl-i hurd-cebîn kaşı üzre ol şûhuñ
Meger bahâdır o ahter hilâl yanında

Abdubâkî Nâsır Dede 113/16

AĞIZ

Sevgilinin ağzı fem, dehen olarak da adlandırılır. O kadar küçüktür ki şâ'irler bunu âdeta yok sayarlar, sanki nokta-I mevhûmedir. Bu özelliğinden dolayı hokka ve devata da benzetilir. Sevgili dilinin tatlılığı dolayısıyla tûtîye benzetilir.

Değildir hâl-ı müşgîniñ o nâf-ı sîm üstünde
Devâ-yı misk-i 'uşşâkı yazılmış hokka ağzında

Sâlim 72/1

AYVA TÜYLERİ VEYA HAT

Sevgili 14-15 yaşına ulaştığında yüzünde ayva tüyleri çıkmaya başlar. İlk önce yeşil renkte olan bu tüyler, gittikçe koyulaşmaya başlar. Şairlerce yeşil hâli benefşeye, siyah hali ise karanfile benzetilir. Ayva tüyleri dolayısıyla yüz, şeftaliye de benzetilir.

Nâm-ı sevdâsı ile dîdesi pür-hûn olanıñ
Ser-nüvişti hat-ı Hâtem gibi ma'kûs gerek

Şeyh Gâlib 106/5

Hattı geldi yine dil-dâdesine yüz vermez
Sakalından da utanmaz hele ol köhne civân

Eşref 136/18

La'lüñ mîzâc alıştırıl hatt-ı sebz ile
Oldı gıdâ-yı rûh-ı benefşe hamîresi

Kânî 109/17

Lâ'lüñ müfferrihi ile tabîb-ül-kulûbsuñ
Tur ey Mesîh-dem ki yaraşmaz marâz sana

Ahmed Paşa 2/5

KAŞ

Sevgili, ebrû kaşıdır, kaşları hançere benzer. Âşık sevgilinin yüzünü Ka'be'ye, kaşlarının tâkını mihrâba benzetir. Sevgilinin kaşı hilâle de benzer. Kaş ile berâber şâ'irler müfredlerde kilik, hattat, tîg-i ebruvân ifadelerini de kullanmışlardır. Kaş için çâr-ebrû ifadesi de çok kullanılmıştır.

Çekemezken iki ebrularınıñ çillesini
Çâr-ebru oluyor kaşı kemânûm giderek

Behîştî 12/17

N'ola çeşmümde ruhuñ dilde kaşıñ olsa mukîm
Suyı yardıktâ dimişler kimisi kağıdda

Ulvi 15/4

BEN

Sevgilinin beni müfredlerde misk, nokta, hâl, meges olarak ifâde edilmiştir. Ben siyahlığı dolayısıyla Hindûya, kokusu ve rengi dolayısıyla da miske benzetilmiştir. Bazı şâ'irler güzelin yüzünde benden, hele hele iri olanlarından hoşlanmazlar.

Bensiz gerek güzel olacak sâde dillere
Bir hüsn olsa ki ona hiç nokta konmasa

Kânî 109/2

Her biri başka başka ider gönlümi esîr
Hâl u hattıñ ruhuñ zenâhuñ çeşm ü gerdenuñ

Beylikçi 'İzzet 132/1

Her subh kim ki dâne-i hâlin hayâl ede
Olmaz o hubb-ı neş'e-i afyona ihtiyâc

Beliğ 66/ 3

Gazelde mu'teber oldur ki ola câ-be-câ mazmûn
Yakışmazdı dil-rubânın ârızı yek-pâre hâl olsa

Beliğ 66/13

ÇENE ÇUKURU

Çâh-ı zenehdân, sîb-i zenehdân, sîb-i zekân, kuyu, kılıç, zenehdân, efrenc, kıvırl elma, ifadeleriyle beraber kullanılan sevgilinin çene çukuru âşığa birer tuzaktır ve âşık bu tuzaklardan kolay kolay kurtulamaz.

Çengâl-i ser-i zülfüne kılmağla ta'lalluk
Çâh-ı zekânında ne gönüller kümelendi

Neylî 53/2

O zülf-i kâfirîsi tâ zenehdâna uzatmış el
Kızıl elmaya da el koydular efrencler eyvah

Kânî 109/4

BOY KÂMET KADD

Uzunluğu ve salınması dolayısıyla sevgilinin boyu selviye benzetilmiştir ve bu mazmun müfredlerde oldukça çok kullanılmıştır. Boy için en fazla kâmet kelimesi kullanılmakta, aynı zamanda sevgili ince, uzun ve düzgün vücutlu olduğu için kaleme teşbih edilmektedir.

Kâmetün serv-i bâlâdur dirler iy serv-i hırâm
Ben kıyâmetdür direm halk-ı cihân dirler belâ

Dukaginzâde Ahmed Bey 15/2

Yetişmez mîve-i şeftâline el
Uzatdın kâmeti ey nahl-i serkeş

Fasîh 35/28

Âşiyân yapıdı başı üstine kuşlar sanemâ
Serv Mecnûn olalı serv-i hırâmanuñ için

Cem Sultan 5/4

BEL

Sevgilinin beli o kadar incedir ki inceliğinden dolayı âdeta kopacak gibidir. Müfredlerde bunun için miyân, mû-miyân, kemer ifadeleri kullanılmıştır.

Mû-miyânında kemerli bel imiş râh-ı emîn
Görmedik anda harâmi biz o belden geçdik

Sahib Dede 94/1

Gel yetiş çıkar halâs it derd-i hicrândan ammâ
Kılca kaldı intizârî ile cân ey mû-miyân

Balıkesirli Râsih 65/7

Mû-miyân ince turrarlar müşkîn
Hûblar içre belli başlı güzel

Mehmed Memduh 165/10

PEYKÂN -KİRPİK

Sevgilinin kirpikleri birer oktur ve çeşm-i tatarıyla her defa baktığında bu oklardan bir kaç tanesini aşığın kalbine saplar. Bu özelliğinden dolayı hûn-rîz olarak nitelendirilmiştir. Peykân mazmûnu müfredlerde fazla kullanılmamış, ancak 5 veya 6 beyitte bahsedilmiştir.

Peykân-ı yâr sineme geldi yüreklenüp
Dil deldi cânım aldı ciger-derlik eyledi

Mesîhî 18/1

Peykân-ı yârı zahm-ı dile sokma ey gönül
Sakın sakın ki yaram sudan havalanur

Mesîhî 18/3

Bir nazarla dil alup cânım içre hûnî gözün
Nice hûnî dimeyem ben ey gözi âhû sanâ

Muhibbî 18/1

SEVGİLİNİN GİYSİLERİ VE KULLANDIĞI SÜS MALZEMELERİ

Sevgili her zaman güzeldir. Giysileri, kullandığı süs malzemeleri onun güzelliğini daha da artırır. Müfredlerde en fazla süs malzemesi olarak sürme, vesme taşı ve güzel kokulardan bahsedilmiştir. Kıyâfet olarak sevgilinin; mâ'î kaba, al câme, çeşm-i bülbül câme, musavver harîr ve yeşil elbiseler giydiğini öğreniyoruz. Sevgili, kulağına Yemen taşı, Akik taşı gibi kıymetli taşların süslediği benâguş takar. Sevgili gözlerine sürmelerin en makbulü olan İsfahan sürmesini sürer.

Bir musavver harîr giymiş yâr
Güyyâ kim perî-i câdûdur

Fasîh 38/6

Çemen zann eylemeñ bir sebz-gün hârâ-yı pür-mevci
Sabâ şeh-en-şeh-i mülk-i bahârı etdi pây-endâz

Fasîh 38/22

Ey seng-i vesme hançer-i ebrûya kıl selâm
Tertîble feşâne-i hicrânı mû-be-mû

Şeyh Gâlib 1062

Kaçan mâ'î kabâlar giyse ol mihr-i cihân-ârâ
Ser-i erbâb-ı 'ışka bir belâ-yı âsumânidir

Fasîh 38/7

Belki cürmüñ zîver-i ruhsâr-ı gufrân eyleye
Dil-berüñ taraf-ı benâgûşında gîsu gösteren

Nâbî 46/39

- Peyâm-ı yâsemen dûş oldu gûşuna o şahsıñ kim
İşitdi gülşen-i medhiñde ol vâsf-ı benâgûşuñ

Sâlim72/31

Giymiş âl câmeleri gördükde ol meh-pâreyi
Oldı dâmân-ı tahammül pençe-i hîz ile çâk

Hilmî 69/2

Çeşm-i bülbül câme içre ol güli kim görsedür
Eylemiş tûfî-sıfat künc-i kafesde âşiyân

Nâbî 46/43

Aşağıdaki beyitlerde sevgilinin güzellik unsurlarından bahsedilmiştir:

Cem Sultan 2,6, Ahmed Paşa 4,5,9,14,21, Mihrî Hâtun 2, Behiştî 17,20, 'Ulvî 4, Dukaginzâde Ahmed Bey 2, Za'îfî 2,3, Mesîhî 1,2,3, Sabri Şâkir 5, Münif. Antâkî, Vecîhî 11, Bosnalı Sâbit 1,2, Sabrî Şâkir 9, Fasîh 22,35,18,45,59, Feyzî 3,5,6, Hâzık Mehmed 2, Beylikçi 'İzzet 1, Seyyid Vehbî 6,13,23, Abdulbâkî Nâsır Dede 1,18, 19, 20, 23, 24, 25 ,27,29,31, Hoca Neş'et 4, Sâlim 1,7, 13, 14, 15,20,31, 32, 36 , 45, 56, 70,81, Sâhib Dede 1,4,6, Nevres-i Kadîm 2,4, Kânî 2,12,16, Şeyh Gâlib 1,2,5, Fennî 3,4, Hersekli 'Ârif Hikmet 45,66, Hazmî 23, Eşref 2,7,11,17,18,32,34, Balıkesirli Râsih 8,7, Nâcî Ahmed Dede 2, Selâmî Tâhir 4, Şâbân Âmedî 5, Sünbülzâde Vehbî 3,7,4,18, Enderunlu Vâsıf 1, Meşhûrî 30,48, 'İffet 1, Osman Nevres 1,9,21,26,33,34, Bayburtlu Zihnî 16, Serâyî 3, Senîh Mevlevî 1,2,11, Pertev 5, Belig 3,13, Hâmî-i Âmidî 2, Ahmed Rıdvân 1,4,13,14,18, Fatin 5, Muhibbî 2,12 ve Enderunlu Fazıl'ın 1 numaralı müfredleri.

Spor

Müfredlerde bazı oyun çeşitleri ve değişik spor adları geçmektedir. Müfredlerdeki bu isimlerden hareketle eskiden çevgân, cirid, satranç ve nerd oyunlarının revaçta olduğunu söyleyebiliriz.

Nerd

Yâre ta'lîm âgyâr ile nerd oynamada
Zâr idüp hasmumı âhir gözûme yeñdördüm

Nâbî 46/35

Cirid

O sîm-ten şeh-süvârın eñsesinden at yanaşdırsak
Cirid atsak Gümüşlü Günbed'e aşmazsa da bâri

Hazık Mehmed 44/5

Çevgan

N'ola çevgân-ı zülfünde dil-i 'uşşâkı gûy etseñ
'İnan ey şeh-süvâr-ı 'işve destîfde hemân at tut

Sâhib Dede 94/6

'Arsa-i hüsn içre ger binse semend-i nâz ile
Top ide mühr ile mâhı zülfinüñ çevgânına

Muhibbî 18/65

Satranç

Hâne-i gayra didüm at sürme ey satranç-bâz
Didi ol şâh-ı kamer ruh tutmazın ta'limdür

Mostarlı Hasan Ziyâ'î 202/2

Târihler

Târihler genellikle önemli bir olayı akılda tutmak, o olayı ebedîleştirmek için söylenir. Müfredlerde, padişahların tahta çıkması, ölmesi, şâ'irlerin ölmesi, çeşme yapılması, sulh yapılması, saray yapılması, sikke kesilmesi, vb. konularda yazılmış târihler vardır. Tezimizde toplam olarak 19 tane târih konulu müfred vardır.

Sâmîyâ didüm o dem târihini tahsîn eyle
Cami'ü'n-nûr oldu İbrahim Paşa Câmîi

Sâmî 63/1

Temâşâyâ gelen ehl-i derûndan şevk-i kânile

Eder ihlâs ile bir fâtihâ ümmîd 'Ali Paşa

Râtib Ahmed Paşa 93/12

Zîb-i 'irfân ile düşündü târih

Buldu dîvân-ı bezm-i hüsn-i nizâm

Şâbân Âmedi 194/7

Hazret-i Abdülmecid Hân'ın zihî âsârıdır
Sâye-i ahdinde buldu kâğıt imâli vücûd

Ziver Paşa 194/26

Hudâ nakd-i vücûdun zîb-i genc-i saltanat kılsın
Şeh-in-şâh-ı cihân etdi 'ayâr-ı sikkeyi tashîh

Ziver Paşa 194/17

Tarikatler

Tezimizde sadece iki tarikati; Mevlevîliği ve Bektâşîliği konu alan müfredler vardır. Bu müfredlerde en fazla Mevlevîlikten bahsedilir. Tezimizde tarikatlerle ilgili 8 tane müfred vardır. Bunlardan sadece bir tanesi Bektâşîlerden bahseder

Yokla bak ağzını kim bûy-ı şarâb
Ne kokar meşreb-i Bektâşî'den

Hersekli 'Ârif Hikmet 149/57

Şâhidî'nin 1, Nâbî'nin 52, Esrâr Dede'nin 1, Vassâf'ın 1, Hanyevî Şefik'in 7, Fehîm'in 4 numaralı müfredlerinde Mevlevîlik'ten bahsedilmiştir.

Mevlevîyem şimdi yandum sanmañuz Mevlâ'ya ben
Gûşıma bang-ı ezelden çalınupdur nâ-yı 'ışk

Şâhidî 9/1

Subha mahsus degil bulmağı Şems'i 'âşık
'İşk-ı Mevlânâ ânı Şam'a da irse getirür

Hanyevî Şefik 200/7

Tasavvuf

Tezimizde tasavvuf konusunda yazılmış 124 tane müfred vardır. Biz bu müfredleri ve şâ'irlerini tespit ettik. Bu şâ'irler aşağıdakilerdir:

Ahmed Paşa 4, Dede Ömer Rûşenî 4,5,8, Behişti 4,18, Dukaginzâde Ahmed Bey 1,9, Şâhidî 2, Nâbî 53, Sâlim 26, Zekâ'i 2, Esrâr Dede 1, Şeyh Gâlib 22, Hersekli 'Ârif Hikmet 11, 12, 13, 14, 21,34, 35,37, 59,61, 70, 71, 74, Hazmî 5, Âsaf 40, 50, 54, Seyyid Nizamoğlu 1,2,3, Serâyî 1,2, Feriştah 2, Şeref Hanım 2, Abdurrahîm Tırsî 1, Meşhûrî 6,8, 'İffet 3, Osman Nevres 36, Zihnî 8,18, Hanyevî Şefik 1,2,3,8, Zîver Paşa 1,2,3, Sezâ'i-i Gülşenî 1,2,3, Reisülküttâb 'Ârif 13,19, Ahmed Sûzî 13, 14, 16, 20, 21,25, 31, Hilmî 4,6,10, Hâşim Efendi 1,2,3, Fehîm 7, Müştâk Baba 2,3,4,5,6,7,14,15,17,18, Murâd Emrî 3, Avnî Bey 9,13,22,23, Nisbet 12, 23, 24, 26, Müslim 2,4, Râgıb Sâni 1, 6, 7,8,10,11,13,14, 16,21,22, 24,25,32, 33, 39, 43,49,50, 51, Beliğ 2,14, Hüdâ'i 11,12, 20, Mehmed Memduh 7,8, Leskofçalı Gâlib 8, Muhibbî 12,57, Lutfî Efendi 13,14 numaralı müfredlerini tasavvuf konusunda yazmışlardır.

Tasavvuf konulu müfredlerde, dervîş, aşk, yetmiş iki millet, hırka, post, çûb-ı tenbâku, hayret, Mevlevîlik, hırka, kanaat vb. ifadeler kullanılmıştır.

Müfredlerde tasavvuf konusuna en fazla yer veren şâ'irler ise Râgıb Sâni (20 beyit), Hersekli 'Ârif Hikmet (13 beyit) ve Müştâk Baba (10 beyit)'dir.

Görüp sûz-ı derûnum çûb-ı tenbâku kıyâs itme
Fenâ-yı 'âleme engüşt-i hayretdür dehenlerde

Nâbî 46/53

Her bir seg-i mûyimde tecellisi ‘âyândır
El-minnetülillâh ki yok mihnet-i dîdâr Hersekli ‘Ârif Hikmet 149/14

Bahr-ı imkân u vücûduñ berzah-ı kübrâsıdır
Özge ‘âlemdir ki âdem sâhil ü deryâsı bir Hersekli ‘Ârif Hikmet 149/21

Yûsuf gibi pâk dâmeniyiz dünyânıñ
Mahbûbuna mabûbesine Müştâkız . Müştâk Baba 174/5

Dimiş Mansûr Ene’l- Hak-gûy olup bâlâ-yı dâr üzre
Kişi nâ-hak yere ‘âlemde ber-dâr olmuş yâ-Rab Avnî Bey 127/22

Taşlar

Kıymetli taşlar da müfredlerimize konu olmuştur. Zîver Paşa, Reisülküttâb Süleyman ‘Ârif ve Ahmed Rıdvan’ın müfredlerinde kıymetli taşlardan bahsedilmiştir. Tezimizde taşlarla ilgili 11 tane müfred vardır.

Lisân-ı hâl ile elmasla ‘akik didi
Bizi takanların olsun âli taş başına Zîver Paşa 194/9

Yâkuta şebih olmadadır rengi ‘akikiñ
Hurşîd gibi pür leme‘ân olalı elmas Zîver Paşa 194/12

Deryâ -dilân hâmûş edipdir sadeğ gibi
Çıkmaz zamanı ırmeyicek bahrdan la’l Reisülküttâb Süleyman ‘Ârif 183/8

Tevbe

Tevbe bir insanın yaptığı kötü bir şeyden pişmanlık duyması ve bir daha aynı veya benzeri işi yapmamaya niyet etmesidir. Tezimizde tevbeden bahsedilen 4 tane müfred mevcuttur. Bunlardan ikisi Nâbî’nin, biri Sabri Şâkir’in diğeri de Muhibbî’nindir.

Gerçi kumâş-ı tevbeğe yok kâbiliyyetüm
Ammâ ‘inayet-i ezeli rûz-ı merredür Nâbî 46/10

Olduñ günâha mâyl gel tevbe eyle ey dil
Her kim günâh ider bil sonı nedâmet ancak

Muhibbî 18/34

Sen kendini gör ko bizi ey zâhid-i hod-bîn
Bir tevbe ile ‘avf olunur bin güneş-i mest

Sabri Şâkir 55/8

Geçilmez seyl-i meyden itmedükçe kaldırım peydâ
Şikeste tevbeden rûz-ı nühistînünde şevvâlûñ

Nâbî 46/30

Tevhid

Tevhid, Allah’ın birliğini esas alarak, Allah’a medhiyeler ve sitayişler ifâde eden bir edebî türdür. Müfredlerde şâ’irler Tevhid yoluyla düşüncelerini Allah’a iletmeye çalışmışlardır. Tezimizde tevhid konulu 8 tane beyit mevcuttur. Hersekli ‘Ârif Hikmet’in 11 müfredi tevhid konuludur.

Andelîb-i nagâm-âmûhte-i tevhîdiz
Maksadü’s-sıdk-ı safadır bize gülzâr-ı şühûd

Şeyh Gâlib 7, Âsaf 53, Ahmed Lütî 4, Huda’î 18,22 numaralı müfredlerinde tevhid konusunu işlemişlerdir.

Bî-nevâlar ‘aceb mi gelse saña
Zerreler âfitâba râci’dir

Şeyh Gâlib 106/7

Amel gavgası itmişse huzûrum ceyşini tefrik
Yine cem’-i cünûd-ı hâtıra Mevlâm kâdirdir

Ahmed Lütî 116/4

Nigâh-ı merhâmetiñden keser miyim ümmîd
Benim tapındığım Allâh Ra’ûf ü Yektâdır

Âsaf 121/53

Şâ’irlerin Kendileriyle İlgili İpuçları Verdikleri Şiirler ve Şâ’irlikle İlgili Yorumları

Dîvân şâ’irleri, şiirle ilgili düşüncelerini, yorumlarını, bir bakıma poetikalarını beyitlerde açıklarlar. Bu bilgileri biz genellikle gazel, kaside, kıt’a vb. nazım

şekillerinde bulurduk. Topladığımız müfredleri konularına göre tasnif ederken şâ'irlerin kendileriyle ilgili, vatanlarını bildiren, dîvânlarından, hamselerinden bahseden, şâ'irlik kudretlerini övüp göklere çıkaran, şiirde mazmunların nasıl kullanılması gerektiğini anlatan yüzlerce beyit bulduk. Bu müfredler aşağıdakilerdir.

Vatanlarından bahseden şâ'irler:

Vatanından bahseden tek şâ'ir Dede Ömer Rûşenî'dir. Dîvânında vatanıyla ilgili iki tane müfred mevcuttur.

Miskin hakîr Rûşenî aslın sorar isen
Aydın ilinde Tire yanında Güzelhisar . 6/7

Ey bâd-ı nesîm Rûşenî'nüñ
Aydın iline apar peyâmın 6/10

Hamsesinden bahseden şâ'irler
Hamdullah Hamdî, dîvânının müfredler kısmında hamsesinden bahseder

Âdet budur ki her gazelüñ penc beyti olur
Cehd it ki Hamdî her birisi Penc-Genç ola 7/1

Hamdullah Hamdî bu beyitle bize gazel nazım şeklinin kaç beyitle yazılırsa makbul olacağını bildirir.

Şâ'irlerin Dîvânlarından Bahsettikleri Müfredler

Şâ'irler, müfredlerinde dîvânlarından bahsederken övünmeyi de ihmâl etmezler. Hersekli 'Ârif Hikmet, 63 numaralı müfredinde, hem dîvânından bahseder hem de kendini över.

Ne lâzım bahs-ı teftîş-i sühân erbâb-ı ma'nâyâ
Dakâk'ik senc-i eş'ârı dîvânımdan öğreysin

Hoca Neş'et dîvânında da böyle bir müfred mevcuttur:

Gör sühânım bahtını itdi kalender revîş
Defter-i dîvânımıñ cildi bir eski hasır 70/2

Sabrî Şâkir de 10 numaralı müfredinde dîvânından bahseder.

O şeh-i hüsne dinüp tâze gazeller Sabrî
Şu'arâ bir yire gelsün yine dîvân olsun 55/10

Müfredlerde şâ'irler; şiirle ve şâ'irlikle ilgili yorumlar yapmışlardır.
Derûn-ı hâmeden zâhir olan her mısra'-ı beytim
Niyâmından akan bir tîg-i cevher-dârdır gûyâ

Abdübâkî Nâsır Dede 113/1

Hâmemden oldı ey dil ibâret
Gül-gûn Husrev Şebdîz Şîrîn

Abdübâkî Nâsır Dede 113

Abdübâkî Nâsır Dede'nin yukarıdaki beyitleri şiirlerinin konusunu, kendi şâ'irliğini belirtmekle beraber şâ'irin fahriyesidir.

Nâbî ise aşağıdaki müfredinde kendinden önceki şâ'irlerin eserlerini okuyup zevk aldığını ama ne yazık ki bu şâ'irlerin onun eserlerini okuyamadığını esefle söyler.

Kudemânûñ görüp âsârını biz zevk itdük
Kudemâ görmedi hayfâ bizim âsârımuza

46/65

Beliğ ise mazmunların şiirde rastgele kullanılmaması kanaaatindedir.

Gazelde mu'teber oldur ola câ-be-câ mazmûn
Yakışmaz dil-rubânîñ ârızı yek-pâre hâl olsa

66/13

Bursalı Mehmed Emin 'İffet de müfredlerinde şâ'irlikle, şâ'irlerin yalan konuşmasıyla, o dönemde zâhidlerin şâ'irlere hangi gözle baktıklarıyla ilgili ipuçları verir.

İsnâd ederek meşreb-i hûbâne vefâyı
Tezyîn edecek mertebe eş'âra yalan kat

158/6

Bu müfred bize Fuzûlî'nin aşağıdaki beytini hatırlatıyor.

Ger derse Fuzûlî ki güzellerde vefâ var
Aldanma ki şâ'ir sözü elbette yallandır

Dîvân şâ'irleri, güzellerde vefâ olmadığı gibi şâ'irlerde de doğru sözün olmadığını söylerler.

Rind-Zâhid tartışması dîvân edebiyatında süregelmiştir.Bu tartışma müfredlere de yansımıştır.Müfredlerde her iki tarafın birbirini şiddetli bir şekilde yerdikleri

görülmektedir. Zâhidler şâ'irleri boşboğaz ve dinsiz olarak nitelendirirler. Şâ'irler de zâhidleri ruhsuz ceset gibi görür ve insan yerine saymazlar.

Zâhid bana sen çeşm-i hakâretle bakarsın
'İffet n'ola şâ'ir ise kâfir değil yâ

'İffet 158/8

Kâfiye ile ilgili Refî Kâlâyî'nin de müfredi vardır.

Mey ü nâb olsun iki kâfiyesi
Bir gazel söyleyelim lâ'line harf-i bâde

181/3

Leskofçalı Gâlib de 5 numaralı müfredinde şâ'irlerle ilgili şöyle der:

Ehl-i himmet sözü pâ-mâl olmaz
Kudemâ va'dini encâz eyler

Şeref Hanım'ın 8 numaralı müfredinde ise bir mısra-ı mevzûnun bin genc ü hazîneye bedel olacağı belirtilir.

İndinde Şeref bir gelir erbâb-ı Kemâliñ
Bir mısra'ı- mevzûn ile biñ genc ü hazîne

Vak'a-nüvîs Râşid ise kendini şöyle över:

Râşidüñ tâze çıkar böyle nesîc-i ma'nâ
Dest-gâh-ı kalem-i nâdire perdâzından

192/10

Râşidâ nazm-ı selîsüñden hurûş-ı ma'na
Neşvenüñ bâdede andurdı nihânî cûşın

192/9

Dikkatle incelenirse bu beyitlerin tamamı fahriye niteliğindedir. Müfredlerde fahriye konusunu işleyen çok sayıda şâ'ir vardır. Biz onların isimlerini tespit ettik ve fahriye konulu müfredlerde bu hususta bilgi verdik.

Şarâb

Dîvân edebiyatında şarabın önemli bir yeri vardır. Şarab hem gerçek hem de sembolik anlamda kullanılmıştır. Şarab içmeyen şeyhülislam şâ'irler bile şarâbdan bahsetmişler, sarhoş olmaktan dem vurmuşlardır

Tezimizde 65 ten fazla beyitte şarâb konusu işlenmiştir. Şarâbla ilgili olarak en çok kullanılan ifadeler; pîr-i mugân duhter-i rez, âyine-i Cem, meykede, harâbât,

câm-ı şarâb, sâkî câm-ı Cem, rind, zâhid, mey, mey-i nâb, sahbâ, Cem, âyine, muğbeçe, Tersâ-beçe, Çakırcıbaşı, sâğar, muğbeçe-i naz, meyhâne, bintü'l-ineb, vb. dir.

Özellikle sâkî ve pîr-i mugân ifadeleri müfredlerde oldukça çok kullanılmıştır. Sâkî, mey sunan kişidir. Onun kız veya erkek olduğu konusunda değişik fikirler mevcuttur. Pîr-i mugân yaşlı bir şarapçıdır. Meyhânelerde bulunur. Şâ'irlere göre onun elinden şarab içmek ayrı bir zevktir. Kaynaklarda pîr-i mugânla ilgili şöyle bir bilgi vardır: Azerbaycan'da Mugân isminde bir bölge mevcuttur¹. Bu bölgenin üzümü ve şarabı çok meşhurdur. Eskiden bu bölgeden pek çok yere Mugân şarabı gönderilmiş.

Himmet umarız pîr-i mugânın nefesinden
Şevk gırrisinin Mantıkîyâ söndü ocağı

Mantıkî 72/2

Pîr-i mugân ki meykedeye cezb ide seni

Bî- ihtiyâr ayagina düş kim kûşîş budur

Nâbî 46/15

Duhter-i rezle görüp rindi leb-â-leb sûfî
Yine kıskandı anı yoksa helâli mi sanır

Râtib Ahmed Paşa 93/10

Şâhin ile âhûyî şikar etmek olurdu
Çakırbaşızâde'yi da'vet idebilsek

Sâlim 72/44

Harîm-i savma'a-i gönlünü igen yıkma
Günaha girecegüm an ki vakf-ı meykededür

Cem Sultan 5/8

Tezimizde bulunan şarap konulu müfredler aşağıdakilerdir:

Cem Sultan 8, Nev'î 4, Dukaginzâde Ahmed Bey 1, Vecîhî 10, Mantıkî 2, Sabrî Şâkir 2, Fasîh 33, Nâbî 15,19,29,30, Sükkerî 6, Ferrî 4, Nâzım 6, Hâzık 7,8, 'İzzetî 16, Kâmî 3, Enîs Recep 2, Beylikçi 'İzzet 3, Seyyid Vehbî 1,12, Sâlim 44,62,64, Neyyîr 1,2, Şeyh Gâlib 6, Hersekli 'Ârif Hikmet 26,58, Âsaf 11, Eşref 13,23, B. Râsîh 9,5, Selâmî Tâhir 1, Sünbülzâde Vehbî 10,18, Meşhûrî 47, Osman Nevres 6,18, Pertev 1, Müslim 1,5, Sermed 7, Hilmî 2, Beliğ 11,15, Murâd Emrî 11, Avnî 21, Mâlî 3, Muhibbî 8,23,24,60,71,76, Şeref Hanım 4, Şinâsî 6, Lütîfî Efendi 13 numaralı müfredlerini şarâb konusunda yazmışlardır.

¹ A.Seferli, H. Yusifli; Kadîm ve Orta Asırlarda Azerbaycan Edebiyatı, Bakü 1982 s. 9-10

Şehrengizler

Şehrengizlerde bir şehrin güzellikleri ve güzelleri anlatılır. Tezimizde şehrengiz konulu, iki tane müfred vardır. Birincisi Nâbî'nin Halep şehrengizi, diğeri ise Ahmet Remzi Akyürek'in İstanbul şehrengizidir.

Âteş-efrûz olmasun mı Nâbîyâ şehir-i Haleb
Yüz güneş baş gösterür gün toğmadan her gûşeden

Nâbî 46/47

Büt-hâne mi mescit mi desem şehir-i İstanbul

Ebrûları mihrâb olacak hayli sanem var

Ahmet Remzi Akyürek 117/2

Şem' ve Pervâne

Şem' ve Pervâne dîvân edebiyatında sembolik bir isimdir. Aşkta fedâkârlığı anlatması bakımından yüzyıllar boyunca edebiyatımızda itibârını kaybetmemiştir. Leylâ ve Mecnûn, Husrev ü Şîrîn gibi Şem' ve Pervane de birer aşk kahramanlarıdır. Pervane aşkı yolunda gözünü bile kırpmadan kendini ateşe atmasıyla ün kazanmıştır.

Tezimizde şem ve pervane konulu 14 tane müfred vardır. Behiştî'nin 24,25, Fasîh Ahmed Dede'nin 19,50, Nâbî'nin 18, Ferrî'nin 8, Sükkerî'nin 1, Vişnezâde 'İzzetî'nin 6, Hoca Neş'et 3, Şeyh Gâlib'in 3, Hazmî'nin 8,9, Şeref Hanımın 1, Vecîhî'nin 13 numaralı müfredleri Şem' ve Pervane konusundadır.

Degildir hüsn-i 'âlem-gîre hâcet 'ışk-ı digerdir
Döner pervâne etrafında mehtâb olsa da şem'in

Şeyh Gâlib 106/3

Bülbüle bâdi-i teskîn-i elem bâd-ı sabâ
Âteş-endâz-ı sitem amma dil-i pervâneye

Fasîh 38/50

N'ola hem-reng ise bezmümde bülbüllerle pervâne
Benüm her şeb çerâğum 'itr-ı şâhîden fûrûzandır

Nâbî 46/18

Şikâyet

Tezimizde; devrin sosyal olaylarını, mutfak kültürünü, sporunu, kahvesini, modasını, tenkîti, hicvini, müzik kültürünü vb. hususları yansıtan müfredler mevcuttur. Sosyal konulardan biri de şikâyet konusudur ve tezimizde bu konuda yazılmış yüzlerce müfred mevcuttur. Bu müfredlerde şâ'irlerin birbirinden ilginç

şikâyetleriyle karşılaşırız. Bu şikâyetler genellikle felekten, hicrândan, göz yaşından, belâlardan, gamdan, sevgiliden, dostlardan, dertlerden, gönülden, aşktan, güzelliğin kaybolmasından, tâlihten, kaderden, sabâdan, ölümden, ağyardan, sevgilinin zahmından, kaşından ve kirpiğinden, cevrenden, keremsizliğinden, ayrılıktan, sevgiliyi sevememekten, hatta sigaradan vb. şeylerdendir.

Tezimizde şikâyet konulu 180 tane müfred vardır. Bunlardan 16 tanesi felekten şikâyet, 37 tanesi sevgiliden, onun vefasızlığından, kaşından, kirpiğinden, cevrenden, saçlarından, gaddarlığından, geride kalanlar ise bahtsızlıktan, sigaradan, dertlerden, ayrılıktan, rakîbden vb. hususlardan şikâyetir.

Rakîbden şikâyet

Düşdi çeşm-i i'tibarımdan sirişkim 'âkıbet
Bezm-i hâs-ı vuslata çünkü rakîbim giryedir

Râgıb Sânî 85/7

Sigaradan şikâyet

Dirîğ sofa-i ni'met çekildi dünyâdan
Duhanla geçinür bir alay dütünsüzler

Şeyhülislam Yahyâ 58/6

Ölümden şikâyet

Bir can değil mi başına çalsın sipîhr-i dûn
Bilmem nedir cihanda bana imtihan-ı merg

Hersekli 'Ârif Hikmet 149/43

Güzelliğin kaybolmasından şikâyet

Zaman ile ne 'aceb mâh-pârelerden imiş
Tarâvet-i bedenüñ gör hat-âver olmuş iken

Nâbî 46/42

Sabâdan şikâyet

Añmaduñ dil-hasteyi bir kere bûy-ı zülf ile
Böyle mi yoklar sabâ hiç âşinâlar birbirin

'İzzetî 59/2

Tâlihsizlikten şikâyet

Miyân-ı lu'betiyâne çıkup görünmez o mâh
Benüm bu bazî-i devletde tali'üm yoktur

'İzzetî 59/10

Ayrılıktan şikâyet

Dağ dağa kavuşmaz denür amma ki cigerde
Sad-dağ kavuşdı dahi dil yâre kavuşmaz

Reisülküttâb Süleyman ‘Ârif 183/14

Menzîline firâka atıldım misâl-i tîr
Mehcûr olup Senîh o kaşı kemândan

Senîh Mevlevî 185/6

Felekten şikâyet
Cefâ vü cevrine çarhuñ tayanmadan kaldım
Meded getir bana sâkî âsâ-yı pîranî

Vecîhî 29/1

Sevgiliyi sevememekten şikâyet
Bir zaman derd-i gamıñla âh ederken şimdi de
Bakmak ikrâh eylerim bilmem ne oldu baña

Murâd Emrî 172/8

Aşktan şikâyet
Yakdın beni ey bârika-i ‘ışk çekil git
Artık yanacak kalmadı bir yer bedenimde

Âsaf 121/48

Tezimizdeki şikâyet konulu müfredler aşağıdakilerdir:

Behîştî 16,19,22, Nev‘î 5, ‘Ulvî 1, Murâdî 1, Vecîhî 1, Sâbit 8, Fasîh 12,24,32,36,37,40,57, Nâbî 17,20,25,26,42, Tâlib 3, Neylî 4,7,15, ‘İzzetî 2,8,10, Beylikçi ‘İzzet 5,7, Seyyid Vehbî 8,15, Abdulbâkî Nâsır Dede 30, Sâlim 4,5,71, Mehmet Pertev 2,11,12, Esrâr Dede 2, Nâ‘ilî-i Kadîm 3,4, Kânî 11, Râtib Ahmed Paşa 11, Fennî 1,2, Hersekli ‘Ârif Hikmet 4,28,43,49,50,51,54,64,65, Hazmî 27, Âsaf 2,3,6,7,8,10,12,15,18,19,20,21,35,38,45,48,51,59, Eşref 14, B. Râsih 4, Seyhülislam Yahyâ 6,8, Şeref Hanım 3,4,5, Şâbân Âmedî 6, Sünbülzâde Vehbî 1,8,12, Meşhûrî 2,3, Osman Nevres 2, Zihnî 2, Senîh Mevlevî 4,6, Pertev 2,5,6, Refî Kâlâyî 1,11,13, Sermed 2,4, Râgıb Sâni 3,7,17,19, 38,45, Reisülküttâb Süleyman ‘Ârif 14, Ahmed Sûzî 22, Hilmî 9, Belîğ 9, Murâd Emrî 1,8, Gulâmî 4, Avnî Bey 1,18,23,30,34,35,36,37,38, Râşid 2,4,26,36,39,46,51, Lütî Efendi 8,17, Âhî 1, Mîhrî Hâtun 1 numaralı müfredlerini şikâyet konusunda yazmışlardır.

En fazla şikâyet eden şâ‘ir Âsaf’dır, 18 tane müfredini şikâyet konusunda yazmıştır. Hersekli ‘Ârif Hikmet ve Avnî Bey 9 tane, Muhibbî 6 tane, Fasîh 7, Râgıb Sâni ve Nâbî ise 5 tane şikâyet konulu müfred yazmışlardır.

15. YÜZYIL

Abdurrahîm Tîrsî Dîvânî¹

(d.? – öl.1518)

- 1 Şîr-i Hudâ şîr-i Hudâ
Ey sâkî-i Kevser Ali

Adlî Dîvânî (Sultan II. Bayezid)²

(d.? – öl.1512)

- 1 Hoş bilür mihr ü vefâ kâ'idesin yâr velî
Î'tibâr olmaz o ilme ki gelmez amele

Âhî Dîvânî³

(d.? - öl.?)

Müfred

- 1 Ahşamlamağa başladı ellerle şimdiden
On dördüñe erişmeden ol mâh-pâremüz

Ahmed Paşa Dîvânî⁴

(d.? – öl.1497)

Müfredât

- 1 Tîr-i cefâdur andan iren bana ey rakîb
Çok gördüñ al anı dahî gözüñe sok
- 2 Yaşum varup işigüñe âhumdan önürdi
Oddan hazer eyleñ diyü her dem haber eyler

¹ Abdurrahîm Tîrsî Dîvânında sadece 1 tane müfred bulabildik.

² Adlî Dîvânında beyît başlıklı 1 tane müfred vardır.

³ Âhî Dîvânında 1 tane müfred vardır.

⁴ Ahmed Paşa Dîvânındaki 48 beyitten 24 tanesi müfreddir.

- 3 Tatalum kim eylemezsüñ tır-i āhumdan hazer
İhtirāz itmez misüñ tığ-i zebanumdan benüm
- 4 Dil zülf-i siyahuñda ğam yimege kânidür
Dervîşe hemân besdür bir lokma ve bir hırka
- 5 Lâ'lüñ müfferihi ile tabib-ül-kulûbsuñ
Tur ey Mesîh-dem ki yaraşmaz marāz saña
- 6 Can viren her nefesden biñ ola
Bizi anmadı bir nefes n'idelüm
- 7 Kanı kavl ü karār ü 'ahd ü peymanlar unutduñ mı
Ya hod ol içdigün eyman yalan mıydı hey imansuz
- 8 Ben ki gördüm ser-be-ser nāz ü na'imîn 'ālemin
Nāzı çok mā'şükadan yig nāz ü ni'met görmedüm
- 9 Leblerüñ vasfın yazarken geldi eşküm kâtibi
Didi ko surhı yirin kim ānı ben yazsam gerek
- 10 Kumru bigi ol kâmet-i dil-cû hevesinde
Gördükçe direm serv ü çenār ne ideyin dost
- 11 Firāk günidür ey gözler imdi kan ağlan
Bilür misüz ki bugün ne kişiden ayrılınur
- 12 Hasenātuñdan umaruz ki bugün eylenevüz
Şol tevārîh ile kim yazmış İmām-ı Taberî

- 13 Ben ayrılalı tapuñdan habībüm oldı sarīh
Sahīh imiş bu haber ki الحریص محروم
- 14 Var rūh-i zerdümden ey eşküm haber vir zülfüñe
Kim müzehhib geldi o mecmū'a-i zībā için
- 15 Yıl götürmişdür Süleyman tahtın amma şāhumuz
Bir Süleymandur kim ānuñ rahtını deryā çeker
- 16 Tāk-ı çarhun nakşını bākī sanup aldanma kim
Köhne mihmanhānedür halk-ı cihān mihmāndur
- 17 Fakīh-i medrese bilmez nedür Kitāb-i usūl
Meger ki mekteb-i 'ıškuñda okımadı sebak
- 18 Fitne-i āhīr zemān olur dimişler hatt-ı yār
Gelmeden bir söz çıkardılar bir miskīn üstine
- 19 Vefāsı olmıyan yāruñ
Kirişi yok hemān bir yaya benzer
- 20 Sā'id-i sīmīnūñe zerrīn sivār oldı süvār
Sanki āteşten devā'ir çekdiler āb üstine
- 21 Bir tabak gül geldi kim anda kalem meşşātası
Söz 'arūsı yüzine ter müşgden hāl eylemiş
- 22 Komadı eşküm ki görüp yüzüñi idem sücūd
Yağmur ucından ba'īd oldum namāz-ı 'īdden
- 23 Vār idi bir zerre mihrūñ zā'il oldı ol dahi
Yanmazam bahtum günine ne zevāl oldı yine

- 24 Ahum riyāhı depredüben ğam ğamāmını
Yaşlar gözüme seyl gibi eyledi hücum

Amrī Dīvānı⁵

(d.? – öl.?)

Müfredler

- 1 Baĝrum delinmesün mi yüz derd ile benüm kim
Ol mey-fürüş dilber turmış kebāp sancur

Cem Sultan Dīvānı⁶

(d.? – öl.1495)

Müfredler

- 1 Yaşumdan zülfüñi görüp tutuldum
Deñizden kāfir-istāna meded hāy
- 2 Çeşmüñe ‘arz-ı nazīr eylerse nergis n’ola kim
Her neye bakarsa ahvel eyler isbāt-ı nazīr
- 3 Tenha Recebā sanma ki Şa‘bān yinür ancak
‘Ārifler olur kim Ramazan’ı dahi yirler
- 4 Āşıyan yaptı başı üstine kuşlar sanemā
Serv Mecnūn olalı serv-i hırāmānun için
- 5 Māh-ı zer-endüdların āb-ı revāne
Bīd ānuñ için dökdi ki bīhde yerekān var

⁵ Amrī Dīvānında müfred başlıklı, toplam 7 beyitten sadece 1 tanesi müfreddir.

⁶ Cem Sultan Dīvānındaki toplam 19 beyitten sadece 12 tanesi müfreddir.

- 6 Cild-i zer-kār olmağa gül defteri evrākına
Bağdaki muhtına nārenci reng eyler turunc
- 7 Zerrīn megesler ile otur oyna hānede
Şol dem cihān yüzini ki sīmīn meges tutar
- 8 Harīm-i savma‘a-i gönlüñi igen yıkma
Günaha gireceğüñ añ ki vakf-ı mey-kededür
- 9 Ruhum rengini ārz itdüm mukābil durmayup didi
Bilürsüñ rû-be-rû olmaz rûhıla şah bî-hā’il
- 10 Ol lāle ‘izāruñ hat-ı gül-büyına iy Cem
Kāfir dime kim yîñile imāna gelüpdür
- 11 Ne hācet ‘arz-ı hāl itmek habībe
Bilür hālümü dil-dārum velīdür
- 12 Hayf ola kim şarāba su katalar
Biledür çün şarābın ābı mūdām

Dede Ömer Rüşenī Dīvanı ⁷

(d.? – öl.1486)

Müfredler

- 1 Rüşenīnūñ gönli bir kandīldür rüşen-delīl
Püf dime yanar barutuñ hāzır-ı kandīl-veş
- 2 Gözden hayāl-i hāl-i ruhuñ çıkmasun diyü
Çekdüm kenār-ı çeşmüme iy gül ‘izār zār

⁷ Dede Ömer Rüşenī Dīvânında müfred başlıklı 10 beyit vardır.

- 3 ‘Āriflerüñ kelāmın ‘ārifler añlar ancak
Her cāhilüñ katında sır sözün añmağ olmaz
- 4 Gel bugün Allāh için yol varuban yalvarı gör
Kimse hōd yarın degül yol varuban yalvarası
- 5 Koma gāfıl oluban kaafīle-i Ahmed’i kim
Katarın gözleyeni Hak yarın ehline katar
- 6 Ger‘azīz olmak dilerseñ nefsüñi h‘ār eylegil
Nefsini h‘ār itmek ile buldı‘izzet her ‘azīz
- 7 Miskīn hakīr Rūşenī aslın sorar iseñ
Aydın ilinde Tīre yanında Güzelhisār
- 8 Her demde yüz göz ile biñ (bir) yüzini görseñ
Var yine görmek iste zīnhār olma kānī‘
- 9 Kabah sırlı kabah sırsuz kabahdur
Dögerseñ yarasa kırlanğıç olmaz
- 10 İy bād-ı nesīm Rūşenī’nüñ
Aydın iline apar peyāmın

Hamdullah Hamdī Dīvānı⁸

(d.? – öl.1503)

Müfredler

- 1 ‘Ādet budur ki her gāzelüñ penc beyti olur
Cehd it ki Hamdī her birisi Penc-Genc ola

⁸ Hamdullah Hamdī Dīvānındaki müfred başlıklı 9 beyitten 6 tanesi müfreddir.

- 2 Bu âlemde kimesne ğamsız olmaz
Eger olsa ben-î ‘Âdem degildür
- 3 Ol Hamdîyem ki zerre-i Şems-i velâyetüm
Enfâsum ile ‘âtırâdur nefs-i tayyibe
- 4 Te’sîr ideli cevherine kimyâ-yı ışk
Sîmâsı Hamdî’nün zere benzer bi-‘aynihi
- 5 Hammâmına bârid dir idüm Göynük’üñ ammâ
Hammâmcısını gördüm ü hammâma ısındum
- 6 Cihân bir bagdur ‘âdem yimişi
Sen ol yimişler içinde eriksüñ

Mihri Hâtun Dîvânı⁹
(d.? – öl.1506)
Müfred

- 1 Cevrile beni şol kadar ağlattı felek kim
Sûrh-âb gözüm yâşı ile kana boyandı
- 2 Mûr üşdi sanki şekker-i pâlûde üstine
Hattuñ ki tutdı la‘l-i nebâtuñ kenârını
- 3 Gördüğümce hatt ü kadd ü leb-i yârı sanuram
Biri güldür biri gonce birisi serv-i revân

⁹ Mihri Hâtun Dîvânındaki 7 beyitten 5 tanesi müfreddir.

4 Yakasız seni kodı sanma güzeller Mîhrî
Niçe senûn gibi bunda yeler onmaz bulunur

5 Ādeti monlalaruñ mahbûb sevmekdür hatîb
‘Ākil iseñ mezhebûñ yitürme ‘âriflerden ol

Sultan Veled’in Türkçe Dîvânı ¹⁰

(d.1360 – öl.1449)

Müfredat

1 Mā zi- cihān fārigim ez -dil ü cān fārigim
Ger reh-i mā mī -revī gîr ze-mahû-yı mā

2 Kutb menem bî-gümān ber -felek lâ-mekān
Lîk zi-şems ey Veled mi- be-girzed huffāş

3 Lāf zi- hod zen egeret hāsilest
Fahr çî ârî be-peder yā be- ced

4 Porsend merā ki Hak kodamest
Men hod be-cüz u dige ne dîdem

Muğlalı İbrahim Şāhidî Dîvânı ¹¹

(d.? - öl.1470)

Beyitler

1 Mevlevîyem şimdi yandum sanmanız Mevlâ’ya ben
Güşuma bang-ı ezelden çalınupdur nâ-yı ‘ışk

¹⁰ Sultan Veled Dîvânındaki 6 tane Farsça beytin 4 tanesi müfred, iki tanesi ise matla’dır.

¹¹ Şāhidî Dîvânındaki Beyitler başlıklı 8 beyitten 3 tanesi müfreddir.

- 2 Meyl-i dünyā idüben yakma sakın āhireti
Çünkü yir makberde mūr ile mār āhir etüñ
- 3 Gāh olur kīsem tolar pır pır döner bāzārda
Gāh olur hāli baña bāzārı pır pır döndirür

16. YÜZYIL

Bākī Dīvānı¹²
(d.1526 – öl.1600)

- 1 Tāze tāze dağlarla kanlu kanlu şerhalar
Hırka-i Hindū'ya döndürdi ten-i sad-çākimüz
- 2 Bu devr içinde benem pādişāh-ı mülk-i suhān
Baña sunuldu kasīde bana virildi gazel

Behiştī Dīvānı¹³
(d.? - öl.1570)
Müfredler

- 1 Çarh-ı hūnī māh-ı nevden bir kemān almış ele
Ey Behiştī kasdı ānuñ yā sañadur yā baña
- 2 Göñül kāfi cevāb ister lebūñden
Dilin çekmez o tūtī-i şeker-h'āh
- 3 Şāh-ı gülde germ olup uçurmasun bī-hūde lāf
Ders-i 'ışkı benden ögrensün ne kuşdur 'andelīb
- 4 Gerçi kumāş-ı tevbeye yok kābiliyyetüm
Ammā 'ināyet-i ezeli rūz-ı müjdedür
- 5 Pençe-i gam şol kadar çāk itdi kim fark eylemem
Dest-i 'ışkuña girībānı mı dāmānı mıdur
- 6 Bir kez cihānda hātır-ı ağıyāra irmedüñ
Ey gam hemān senüñ gücün ancak baña yeter

¹² Bākī Dīvānındaki Matla' başlıklı 16 beyitten sadece 2 tanesi müfreddir.

¹³ Behiştī Dīvānında 29 tane müfred vardır.

- 7 Gördi kūyında Behiştī düşmanı kan ağladı
Bülbülüñ güyâ tokındı çeşmine gülşende hār
- 8 Seg-i kūyuñladur benüm cengüm
Bilmezem taşların niye fırlar
- 9 Behiştī yem Behiştīyem Behiştī
Mekānum cennüt'l-me'vā olupdur
- 10 Kūşe-i meykedede şöyle nihān oldu kim
Sākıyā kandeligin şimdi benüm gam bilmez
- 11 Hasta yatur gam bucagında seni özler göñül
İntizār ile helāk oldum meded cānum yetiş
- 12 Sünbülī büyün aldıñ diyü bühtān itme
Kerem it ey gül-i ter ko beni dīvāra yapış
- 13 Zen-i gerdün bege ser-keşlik ider
Gücenmiş bir kişi muhtāc olıcak
- 14 Zenb-i vücūdı mahv it iriş serāy-ı kurba
Cān u tenüñ irādı cānāne hā'il olıcak
- 15 Ol cevān-bahtuñ cemālini kemāhī görmege
Ay u günden gözine gözlük tutar pīr-i felek
- 16 Ahbāb böyle çekdügi yerde cefā yükin
A 'dā-yı hār-mizāca ne küskün gümüldürük
- 17 Çekemezken iki ebrūlarıñuñ çillesini
Çār-ebrū oluyor kaşı kemānum giderek

- 18 Kesmiş atmışdur anı tığ-ı cedel
Tığ-i lâ-yüs'el ü ammā yef 'al
- 19 Ka'be-i küyuñ tavāfa şol kadar sa'y eyledüm
Merve-i bahtum safā-yı vasla olmadı delil
- 20 Gözümde merdüm-i dide ruhuñda tıfl-ı Habeş
İkisinüñ biri birine yāşı beñzemesün
- 21 Harāretten meded öldük Kuşeyri
Bize in'ām-ı 'ām eyle kâruñdan
- 22 Halk-ı 'ālem seyl-i eşküñden şikāyet itdiler
Nice bir ağlarsun ey çeşmüm ki geçdi bir zamān
- 23 Belālar ne biter 'āşık tahammül eyler ey bülbül
Çemende hār-ı zahmın görmedin feryād idersüñ sen
- 24 Şem'e meclisde harāret viricek mihr-i ruhuñ
Mirvaha itdi aña bāl ü perin pervāne
- 25 Belā tūfānına sayd eyleye māned-i Nūh āhir
Çıkar deryā-yı gamdan bir kenāra rūzgār ile
- 26 Gerek geçsün gerek ser-keşliginden geçmesün ol şāh
Güzergāhında hāk olmak yaraşur ben gedāsına
- 27 Kabā-yı sebz ile dollāba binseñ 'ıdgāh içre
Döner ol Hātem'e dollāb k'ola kāşı pīrūze
- 28 Ger elüm kesseñ kalur dāmān-ı lūtfuñda elüm
Lūtfuñı kesseñ kalur destümde lūtfuñ dāmeni

- 29 Reşk-i rüyûndan şu denlû gice giryân oldı kim
Silmeg ile yanmadı pervâne şem'ûñ yâşını

Cemîlî Dîvânı¹⁴

(d.? – öl.1543)

Ferd

- 1 İrdi gūyâ bûlbûl efgānı kulağına gülûñ
Kim irürdi cāmesinûn çākini dāmānına

Derzizāde Ulvî Dîvânı¹⁵

(d.? – öl.1585)

- 1 'Acûz-ı dehrûñ olupdur zebûnı halk-ı cihân
Cefâ da eyler anuñçûñ zen-i zamâne baña
- 2 Rāh-ı hicrûñde kalanlar ey şeh-i mülk-i cemāl
'Âkıbet bir gün visālûñ şehrine mihmān olur
- 3 Çeşm-i eşk-âlûdum olsa tîrûñe tañ mı siper
Hey ne derdi var şehâ ıslanmışuñ yağmurdan
- 4 Nola çeşmümde ruhuñ dilde kaşuñ olsa mukîm
Suyı yardukda dimişler kimisi kağıdda

¹⁴ Cemîlî Dîvânında 1 tane müfred vardır.

¹⁵ Derzizāde Ulvî Dîvânındaki matla'lardan 4 tanesi müfreddir.

Dukaginzâde Ahmed Bey Dîvânı¹⁶

(d.? – öl.?)

Müfredât

- 1 Nihânî nûş-ı bâdeyle işit pîr-i mugânın pendin
Ki yitmiş iki milletde hatâdur keşf-i râz itmek
- 2 Kâmetüñ serv-i bâlâdur dirler iy serv-i hırâm
Ben kıyâmetdür direm halk-ı cihân dirler belâ¹⁷
- 3 Merdüm-i çeşmüm yüzüm üzre hayâlüñ hayliñe
Eşk-i hüninüm habâbın hayme-i vâlâ kurar
- 4 Tıfıdur dilberimüz sâfî yûri eyleme ‘ayb
N’ola öldürse beni şer‘ ile yokdur günehi
- 5 Cür‘a-i cām-ı belâsun içmek Ahmed dilberüñ
Cân çağırdı lezzetinden na‘ra-i “Hel min mezîd”
- 6 Metâ-‘ı gam durur ancak benüm‘âlemde sermâyem
Ben öldüm derd-i dilberden ko duysun gamlara vâris
- 7 Kâfirdür ol ki zülf-i ruhûñ gördi dimedi
‘Amentü bi‘llezi halaka’l-leyle ve‘n-nehâr
- 8 Ölürem dürlü dürlü derdler ile
La‘lûñ emsem olurdu derde devâ

¹⁶ Dukaginzâde Ahmed Bey Dîvânındaki müfredat başlıklı toplam 17 beyitten yalnızca 9 tanesi müfreddir.

¹⁷ YÖK Dokümantasyon Merkezi Kütüphanesinde bulunan Hüseyin Süzer’in Doktora tezi olarak hazırladığı Dukaginzâde Ahmed Bey Dîvânı adlı tezden aldığımız bu müfreddeki “belâ” kelimesi “belî” olarak yazılırsa daha doğru bir sonuca ulaşılır.

- 9 Her gördüğün nigāra göñül virme aldanup
İki cihānda ‘āşık-ı ma‘şūk bir durur

Gelibolu’lu Mustafa ‘Ālī Dīvānı¹⁸

(d.? – öl.1600)

Müfred

- 1 Gördük ey ‘Ālī denîler kaplamış mansıbları
Geçme anlar yerine kadrün senün de dūn olur

Hāletī-i Gülşenī Dīvānı¹⁹

(d.? – öl.1581)

Müfredāt

- 1 Hāletī-i nā-murādı yā ilāhe‘l- ‘ālemin
Lütf u ihsānuñdan āhir itme dūr
- 2 Yād itseler dehānuñı bir zerre yok sözüüm
Evsāf-ı hüsnüñi idersem gerçi bî-kusūr
- 3 Bir bakışda alduñ ey rūh-ı revānum gönlümi
Hey ne kāfirdür amān virmez harāmi gözlerün
- 4 Sorarsañ Hāletī’nüñ nice oldı hāli ey dilber
Ānuñ hālini sorma kim anuñ işi tamām oldı
- 5 Şeyh-i Kāmil fevtine târihdür
Kutb-ı ‘ârif Ahmed ibn Gülşenī

¹⁸ Gelibolulu Mustafa ‘Ālī divanında 1 tane müfred vardır.

¹⁹ Hāletī-i Gülşenī Dīvānında 5 tane müfred vardır.

Kemal Paşazāde Dīvānı²⁰
(d.? – öl.?)

- 1 Göz yum cihandan aç gözüñi gaflet eyleme
Sen göz yumup açınca bu ‘ālem gelür giçer
- 2 ‘İşk olmayınca serde hūrūş eylemez gönül
Deryā temevvüc eyleyemez olmasa hevā

Mesīhī Dīvānı²¹
(d.? – öl.?)
Müfredler

- 1 Peykân-ı yār sîneme geldi yüreklenüp
Dil deldi cānum aldı ciger-derlik eyledi
- 2 Hatt-ı nigâr gönlüme huccet koyup didi
Ayruk tolaşma turre-i ‘anber-feşānuma
- 3 Peykân-ı yārı zahm-ı dile sokma ey gönül
Sakın sakın ki yāram sudan havalanur
- 4 Mesīhī gökden inseñ saña yer yok
Yüri var gel ya Arabdan yā ‘Acemden

Muhibbī Dīvānı²²
(d.1494 – öl.1566)

- 1 Bir nazarla dil alup kanum içer hūnī gözün
Nice hūnī dimeyem ben ey gözi āhū saña

²⁰ Kemal Paşazāde Dīvānındaki 10 beyitten 2 tanesi müfreddir.

²¹ Mesīhī Dīvānında 4 tane müfred vardır.

²² Muhibbī Dīvānında 96 tane müfred vardır.

- 2 Her gice āhum şerārından yanar kandīl-i çarh
Hiç eser itmez dirīgā beñzer ey meh-rū sana
- 3 Būse-i la'lūñ devādur derdüme cānā didüm
Güldi dilber didi kim yokdur saña andan nasīb
- 4 Bu gönüm sīşesin sıduñ akar durmaz gözüm yāşı
Züccācı çün şikest itmek içinde hiç turur mı āb
- 5 Ey Muhibbī didüm eyle dil elinden āh ü vāh
İkisi de oldılar bu derd-i 'ışkuma sebep
- 6 Olup şîrāzesi ol zūlf-i müşkīn
Kitāb-ı hüsne alnuñ oldu miklāb
- 7 Dest-i 'ışk ile ezel içdüm mahabbet cāmını
Anuñ için eksük olmaz başdan sevdā-yı hūb
- 8 Gelüp ahşamlamaduñ bir gice çün māh gibi
Bāri gel ol kerem-i mihr gibi subh-dem it
- 9 Dil-i bī-çāre yanup 'ışk odına
Gözümnden turmaz akar hūn-ı hasret
- 10 Umar Husrev şeker Şîrīn lebinden
Dil ü cān cüdā bī-çāre Ferhād
- 11 Varduğumca kūy- yāre beni men' eyler rakīb
Göreyüm merdūd ola iki cihanda ol hasūd
- 12 Giç cihāndan terk-i cān eyle yolında dilberūñ
Māl ü mülk ü 'izz ü cāh u mansıbı 'āşık n'ider

- 13 Dil ciger kaniyle pür eyler gözümün sāğarın
Ol sebebdan mācerā-yı ‘ışkı dil gözden tutar
- 14 Her ne cevır itseñ götürür mihr sad üftādeye
Yır götürmez mi anı her nesne kim gökden yağar
- 15 Ta’n eyleyüp dime sarardı yüzün neden
Dehrüñ gamını ‘ālem içinde çeken bilür
- 16 Eger gönlüñi ol cānān sorarsa
Diñüz kahrda çokdan hıdmet eyler
- 17 Nice günler çeküp hicrüñ belāsın
Soñ ucı vasla irmek hoş sañadur
- 18 Çünkü cihānı ister imiş būriya düşüñ
Sana Muhibbī penbe-i dāgun kabā yiter
- 19 Seyl-i eşküm üzre kurdum gönlümün tolābını
Anuñ içüñ gice gündüz iñleyüp feryād ider
- 20 ‘Ālem āhum sipāhum gam olaldan
Yürür bu dil şeh-i iklīme benzer
- 21 Karşusından sen şehüñ kūyına varsa āfitāb
Leşkerin pinhān idüp kendü ten-i tenhā geçer
- 22 ‘Ālem yüzüñe toğmasa mihr ile meh ne gam
Çünkü cihāna gün yüzi yāruñ ziyā yiter
- 23 Ele al sākiyā gülgün şarābı
Bahar eyyāmı geldi dem bu demdür

- 24 Sākiyā gül devridür sun içelüm peymāne gel
Sāğar-ı devrān elinden tolmadan peymāneler
- 25 Bir ribat-ı köhnedür bir iki üç gündür karār
Ey gönül fikr eyleme burda ikāmet eylevüz
- 26 Ey Muhibbī bilmese kadrüñ ne gam ol bī-vefā
Bir gün ola bile kadrüñ dahi oğlandur henüz
- 27 Çün ayru olmazam āh ile gamdan
Kişiye bundan ulu hem-ser olmaz
- 28 Dilā cānāne cānın virmeyince
İrişmez kimesne matlūba hergiz
- 29 Bir bölük ‘āsilerüz rahm uma geldük kapuñā
Cürmimüz çoğ ise Yā Rab seni Rahman bilürüz
- 30 Ney gibi bil bağlayup feryāda bağı huñ ola
Her kim isterse cüdālık yār senden bir nefes
- 31 Çün bülend itdün Muhibbī ‘ışkının āvāzesin
Nām-ı Mecnūn pest olup Ferhād’ı añmaz hıçkes
- 32 Gözümden dökilen dūrdānelerdür
Yüzüme takıncıdan ester olmuş
- 33 Mest oldu Muhibbī içeli cūr‘a-i la‘lūñ
Gışş olsa ne tañ her kim içerse mey-i bī-gışş
- 34 Olduñ günāha māyil gel tevbe eyle ey dil
Her kim günāh ider bil soñı nedāmet ancak

- 35 Her ne kazdı Kūh-ken‘ıřk ile dehrũn tařını
‘Ākibet başına yağdurdı anuñ çarh-ı felek
- 36 Kimse bu dũnyāda görmedi vefā dīdārdan
Rũz-ı mahşerde dahi göz yaşını dökmek gerek
- 37 Cān dirīę eyler dir imiş yāre benũm ũn rakīb
Borcu olsun ol segũn dendānını kan eylemek
- 38 Geh sabīdũr oğlı geh cevān ũ gāh pũser.
Anı bilmez tīz gier ortada hasta ay u yıl
- 39 Bir nazar gũn yũzũñi görmek mũyesser olmadı
Tālī‘imdũr geh yaşum geh āhumı māyil kılam
- 40 Tablaldur grinen iki tarafda mihr ũ māh
Tīr-i āhı atmağa bunlar niřānumdur benũm
- 41 Lāle-ruh meh-pāreler ‘ālem içinde çok velī
Ara yirde ben hemān dildāre ‘ışk olsun didũm
- 42 Baş auk yalın ayak řũrīde-dil ābdāldur
Yiyeli esrār-ı ‘ışkı şöyle hayrān olmuşam
- 43 Seyre ıksan n’ola bir gũmreh temāřāya yarar
Dāęlarla lāle-zār oldu řehā iş bu tenũm
- 44 Tīr-i āhumdan delinmiřdũr bu çarh-ı lāciverd
Grinen yir yir hākde anı siz sanmañ nũcũm
- 45 Yoğ imiş lmekden artuk derd-i ‘ışka çāre ne
Dimeyem şimden girũ bir dahi bildũm bilmezem

- 46 Sînem delindi ney gibi tîr-i hebâ ile
Tâ subha dek iderse ‘aceb mi gönül figân
- 47 Cānumı al rahm idüp bir buse vir didüm didi
Bu bahāya virmezem çün yok durur anda semer
- 48 ‘İşk dārında yine gönülümü ber-dâr eyledüm
Dostlar ‘ışka sala gelsün berü dâr isteyen
- 49 Gerek hicrûn ile öldür gerek vasluñ ile dirgür
Mütî‘em her ne kılursan murāduñ tek tamām olsun
- 50 Nigārā bāg-ı hüsnüñ hoş-ter olmuş
Kim almaz virseler şeftālusından
- 51 Hün-ı ciger ki kaynadı geldi gözümden āh
‘İşkuñ şarābın içeli dün kana kana ben
- 52 Ey merdümān-ı çeşmüm dök dirhem-i sirişki
Gam tekyesine gönder nesrin çerāğ olsun
- 53 Vuslata irişicek cānuñı şükrāne ilet
Ger nasīb ide Muhibbī sanā hakk ol rûzi
- 54 Ey merdümān-ı çeşmüm dök dirhem-i sirişki
Gam tekyesine gönder nazîrûñ çerāğ olsun
- 55 Dostum yakma beni geh cevır ü gāhi nāz ile
Büse ihsān it lebûñden tâ ki gönülüm yarıla
- 56 Māh-rûlar meclisinde bellüdüñ yirüñ senüñ
Çün tulû‘ ide güneş ragbet kalur mı ahtere

- 57 ‘Älem içre iken mahbûblar
Ebleh oldur dil vire mahbûbeye
- 58 Düşeli bahr-i gama dil zevrâkı olmaz halâs
İrmedi hergîz o bahrûñ kimseler pâyânına
- 59 Yanar âteşden beterdür dostlar hicr âteşi
Yanmayan hicr âteşine ta’n ider ‘âşıklara
- 60 Şarâb içmegi zâhid kande bulsın
Meger ancak koruk sıkısa gözine
- 61 Gördükde yâr beni yine çîn ider kaşın
Zülfî eğildi ne didi bilmem kulagina
- 62 Kankı dilde ‘ışk şâhı hâne bünyâd eylese
Dilâ seng-i melâmet kor anuñ bünyâdına
- 63 Hadîs-i Leylî’den eyle kelâmı
Sabâ uğrarsa yoluñ küh-ı Necd’e
- 64 Nice yıldur rûze-i hicrûñ tutardum dostum
Hamdülillah kim bugün irdüm visâlûñ ‘ıydine
- 65 ‘Arsa-i hüsn içre ger girse semend-i nâz ile
Top ide mihr ile mâhı zülfinüñ çevgânına
- 66 Zühd ü istiğnâyı gider yoğsa ‘isyân u nâz
Bu kelâm üzre ider mest ile zâhid ‘arbede
- 67 ‘Älem içinde sencileyin bî-vefâ mı var
Bu dehre bir benüm gibi bî-çâre gelmeye

- 68 Cefā tīgiyle beni hem-ser itme
Urursañ dimezem gel baña kıyma
- 69 Bezm-i gamda giceler tā subh olunca derd ile
İçdigüm hūn-ı cigerdür la‘l-i lebūñ yādına
- 70 Nigārā leblerūñ dārū‘ş-şifādur
Buyur dil-hasteñe şāfi cevābı
- 71 Koma elden sāğarı çünki ferāh eyyāmıdur
Ağladursuñ meclis ehlin degme ey dil derdüñi
- 72 Bezm-i gamda dün gice ol dil-firībūñ yādına
Hūn-ı dilden katre katre toldı çeşmüm sāğarı
- 73 Hey meded öldüm ‘aceb didükleri gerçek midür
Ölmez imiş pīrehensüz kim koca cānā seni
- 74 Eşk-i çeşmüm bir taraftan dūd-ı āhum bir taraf
Ey gönül zencir ile arslana beñzetdüm seni
- 75 ‘İşkuñ geleli gönlüme gitdi salāh u zühd
Çün bir şehirde olmaz imiş pādişāh iki
- 76 Meded öldüm humārum derd-i serdür
Yürüt sāki şarāb-ı cān-fezāyı
- 77 Sevinmez düşmenūñ mergine ‘ākil
Sikender kalmadı çün gitdi Dārā
- 78 Kaşlar altında rûyın görüben yāruñ didüm
Kavs burcından tulū‘ itmiş gibidür āfitāb

- 79 Yār eger zūlfūñ giderse gün yüzüñden gam degil
Çün Muhammed devridür küfre gerekmez iltifāt
- 80 Gider dilden rakībi añma zinhār
Gider dir derd ile zikr-i habā'is
- 81 Rāh-ı 'ışkuñ şartı çünki istikāmet üzredür
Ger muhālif eylese saña ne gam her tab'ı kec
- 82 Lāle haddi hasretinden bu Muhibbī haste-dil
Sīne levhine yazar kanlı yaşıyla āh rāh
- 83 Yer yüzünde kanlu yaşumdan bitüpdür lāleler
Dūd-ı āhumdan boyanup āsumān oldu kebūd
- 84 Mescide varmış iken vardım yine meyhāneye
'Āşıkı ayb itme sūfī çünki ğavġādan kaçır
- 85 Terk idüp diñdār kūyin gitdügiyçün Kā'be'ye
Merve hakkı kalmadı Mecnūn'a hiç ikrārımız
- 86 Key perîşān hāl olupdur bu Muhibbī hecrile
Pes kaçan olur gönül zūlf-i perîşāndan halās
- 87 Gel gönül dünyāya virme ki degildür ber- karār
'Ākıl iseñ bunu fikr it bir konakdur bu rebāt
- 88 Haddüñi görse gönül meyl ider ol dem lebūñe
Kim ola içmiye mey irse kaçan fasl-ı rebī'
- 89 Zāhidā yüz yıl eger turmaz ibādet eyleseñ
İremezsüñ menzile tā kılmayınca kalbi sāf

- 90 Alnuña gün y z f  meh ‘     olmasa eger
Gice gündüz tolanur mıydı ser-i k y   sen  
- 91 G     kim zülfi ağına tola a
Ebed  mahb s olur olmaz hal s
- 92 Bugün d v ne ‘      ba a bir p re en besdür
Gözüm y   yla el yudum  ar b-ı ‘   la mestem
- 93 Ayağı toprağı ba ım üzre devlet t c dur
K ble hakkı virmezem hor   d-i ‘ lem-t b  ben
- 94 Deyre vardum d n bugün meyh neye
Bulımadum y ri gezdim k -be-k 
- 95 Ger S ley  n’dur disem Mecn n’a kimse l  dimez
Vah  u tayrı kullanur mıydı S ley  n olmasa
- 96 Diyey m derd-i dilüm h lini h l m o bilür
R z-ı mah erde eger ugrar isem Mecn n’a

Nev’  D v n  ²³

(d.? -  l. 1598)

Müfred

- 1 Günde bi  kerre hel k eylerdi hicr n   beni
Hakka yüz bi    kr   m hnet sağ esen gördüm anı
- 2 Ey per -s ret sen   yokdur naz r   bir dahi
Var ise  yine içre hep mis l  nd r sen  

²³ Nev’  D v n nda müfredler başlıklı 5 tane müfred vardır.

- 3 - Sīnede her ma‘ni-i münker ki muzmerdür sakın
Görinür āhır felek āyīnesinde hayr ü şer
- 4 Kıldı ihyā beni tūtī-sıfāt āyīne-i cām
Açdı esrārımı sākiye utandum bu gice
- 5 Şām-ı ğamuñda kūyuña cān-ı zā‘ifümi
Kıldum revāne ‘āşika Bağdad ırak degül

Seyyid Nizamoğlu Dīvānı ²⁴

(d.? – öl.1601)

Müfred

- 1 Gel ey vā‘iz oku Ümmi-Sinān’dan Mantık‘ut-Tayr
Bilir şekk-i derūnuñ şübhesiz billāhi rū‘yāndan
- 2 Güher-i hālis olur erse eger hāke elüñ
Dest-res ol bize lutf eyle kerāmet demidür
- 3 Kesbü‘d-dünyā helāl hubbü‘d-dünyā harām
Cem‘ūd-dünyā dalāl terkü‘d-dünyā kemāl

Şemsī Paşa Dīvānı ²⁵

(d.? – öl.1603)

Müfredler

- 1 Çeşmüm bī-h‘āb yine encüm gibi göz yummayup
Tā seher ol mihr içün her gice eyler intizâr

²⁴ Seyyid Nizamoğlu Dīvānındaki 17 beyitten 3 tanesi müfreddir.

²⁵ Şemsī Paşa Dīvānında 2 tane müfred vardır.

- 2 Ağzı açık dili yok bî-çâredür gūyā devāt
Gāh gāhi rahm idüp ağzına dil sokar kalem

‘Ubeydī Dīvānı²⁶

(d.? - öl. 1573)

Müfred

-

- 1 Sal keştī-i umūrını bahr-ı tevekküle
Aç yavban hemi yan gel de seyre bak

- 2 Güneş gibi nūr-ı a‘zam vere
Zemīne gezdürür ār eylemez

- 3 İnsaf mıdur ey benüm cānum
Sırrımız ‘āleme izhār itmek

Vecihī Dīvānı²⁷

(d.? – öl.?)

Müfredât

- 1 Cefā vü cevrine çarhun tayanmadan kaldum
Meded getür baña sākī āsā-yı pīrānī

- 2 Āh-ı şerer-feşānla gülzār-ı dehrde
Her nahl-i tāze-i güli bî-rağbet eyledük

- 3 Oldı küşāde gül gibi dāğ derūn-ı sīnemüz
Dīde-i i‘tibārdan nīm-nigāha degmedük

- 4 Fehm olunmazdı rumūz-ı ‘işvesi ger olmasa
Müşkilāt-ı fenn-i ıška hatt-ı düstürü‘l-‘amel

²⁶ ‘Ubeydī Dīvānında 3 tane müfred vardır.

²⁷ Vecihī Dīvānında 14 tane müfred vardır.

- 5 Bahār oldı yine sıyt ü sadādan yok eser aslā
Şeh-i gül var ise bülbüleri nefy itdi gülşenden
- 6 Çok bu deñlü mā'il olmazdı ahāli cevrine
Olmasaydı ger sipihr-i dūn Kadızādeli
- 7 İdersūñ bir demūñle gerçi niçe mürdeyi ihyā
Sakın İsā'cıgum ammā benüm bu mürdeligümden
- 8 Nefret itdüm o kadar ülfet-i 'ālemden kim
Mahremüm gelse eger yanuma bī-gāne gider
- 9 Bilindi rāz-ı 'ışkum halka āh-ı āteşinümden
Benüm şimden girü bilmem Vecihī diye nem saklı
- 10 Üstüme şu'le salar pertev-i hürşid-neşāt
Cām-ı bādeyle kaçan sākī meydāne gelür
- 11 Nihāl-i gonceden güyā açılmış kırmızı güller
O nahl-i tāze-i hüsnüñ elinde cām-ı pür-bāde
- 12 Geşt-i deşt-i 'ışkla kalmazdı dil Mecnūn'dan
Ānı ammā kim o gīsū-yı ham-ender-ham tutar
- 13 Müzeyyen cānibüñi şem' ile mihrāb olur rüyı
İder zülfünde diller āh-ı āteş-pāreler peydā
- 14 Dāğlarla sīnemüz evc-i mahabbetdür bizüm
'Aks-i rüyūñ anda mihr-i 'ālem-ārādur hemān

1 Zâ'îfî Dîvânı -1. Müfred. İle. Müfred. ey.
Kalmaya oğlana zâhid saña kalursa eger

Za'îfî Dîvânı²⁹

(d.? – öl.?)

Ferd

- 1 Yazılan yazıldı levh üzre hat-ı dil-dâr-veş
Kara bahtuñ ağara sanma ki ceff oldu kalem
- 2 Sâk-ı sîmînine dolaşmış nigāruñ dizgesi
Şol yılan gibi ki genç üstinde kıvrılmış yatur
- 3 Gözlerüm nûrdur iki gözüme bak göresüñ
Kiçicek zerre kadarca şol iki noktacığı
- 4 Hat gelmesine vaslın 'ahd itdüği dimekdür
Ölme eşegüm ölme yonca biter yiyesüñ
- 5 Kūyuñda işigüñden atılır başuma taş
Gökden ne yağdı yire k'anı yer götürmedi

²⁸ Yetîm Dîvânında 1 tane müfred vardır.

²⁹ Za'îfî Dîvânında 5 tane müfred vardır.

Zâtî Dîvânı³⁰

(d.? – öl.?)

Müfredler

- 1 Şol şeker leblerle sorsan hâlümü
 Ben dahi dirsem sizi sormak gerek
- 2 Bize tolaşdugum bu sarmaşıksuñ
 Ağaçsızdur ağaca tolaşırsun
- 3 Ey Zâtî'ye nasihat iden girme zahmete
 Ol degme sözi koymaz olupdur kulağına
- 4 ‘Azil ne hayrın işlemeye şer’ işleyen kişi
 Gül dermeye bu bağun içinde diken diken
- 5 Didi dil başa nedür hâlüñ eyâ üftâde
 Verdi ol dem bu cevâbı dile biñ lutfile baş

³⁰ Zâtî Dîvânında 5 tane müfred vardır.

17. YÜZYIL

Aziz Mahmud Hüdâ'î Dîvânı³¹

(d.? – öl.1628)

Ebyâtü'l-müfredât

- 1 Ka'be'den eşref olursa kalb-i insânî n'ola
Dest-i kudretle yapılmış sun'-ı Rabbânî durur
- 2 Kalb-i kâmil Ka'be'den eşrefdür okursuñ sebak
Ka'be'yi mahluk yaptı kalb-ı sun'-ı pāk Hak
- 3 Kul olduñsa eger kâdir Hudâ'ya
Kulımı hıfz ider ol Hayy ü Kayyüm
- 4 'Akluñ senüñ vār ise Hakk'a meylüñ var ise
Cân ile kul olagör Mevlâ rızâsın bula gör
- 5 Mâziye kılma te'essüf yime mustakbel ğamın
Hâlüñi hoş gör ki ömrüñ hâsılı imrûzdur
- 6 Zînet-i dünyâya mağrûr olma ğafletten uyan
Ne eyü kalur ne kem bunda konan göçer hemân
- 7 'Ârifüñ bir cenneti vār 'âlem-i dünyâda kim
Âhiret cennâtına aslâ tahassür eylemez
- 8 Ve lev-kāneti'd-dünyâ makarr-ı ikāmet
Lekāne Habību'llah-i fihā müebbedā
- 9 Sebzeyi yabanda mı buldı sanursuñ nev-bahār
Çekdi hamsinüñ içinde nice nice erba'ın

³¹ 'Aziz Mahmud Hüdâ'î Dîvânındaki 44 beyitten 24 tanesi müfreddir.

- 10 Var imdi ‘ākil ol hayr işle dā‘imā
Olasuñ tā iki ‘ālemde sālīm
- 11 Ma‘siyet ehli olan dūzahīdūr didügüme
İ‘timād itmez isen işte varasun göresin
- 12 Yirler ü gökler lisān-ı hālile hep çağırur
Dirler Allah’a gelüñ kim māsīvada yok bekā
- 13 Cümle insan bir babadan bir anadan oldılar
Pes yine birbirine hıkd u hased itmek neden
- 14 İlāhī çün halās itdüñ müderrislik kazāsından
Yine sen hıfz eyle yā Rāb nefsimüz telbīsten
- 15 Gerçi kim dīvāneye dirler kalem yok gāh olur
Söz gelür altun kalemle yazılır divāneden
- 16 Hudā dilde siper kolda kılıç belde bıçak elde
Eger evde eger yolda hazer kıl mekr-i düşmandan
- 17 Bülbul-i şūrīdeden gelmez gülistāna zarar
Bāgbānum sen būstanuñ hemān ayrukdan sakın
- 18 Zihī sultān-ı kādīr ki āsumānī haymeler kurmuş
Arāzīyi midād idüp cibālī eylemiş evtād
- 19 Saklaya nār-ı cehennemden ‘ibādı ol Kerīm
Mahz-ı fazlile na‘īm-i cennet ihsān eyleye
- 20 Ahmed’uñ farkı Ehad’dan mīm-i imkān iledür
Aradan imkānı kaldursañ kalır vahdet hemīn
- 21 Kāl ü kālī terke sa‘y it sīm-i nefsile kāl it
Ehl-i hāl ehl-i makām ol ola gör sāhib-kemāl

- 22 ‘Aceb ol kendi özin kande buldı
Kamusı hod Hudā’nuñ bahşīşidür
- 23 Nebīlerle varup Dārū’s-Selāma
Anda Hakk’uñ cemālini görem mi
- 24 Makām-ı Kā’be Kavseyn’e güzer it
Teveccühü sırr-ı üstādına eyle

Bosnalı Alāeddin Sābit Dīvānı³²

(d.? - öl. 1712)

Müfredler

- 1 İki gözüm Meric Tuna gibi bir yaña meyl itme
Koluñ boynuma arda sava yanuñdan ağıyārı
- 2 Çekerken kuhl-ı nāzı çeşmüñe meşşāta-i kudret
Güneş āyīne-dār olmuş meh-i nev sürmedān
- 3 Baña mi’mār isen ağıyār yıkılsuñ gitsüñ
Dil-i virānumı ta’mīr ise kasduñ yab yab
- 4 Edeblerle cihānda bir kadd-i bālāya dil virdüm
Belā itdüm o şühı başuma Allah belā virsün
- 5 Bir āhiretlik idi geçürdüm yakamdan
Bintü’l-ineb kerīmesine hürmet eyledüm
- 6 Söylerken şu genç yoldaşa hep ihtiyārları
Doymaz bu va‘za yola çekerler sitem çeker
- 7 Bir gulām-ı nısf-ı tāb ile iderken kıl ü kāl
Tuydı pā-bend olduğın san‘atla kırdı köstegi

³² Sābit Dīvānında 9 tane müfred vardır.

8 Nice seng-i felāhan gibi feryād itmeyüm ben kim
Atıldum berr ü yabāna kimün başına döndümse

9 Ol iki yüzli altun yāri meyl itdürmiş agyār
Ele girse yüzün bozup iderdüm anı yüz pāre

Bursalı Tālib Dīvānı³³

(d.? – öl.?)

1 Ey hāk-pāyı sürme-i a‘yān-ı rūzigār
Çeşm-i ümīdüm oldu sefid intizār ile

2 İtsün nigāh-ı merhametün kadrümi bülend
Ref eyle hākden beni bir i‘tibār ile

3 Visāle bī-hūde hasret-keş olmam ey Tālib
Ümīd dāmına düşmez şikārı neyleyeyüm

4 Tedbiri koyup kazāya rāzı oldum
Tevfiki baña refik-i rāh it yā Rab

5 Dil ez-hecr-i peder şod pīr kār-ı çarh ber-aks est
Füsün-ı ‘aşk gāhi mī-koned Ya‘küb Yūsuf-rā

6 Be-reng-i gonca dil-tengem zi-bes ez bī-dimāgi hā
Şeved sad-pāre zi-āvāz-ı şükūften perde-i guşem

7 Zülf-i şebinde yārin meh yüzini gören dir
Mağribde bir kalender āyīne tutmuş aya

³³ Bursalı Tālib Dīvānında 6 tane müfred var idi. 7 numaralı beyti ise Süleymaniye Ktp. Hālet

Efendi Bölümündeki 778/1 numaralı Mecmu‘a-i Eş‘ardan bulduk.

Fasîh Ahmed Dede Dîvânı³⁴

(d.? – öl. 1699)

Müfredât-ı Mezbûre

- 1 Derûn-ı hâmeden zâhir olan her mısra‘-ı beytüm
Niyâmından akan bir tîğ-i cevher-dârdur gûyâ
- 2 Hamûş murğ-ı nevâ-senc-i gülsitân-ı cümle
Meger ki taraf-ı Sıfahân’dan esdi bād-ı sabâ
- 3 Olurdu çeşmüme çün kuhl-i telh eşk-engîz
Alaydı merdüm-i dîde kenâra şâhid-i h‘âb
- 4 Didüm bir bülbül-i nev-nağme-sencüm bâğ-ı hüsnüñde
Tebessüm-rîz olup ol gönçe-fem didi hezâr ahsent
- 5 Şeh-nâme-i vasfuñla benüm sultânüm
Cem‘iyyet-i yârân-ı safâda meddâh
- 6 Bir musavver harîr giymiş yâr
Gûyiyâ kim perî-i cādûdur
- 7 Kaçan mâ‘î kabâlar giyse ol mihr-i cihân-ârâ
Ser-i erbâb-ı ‘ışka bir belâ-yı âsumânîdür
- 8 Dirler ki geldi Leylî’yi Mecnûn ayağına
Var mı sahîhi yohsa hemân güft ü gû mîdur
- 9 Ra‘ûf-bîñî-i âhû-yı müşg olur hûn-rîz
Kaçan ki kâkül-i pür-çînüñe sabâ tokınur
- 10 Çok serzenîş-i hâr yidüñ nev-ber-i vasluñ
Ümmîd idinürseñ tama‘-ı hâm degildür

³⁴ Fasîh Ahmed Dede Dîvânında 59 tane müfred vardır.

- 11 Bir gün gelür fütāde-i hāk-i niyāzına
Ol nahl-i nāz mā'il olur rūzigārdur
- 12 Ne var bir berg-i sebz-i iltifātuñla beni şād it
Gelüp hāl-i perīşān-ı dil-i bīmārı görsünler
- 13 Sahn-ı Kāgıdhāne'de gördüm o hūrī-peykeri
Gūyiyā kim safha-i sebz üzre bir tasvīrdür
- 14 Pāy-māl eyleyüp üftādeleri bī-pervā
Salınur nāz ile ol serv-i hırāmān salınur
- 15 Halka-i zūlf-i siyāhı gözümüzden gitmez
Gūyiyā çeşm-i 'alīl üzre siyeh hañçerdür
- 16 Ay-be-ay hafta-be-hafta hoş gör devrānuñı
Gün-be-gün sâ'at-be-sâ'at rüzgār elden gider
- 17 İy dil-i bī-nevā vü nāz eyleme her mahal niyāz
Bil ki o nahl-i tāze ye berg-i recā girān gelür
- 18 Nevā-yı şevk-bahş-ı mutrib isti'cāle bādīdür
Fasīhā zevrāk-ı cāme 'aceb bād-ı muvāfıkdur
- 19 Eger çi cūş olursam 'andelīb-i gülşen-i hüsnüñ
Ve ger hāmūş olursam şem'üne pervānedür dirler
- 20 Sözde hiç sūz olmamak mümkün midür
Sen niyāz eyle hemān te'sīr ider
- 21 Olmaz bu cihān hāsılı bir hālde dā'im
Geh Kasr-ı Züleyhā ise geh Beyt-i Hazen'dür
- 22 Çemen zann eylemeñ bir sebz-gün hārā-yı pūr-mevci
Sabā şāh-en-şeh-i mülk-i bahāra itdi pāy-endāz

- 23 Zāhirde bize eyleme izhār-ı sadākat
Ağyāra olan lutfuñı tenhā bilürüz biz
- 24 Derd-i dil-figārımız itmedi bir devā kabūl
Hāsılı iy tabīb-i cān lutfuña kaldı çāremüz
- 25 Hatā sanma o müşgīn hāl-i rüy-ı meh-cebīnūñde
Cemālūñ mushaf-ı sun‘-ı Hudā’dur nokta sehv olmaz
- 26 Söz hemān hātır-ı āsūdededür yohsa Fasīh
Cāyımız külhān imiş farz idelüm gülşen imiş
- 27 Alıcak bād-ı sabādan nūkhet-i zūlfūñ göñül
Eyleyen āşūfte-dil ‘uşşākı hep budur dimiş
- 28 Yitişmez mīve-i şeftāluña el
Uzatduñ kāmetsi iy nahl-i ser-keş
- 29 O tāze nahl bir iki ayāğ görmişe beñzer
Hırām-ı kāmetsi āşūfte gülsitānı açılmış
- 30 Āzürde olmuş ‘arızadan gül-mizāc-ı yār
Evrādum oldu subh u mesā şimdi yā Latīf
- 31 Biz sūhtelik fennini a‘lā bilürüz pek
Kim medrese-i ‘ışk u mahabbetde çok olduk
- 32 Cebīni sūret-i zāhirde sāfī çīn-i kederden
Bakılsa āyīne-i dilde rüy-ı rāhatımız yok
- 33 Yıkılmazdı kühen sakfı harāb-ābād-ı gerdūnuñ
Ne var iy sāki bir kerre bize teklīf-i cām itseñ

- 34 Dimeñ bād-ı sabādan nūkhet-i zūlfūñ temennā it
Baña tahmīl-i bār-ı imtinān-ı rūzgār itmeñ
- 35 Yatur genc üzre bir mār-ı siyeh-endāmdur gūyā
Tökülmüş sīneye ol pīç ü pīç ü ham-be-ham kākül
- 36 Bir yirde saña sehl-i tevāzu‘ görölmesün
Meyl eylemekde hem-revīş-i ābsuñ göñül
- 37 Sūzişüñ efzün olur āb-ı sirişk-i dīdeden
Hāsılı teskīn kabūl itmez bir āteşsüñ göñül
- 38 Ol kadar hār u has-ı ekdār cem‘ itmiş Fasīh
Her gören dir murğ-ı ‘ışkuñ āşiyānıdur göñül
- 39 Eger çi pīç ü tābuñ hayliden gūş itmişüz şimdi
Dilüñ ser-rişte-i kārı ne minvāl üzredür bilmem
- 40 Ben o Yā‘küb-ı hazīnüm şād-mān itmez beni
Her nefesde būy-ı pīrāhenle gelse biñ nesīm
- 41 ‘Acebdür pāy-bend-i ülfet olmak dār-ı ‘ālemde
Ġarīk-i bahr olursañ da geçilmez āşinālardan
- 42 Gönderürler nāme-i feryād-ı pūr-sūz-ı firāk
Yād iderler berk-ı ğamla mübtelālar bir birin
- 43 Deheni bahr-i pūr-la‘l ü güher
Ki zebān anda māhī-i mercān
- 44 Degildür kehkeşān u māh-ı bedr abdāl-ı ‘ışkuñdur
Felek kim sīmden bir pālehang olmuş miyānından
- 45 Hāmemden oldı ey dil ibāret
Gül-gün Husrev Şebdīz Şīrīn

- 46 O veche sâfdur âyîne-i cemâlûñ kim
Henüz safha-i rûyuñda hat ‘ayân okınur
- 47 Âteş-i hasret latîf itdi ser-â-pâ cismümi
Lâzım oldu gülşen-i ‘ışka nesîm olmak baña
- 48 Ol iki hâl-i siyâhı iy Fasîh itdükde yâd
Hamm-ı zülfinden didi feryâd idüp dil âh âh
- 49 Mîzâna gelür zann iderin Yûsuf-ı Ken‘ân
Geldükde o gül-pîrehenüm hân-ı harîre
- 50 Bûlbûle bâdî-i teskîn-i elem bād-ı sabâ
Âteş-endâz-ı sitem ammâ dil-i pervâneye
- 51 Her rengi ittihâz iderüz âb-ı sâf-veş
Her sûreti kabûl iderüz hem çü âyîne
- 52 Hâlet-i ‘ışkuñ ile yâd u ferâmûş itdüm
Şâdî-i vaslı degil mihnet-i hicrânı bile
- 53 Sabr u şekîbden beni bî-gâne eyledi
Ol çeşm-i pür-tegâfûl ü ol âşinâ nigeş
- 54 İy kuvveti çok kudreti hazret-i Bârî
Bu ‘abd-i za‘îf üzre hafîf eyle bu bârî
- 55 Bî-sütûnı nâle-i Ferhâd gör mahv eyledi
Alma iy Şîrîn-dehânum kimsenüñ hiç âhını
- 56 Hevâdur zor ile menzîl alınmaz
Mukaddem yokla iy dil rûzgârı
- 57 Hep mâcerâ-yı râz-ı dilüm itdi âşikâr
Tıfl-ı sirişk-i dîde-i ter zabt olunmadı

58 Devr eyledi peymāne gibi dil nice meclis
Hiç görmedi ben istedüğüm cām-ı şarābı

59 Görmedüm bir verd-i ra'nā ol iki ruhsār-veş
Almadum bir sünbül-i ter ol iki gīsū gibi

Ferrī Mehmed Dīvānı³⁵

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 Hat-ı ruhsārınun fikriyle ol rütbe za'îfüm kim
Ser-i kūyuñda zann eyler gören mūr-ı Süleymānum
- 2 Dil eglenürdi keşmekeş-i sohbetün ile
Fikrün Keşān'a çekdi keşān-ber-keşān beni
- 3 Ferrī cemāl-i şevkine bir 'ālem eyledün
Ol mäh-ı bedr-i tām bu gice sabāhladı
- 4 Zāhid nefesin rindlere miskāl ile satmış
Güyā bu direk mey-gedede şeyh-i Harem'dür
- 5 Ahvāl-i zifāfa idiyor kıssa dırāzı
Kurı ağaca yine imām kan sürecekdür
- 6 ÇİN-seher bir kebk ile konmuş yimiş içmiş tamām
Karğa boh yimezden evvel Çıl Hāfız kuzguncığa
- 7 Sa'ide na'li n'ichün kesdün didüm didi o şüh
Ben emīn-i dil-berānum imtihān tamgasıdur

³⁵ Ferrī Mehmed Dīvānında Müfredāt başlıklı 8 tane müfred vardır.

- 8 Pervâne olup hidmetine Ferrī mūm
Ol şem‘-i şeb-ārā ile cem oldu Fener‘de

Hāzık Mehmed Efendi Dīvānı³⁶

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 Hāzık metā‘-ı vuslatuñı kim bahā dimez
Bizler miyancıyuz güzelüm el virürse vir
- 2 Ey kīne-cū bu eski bakışlar degil bize
Çeşm-i siyāhda ola mübārek nigāh-ı nev
- 3 Feyyāz‘a buhl nisbeti hāşā revā degil
Hikmet hemān o lutfā sezā-vārılıkdadur
- 4 ‘Azm-i sahrā idicek çekme benüñ kaydını sen
Çelebüm sağ olalum sen benüm el atma ben
- 5 O sīm-ten şeh-süväruñ eñsesinden at yanaşdursak
Cirid atsak Gümüşlü Günbed‘e aşmazsa da bāri
- 6 Ne sūd eyler harīdār-ı metā‘-ı vaslı benden sor
Ki nakd-i ‘akl u fikr ü cānı ol sevdāda virdüm hep
- 7 Harābātında bu ‘aşkuñ nice mey- h‘ārlar vardur
İder bir lokma dünyāyı içir bir demde deryāyı
- 8 Kızın pir-i muğānuñ sen alup oğlını ben
Böyle bir din ulusu kāfire dāmad olalum

³⁶ Hāzık Mehmed Efendi Dīvānında 8 tane müfred vardır.

- 1 Geldi o demler ki gidüp intizâm
Safha-i âlem ola pür-herc ü merc
- 2 Gûya Yed-i Beyza'dan ider nûr zuhûr
Ol şu'le-i hüsn çaksa gâhi çakmak
- 3 Sanma şükûfe şâh-ı dırahtâna cā-be-cā
Geh-vāre-i zemīnde çıkardı çiçek nihāl
- 4 Yok kıymeti ebrû-yı kemân-darınuñ amma
Dünyāya deger nāvek-i müjgānı o şūhuñ
- 5 Her gice tā subha dek ey mihr-i hüsn
Hasret-i rûyuñla direm āh āh
- 6 Rind-i dil o kadar medmen-i bâde kim henüz
Nûş-ı şarāb-ı nābda yokdur alur ayāğın
- 7 Beñzer zemīni san yedi başlı bir ejdere
Kim sad-hezār merdümü bir anda yer yutar
- 8 Benüm ceng itmek için Rüstem-i pür-zür-ı āhumla
Degil kavs-i kuzāh şimdi felek meşk-i kemān eyler
- 9 Çarh ider gāh tabiatleri seyr-āb-ı safā
Teşne-gān-ı gama amma bir içim su virmez
- 10 Şeh-i bahār idüp bārān-ı ba'ıdden feth
Nevā-yı nāle-i bülbül degil ezān o şünūd

³⁷ İstanbul Nâzım Dîvânında 10 tane müfred vardır.

Kafzāde Fā'izī Dīvānı³⁸

(d.? – öl.?)

- 1 Kef-i cevādı sanup 'azm-i dest-būs eyler
'Aceb mi ger atılursa sehāba karşı peleng

Murādī (Sultan III. Murād) Dīvānı³⁹

(d.? – öl.1639)

Müfredler

- 1 'Acebdür kılmışam kıldı telattuf
Neden asdı yine vech-i hicābı
- 2 Ezelden nūş idenler cām-ı'ışkı
Açup göz bakmadı başa ayāğa

Nābī Dīvānı⁴⁰

(d.1642 – öl.1712)

El-Müfredāt

- 1 Pūşīde midür kār-ı nihān ol dile kim
Meşhūdı ola nakş-ı serā-perde-i ğayb
- 2 Sultānumı zīb-i sadr iden 'ālemde
İmzā gibi cāy-gāhumı eyledi pest

³⁸ Kafzāde Fā'izī Dīvānında toplam 92 tane beyt vardır. İbtida el-matāli' başlıklı bu beytlerden sadece 1 tanesi müfreddir.

³⁹ Murādī Dīvānında 2 tane ferd vardır.

⁴⁰ Nābī Dīvānında El-Müfredāt başlıklı 68 tane müfred vardır. 69 numaralı müfredi Süleymaniye Kütüphanesi, Hālet Efendi, 778/1 numaralı Mecmu'a-i Eş'ārdan, 70 numaralı müfredi ise; İstanbul Ünv. Merkez Kütüphanesi, 1500 numaralı Mecmu'adan bulduk. Ayrıca metindeki 21, 58 ve 63 numaralı müfredler de bu mecmu'ada vardır.

- 3 Nābī-i dīl-şude bir eski du‘ā-gūyuñdur
Lāyık-ı şān-ı şerīfūñ ne ise anı gözet
- 4 Derd-i ğam var mı ola diyü hisāretūñde
Kule-bendi bu gice yine emīrāne kadeh
- 5 Rūy ü çeşminden olur ma‘den gibi rīzān müdām
Kehrubā-yı mel‘anet pīrūze-i mekr ü fesād
- 6 Ne cām-ı gül ne gül-i cāma kaldı raġbetimüz
Birinde fikr-i zūkām ü birinde renc-i humār
- 7 O şeh ‘uşşāk-ı zārın küşte-i nāz itmek isterken
Yetişmiş hatt-ı çār-ebrū o sevdādan geçürmişler
- 8 Göñül karār idemez görmeyince ruhsāruñ
‘Alāka-i dilimüz ‘ārızīdür ey gül-i ter
- 9 Nice kābil ol perīye dem-i h‘ābda nezzāre
Nigeh eylesem nihānī müjeler tebessüm eyler
- 10 Gerçi kumāş-ı tevbe ye yok kābiliyyetüm
Ammā ‘ināyet-i ezelī rüz-ı merredür
- 11 Ne kadar sāf-be-sāf olursa da erbāb-ı kemāl
Yine sadra giçecek hak bu ki sultānumdur
- 12 Nābiyā inceldi rāh-ı mūsikī ol deñlü kim
Düşmeyem diyü usūl ile yürür h‘ānendeler
- 13 O pādīşāh-ı cemāle rakīb-i bed-gūnuñ
Benümçün itdügi Nābī hilāf-ı inhādur
- 14 Ol şüh-ı ‘āsiyābī dem-i vasl-ı ‘āşika
Döndükçe āsiyāb gibi ardı hoş gelür

- 15 Pîr-i muğân ki meykedeye cezb ide seni
Bî-iẖtiyâr ayâğına düş kim kûşîş budur
- 16 Mâlik-i hüsn ü bahâ Yûsuf-ı gül-çihrelerüñ
Rûyına hat gelicek ipligi bâzâra çıkar
- 17 Anda olur olursa def'-i ğama bir çâre
Ümmîd-i dil-i zârum meyhânedede kalmışdur
- 18 N'ola hem-reng ise bezmümde bûlbüllerle pervâne
Benüm her şeb cerâğum 'ıtr-ı şâhîden fûrûzândur
- 19 Sâkî vü mey-keş elinde kadeh-i bâde gibi
Vakf-ı dâd u sitedüz lîk emânetkâruz
- 20 Turamam görmeyince ruhsârûñ
'Ârızîdür saña mahabbetimiz
- 21 Yâr için eylemege tâ'ir-i maksûdı şikâr
Dâne-i eşk saçup dâm-ı nezâket kuraruz
- 22 Hiç birinde ârzû yok arzû-yı vasl vâr
Biz hezârân hâtır-ı nâ-şâde girmiş çıkmışuz
- 23 Hesâblaşduk o şüh ile bezm-i vuslatda
Bizüm o âfet-i câna bulundu geçmişimiz
- 24 Nâbî olamaz vâsıl-ı ser-menzil-i envâr
Her kimse ki dâmân-ı şeb-i târe yapışmaz
- 25 Şeb-nem gibi fûtâde-i hâk-i mahabbetüz
Kalmaz bir âfitâbı görince kararımız
- 26 Tâzelik 'âleminde h'âre idük
Şimdi pîr olmağ ile kem-h'âyuz

- 27 Nakd-gān-ı āferīniş dürr-i deryā-yı vücūd
Mīve-i maksūd-ı hestī bā'is-i icād-ı nās
- 28 Egerçi gūşe-güzīn-i kanā'at olmışduk
Velīk Rūm'da bākī nasībimiz var imiş
- 29 Ol tā'ife-i zūhd-perestüz ki safādan
'İd eylerüz evvelki güninde Ramazān' uñ
- 30 Geçilmez seyl-i meyden itmedükçe kaldırım peydā
Şikeste tevbeden rüz-ı nühustininde Şevvāl' uñ
- 31 Sözde darbü'l-mesel irādına söz yok ammā
Söz odur 'āleme senden kala bir darb-ı mesel
- 32 Pür itdi zemzeme-i hamd günbed-i 'arşı
Sipihri eyledi āvāz-ı zikr māl-ā-māl
- 33 Būse bāzārını her kūşede germ eylediler
Sūk-ı gülşende leb-i gonce vü dāmān-ı nesīm
- 34 Saña beyān ideyüm nāme-i niyāzumda
İmām-ı saff-ı kemāl olduğunu sultānum
- 35 Yāre ta'līm āgyār ile nerd oynamada
Zār idüp hasmumı āhir gözüme yeñdürdüm
- 36 Mısır'a hüsn-i bī-nazīrūñ 'ayn-ı māye çeşmüñi
Rūyuñı Bağdād'a zūlfüñ Şam'a teşbīh eyledüm
- 37 Zahm-ı cefā-yı hārdan dāmeni pāre pāredür
'Āşık-ı zāruñ olmasun rāhına hārlar düğün
- 38 Bu zūhd ü riyā başına halkuñ ne belādur
Mahrūm ider erbābını zevk-i dü-cihāndan

- 39 Belki cürmüm zīver-i ruhsār-ı gufrān eyleye
Dil-berūñ taraf-ı benāgūşında gīsū gösteren
- 40 Tedkīk ider mahall-i keremde kibār-ı ‘asr
‘Add itmez ihtişāma gelince sefāhatūñ
- 41 Tıfl-ı gehvāre-nişīn-i harem-i ‘aşk idi dil
Dahī etfāl-i mevālīd ü kavābil yoğ iken -
- 42 Zamān ile ne ‘aceb māh-pārelerden imiş
Tarāvet-i bedenūñ gör hat-āver olmuş iken
- 43 Çeşm-i bülbul cāme içre ol güli kim görse dir
Eylemiş tūtī-sıfat künc-i kafesde āşiyān
- 44 Bir du‘ā k’ola zebān-ı Nebevī’den sādır
Kudsiyān dirler ise n’ola ser-ā-ser āmīn
- 45 Pīçide olur söz bün-i dendān-ı hasūda
Ağzın açamaz vāhime-i müşt-i kazādan
- 46 Meger a‘ma ola kim eyleye hüsnnin inkār
Bu kadar nūr ile ol mihr-i cihān-tābı gören
- 47 Āteş-efrūz olmasun mı Nābiyā şehir-i Haleb
Yüz güneş baş gösterür gün toğmadan her kūşeden
- 48 Tab‘um o kadar düşmen-i hissetdür kim
Tutamam Ramazān’ı bile imsākinden
- 49 Sanmañuz āyīnede ‘aksin iki meh-pāredür
Birbiriyle söyleşür gūyā verā-yı cāmdan
- 50 Ümīd odur ki rakībā hemīşe olmaya dūr
Nukūş-ı harf-ı zamīr-i ‘Acem dehānuñdan

- 51 Ma'nî-i matla'-ı ebrûsını hall eyler dil
Lafzı bârîk ise de nüktesi mestûr ise de
- 52 Gir tekye-i derûnuma eyle semâ'-ı nâz
Ey şûh-ı tekye-gerd murâduñ sevâb ise
- 53 Görüp sûz-ı derûnum cûp-ı tenbâkû kıyâs itme
Fenâ-yı 'âleme engüşt-i hayretdür dehenlerde
- 54 Tîşe-i hikmet ile genci alanlar aldı
Mâr-veş kalmadasuz siz dahi bî-cânlığla
- 55 Kalmışdı rûy-ı ümîd zîr-i gubâr-ı gamda
Jengâr kaplamışdı mir'ât-ı rûzgârı
- 56 Sayd olunmaz yetişilmez ele girmez Nâbî
Nice mümkün görüp âh itmemek ol âhûyı
- 57 Dikkat olunsa eger mahkeme-i ma'nâda
Nefse zulm itmeyenüñ şer' iledür da'vâsı
- 58 Olma ter-dâmen-i cûrm ile âlûde-i ye's
Kurumaz kâtib-i 'afvuñ kalem-i gufrânı
- 59 Fikr ü tedbîrûñ olur gerdûn içinde kâr-ger
Bend-i kundak men' iderse cünbiş-i gehvâreyi
- 60 Neşât-ı vuslat ile yâre karşı sînemüzi
Turur turur döğerüz tabl-ı 'îd-gâh gibi
- 61 Açdum metâ'-ı râzumı bir derzi şûhına
Çok ölçdi biçdi gördi ki çıkmaz tenükledi
- 62 Bir dîde ki bî-eşk ola bir sîne ki bî-'aşk
Germ-âbe-i vîrân gibi yok âb ile tâbı

- 63 Kesmeme ümmîdümü ihsân-ı Hudâ'dan zîrâ
Kerem ü lutfî füzündur benüm ümmîdümnden
- 64 Gösterür rif'at yüzün 'izzetle mânend-i şîrâr
Bir vücûdî zâyî' itmek isteyince rûzgâr
- 65 Kudemânuñ görüp âsârını biz zevk itdük
Kudemâ görmedi hayfâ bizüm âsârımuza
- 66 Hudâ bizi tutalum saña zîr-dest itmiş
Zamân olur ki senüñ de felâketüñ görürüz
- 67 Zevkin unudur yir ile gelmez yâda
Uğrarsa eger bezmüñe erbâb-ı bihişt
- 68 Visâl-i yâredür ancak hayâlî ...
Elinde kiri hemân âlet-i mülâhazadur
- 69 O taravetle o sîmîn bedeni gördükçe
Hâtıra bûs-ı kenâr ile kana'ât gelmez
- 70 Bed endâm ü bed-ahter bed-nümâ bed kîlk ü bed gevher
Kabâhatten mürekkep ser-be-ser peydâ vü pinhânı

Divân-ı Nâcî ⁴¹

Beyt

- 1 Kurbân olayum zemzeme-i sözüne bûlbûl
Kim nâğmelerüñ mürde dilüm eyledi ihyâ
- 2 Nev degil gerd-i dehânından görünen ol mehûñ
Kân-ı dîlmiş la'l uğurlamağa gelmiş bir 'Arab
- 3 Dilim dilim diler isen dilümi sultânüm
Dilim dilim yine söyler dilümden olma melûl

⁴¹ Nâcî Ahmed Dede Dîvânındaki beytlerden sadece 3 tanesi müfreddir.

Nahîfî Süleyman Efendi Dîvânı ⁴²

(d.? – öl.1690)

Ebyât

- 1 Mustafâ Hân-ı muzaffer şâh-ı zî-kadr ü celâl
Sâbitü'l-'azm-i gazâ mahrûs-ı fazl-ı Kirdigâr
- 2 Sensüz ey ruhları gül lebleri mül
Kamış işkencesidür 'âşika ney

Nedîm-i Kadîm Dîvânı ⁴³

(d.? – öl.?)

- 1 Bir siyeh-mest cünûn eyler Nedîm'i âkıbet
Sende ol çeşm-i mukahhâl ol nigâh-ı Hâşimî
- 2 Nâzem be- temâşâ-yı hayâlet ki zî-şühî
Der havsala-i âğuş-ı nezzâre ne günced

Nev'izâde Atâyî Dîvânı ⁴⁴

(d.? – öl.1635)

Ebyât

- 1 Habâb-ı bâde kim kalkup ayağa baş gösterdi
Geline şahne-i bād-ı sabâ başın gözin yardı
- 2 Görüp âgyar ile dün va'de-i vuslat ricâ itdüm
Didi dilber saña bir müjde var amma dimem şimdi

⁴² Nahîfî Süleyman Efendi Dîvânında Ebyât başlıklı 2 tane müfred vardır.

⁴³ Nedîm-i Kadîm Dîvânındaki Matla'lar başlıklı 16 beyitten 2 tanesi müfreddir.

⁴⁴ Nev'izâde Atâyî Dîvânında 3 tane müfred vardır.

- 3 Viridi hammāma şeref ol sanem-i sīm-endāz
O perī olmayıcak āteşe yansun hammām

Neylī Dīvānı⁴⁵

(d.? – öl.?)

Müfredler

- 1 Açıldı gonceler gülşeni pür oldı zīb ü zīver
Açılsak biz de güller gibi bāğa gonce-femlerle
- 2 Çengāl-i ser-i zülfine kılmağla ta'alluk
Çāh-ı zekānuñda ne göñüller kümelendi
- 3 Tevānādan füzūn 'āciz tutar kār
Gelür dilden gelen la'luñ elinden
- 4 Nice zār olmasun dil vaz geç derim bezekden
Ham idüp kāmetim mihnetle giryān olmasun dīrsün
- 5 Şebān-geh bizden olsa Seydī Gāzī'ye gelen kavmüñ
Seher-geh başlarına nice Seydī hālleri gelmiş
- 6 Çarha tutmuş iderek seyl-i sirişkin rīzān
Tīg-i āhuñ dil-i dīvāne suyn buldurmuş
- 7 Yārān diyü ey dil bizi me'lūf-ı ğam itdūñ
Lutf it meded ol sohbet-i yārān senüñ olsun
- 8 Düşde düşdüm āteşe 'āşık olursuñ didiler
Şimdi 'āşık oldım ammā böyle āteş görmedüm
- 9 O şūh-ı nükte-dān oldıkca suhan-pīrā meclisde
Dü la'l-i nābdan san bir dürr-i şeh-vār olur peydā

⁴⁵ Neylī Dīvānında 14 tane müfred vardır.

- 10 Takrīb ider visālini ‘uṣṣāka ol ṣehūñ
Çeşm-i ‘amel bakılsa ‘aceb dūr-bīn imiş
- 11 Sīnede tāze zahm-ı müjgānuñ
Nev-şüküfte Sinān lālesidür
- 12 Sevdā-yı zūlf-i dil-ber olsa ‘aceb mi serde

بلاثر از هر رنگ دیگر نباشد

- 13 Merdüm-i şūh ğubār-ı ğam ile lāl olmaz
Sürmeden nergis-i hūbān dahı gūyā ter olur
- 14 Nice yüzden görüp biñ sūret-i ğam çeşm-i giryānum
Baña göstermedi mir‘āt-ı bahtum rüy-ı şādānı

Sabrī Şākir Dīvānı⁴⁶
(d.? - öl. 1645)
Ebyāt

- 1 Āh-ı pūr-āteşim egnümde ser-ā-ser cāme
Şeş-per-i cev̄r ü sitem başta mükevver destār
- 2 Şarābı bezme firāvan getür meded sākī
Kadehte dönmeye tā baht-ı ser-nigūnımuza
- 3 Hurşīd gibi günde bir altun yeter baña
Arturmağa hilāl gibi dikkāt eylemem
- 4 Dilbere nāme-i dūd-ı dili ırsāl itdüm
Bu ki mazmūnı gel ey serv-i hırāmānum gel

⁴⁶ Sabrī Şākir Dīvānındaki 35 beyitten 10 tanesi müfreddir.

- 5 Turunc-āsā kapup mihri salarlar hāke meh-rūlar
Salındukça miyān-ı ‘ıyd-gāhda evc-i a‘lāya
- 6 Zebān-ı bülbül-i şeydāda var mı ola tākat
Ki ede bezm-i şeh-i gülde derdini tekrır
- 7 Taht-ı nezāretinde olursa ‘aceb midür
Vakf-ı senā-yı zātı olan tab‘ı nüktedān
- 8 Sen kendüñi gör ko bizi ey zāhid-i hod-bīn
Bir tevbe ile ‘avf olunur biñ güneş-i mest
- 9 Dil murgı senüñ turrana bend etti yuvasın
Olmaz gülüm degme belā ile remīde
- 10 Ol şeh-i hüsne dinüp tāze gazeller Sabri
Şu ‘ārā bir yire gelsün yine dīvān olsun

Sīm-keşzāde Feyzī Dīvānı⁴⁷

(d.? - öl. 1690)

Müfredāt

- 1 Çekildi tālibi yok rağbeti kesāde düşüp
Metā‘-ı ma‘rifeti sūkiyān ayakladılar
- 2 Kulakdan ‘āşık iken şem‘-i bezm-ārāyı gördükde
Yapışmış cān ile dāmānına pervāne dest urmuş
- 3 Ne bilsün turra-i tarrārınuñ dil kār-ı pinhānın
Tolaşdı aña bir hāl ile tahlīs eylemez cānān
- 4 Kaldı dil vardukda rāh-ı ‘ışkdan gīsūsına
Hoş dimişlerdür gönül kalsun hemān yol kalmasun

⁴⁷ Sımkeşzāde Feyzī Dīvānında Müfredāt başlıklı 7 tane müfred vardır.

- 5 Rûz u şeb fitnesinüñ çâresini kılsañ da
Çıkamazsuñ başa bir zülf-i semen-sâdur bu
- 6 ‘Aks-i ruhsâruñ görenler dîde-i nem-nâkde
Şems-i ‘âlem-tâbı düşmiş zann iderler âbda
- 7 Her bārını çekerdî kişi zâhidüñ velî
Mümkin degil tahammül olunmak riyâsına

Sükkerî Dîvânı ⁴⁸

(d.? - öl. 1686)

- 1 Pervāneyem ol şem‘-i cihān-sūza ki her dem
Âvāze-i sad-şu‘le durur bāl ü perümde
- 2 Cünbiş-i mestāne-i müjgān-ı çeşm-i dil-rübā
Şāhbāz-ı gāmze-i gāmmāza bāl ü per yiter
- 3 Edeb-i ‘ışk-ı ‘inān-gîr olıcak müjgānı
Dest ü pāy u nigehi ‘āşika zencîr yiter
- 4 Hayāl-i çeşm-i siyeh-mesti hātıra gelse
Gazāl-i Çîn’e çerā-gāh olur hadîka-i çeşm
- 5 Çıkmaya peykān-ı gāmzeñ sîne-i mecrūhdan
Dārū-yı çeşm-i siyeh-mestünle bî-hüş it beni
- 6 O gām dermānını kim mürge ta‘lîk itmiş Eflātūn
Anuñ pîr-i muğān dermānın eyler bir içim suda
- 7 Hasîs-i münkir-i himmet olanlar ağzından
Çıkınca cānı eger beklesek ni‘am çıkmaz

⁴⁸ Sükkerî Dîvânında 10 tane müfred vardır.

- 8 Neberd için felek-i dūn ü baht-ı ser-keş ile
Tenümde her ser-i mū bir Sinān-ı ğayretdür
- 9 Tavf-ı harīm-i Ka‘be-i dīdār için gözüm
İhrām-beste-i nigehe sad-niyāzıdur
- 10 Surh-pūş olsa firākuñda n’ola merdüm-i çeşm
Cāme-i mātemī-i ‘ışk u cünün hünīndür

Şeyhü’l-islām Yahyā Dīvānı ⁴⁹

(d.1553 – öl.1644)

Müfredāt

- 1 Hak saklaya tūfān-ı belā olmaya peydā
Kūh- sār olur kūh-kenūñ mevc-i helākı
- 2 Bu bāzār-ı belānuñ her ziyānın kimi sūd añlar
Aña bu fā‘ide bes kim tasavvurdan ziyān itmez
- 3 Çīn-i zülfinde olan hāleti ebrū bulımaz
Kimse taklid idemez şive-i māder-zādı
- 4 Da‘vī-i hüsn ü melāhat eylemiş dildār ile
Lāzım oldı yār ile mir‘atı itmek rû-be-rû
- 5 Vakt-i gülde keşti-i bağ u seyr-i gülzār itmede
Kasdı bu kim dinleye bülbüllerin feryādını
- 6 Dirīg sofra-i ni‘met çekildi dünyādan
Duhānla geçinür bir alay dütünsüzler
- 7 Ka‘be karşumda da olsa gözüm etrāfa bakar
Gözler ol Ka‘be-i cānı nitekim Kible-nümā

⁴⁹ Şeyhü’l-islām Yahyā Dīvānındaki 67 beyten 9 tanesi müfreddir.

- 8 Sil yaşıuñı katre-i eşküñ hayāl-i dost
Bir rık-i pāy-sūz sanup būyuña dönmesüñ
- 9 Çeşmüme gel ey hayāl-i dost seyr it eşkümi
Bir müferrih küşedür gel onda deryā seyrine

Üsküdarlı Sırrī Dīvānı⁵⁰

(d.? – öl.?) -

Müfredāt

- 1 Yolmuş Ebābil oğlu bıyığla sakalını
Bekrilerüñ tarıkına girmiş gibi mest
- 2 ‘Ālem ta‘accüb ile iderken te‘essüfi
Kırlangıç oğlu güldi didi kuş kalender mest
- 3 Görenler dāğ-ı sīnem āteş-i āh-ı cihān-sūzum
Didiler şehir-i cism-i ‘āşık-ı şeydāda nākır var

Vecdī Dīvānı⁵¹

(d.? – öl.1660)

- 1 Şem‘üñ bu gice rüzgār itdi tebeh nāmūsını
Geydirdi āhir başına işkenbeden fānusın
- 2 Ne yerde kim kadem basduñ yüzüm ol yerde ferş olsun
Ne yere kim sāye salduñ ferş olam ele reh-güzār üzre
- 3 Miyānı mū iken bilmem ne sihr itmiş o cādū-fen
Ki aña eylemiş āvihte bir kūh-ı billūrı

⁵⁰ Üsküdarlı Sırrī Dīvānında 3 tane müfred vardır.

⁵¹ Vecdī Dīvānında 2 tane müfred vardır. 3 numaralı müfredi ise Süleymaniye Kütüphanesi, Hālet

Efendi 778/1 numaralı Mecmū‘a-i Eş‘ārdan bulduk.

(d.? – öl.?)

Müfredāt Fi't-Türkî

- 1 İztırāba düşme gel el vermediyse rûzgār
Âdemüñ göñlü muhassal 'İzzetî deryā gerek
- 2 Añmaduñ dil-hasteyi bir kere bûy-ı zülfile
Böyle mi yoklar sabā hiç āşinālar birbirin
- 3 Ko kalsun dil ser-i zülfünde gördükçe bizi yād it
Saña ey şeh-süvār-i nāz bizden yādigār olsun
- 4 Nazīrümü meger āyīne-i felekde görem
Çü tütî-i kafesi der-vatan ğarībem ben
- 5 Bi-cā gelür baña hele evzā'-ı kâ'ināt
Feryād-ı zāğ u kahkaha-i tütî-i kafes
- 6 Gerçi sūzān olur kendi de ammā Şem'i
Hele pervānede bir kerre der-āğuş eyler
- 7 Kalduk yine biz ey ğam-ı dīrīne senüñle
Yārān-ı safā seyr-i çemen-zāra çekildi
- 8 Kalmadı tāb u tüvān bār-ı girān-ı hicrüne
Nev-civānum mihnet-i 'aşkuñ beni pīr eyledi
- 9 Ben encümen-geh-i pūr-fitnenüñ hevāsına uy
Misāl-i şem'-i zebān geh dırāz u geh kūteh
- 10 Miyān-ı lu'betiyāne çıkup görünmez o māh
Benüm bu bāzī-i devletde tālī'üm yokdur
- 11 Havālar sūnbülī sahrālar olmuş sebz ü pūr-zīnet
Müferrihdür zemīn ü āsumān 'ālem güzellenmiş

⁵² Vişnezāde İzzetî Dīvānında Müfredāt fit'-Türkî başlıklı 16 tane müfred vardır.

- 12 Bir gül için āvāre-i ‘ışkum ki cihānda
Hurřīd olur mihr-i giyā reh-gūzerūmden
- 13 Nā-ūmīdi gelmesūñ dūřdūkçe ‘ıřka hātıra
Āřinā-yı lūcce-i ‘ummān-ı bī-pervā gerek
- 14 Beni dīvāne itdi bařdan mergūleri zūlfūñūñ
Yine bir nakř-ı tāze bağladum zencīr usūlūñde
- 15 Samed-gūyān gōñūlde nakř-bend-i sūretindūr hep
A kāfir Ka‘beler büt-hāne oldı devr-i hūsnūñde
- 16 Neřāt ümmīdin itme kōhne resm-i bezm-i ‘ālemde
řarāb-ı řevk umma ‘Īzzetī bu ser-nigūn hūmda

18. YÜZYIL

Abdulhâlim Neyyîr Dîvânı⁵³

(d.? – öl.?)

Ebyât-ı Müfrede

- 1 Ruhsâr-ı âl-i yârda hattın tefekkür et
Reng-i şarâb-ı la‘lîne bakma humâra bak
- 2 Serмест ayağ-ı sâkîyi öpmek revâ degil
Bintü'l-ineb de başa biner hürmet eylesek
- 3 Mâ'î binişli âb-ı tabî‘at o dilberin
Akdı reh-i visâline dil-cûylar gibi
- 4 Bir sâğar-ı şarâba degiş kâr-ı ‘âlemi
Şevk-i elemde emti‘â-yı ‘ışka ver revâc
- 5 Dil-i vîrâneyi yâr pâyidâr olmak dilesin ger
Harâbî mültezemdir kûmbed-i dehrîñ i‘mârâtı

Arpaemînzâde Sâmi Dîvânı⁵⁴

(d.? - öl. 1733)

Müfredler

- 1 Tîr-i müjgânîñ ile âh-ı derûndur sanma
Toz kopardı yine menzil-geh-i dilde tîriñ

⁵³ Abdulhalim Neyyîr Dîvânında Ebyât-ı Müfrede başlıklı 5 tane müfred vardır.

⁵⁴ Sâmi Dîvânında 11 tane müfred vardır.

- 2 Vücūduñ mahv edip Mansūr-veş hestīden ey ‘ārif
Temāşā eyle sırr-ı vahdeti mir’āt-ı kesretten
- 3 Peste ikrām eden olur bālā
Felegiñ arza iltiyāmı gibi
- 4 Şeşder-i kalbe oldu ārāyiş
Fikr-i zūlf ile ol meh-i tāmın
- 5 Bend-i şalvarın çözüp öpsem gücenir mi n’ola
Yarma şeftālusu bāğ-ı vuslatıñ gāyet lezīz
- 6 ‘Arş-ı a’yān-ı ma‘ānīden vürūd eyler suhan
Aña ta’zīma yerā’a secde-yi eş‘ār eder
- 7 Sāmiyā didim o dem tārīhini tahsīn eyle
Cāmi’ü’ n-nūr oldu İbrāhīm Paşa Cāmi’i
- 8 Tamām etdikde bābın oldu bu mısra‘ dahı tārīh
Yine ra’nā yapıldı bāb-ı zibā-yı Cebehāne
- 9 Tevāfuk etdi tekmīl binā-yı bābına tārīh
Müzeyyen tarh-ı vālā oldu bu bāb-ı Cebehāne
- 10 Du‘ā edip didim bu mısra‘-ı yektā ile tārīh
Vücūda geldi yā Rab pīr olsa şehzāde İbrāhīm
- 11 Bāl-i tāvus ez-gülāb-ı Da‘vud-ı rizvān-perverdir
Tā-be-sāz-ı dehr u hūr-ı mevsīm-i germā-yī men

‘Ātîf Efendi Dîvânı⁵⁵

(d.? – öl.?)

- 1 ‘Ātîf gönülde sakla bu tomar nâmeyi
Rûy-ı nigâra bakmağa bir dūr-bîn olur
- 2 Akdî gönlüm göricek cūşîş-i akındısını
Şu‘lelendirdi dil-i behçeti kandîliniñ

Balıkesirli Râsih Dîvânı⁵⁶

(d.? - öl. 1731)

Müfredât

- 1 Sîm-i eşkim kıldı māl-â-māl ceyb ü dâmenim
Ka‘be-i vaslîñ Efendi farz-ı ‘ayn oldu baña
- 2 Gerçi döndürdü hilâle bizi mäh-ı Ramazân
Ettigin buldu velî kendi dahi oldu hilâl
- 3 Savmada söz ile hâridâr-ı metâ‘-ı vaslın
Çukacı dilberi âşıklara postov satıyor
- 4 Mübtelâ etmek diler her gördüğün
Görmedim hiç böyle ‘âşık düşmeni

⁵⁵ ‘Ātîf Efendi Dîvânındaki beyitlerden 2 tanesi müfreddir.

⁵⁶ Balıkesirli Râsih Dîvânında 9 tane müfred vardır.

- 5 Bizim nakd-i temennâımız seniñ çarşıñ var iken
Getür sâkî mey-i nâbı ki bu bey'ü şer kalmaz
- 6 Hatt-ı zerdin görenler didi yâriñ
Bahâr-ı hüsnünüñ ermiş hazânı
- 7 Gel yetiş çıkar halâs et derd-i hicrândan ama
Kılca kaldı intizârın ile cân ey mû-miyân
- 8 Yârı çekmek sîneye mümkün degil bâri dilâ
Nâmını nakş et ruhâm-ı sînemin bir semtine
- 9 Duhter-i rezden aslâ çün kâm alınmak olmadı
Bâri var pîr-i muğâna kim öğüt versin saña

Beliğ Dîvânı⁵⁷
(d.? – öl.1758)

- 1 (Beliğ) Âb-ı hayât âteş-i efsürde-dâmendir
Cihanda tutmadı bî-hûde Mecnûn zeyl-i sahrâyı
- 2 Tahammül eyleyemez ta'ne teng-i husûle kan
Dolu tûfengi hemân bir şerer-i pür âteş eder
- 3 Her subh kim ki dâne-i hâliñ hayâl ide
Olmaz o hep neş'e-i afyõna ihtiyâc

⁵⁷ Beliğ Dîvânında Müfredât başlıklı 41 tane beyit vardır. Bu beyitler genellikle Lüğazdır. Aynı zamanda Müfredât başlığıyla verilmesine rağmen çoğu matla'dır. Bu beyitlerden 16 tanesi müfreddir.

- 4 Ol sīm-beden olmasa bir gevher-i nā-yāb
Hāk içre felek etmez idi ānı defīne
- 5 Ben o bedbahtım ki baksam safha-i āyīneye
Baht-ı şūmumda baña ‘aksım de rū-gerdān olur
- 6 Nevk-i sinān gamzeñ işler geçer gönülden
Ey şūh sulh-ı düşmen mızrāk çuvala sığmaz
- 7 Cevvāle gibi dönmez idi çeşm-i intizār
Pīçīde olsa tār-ı nigāhım ayāğına
- 8 Felek n’ola ki h’ān-ı lūtfuñ üzre gelip
Tutar meh-i nev gūyā ki nīme-i emrūd
- 9 Bu şeb vaslın uma ferdāya korsa ey dil-i şeydā
Bunu pek belle kim gündüz çıkılmaz kūh-ı billūra
- 10 Mikdār-ı hācet olsa eger şeb’e i’tibār
Olurdı cān gibi nemek ey dil-i girān-behā
- 11 An meydır şu‘le veren ā‘rız-ı nābīndan dedim *
Dedi ol muğbeçe-i bāde-fürüşāndır yā
- 12 Çekerek halka-i tevhīde perī-rūları şeyh
‘Ākıbet öyle za‘if oldu ki bir hū çekemez

* Belig’in 11 nolu müfredine İst. Üniv. Merkez Ktp. 1500 nolu Mecmu’ā-i Eş’ār’da da rastladık.

- 13 Ėazelde mu'teber oldur ki ola cā-be-cā mazmūn
Yakışmaz dil-rubānıñ ā'rızı yek-pāre hāl olsa
- 14 - Levh-i Yakut'a o hatt-ı lebi kimse yazamaz
Dest-i kudretle anı hāme-i i'cād yazar
- 15 Sākī eger ki meyle leb-ā-leb degilse hūm
Def'-i humāre iki dolu tas tamām gelir
- 16 Güzeşte vak'aları cümle eyleyip (tebliğ)
Yegān yegān saña tefehhüm eder süheyl (Beliğ)

Enīs Receb Dede Dīvānı⁵⁸

(d.? - öl. 1729)

Müfredāt

- 1 Kadem-i sıdk ile cemiyet-i hātır dileyen
Pîş-gāh-i nazar-ı hālisi eder pābūş
- 2 Kırıldı kāse-i kalbim döküldü bāde-i şevkim
Şarāb-ı dīgere sākī gerekdir sāğar-i dīger

Esrār Dede Dīvānı⁵⁹

(d.? - öl. 1796)

- 1 Semā'-ı Mevlevi gösterdi bende
Ben o mihrāba döndükçe bu devrān dönse çevrilmem

⁵⁸ Enis Receb Dede Dīvānında 2 tane müfred vardır.

⁵⁹ Esrār Dede Dīvānında Ebyāt başlıklı beyitlerden 2 tanesi müfreddir.

- 2 ‘Arz eyler idiñ hâlimizi yâre velikîn
Bu za‘f ile ây eylemege kudretimiz yok

Hâşim Efendi Dîvânı⁶⁰

(d.? - öl. 1738)

Ferd

- 1 Sülûk-ı seyr ile cümle makâmât kâr-ı nâtıktır
Hüseyinî’de karar eyler kamu nağme-i ‘uşşâk
- 2 Makâmat ile edvârımı geçerler kâr-ı nâtıkla
Hüseyinî’de karâr eyler acebdir nağme-i uşşâk
- 3 Usûl-i kâr-ı nâtıkla makamât ile edvârı
Geçince nağme-i ‘uşşâk Hüseyinî’de karar eyler

Hâtem Dîvânı⁶¹

(d.? – öl.1754)

Müfredât

- 1 Yâr eger la‘lini ‘arz eylese bâde diye
Sakın ey sâkî boşuna inanma mezedir

⁶⁰ Hâşim Efendi Dîvânında 19 tane beyit vardır. Bu beyitlerden sadece 3 tanesi müfreddir.

⁶¹ Hatem Dîvânında 27 tane beyit vardır. Bu beyitlerden sadece bir tanesi müfreddir.

Hilmî Dîvânı⁶²

(d.? – öl.?)

Müfredât

- 1 Erince vuslat-ı dil-dāra çekdigim mihnet
Takaddüm eyledi bi'llāh belā-yı Eyyüb'u
- 2 Giymiş al cāmeleri gördükde ol meh- pāreyi
Oldu dāmān-ı tahammül pençe-i hîz ile çāk
- 3 Dil-i zārım hele meyl etmedi çār-ebrûya
Sevdi bir dilber-i nev-sāle vü sâde rûyu
- 4 Ağyār bendegān-ı der-i devletiñ ise
Ey şāh-ı hüsn ben dahi bir bendeyim saña
- 5 Şöyle kim Bārī Hudā'ya i'tikādım tamdır
Dönmezem dīnimden el-Hakk dönse dīninden cihān

Hoca Neş'et Dîvânı⁶³

(d.? - öl. 1807)

Ebyāt

- 1 Dergehiñde n'ola bīmār-ı ğamıñ tutsa vatan
Hastalar hānkahı bāb-ı hümāyūnuñda
- 2 Gör sühanım bahtını etdi kalender revîş
Defter-i dîvânımıñ cildi bir eski hasır

⁶² Hilmî Dîvânında Müfredât başlıklı 5 tane müfred vardır.

⁶³ Hoca Neş'et Dîvânında Ebyāt başlıklı 6 tane müfred vardır.

- 3 Bezmede sūz ü gūdāz-ı āh-ı āteş-bār ile
Şem'i gördüm handān-ı āl-i gīsūya yanar
- 4 Çıkar kürsī-i eflāke bu şeb çün Şeyh Sadreddin
Şihāba āyīne-i Nūru güzel tefsīr eder mehtāb
- 5 Hançeriniñ kabzāsında tamla yākūt sanma sen
Nev-çekīde katre-i hūn-ı dil-i Neş'et'dir ol
- 6 Zen gibi şīve-i şehvetle alır dünyāyı
Vaz'-ı hāmı tūme gibi vermede feryād eyler

Kāmī Dīvānı⁶⁴

(d.? – öl. 1725)

Müfredāt

- 1 Rūze-dārız turalım biz nice iftār ederiz
Şems-i ruhsār-ı ziyā-güster iken meclisde
- 2 O kim revāc verir vaz'-ı sā'imānesine
Uçar görürsem inanmam oruç bozuntusudur
- 3 Bir nazar kıl sākīyā gel sunduğuñ peymāneye
Telh-i bādām-ı çeşmiñ bādeyi nāb etmesün
- 4 Olma veziri pādīşah olsa birāderiñ
Hārun'u etdi Hazret-i Mūsā mu'āheze

⁶⁴ Kāmī Dīvānında 4 tane müfred vardır.

Mantıkî Ahmed Efendi Divanı⁶⁵

(d.? – öl.?)

Ferd

- 1 Şâne-veş zülfiñe pîçide olup bî-takrîb
Çok tolaşdı dil-i mecrûh (ü) perîşâne sabâ
- 2 Himmet umarız pîr-i muğānuñ nefesinden
Şevk gırrresinin Mantıkiyâ söndü ocağı
- 3 Tîg-i cefāña eyleyelim sînemüz siper
Olduk yeter nişâne-i tîr-i tegāfûlûñ

Mirzâzâde Sâlim Dîvânı⁶⁶

(d.? – öl.?)

Müfredat

- 1 Degildir hâl-ı müşgîniñ o nâf-ı sîm üstinde
Devâ-yı misk-i ‘uşşâkı yazılmış hokka ağzında
- 2 Degildir hâl-i ‘anber-bû kenâr-ı la‘l-i dil-berde
Devâ-yı misk-i ‘uşşâkı yazılmış hokka ağzında
- 3 Gerek öldür gerek güldür gerek lutf et gerek cevır et
Seniñ cān u gönüldeñ ‘aşıkıñdır Sâlim-i şeydâ

⁶⁵ Mantıkî Ahmed Efendi Dîvânında 3 tane müfred vardır.

⁶⁶ Sâlim Dîvânındaki Müfredat başlıklı 175 tane beyitten 84 tanesi müfreddir.

- 4 Bahtdan mıdır nedendir kande varsa ehl-i dil
Leşker-i ğam anları elbette istikbāl eder
- 5 Baht olmayınca-kanda varsak ey Yūsuf-sıfat
Meclise elbette sohbet baltası bir hār gelir
- 6 Cihānda her kişiniñ bir ğam-ı pinhānı var elbet
Ne mümkün görmemek Sālim ğamın bu dehr-i ğaddārın
- 7 Her varan nāme saña tolsa hulūs ile n'ola
'Aks eder āyīne-sā kāğıza mā-fi'l-bāliñ
- 8 Ebruvānıñ çekseler tigrā-yı vaslı lutf idip
Mücibince hükmünü icrā ederdi nām-ı 'ışk
- 9 Sevindir 'āşık-ı zārı visāliñ ile sultānum
Çerāğ etmek saña çok mı bir iki 'abd-i ednāyı
- 10 Fıska kalmaz tāb u tākat Bāri etmezse salāh
Ādeme 'ayn-ı sa'ādetdir cihānda pīrlık
- 11 Bīm-i hecriñ vuslatında güldürür mü dilleri
Fikr-i şenbih küdekāna telh eder āzīneyi
- 12 Fikr-i ruhsārı ile sūzişimi görmek için
Beni germābe-i hecre kodı Dellākzāde
- 13 Perişān eylemiş kendin hicābından o nev-reste
Nihāl-i kāmetsi bāğ-ı bahārda serv-i ra'nādır

- 15 Fenn-i âşûb u fitende katı üstâd oldu
Ğamzelerden görelî nüsha-i nâzı çeşmiñ
- 16 Toymayan bir kez visâle toymaya bir vech ile
Binde birdir ey şeh-i ‘âli-cenâbum biñde bir
- 17 Miyân-ı dil-bere düşdü hayâlim ey Sâlim
Der-în miyâne ğarîbem çü mısra’-ı tazmîn
- 18 Dokınup mehd-i nihâline nezâketle seher
Uyarur gunceleri bâd-ı sabâ h’âbından
- 19 Gerçi her câyın safâsın etmezüz inkâr biz
Sahn-ı Kâğıdhâne’niñ zevkî temâşâdır hele
- 20 Bu bî-tâbâne etvârum benim ‘afv eyle sultânım
Hevâ-yı kâküliñ elbette perişân eyler ‘uşşâkı
- 21 Didim kanı giceki va‘de didi
كلام الليل يستحوه النهار
- 22 Eder rûşen sarây-ı dehri hüsnün
يدوم الصنوء مادام السراج

- 23 Remīde eyleme güncişk-i cānı dest-i kahrıñla
Eliñden ger gelirse kimseyi ürkütme dünyāda
- 24 İfnā-yı vücūd eder cihānda
Meftūn olan ol dehān-ı pāke
- 25 Bir hırmen-i nā-güfte idi sabr u karārım
Etdi anı da bād-ı heves hāk ile yeksān
- 26 Sūhan sihr-i helāl-i zevk-ı rūhānī-i ma'nādır
Harām olsun eger añlarsa zāhid sırr-ı eş'ārı
- 27 Bırakdım çarhı destimden kazāyı etmez oldum ben
Kemān u tır ü kalb u 'aşkımız ber-bād kalmışdır
- 28 İrer keşt-i dil elbet kenār-ı kāmına bir gün
Hemān ol bād-bān-ı sa'yi elden koymasun cānā
- 29 Peyām-ı yāsemen düş oldu gūşına o şahsıñ kim
İşitdi gül-şen-i medhiñde ol vasf-ı benāgūşuñ
- 30 Sözüüm yokdur lisān-ı pākine bir vech ile anıñ
Fem-i zībāsına böyle zebān ister idi hakkā
- 31 İkāmet etmez idiñ nice yıllar böyle mescidde
Dokunmasaydı sūfī gūşuñla gül-bāng-ı kadd kāmēt
- 32 Hürd-bāzī-i şitā bozdu mizācın bergin
Sarıp solsa da beñzi hele vechi vardır

- 33 Güzer-gehiñde saña sıklet etmeden maksüd
Kerem ederseñ eger bir selāma muntazırız
- 34 ‘Aceb mi gonceden bûlbûl peyām-ı vaslı almazsa
Lisānından hemîşe añlamaz gûyā olan lâ‘liñ
- 35 Uzakdan geldi ıklīm-i şikenc-i zûlfiñe bu şeb
Efendim göñlüme lutf et nedir hāli su’āl eyle
- 36 Levendler yolda almışlar sebûyı sākīden cebren
Harām olan metā‘ ıssısına dirler ziyān eyler
- 37 Sovuk almış gice yārı diye geldi peyām
Bu sovk sözi işitdükde hemān toñdum ben
- 38 Bir visāliñe fedā olsa sezā
Her neye mālīk isem sultānım
- 39 Āvāre olan göñlüme lutf elye selām et
Ugrarsa yoluñ bād-ı sabā zûlf-i nigāra
- 40 Saña gayrı ben cefā etmem diye edip yemīn
Yine yüzden (ol) Solakzādem baña cevır eyledi
- 41 Görüp nakş-ı sīm-i Leylā’yı sahrāda dimiş Mecnūn
Yüzü gülmüş beyābānıñ ser-ā-pā bunda bir iz var

- 42 Şāhīn ile āhūyī şikār etmek olurdu
Çakırcıbaşızādeyi da‘vet idebilsek
- 43 Añıp o kākülū giryān olup yine ey dil -
Hemān kenāra salın kim hevā da sūnbūlīdir
- 44 Bu tarāvetle o hūn-rīzi bulunca tenhā
Ya nice ölmesin Allāhı severseñ ādem
- 45 Bu kīne-dār ki rakīb-i cihānda ādem
Ya öldürür ya ölür rezm-gāh-ı düşmende
- 46 Tokun ey bād-ı sabā zūlfüne lutf et yārıñ
H‘āb-ı rāhatda uyur yārı nezāketle uyar
- 47 Başka bir ‘ālemi var köhne bahārıñ tolmuş
Hatt ber-āverde güzeller ile Kāğıdhāne
- 48 Sahn-ı Kāğıdhāne dūnyāyı bütūn cem‘eylemiş
Kūh-sār u cūy-bār u mīşe-zār u lāle-zār
- 49 Hūri vū gilmān ile pūrdür ser-ā-ser her yeri
Sahn-ı Kāğıdhāne cennetden hemān bir kıt‘adır
- 50 Saña ‘āşık bakamaz dikkat ile
Tāb-ı ruhsārıña tākat gelmez
- 51 Cevriñ ile yād eyle gāh gāh
İltifātıñ kesme benden sevdigim

- 52 N'ola reftārda dūr eylese dil-ber hırāmın kim
Tolandı pāyına āhım gezerken reh-güzārında
- 53 Uyup ben göñlüme gitdim ser-i zūlf-i dil-ārāya
Dirīg ol reh-reve kim reh-nümāsı tıfl ola ānıñ
- 54 Deheniñ vasfına ağızın açamaz her şā'ir
Tengdir gāyet ile kāfiye-i teng-dehān
- 55 Varan boş dönmeye dergāh-ı Hakk'a sıdk ile Sālim
Tehī-dest-i ümīd etmez Hudā 'āşıkların hāşā
- 56 Kemāl-i hüsne āteşdir demişler
اشد البحر جبار الرواح
- 57 Ne hikmetdir girince bu dükāna zümre-i hūbān
Nihāde eyler elbette serin zānū-yı teslīme
- 58 Koyup şehrin o meh-rū idicek 'azm-i reh-i Bağdād
Çıkıp cisminden 'uşşākıñ refākat etdi ervāhı
- 59 Müdāhin zann ederdim gā'ibāne medh-i vassāfi
Yüziñ gördükde anlar da kusūr etdüğini bildim
- 60 N'ola yıllarca mesken eylesem meyhāneyi sākī
Şarāb-ı 'aşkıñ içen seniñ küyundan ayrılmaz

- 61 Zāhirde saña zāhidiñ evzā‘ı yalandır
Halvetde yüzüñ görse eger sabr edemezdi
- 62 Sākī baña lutf eyle meded sāğarı-toldur
Bak hālime bir pāre benim merhamet eyle
- 63 Yārı seyrān cāna minnet idi
Āh illā rakīb-i bed-evzā‘
- 64 Reh-güzārıñda turan hāra tegāfūl etme
Saña ‘āşık olanıñ hālīne bak sultānım
- 65 Cihān çü ūlfet-i ahibāba vermiyor ruhsat
Biraz da hırkaya çek başıñı göñül sen de
- 66 Ūmīd-i resm-i vefā eyleme sakın Sālim
Zamāne beglerine mālīkānedir takdīr
- 67 Hevā-ālūde olmak hıffet-i ‘akla delāletdir
Hafīf olsa olur lā-būd hevāda keffe-i mīzān
- 68 Cemālīñ mushafın yād etmedin sebkat eder āhım
Kitāb-ı nahvde izmār kable’z-zikr cā’izdir
- 69 Oturmaklıkda kalkmakda hacālet el verir yek-ser
Ne müşkildir kişi dünyāda pīr olmak ‘alīl olmak
- 70 ‘Allāme-i ‘asr olsa yine suhre ederler
Mahdūmlarıñ derdi hemān tāze mazāmīn

- 81 İddihār etme şefā‘at-günü nā-kāmānı
..... revişinden kemdir
-
- 82 Keyfimiz hazz eyledi gāyet o merd-i pākden
Şimdi Afyonoglu’na çatduk tarāb-efzūnda

Münif Antākī Dīvānı⁶⁷

(d.? - öl. 1740)

Müfredāt

- 1 Kadd-ı cihet vahdet-i matlūbā Münifā
Fetvā-yı ‘akl-ı gez-i felsefe çıkmaz
- 2 Benim çün mümtefid ü çerhe refi‘rik‘a-i ümmīd
Geh-i nā-kār-ı bād-ı ye’sden bālāya ses çıkmaz
- 3 ‘Aceb mi ursa dem-i lā-mekānı zāhid-i huşk
Hemīşe nefis-i hevā cāyını balāda görür
- 4 Pilavı sahana komak ister emīn-i matbah
Ekşi Aşzāde Veli der ki piyāzdır olmaz
- 5 Her gice sikkehāne-i zīr-i lihāfta
Sāhib-‘ayār girih-i müyinden direm keser

⁶⁷ Münif Antākī Dīvānında 18 tane Müfredāt başlıklı müfred vardır.

- 6 Kızanır bir nıgeh-i germden erbāb-ı nifāk
Nakd-i mağşūsuñ olur kalbi bedīd āteşden
- 7 Tāb-ı ruhuñla fikr-i lebiñ verdi nevbe-na
Şām-ı firākda dile zevk-i şeker-‘alūd
- 8 Basdırdı o şūhı çizmecide nīm-mest iken
Paşmakçızāde’niñ köçegi bir ayağ ile
- 9 Hayāl-i hattıñ ile fart-ı gıryeden döndü
Zücāc-ı dīdem iki ‘anberiyye şīşesine
- 10 O āteş-pāre topçı āfet-i geh-vāredeyken
Nihān-konduk bıraktı hāne-i ārām ‘uşşāka
- 11 Cevāmi ‘ü’r-reşādında bu bağa bir bülbül
Gelir dirmiş ‘Alı Kuşcı Hezārī nāmında
- 12 Ol tıfla ser-i gīrim idi cilveñe evvel
Döndü giderek pāyesi tā hāyeye indi
- 13 Āhir semer-i nīm-res-i vuslatı anıñ
El-Kıssā çubukdayken inip okkaya bindi
- 14 Misāl-i Şat akıp eşkim pūr etdi āfākı
Felek benim nazarımda kelek degil şimdi
- 15 Ne şāh-ı sidreye eyler ne bām-ı ‘arşa tenezzül
Hümā-yı himmete āşiyān bulunmadı gitdi

16 Şîr-i meydân-ı hüner oldu hemân ma'nâda
Geldi tefsîr-i Ebû'l-leys ile Arslanzâde

17 Didi gögsün kakarak âh ederek
Ne bokuñ ğamzesi cellad şife-ger

18 Seylâbda hattınıñ kavugu
Keşî gemidir 'Arapça zevrâk

Nâ'ilî-i Kadîm Dîvânî⁶⁸

(d.? – öl.?)

Müfredler

1 Hazzımız yok şimdi mesrûr olmadan ey Nâ'ilî
Cevrine hû-kerde olduk rûzgâr-ı mihnetiñ

2 Bir dil mi var ol hüsn-i Hûdâ-dâdı görüp de
Güyende-i el-minnetü li'llah degildir

3 Ebr-i şerme gurûb etdi âfitâb
Yâ Râb gelen o mâh-ı siyeh-çerde olmasın

Nedîm Dîvânî⁶⁹

(d.1681 - öl. 1730)

Müfredler

1 Görünce sînesinde tâb-ı mihr-i rûyun âh etdim
Baña bir sîm-i pertev-sûz ile dilber duhân yakdı

⁶⁸ Nâ'ilî-i Kadîm Dîvânında 5 tane müfred başlıklı beyit vardır. Ama bunlardan sadece 2 tanesi müfreddir. 3 nolu müfredi ise Süleymaniye Ktp. Hâlet Efendi 778/1 nolu Mecmû'a-i Eş'ârdan bulduk.

⁶⁹ Nedîm Dîvânındaki Müfredler başlıklı çok sayıda beyitten sadece bir tanesi müfreddir.

Nevres-i Kadīm Dīvānı⁷⁰

(d.? – öl.1761)

Müfredler

- 1 İſitmez āh u nālem āh o āhū
 Fe-āh sümme-āh sümme-āh
- 2 Kendi derdim kor elin derdine ağlar gezerim
 Lāleniñ dāğı gülün āteſi yandırdı beni
- 3 Kalmadı meyl-i derūnum leb-i cānāna dahı
 Telh-i ğam hele cānımdan usandırdı beni
- 4 Giderdi reng-i ruhuñ hālin etdi hat zā'il
 Hayātdan kes ümid ey dil āb ū dāne tamām
- 5 Ne dām var ne dāne ne sayyad var ne sayd
 Kimdir bu sayd-gāhda bilmem tutan beni
- 6 Ne hande-i gül vardır ne girye-i bülbül var
 Bu bağda turmakdan maksūd nedir bilmem
- 7 Rahat mı var suhān-verē seyr eyle bülbülüñ
 Pek ey zamānı nāle vü feryād ile geçer
- 8 Ol mehiñ fikr-i benāgūşuyla cān vermiş rakīb
 Müslūmanlar gitdi kāfir 'ākıbet imān ile

⁷⁰ Nevres-i Kadīm Dīvānındaki Müfredler başlıklı çok sayıda beyitten 9 tanesi müfreddir.

- 9 Hâtıra Resmoda geldikce yakar Nevres beni
Etdigim sohbetler İstanbul'da yārân ile

-Râgıb Sâni⁷¹
(d.1750 – öl. 1828)

Velehû fi'l-mülemmai't-terfibi ve'l-ferdiyyât

- 1 Kapandum dâğ-ı sîne şerhadan göstermeye yol âhdır
Bu da güm-geşteğân-ı rāh-ı 'aşka bir tarîk olsun
- 2 Kim vākıf-ı esrār olur nāme-i çerha
Mazmûn değil cümle-i imlā karışıkdır
- 3 Dil hevāya bend olaldan bulmadım bir fā'ide
Hāsıl-ı ömrüm bu 'ālemde ziyān olmuş gibi
- 4 Bilmedim rāz-ı dehānın hem miyānın sırrını
Gerçi olmaz işlere çok sarf-ı efkār eylerim
- 5 Olsun mı dil ferīka-i zīnet-i vücūd
Düş-ı firāka şāl ü abā bir değil midir
- 6 Hudā sūret-pezīr-i hüsn-i encām eyleye dilde
Katı çok müdde'ā-yı arzu tasvir olunmuşdur
- 7 Düşdi çeşm-i t'ibārımdan sirişkim 'ākıbet
Bezm-i hās-ı vuslata çünkü rakībim giryedir

⁷¹ Râgıb Sâni Dîvânında toplam 105 tane beyit vardır. Bu beyitlerden 70 tanesi müfreddir.

- 9 Beni lerzende eden mevsîm-i sermâ-yı firāk
Âhir-i fasl-ı rebî'- dövvom-ı nevrüz oldu
- 10 Bahrde âsüdelik sedd-i hevâdan sonradır
İhtilâl-i kulzüm-i mihnet tesellîdir baña
- 11 Oldu olacak olmayacak olmadı aslâ
‘Âlemde nice yok yere sa’y ü hüner ettim
- 12 Defter-i berg-i hazan buldı bütün şîr-zede
Varak-ı gülşen-i ümmîd perişân henüz
- 13 Hâlet-i esrâr-ı âşkî eylemezdim fâş ben
Hâl-i mir‘ât-ı figânımdan nümündür çâre yok
- 14 Hâce-i ‘akl ü ma‘âşî celb-i nef’ ü def’-i zâr
Sûd-ı sevdâda gider gittikçe enbâz-ı hayâl
- 15 Revzen eylerdi şeb-i hicrânda efzûn gâm
Girse ta’dâd dem-i ömre hesâb-ı arzû
- 16 Zir-i dest devâ olurdu nevbet-i mest-i kerem
Gûş-ı mihr-ü mâh olaydı hasret-i zikr-i cemîl
- 17 Gelmez kişinin rütbesine şütte-i noksân
Mâlen bedenen etse de ahbâbına hizmet

- 18 Zaman şimdi değil ‘âdet-i kadîm üzre
Zemîn-i tâze şahm-ı feşâr-ı âhirdir
- 19 Yokdur ol dâ’irede ser-geşte hergîz behre
Ehl-i teslîme sezâdır şeref ü câh-ı taleb
- 20 Reşk-i ayş-ı gayr ile kendin muazzeb etme
Nefsine hayr etmeyince gayrıya etmez hasûd
- 21 Likâ-yı minnete âyîne-dâr olma kalender-veş
Kerem et h’âcegân-ı dehre ümmîd-i ‘atâdan geç
- 22 Her dem etmezdi teveccüh aña ‘arz-ı hâcât
Kıble-i rû-yı kabûl olmasa mihrâb hulûs
- 23 Ömr-i dirâze Râgıb olan mest-i şehvete
Habs-i medîd-i câh-ı ta’alluk rehâ gelir
- 24 O kim râh-ı rehâ-cûy-ı ‘alâyıkdır bu vâdide
Geçip her bir ruh-ı hırmanı sünbül-kâre bend olmuş
- 25 Dem-i berîde ol şehdin dilâ âzâd-h’âh olmâ
Degildir bî-vefâ-yi bende-i dîrînden melhûz
- 26 Her kadem başına sad ‘âşık ederse pâ-mâl
Olsun ol serv-i gülistân-ı hiremin seri sağ

- 27 Herkele döküp havâdisle olurdu pā-māl
Destgīr olma üftâdelige pişelim
- 28 Girdāb-ı cev̄r-i bī-sebebe düşmeyince dil
Bilmez nedir kerāmetini mübtelālının
- 29 Vermezdi ihtiyār-ı teklife gerdānı
Rüşdi olaydı tıfl kadar ‘akl-ı bālīğın
- 30 Nīk ü bedi neylesiñ aña esrār-ı kār
Kendini bilmez bilen kā‘edesin asrın
- 31 Ğam degil cān-ı hezārı ko uçursun yorsun
Konmasın tek o gülün gülşen-i kūyuna kelāğ
- 32 Kūşe-i vahdet ne hācet zevk-ı rūhānī için
Var iken sadr-ı kabūl bezm-i ihvān-ı safā
- 33 Girerse dil a‘dāya kerāmetle ‘aceb mi
Girdāb-ı ğamı ‘ārif eder ‘ayn-ı meserret
- 34 Ğalatdır şekve nā-hemvārī vaz‘ı felekden kim
Olur elbette pūr-tāb-ı leme‘ān ki rast-ğābī keç
- 35 Biz çerāğ-ı subhı etdük sūz-ı dilden şū‘le-dār
Āb-ı derūnuñ biribiriyle etmesün kavgāyı
- 36 Ağzımız zerre-i rūzı bir rūze nühundur
Bī-minnet olan kısmetiñ olmaz saña kāfī

- 37 Cilve-gāh-ı tālī'-i rūşendir etme i'tikād
Rūy-i dili gösterse çerh-i 'azmin āyīnesi
- 38 Oldu ricāle tefrika şirāze evrāka hāl -
Cem'-i şeml ü celb-i nef'a çāre- cūyum kalmadı
- 39 Etmesifî şikest seng-i sitem kalbimizdir set
Her pāre çünki kâbil-i feyz-i likā çıkar
- 40 Görmedik subh-ı vatandan bir haber ihvāndan
Ger büt-i şām-ı ğarībān ile geçti rūzumūz
- 41 Bulmadı ebnā-yı ğamından kemāl-i imtiyāz
Rahm-i māderden güher-vār olmayan yektā ğarīb
- 42 Kāmil bulımaz rāh-ı rehānide keselden
Hem-vāre eder kendi har u h'āsına hıdmet
- 43 Her kes sitāyiş ederdi sāye-i ihvānda
Olmasaydı pūşt derdi çāh-ı zindāna mehiñ
- 44 Deryā velī ki vūs'at-ı mutrib muhit ede
Girdāb-ı ğam miyānı olur safā-i kenār
- 45 Bīhūde gerdişimiş cehte etmez havasımız
Pergār-ı cem'-i dā'iremiz ile pāy-dār
- 46 Ser-beste kalıp resm-i cefā olmadı mūnhāl
Bir hālet imiş hār ile gülzār arasında

- 47 Vatan u dā'ire kademi dil-i vīrānedir
Mesken-i büm olmaz olsa o kāşāne harāb
- 48 Mes'ūd olımaz rütbe-i 'āliye ile menhūs
Mānend-i rıhl çerhi dahi eylese ber-düş
- 49 Eder bār-ı 'alāyık başına dünyāyı şek-ā-şek
Mücerredhāne-i dilde o kīm esbāba yer vermiş
- 50 Münkeşif olmada rehdir Hudā ile çün eşyā
Ta'n-ı a'da gibi Rāgıb zikr-i cemīl olamaz
- 51 Eder āzāde Rāgıb kayd-ı kelefden giriftārın
Bu āsāyış esīr-i dām-ı sayyad olduğum yerdir
- 52 Hasb u hālidir hikāyet-i hayāl-i mū-be-mū
İstemez rüyet gibi tābir-i rü'yā-yı mürīd
- 53 Bedbahta dest ü pāsı belāyı tuta durur
Devam gerek netice olan yirde cidd ü cehd
- 54 Olur mı Sidre sedd-i reh-revān-ı lā-mekān seyre
Ki berk-i cilvesi niçe tayy-ı ser-hüdūd eyler
- 55 Tābiş-i mihr-i cemāle perde olmaz hatt-ı sebz
Tire-gün eyler mi şatı nakşı yay-ı bat
- 56 'Ārife kat kat nigāristan-ı hayret gösterür
Sāde-levhe sādedir amma bu eyvān ġarīb

- 57 Misâfirle hasbe'l-vatan-karla Gâlib
Şikenc-i turre pür-pîç-i yârâ dek gideriz
- 58 Hazan ederse ne gam berg-ı 'ayşımız devrân
Zamâne-pervâ olup nev-bahâre dek gideriz
- 59 Kul u kurbanıyuz ashab-ı dil ü insâfın
Hâr mey ser ü çeşm-i süfehâyuz ammâ
- 60 Eyledük gevheri hem-seng hazf-ı âhir-kâr
Bu mıdır layık rây-ı şeref rûşen-râ
- 61 Sen ki usta degil devrân olasın
Ne revâ kim ola devrinda muhakkar Dâñâ
- 62 Hâliñi kimse tefakkud edemez ehl-i dilin
Geç mufarrütbede kalır münfa'ıl derd ü belâ
- 63 Bizde olmaz heves meyl ü hıras-ı harman
Kande kaldı gam-ı bî-fa'ide havf u recâ
- 64 İşlemez râh-verâ-yı perdeye pây-ı 'ukûl
Pîş-gâh-ı râh-ı çeşme pîş-pâ işler geçer
- 65 Şikest-kalb-i hasma rûzigâr-ı himmet-i merdân
Gubar-ı inkisârımdan habâ-hîn-i huzûr eyler
- 66 Sâyeñde verip vârnı kesb-i şeref etsin
Sermâye-i her kârın eden vakf-ı ticâret

- 67 Fazl-ı hak mahv etdi āsār-ı riyā vü süm‘ayı
Hamdū li’llāh rind-i bed-nāme kerem devrānıdır
- 68 Nesīm-i lūtfuñdadır intizārı fūlk-i dilin
Çok oldu sāhil-i mihnetde rūzigāra bakar
- 69 Olsak hezār zahm ile me‘yūs-ı ‘āfiyet
Memnūn-ı lutf-ı merhem-i hüssād olur muyuz
- 70 Degil mekānū‘t-tebeddül mevkūf
Degil libāsū‘t-temessük mīzer

Dīvān-ı Rāmiz ⁷²
(d.1713 – öl. 1784)

Müfredāt

- 1 Gelip tebrīd-i mahrūr-ı dile bir kūze tin
Hayāt-ı cāvidānı bahş eyledi bahşı kabul etdim
- 2 Kenār-ı nūsha-i hüsnet be-nezd-i taleb-i vasl
Çü şerh-i müşkil-i ma‘nā-yı ‘umde makbūlest
- 3 H‘āhiş-i vaslı ile la‘l-i lebānın imdi
Tıfl-ı dil Sütüce sefāsın buldı
- 4 Hükümünü vermek içün köhne bahārın cānā
Kasr-ı Beylerbeyi’ye ‘azm edelim mīrāne

⁷² Rāmiz Dīvānındaki 16 beytin sadece 5 tanesi müfreddir.

- 5 Maksadun ‘ālem-i āb ise eger tenhāda
İki çiftile varıp Göksu’da nūş et bāde

Rāzī Abdullatif Dīvānı⁷³

(d.? – öl.?)

Müfred

- 1 Devlet-i dünyā ile ‘ākil olur mı şād-kām
Ādeme vermez ferah gencīne bulmak fā’ide

Rātib Ahmed Paşa Dīvānı⁷⁴

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 ‘Aceb mi gayrıya kuyruk sallarsa da gāhī
O körpe kuzıcugun kim hevā yüzünden akar
- 2 ‘Arusü’l- hayl-ı ser-keş dil-beri rīş-i dīrāzuñla
Kenār-ı ağa çekdiñ sūfī boş torba ile at tut
- 3 Bār-ı ‘aşka hele bel verme ki ağırdır bu
Zāhid istabl-ı kerāmete dolatma başka
- 4 O şāh-ı işveniñ emr-i nişānı ebrūsı
Sevād-ı mülk-i vücūdumda mū-be-mū yürüsün

⁷³ Rāzī Abdullatif Dīvānında bir tane müfred vardır.

⁷⁴ Rātib Ahmed Paşa Dīvānındaki Müfredāt başlıklı beyitlerden 12 tanesi müfreddir.

- 5 Bu riyālarla ‘aceb meclis-i meyde vā‘iz
Başına rind-i ‘atîkun ne hasırlar yakdı
- 6 Her gören dir o şehe mülk-i cemāliñ bî-şek
Şevket-i hüsn-i dil-ārāsına māşāallah
- 7 Olmasa Mecnūn gibi āvāre-i hāmūn-ı ‘aşk
Böyle çarpılmaz idi bir yāndan bir yāna su
- 8 Terk et fiğānı hıdmet-i dil-berde Rātibā
A‘dā o şāh-ı hüsne bunu bir iş añladır
- 9 Bezm-i kibārda yā ne belādır bilir misiñ
Pey-der-pey irtikāb-ı isābet ile evet
- 10 Duhter-i rezle görüp rindi leb-ā-leb sūfî
Yine kısıkandı anı yohsa helāli mi sanır
- 11 Sirişkim ile māh-ı sīnesin der-miyān etdim
İkāle ederse yār ay aydan hisāb belli
- 12 Temāşāya gelen ehl-i derūndan şevk-i kānile
Eder İhlās ile bir Fātihā ümmîd ‘Ali Paşa

Sāhib Dede Dīvānı⁷⁵

(d.? – öl.1796)

- 1 Mū-miyānında kemerli bel imiş rāh-ı emîn
Görmedik anda harāmı biz o belden geçdik

⁷⁵ Sāhib Dede Dīvānındaki çok sayıda beyitten 16 tanesi müfreddir.

- 2 Öpelim ayağını pîr-i muğânîñ varalım
Bize olur ezelî hân-kâh-ı deyr yine
- 3 Kays-ı dîvâne beyâbân-ı mahabbetde bugün
Nâfesin Leylî-i ‘aşkıñ yine tellendirdi
- 4 ‘Âb-ı peykân-ı müjeñ nûş eden ey çeşmi Tatâr
Gayri.ol zahm ile varsun Kefe’de yağ içsün
- 5 Geldikce ‘âşika teniñ üstündedir hemân
Kendin rakîbe atdırır ammâ tûfeng gibi
- 6 N’ola çevgân-ı zülfüñde dil-i ‘uşşâkı gûy etseñ
‘İnañ ey seh-süvâr-ı ‘işve destîñde hemân at tut
- 7 Eder-zemîne sihâm-ı kazâya endâziş
Semâda Kavs-i kûzah bir kemân-ı kudretdir
- 8 ‘Aceb mi gerden-i teslîme tavk-ı ihtiyâr etsem
O bâzu-bend kim bâzû-yı yâre bağlanılmışdır
- 9 Koyuna girdügi dem kuzı gibi tenhâda
Südlü südlü melese ‘âşika Südçüzâde
- 10 Olurdı künc-i takâ‘üde mu‘tekif Sâhib
Eger elinde olaydı efendi memhûru
- 11 Çökertdiñ nice harbe sıçramış ser-bâzı dünyâda
Ciger-dâr olduguñ bildim seniñ ey Arnavudzâde

- 12 Hayâliyle ederken zevk-i 'işret bezm-i tenhâda
Beni hâke gelip basdı gücüyle Voyvodazâde
- 13 Anıñ germ-ülfetin bildik siyeh-rûlarla tenhâda
Bizi öyle komasın bön yerine Kahvecizâde
- 14 O mihr-i mahşer etmiş vaslını bir sâ'ate meşrût
Yine bir fitne peydâ eylemiş eşrât-ı sâ'atden
- 15 Ardını hâsıl ederdim âsiyâb-ı çarhda
Döndüreydim kendime bir kerre Ökcezâdeyi
- 16 Olmuşum hizmet-i 'aşkıñda kemer-beste çünkü
Severim bendeligiñ pâdişehim her neysem

Seyyid Mehmed Nisbet Dîvânı⁷⁶
(d.1740 – öl.1789)
Müfredât

- 1 Geçmez niyâz o şûha diye olma nâ-ümîd
Eyler hattı zuhûr zamân gelir geçer
- 2 Âteş-zede est der dilem âb ü hevâ vü hâk
Zân rû-be-düş dâşte em bâr-ı inhinâ
- 3 Her şikencinden temâşâ eyleyip ruhsârını
Sâyesinde zülfünüñ bir âfitâb etdim bu şeb

⁷⁶ Nisbet Dîvânındaki 96 tane beyitten 27 tanesi müfreddir.

- 4 Be-yād-ı sâ'ideş ez pes keşîdem âh-hâ-yı serd
Hevâ-hâneem şod mûncemîd hem çü billûr imşeb
- 5 Olmasa nussha-i hüsnüñde dehānuñ meşkûk
Hāl leb-i nokta-i şekk gibi olur muydu bedîd
- 6 Budur ârāyiş-i bezm-i çemenzâr-ı mahabbet kim
Ola gülden tegāfûl bûlbûl-i mehcûrdan feryād
- 7 Behr-i idrāk-i güneh mâhiyât
Hoşt-hûm 'aynıñ Felâtûn şod
- 8 Cümle tedbir-i ser-kârda üstâd gerek
Dest-gâh-ı 'amelin olmasın âlâtı gurûr
- 9 Gâh zûlf-i yârı ki ser-i kûyını yād eyle
Murg-ı dilin figānı Nesîb iki perdedir⁷⁷
- 10 Her gice birin alıp pistere baba düşer
Sâde ruhân zâhidiñ düzmece evlâdıdır
- 11 Bîdâr eder derûnı dü-bālâsı ğafletiñ
Â'ma cilâ-yı dîde bulur kuhl-i h'âbdan
- 12 Mest-i h'âb-ı ğaflet olmaz mahrem-i bâzâr-ı 'aşk
Ehl-i 'aşkıñ ahz-ı 'atâsı dem-i eshâr olur

⁷⁷ Şair bazı şiirlerinde Nesîb mahlasını kullanmıştır.

- 13 Safā-yı ‘aşk budır tîr-i ğamze cāna geçe
Derûna gelmiye ammā zerre deñli gubār
- 14 Halk eder dād ü sited biz pür-telāş ü bî-nisāb
Çār-sūyî ā‘lemiñ biz oñmadık dellalıyız
- 15 Bir cām yeter devlet-i dünyā bize ey sākî
İkbālî ayağ ile deper turfa gedâyız
- 16 Āteş-i kalbini işrāb edeyim yāre demiş
Güş edince kadehe der ki sūrāhi kulkul
- 17 Selefim rāh-rev-i vādî-i ‘irfān şud ü reft
Nā-halef-bāşem eger men pey-zān ne-revem
- 18 Halvet-der-encümen konem ez kesretem çe bāk
Tenhā-nişeste dürr-i yetîm āb-ı gehverem
- 19 Be-güzer ez-zāhir ki bîm-i mevc-i der rüyî-yem est
Dürrete derya-yı tevhîd āy u āsāyış bîn
- 20 Söz yok belî tahiyyat-ı erbāb-ı devlete
Ammā rûku‘dır ‘irfānıñ bilen bugün
- 21 Yakıp kül edip ‘aşkıyla soñra da demiş yār
Varsıñ külüñü ‘âşık-ı şeydānıñ aşā katsın
- 22 Kaysa ta‘n etme olunca hayme-i Leylî ‘ayān
Dār-ı dünyā teng olur deşt-i ğamın ev başına

- 23 Bergeşte-i fenā olur elbet bu köhne-kāh
Kalmaz yerinde ‘ālem ü ādem baka kalır
- 24 Birdir Hudā bu sözdeyim olsa tenim dü-çāk
Söz bir Cenāb-ı Hāl-ı kevn ü mekān bir
- 25 Vā‘iza degme nezāketle rūh-ı dilbere kim
O kumaşa ne diseñ ‘āşıkı yanında dıker
- 26 Seniñ cüyende-i kūyındır ancak ey muhīt-i hüsn
Düşüp şahrālara dīvāne olmuş geşt eder cūlar
- 27 Kılssa ol mihriñ nazar āyīne-i ruhsārına
Safhā-i gerdūnda mehtāb noksanın bilir

Seyyid Vehbī Dīvānı⁷⁸

(d.? – öl.1737)

Müfredler

- 1 Sıkıldı duhter-i rez tengnā-yı mey sarada
Aña mu‘ālece hāb hāzır eylesin ahhāb
- 2 Mihrāb-ı ebruvānıñı yād edip etsem āh
Al kible rüzgārı vefān zam ederdi hep
- 3 Sığınmasaydı eger koltuğuna a‘dānıñ
Vebāya der idi āhum bilā-mübārek bād

⁷⁸ Seyyid Vehbī Dīvānında Müfredler başlıklı toplam 25 tane müfred vardır.

- 4 Çünki etdiñ tārık-i nazma sülūk
Himmet etdim ki olasın mürşīd
- 5 Hurūş-ı cūy-ı şirişkimle buldı neşv ü nemā
Soyundadır hele ol serv-nāz-ı hoş-reftār
- 6 Suyı mı çıkdı ‘acep āşiyān-ı çeşmimiziñ
Ki uçdı murg-ı hadeng-i hayāl-i gamze-i yār
- 7 Dün etmiş idim āteş-i hicrān ile bir āh
Hālā dahi ol māh-veşiñ beñzi çalıklır
- 8 Zemān-ı ‘ıydde de pençeleşmeden gam ile
Seniñle pādişehim merhabāya el mi deger
- 9 Görince mest-i ser-gerdān-ı ‘āşıkın ol büt-i haffāf
‘Arak-rīz olduğu gül gibi nāzūk-terligindendir
- 10 Kāsem be-ye’s ki ümmīd-i neyl-i kām etmem
Benim murād-ı dilim şimdi nā-murādīdir
- 11 Sadā-yı rāhatü’l-ervāhı benden istimā’ eyle
Kıyās olmaz usūl-i devr-i çerha bu semā’īdir
- 12 Hāk-i derūñı pīr-i muğān sildi süpürdü
Müjgānını cārüb edip rīşini sünger
- 13 Letāfetde görüp cisminde ‘aks-i dürr-i dendānın
Tebessüm etme dirler ol gül-i bāğ-ı hayādırlar

- 14 Hep sözdedir ŧikeŧ-i dil ü merhem-i derün
Ki ŧeng olur makāl-i güher mummyālanur
- 15 Zemān-ı ittikā ‘aks- efgen olsa rüy-i zerdimle
O ŧühūñ āsitānı bāliŧ-i zer-kārdan kalmaz
- 16 Cām-ı çeŧmiyle sunup hūn-ı ŧiriŧk-i gül-gün
Kuŧ gözi mey içirirmiş güle her dem bülbül
- 17 Uçurup kendini gülŧende oturmuş dā’im
Bir büyük kuŧ mı sanır kendini bilmem bülbül
- 18 Görmesem mevc-i keder çin-i cebiniñde eger
Hānde-rülukda gül-i ter ŧaña hem-ser dir idim
- 19 Nev-bāve-i vefā görüp ol nahl-i tāzede
Baht-ı rakībe tāli’im uykum ŧaña didim
- 20 ŧafak zann etme Nāhīd-i felek bir al eteklikle
Seni ay mihr-veŧ gördükce raks eyler ŧafāsından
- 21 Terk etme felek yāra cefā dersini ta’līm
Ögretme bize kendiñi geçdik kereminden
- 22 Haddeden tül gibi çekdiñ kendiñe tār-ı dili
Ey cevān-ı sīm-keŧ sad- āferin ustādīña

- 23 Ebrūdan eyle tehniye-i hatve yohsa kim
İrmez kadem o Ka‘be-i hüsn āsitānına
- 24 Yüz bulup dā‘vī-i hem-rengi eder ruhsārına
Etmese manzūr-ı rag̃bet vechi vār āyīneli
- 25 Kalbini pāk edemez mahv-i vücūd eylemeyen
Kayd-ı tathīr-i denesdir eriden sābūnı

Seza‘ī-i Gülşenī Dīvānı⁷⁹

(d.? - öl. 1735)

Müfredāt

- 1 Seniñ bahr-ı vücūdunda degildir katre bu nasut
Sefer kıl mülk-i lāhūta doyasın dürr-i yektādan
- 2 Bende olan ‘ādeme ol irişür Hak deme
Kendide bil dilberi gezme sakın serseri
- 3 Nār-ı hecrin ol kadar vermiş harāret kim dile
Teşne-i vaslına yetmez katrece Nīl ü Fırat

Sünbülzāde Vehbī Dīvānı⁸⁰

(d.? - öl. 1809)

Der İrād-ı Bazı Müfredāt Nüvişte

- 1 Gerçi Kerem makālını çoktan işitmişiz
Amma o lafz-ı mühimme ma‘nā verilmemiş

⁷⁹ Seza‘ī-i Gülşenī Dīvānında toplam 35 tane beyit vardır. Bu beyitlerden sadece 3 tanesi müfreddir.

⁸⁰ Sünbülzāde Vehbī Dīvānındaki 32 beyitten 23 tanesi müfreddir.

- 2 Belki ma'mûr eder vâlî-i Bağdâd bizi
Dest-i ihsânı ile "Ba'de harâbî'l Basra"
- 3 Felek gûyâ kelekdir pîş-i çeşm-i girye-nâkimde
Misâl-i Şatt akıp 'ışk ile gitdim sûy-i Bağdâd'a
- 4 Ey hilâl-ebrû görüp ruhsârîña taklidiñi
Rûy-ı horşide felekte mâh-ı nev hançer çeker

Der-Dîvân-ı Kazasker Güfte

- 5 Böyledir şive-i ahkâm-ı kazâ ey Vehbî
Eskilik gâlib olur rûtbe-i isti'dâda

Diger der-Kalem-i Mektûbî Nüvişte

- 6 Eski ser-mâyeden aslâ zararın yok Vehbî
Köhne kâlây-ı hüner bunda ser-â-ser sorulur
- 7 Ağyâr-ı kemendim dir imiş turre-i yâre
Kurtulmaya Allâh vere bu yeni resenden
- 8 Zahm-ı cefâsı cânına kâr etdi 'âşıkıñ
Tâkat gelir mi ol şeh-i hüsniñ bucağına
- 9 Leb-i şevki ile rû'yâda dahi 'uşşâka
La'l ü yâkut görünmezse de mercân görünür
- 10 Bâde vü dilber safâsın var mıdır inkâr eden
Zâhidin beyhüdedir dâvâ-yı nehy-i münkeri

- 11 ‘Aceb mi sâ'id-i sîmînine na'l açsa kim ol şüh
Gezer mi dest-i rağbetde gümüş gelmezse tamgāya
- 12 Cevrin ham etdi kaddimi gerçi kemān gibi
Zālim nişāne olma sakın tîr-i āhıma
- 13 Zāhid hayāl-i bātıl ile subha-kerd olur
Her fikri tarz-ı devr ü teselsül degil midir
- 14 Vehbiyā āyîne-i dilde safā mümkün mi
‘Aks-i hatt-ı ruh-ı dilberle kederlenmiştir
- 15 Kuş dili söyleyerek böyle kafeslerde şakır
Kim didi bülbüle bu bağda olsun şakrak
- 16 Teşneşin suya götürse yine susuz getirir
Acı muslukda Kuru Çeşmeli Sakazāde
- 17 Şu teng-nāy-i cihān içre halvet-i Mūsā
Kamışa girmeye rāzı Hahamzāde ile
- 18 Leksemli görüp öptüm anı eger āmāle
Geçti biñ nāz ile bir muğ-beçe beçeli meçeli
- 19 İstedim baş urmağa bir duhter-i nāzendeye⁸¹
Didi başın derde uğrar semtimiz Kız Taşı'dır

⁸¹ Sümblüzāde Vehbî Dīvānındaki 19 numaralı müfrede İst. Üniv. Ktp. 1500 numaralı Mecmū'ada da rastladık.

- 20 Añladım gül memesinden dahi düşize imiş
Didi a bu ne demek çek eliñ serseg kes

Be Pîş-Gāh-ı İstanköy Der-Kız Limanı Nüvişte

- 21 Sū-be-sū Bahr-ı Sefīdi geşt ederdi bir zemān
Zevrāk-ı āmāli sokduk şimdi Kız Limānı'na

Anca Der-Limān-ı Çatallar Nüvişte

- 22 Bir zaman Akdeñize yelken ederdik ammā
Kapanıp keşt-i dil şimdi Çatallar'da yatur
- 23 Patlamış 'azl etdirince Vehbī-i dānā dili
Görüldi Tophāne meydānında delik dengeli

Şeyh Gālib Dīvānı⁸²
(d.1757-öl.1798)
Müfredāt

- 1 Ey mūy-ı çīn yüzlerin öp benden ol mehiñ
Ögret cefā-yı renciş-i hicrānı mū-be-mū
- 2 Ey seng-i vesme hançer-i ebrūya kıl selām
Tertible fesāne-i hicrānı mū-be-mū
- 3 Degildir hüsn-i 'ālem-gīre hācet 'ışk-ı digerdir
Döner pervāne etrāfında mehtāb olsa da şem'iñ

⁸² Şeyh Gālib Dīvānındaki 90 tane Müfredāt başlıklı beyitten 26 tanesi müfreddir.

- 4 Şem‘i ārāyişde āgūş-ı fānūs etmeyen
Rūzgār eksikligidir rūzgār eksikligi
- 5 Nām-ı sevdāsı ile dīdesi pūr-hūn olanıñ
Ser-nüvişti hat-ı hātem gibi ma‘kūs gerek
- 6 Hayretdeyim ey sākī keyfiyyet-i sahbāya
Cism-i müteharrik mi rūh-ı mütecessid mi
- 7 Bi-nevālar ‘aceb mi gelse sana
Zerreler āfitāba rāci‘dir
- 8 Oynardı sahn-ı bāğ-ı hayālimde ol perī
Mānend-i tıfl-ı nağme dahi ney-süvār iken
- 9 Uftādelige yaraşdıkk ammā
Sāyem öte ben bu yaña düşdüm
- 10 Olur küşāde lāle gibi hāk-sār olan
Düşmek ayağa mū‘cib-i ‘izzet degil midir
- 11 Gele bir devr ki bu Gālib‘i yād eyleyeler
Fırsat-ı sohbeti ahibāb gānīmet bilsin
- 12 Meslek-i şer‘-i muhabbetde budır fetvā-yı ‘ışk
Münkirān-ı cezbe-i dīdār kāfirdir bütün
- 13 Kāsīd et bāzār-ı ‘ālemde metā‘-ı rāyicim
Ya‘nī senden ğayrı hiç kimse harīdār olmasın

- 14 Āyet-i Yāsin ye's okur gelip hatt-ı ruhıñ
Bir gün ümmīdi kesersen dīde-i bīmārdan
- 15 Düşdi etfāl-i çemen başına ferd-i devlet
Allāh Allāh neler görse gerek çeşm-i Hümā
- 16 Ğam-ı sayd-ı Hümā-yı nazma yā Rab düşmesin kimse
Siyeh ebr-i belādır sāye-i bāl-i hümāyūnu
- 17 Güneş cemāline zāhiden istesem teşbīh
Tamām bedre işāret edince māh desem
- 18 Ey 'ud kokla perçemini benden ol şehiñ
Nukl eyle dūd-ı āteş-i hicrānı mū-be-mū
- 19 Vücūd-ı pākin Allāh'a emānet eyledim anıñ
Göñül eglencesi cān pāresi bir dil-nevāzım var
- 20 Gelir hatt şerbet-i la'l-i şeker-rīzin tamāmında
Buhūr-ı 'ūd bezm-i 'İsī miskiyyü'l-hitām eyler
- 21 'İbādet merd-i sāfī-tıynete sūz-ı derūn besdir
İñlemek nā-becādır cāyı mihrāb olsa da şem'ıñ
- 22 Şāhid-i hayretedir şimdi bizim hayretimiz
Pīş-i nezzāreden ālāy-ı temāşā geçti
- 23 Müje gibi saf saf idi sipeh nezzāre rüzān
Gözümüzden ol meh-i nev yine zā'il oldu gitdi

- 24 Kût-ı rûhudır ‘arak mey-zede-i dil-cûnuñ
Çünkü âteş yanığı merhem-i kâfûr ister
- 25 ‘Âşık odur ki Gâlib şehrinde ola rûsvây
Sahrâ vü deşte gitme Mecnûn yâbâna söyler
- 26 İntizâmı peyâm-ı hattıñlâ
Kara su indi çeşm-i pür-hünâ

Şeyh Mustafa Zekâyî Dîvânı⁸³
(d.? - öl. 1812)

- 1 Mezâhir kesret ile vahdet-i zâtâ hâlel irmez
Zekâyî bu merâyâda gören oldur görünen de
- 2 Olursa himmeti pîr-i muğânın
Ne cûnbişler eder ehl-i hesâbât

Tokatlı Kânî Dîvânı⁸⁴
(d.? - öl. 1791)
Müfredler

- 1 Bucağında Hudâ etmiş müyesser taht u baht u tâc
Bucağın sîne-i düşmende görsün baht-ı bîdârı
- 2 Bensiz gerek güzel olacak sâde-dillere
Bir hüsn olsa ki aña hiç nokta konmasa

⁸³ Şeyh Mustafa Zekâyî Dîvânındaki beyitlerden sadece 2 tanesi müfreddir.

⁸⁴ Tokatlı Kânî Dîvânında müfredler başlıklı 17 tane müfred vardır. 18 numaralı müfredi ise İst. Üniv. Türkçe Yazmalar 445 numaralı Mecmû‘adan bulduk.

- 3 Vefā bir tohm-ı nā-ma'duddur bu kişt-zār içre
Suvar kevserle hāk-i cennete biñ kerre ek bitmez
- 4 O zülf-i kāfirisî tā zenāhdāna uzatmış el
Kızıl elmaya da el koydular efenciler eyvā
- 5 Ol hançer-i ser-tīzi bize göstere düşdüñ
Hiç düşmemeniñ üstine de var mı 'ilācı
- 6 Germābe-i vaslinda bayıldık o perīniñ
Kāni yetişür devşirelim tās u tarāğı
- 7 Per-i Cibrile rizān olma vehmi olmasa Kāni
Seperdim cur'a-i sahbā-yı şevkim ger zemān üzre
- 8 Āh etmege kudret mi kalır bende efendim
Etdi deseler dahī saña āh inanma
- 9 Sa'ādet yār devlet vār rif'āt dār 'izzet bār
Hudā yāver kader rehber felek çāker melek dāye
- 10 Çekdi aña tente tene-i şu'le-i meh-tāb
Āheste sabā çaldı o nāzik tene ninni
- 11 Şikārı fitne karaltı hat-ı müşgine gizlendi
Şikār-ı cāna peydā etdi şimdi bir kemīn-i nev
- 12 Bu mekteb-i 'ışk içre ben etfālīñ elinden
Ey levhā-i dil tahte-i āmed şoda döndüm

- 13 O deñli gül-ruhunuñ vasfını eyledim tas‘îd
Devât u hokkalarımđan bütûn gülâb kokar
- 14 Ne görmüşü görebildim ne bir işitmiş var
Seni ben ey meh-i ‘ismet âceb kime sorayım
- 15 Sitâyiş-nâmesinde hâlet-i ‘ışkı o Şîrîn’iñ
Suyun buldurmada tağda fakat Ferhâd yazmışlar
- 16 Seniñ büthâne-i hecrinde ben mahmûr idim ammâ
Seniñ mest-i şarâb-ı nâb-ı câm-ı vuslatıñ kimdir
- 17 La‘liñ mizâc alışdıralı hatt-ı sebz ile
Oldu gıdâ-yı rûh-ı benefşe hamîresi
- 18 Geçerken sîm-tenler feryâd eylemiş ağıyâr
Bu bir darb-ı meseldir et ürmiş kârbân geçmiş

19-20. YÜZYIL

Abdlbk Nsr Dede Dvn⁸⁵

(d.? - l. 1821)

Ebyt-ı Müfrede

- 1 Yüz sürer doğduğı dem kesb-i safya hurşd
Her seher matla‘-ı ‘ismet bu dürr-i zerrne
- 2 Konup cy eylemiş gird-i seryı bl açar her gün
İki altın kanatlı bir Hm’dır sanki bu kapı
- 3 Feth olur dnyya bin devlet cenb-ı gaybdan
‘İzz ile her gün aıldıkda bu bb-ı dil-gş
- 4 İki destin açıp bu bb aıldıkca ser-gy
Bütün gün Hazret-i Sultn Selm Hn’a du‘ eyler
- 5 Doğar bu hneden Sultn Selm’e bin du‘ ’l-hayr
Ne dem kim subh-ı devlet py-ı bse feth-i bb eyler
- 6 Var mı mnendi şu bbn hele mşallh
Bak da bu bbda bir kerre tefekkür eyle
- 7 Parldar gün gibi iki kanadı başka san’atdır
Temş kl iki ynedir altundan gy
- 8 Bg-ı İrem nedir bu saryn yanında ya
Hakk ki öyle işte bu kapı nmnesi

⁸⁵ Abdlbk Nsr Dede Dvnnda Ebyat-ı Müfrede başlıklı 12, Diğer Ebyt-ı Müfrede başlıklı 21 tane müfred olmakla toplam 32 tane müfred vardır.

- 9 Şeref ayrılmasın bu bâbdan Bārī Hudā bir an
Açıldıkda seher vaktinde devletle sa‘adet bād
- 10 Gece mehtāb olur deryā yüzi ‘aks-i kanadından
‘İnayet menba‘ıdır gündüzün bu bâb-ı pür-san‘at
- 11 Bu bâbda inci gibi söz bulsa da e‘l-Hāk
Şā‘irlere Hak üzre edā hayli hünerdir

Diger Ebyāt-ı Müfrede

- 12 Ey bād-ı subh zülfine düş benden ol şehin
‘Arz eyle bī-karārını hicrānı mū-be-mū
- 13 Ey cām-ı bāde la‘lini öp benden ol şehin
‘Arz eyle dil-i pür-āteş hicrānı leb-be-leb
- 14 O şehden büseye deryā-yı hāhiş şöyle cūş etdi
Ki her bir mevci bir kūh oldu pīş-i keştī-i nutka
- 15 Degildir pīç-tāb alı ruhsārında ol şühun
O bir āyīnedir ana dil-i sūzānım ‘aks etmiş
- 16 O hāl-i hurd-cebīn kaşı üzre ol şühun
Meger bahādır o ahter hilāl yanında
- 17 Hayāl-i hüsn-i dilārāyı fart-ı fikrden
Nigār-hāne-i Çīn oldu şehir-i dil şimdi
- 18 Hat-ı nev-hīz rū-yı dil-rübā kim hāşiye düşmüş
Mu‘ammā-yı hat-ı la‘lini hālde dü kenārında
- 19 Hat-ı nev-hīz la‘li dilberin levh-i cemālinde
Mücessem gonce üzre sebz-nakşıla su gūyā

- 21 Yanıp bir şü'le her bir dāg-ı dilde 'ışk-ı cānāndan
Derūn-ı sīne-i sūzān şimdi lāle-zār oldu
- 22 Ol şūh çıkardı mā-haselden
Olsaydı eger hūlāsa 'işve
- 23 Dökse zūlf-i pīç-i tābın rüyına cānān olur
Nakş-ı Çīn'ī rū-nūmā mir'āt-ı Zū'l-Karneyn'de
- 24 Dökülsün ebr-i zūlfün āfitāb-ı rüyuna cānā
O da bir hoş hevā-yı sūnbüldür 'ālem-i hūsne
- 25 O şūhun bāg-ı hūsñün seyr edip cümle şeh-i 'işve
Cüyüşu her tarafda kendisi çeşminde cāy etmiş
- 26 Temāşā-yı ruh-ı dilberde hattı bir kıla saymaz
O 'āşık kim gönül āyinesi sāf u mücellādır
- 27 Beklerim bāg-ı ruhun cānā ne demdir teşneyim
Çok degil mi degmedim bir dane şeftālīsine
- 28 Bāg-ı sīnemde yeni bir murg peydā oldu kim
Her gece tā subha dek cānān āh u feryād eder
- 29 Ne cādūdur o şūhun çeşmi kim cān u dile eyler
Hezārān resm-i 'ayşı turfetü'l-'ayn içre erzānī
- 30 Sende mahv olmuş gönül sīnemde sensin cāy-gīr
Cüst ü cū kılsam da sensin bulduğum gönlüm diye

31 Niçin tahvîf edersin hançer-i âh-ı ‘uşşâkın
Nigâh-âsâ yanında tîz ser bir hançerin varken

32 Envâr-ı ism-i zât ile Allah-ı zü’l-Celâl
Şerh ü münevver eyleye sadr u kulûbumuz

Ahmet Cevdet Paşa Dîvânı⁸⁶
(d.? - öl. 1831)

1 Miyân-ı hâlede meh sandım ol meh-rûyı gördükte
Gece mehtâba çıkmış ferve-i zibâ-yı kokumla

2 Sen gerçi gazâl-i harem-i cansın ammâ
Ser-pençe-i ‘ışkında pelengân zebûndur

3 Çok bî-hüner ‘azîz ü hüner-mend-hor olur
Vermez felek bu sük-ı cihâna yarar narh

Vak‘a-nüvis Ahmet Lütî Dîvânı⁸⁷
(d.1815 – öl.1897)

Müfredât

1 Hâtime sâbıkanın mazharıdır berzâhda
Korkarım sâbıkadan hâtimeden korkmam hiç

2 Korkmalı halkın dilinden korkmalı
Dilsiz olsan da lisâna getir

3 Mâha teşbîh senin rûyunu noksanlıktır
Bulur mı bu güzellikle sana vech-i şebah

⁸⁶ Ahmed Cevdet Paşa Dîvânındaki beyitlerden 3 tanesi müfreddir.

⁸⁷ Lütî Dîvânında 12 tane beyit vardır. Bu beyitlerden sadece 5 tanesi müfreddir.

- 4 ‘Amel gavğası etmişse huzûrum ceyşini tefrîk
Yine cem‘-i cünûd-ı hâtıra Mevlâm kâdirdir
- 5 Çevirir çerh gibi felek dil-i tahrîkin
N’ola ardınca dümen suyuna aksa gönüm

Ahmet Remzi Akyürek⁸⁸
(d.1872 – öl.1946)

- 1 Öptüm ki rûhundan lûtf eyle bir de lebden
“Eş-şey‘u lâ yüsennâ illâ fekâd yüselles”
- 2 Büt-hâne mi mescit mi desem şehr-i Stanbul
Ebrûları mihrâb olacak hayli sanem var
- 3 Na‘il-i berd ü selâm olsun kitâbetle hemân
Hâfız İbrahim yansın mı ma‘îşet nârına
- 4 Der hayâl-i hâtirem endişe-i vuslat ne-reft
Ârzu-yı sıhhat ez dil key reved bîmâr-râ

Ahmet Sûzî Dîvânı⁸⁹
(d.? - öl. 1830)
Müfredat

- 1 Nice günler mesâcidde fu‘âddan
Ki yek dem meclis-i irfân hayırlıdır
- 2 Dimek bir kerre şevkile begim Allah
Safâsız niçe bin gözden hayırlıdır

⁸⁸ Ahmet Remzi Akyürek’in 10 tane beytinden 4 tanesi müfreddir.

⁸⁹ Ahmet Sûzî Dîvânındaki Müfredât başlıklı 63 beytin sadece 30 tanesi müfreddir. Diğer 33 tanesi matla’dır.

- 3 Bî-hulûs niçe bin savm u salâtdan ey zâhid
Hulûs-ı şevkile cûz'î 'amel andan hayırlıdır
- 4 Riyâ ile harîm-i Ka'bede bin î'tikâfindan
Hulûs ile der-i meyhânedede durmak hayırlıdır
- 5 İ'tikâfım fikr-i yâr ile kûşe-i meyhânedede
Sûy ile mesâcidde oturmakdan hayırlıdır
- 6 Hod-binlikle Hacca gîtmekden ey zâhîd
Yokluk ile yüzün hâke sürmek hayırlıdır
- 7 Nâmerde minnet etme merdin kapısında kul ol
Minnet ile şâh olmadan müzde bendelik yegdir
- 8 'Ârif isen Hakk'a kul ol halka minnet eyle
Minnet-i hamd u sipâs ancak Hudâ'ya yaraşır
- 9 Yâr için feryâd u zârım işiden ta'n etmesin
Görseler yârımı billâh kimse levn etmez bana
- 10 Bir cilve ile 'aklım aldın ey efendim neyleyim
Gitdi varım cümle elden olmuşum divâne ben
- 11 Divânesi olduğum yârımı bir kez gören
Vârını yağma eder divâne olur tâ ebed
- 12 Ğam degildir gide dünyâ dînimiz kuvvet bula
Ğam odur ki dîn gide kuvvet bula çün dünyâmız
- 13 Cânânıma verecek nem var cânı verem
Cândan özge ireyim bir cânı ben

- 14 Özün bilen bilir Hakkı olur maksūduna vāsıl
Ki nefsinı bilmeyen bilmez Hakk'ı mahrūm olur elbet
- 15 Yār bana bir kere nigāh eyler ise
Necātımdır dü cihānda ğayrı istemem
- 16 Gönül hum-hāne-i Hak'dır ana sākī olupdur 'ışk
O meyden nūş eden 'āşık ebed mestān olur billāh
- 17 Dilberā bir cilve ile dīvāne kıldın sen beni
Gıtdi 'aklım sana çekdin gönlümü dahi n'ola
- 18 Dem-bē-dem eyler tecellī veche esmādan o zāt
Mazhar-ı zāt olan diller süretle aldanmadı
- 19 Cān giderse cānān benimdir çi ğam
Ğam oldur ki cān ola cānān olmaya
- 20 Kaşı mihrābını Kible edenler irdi dīdāra
Ne hāsıl zāhidā mescidde çün hāke sūcūdundan
- 21 Gönül mescīdine Kible edindim vech-i dil-dārı
Temām oldu namāz ile niyāzım yār huzūrunda
- 22 Kūy-ı yāre vardığımda segleri av av eder
Olmadı bir kerre ahbāb etmedi itlere bizi
- 23 Kurumadan bu dıraht-ı ömr-i gül al meyvesin
Meyvesiz kaldıkda bir gün oda yakarlar anı
- 24 Safāsız nice bin kez namāzından senin zāhidin
Ki nīm sā'at huzūr-ı kalble vīrāne efdaldır

- 25 ‘Ārifin bin nazarı bir çöpe ey tab‘-ı selīm
Gāfilāne Ka‘be-i nezzāreden isgā‘dır
- 26 Yārim dūrür zikr ü fikrim ğayrı yok
Ġayrı söylersem efendim i‘tibār olmaz ana
- 27 İçmezem aġyār elinden şerbet-i kand olsa ger
Semm-i kātıl olsa bi’llāh yār elinden hoş gelir
- 28 Ka‘be-i vaslında yārin cānımı kurban edem
Bundan özge var ise bir Hacc-ı Ekber söyle gel
- 29 (Bu Sūzī) gönlünü bir kez ferah-yāb etsen ey dilber
Temām olurdu ihsānın ne hācet ğayrı ikrāma
- 30 Key hazer kıl ehl-i dünyā meclisinden Sūziyā
Anlara meyl ü mahabbet çü helāk-i cān olur

Āsaf Dāmād Mahmud Celāleddin Paşa Dīvānı⁹⁰

(d.? - öl. 1899)

Ebyāt

- 1 Sardı her cānibini beyt-i dilin āteş-i ‘ışk
Kalmadı ‘āşık-ı bī-çāreye bir cāy-ı halās
- 2 Hevā-yı nefis ile mahv oldu rāhat-ı vicdān
Müyesser olmadı bir gün huzūr-ı bāl bana
- 3 Şu hüsn ü ānı seyr et nümüne-i nezāket
Muvāfık-ı tabi‘at fakat bekāsı yokmuş

⁹⁰ Āsaf Dīvānında Ebyāt başlıklı 59 tane müfred vardır.

- 4 Sormadın dil-haste-i hicrânını bir kerrecik
Ey mürüvvetsiz vefâsız ek fenâ küsdüm sana
- 5 Sencîde-i mi'yâr-ı 'ukûl et de görürsün
Mecnûnlığı 'âşıkların efsâne degildir
- 6 Ey kulzüm-i kazâ-gün emvâc-hîz-i şûr ol
Bir sarsar-ı kıyâmet bir inkılâb göster
- 7 Revâ degül eleminden şikâyetim şimdi
Esâs-ı mihnet-i 'ışkî gönül mü'essidir
- 8 Dilde şevk-i vasl-ı dilber, cânda derd-i iftirāk
Her cihetden oldum âteşlerle mahsûr ü muhât
- 9 Beni sevdâya düşürmek sana düşmezdi sabâ
Bû-yı gîsûsını yârin neye te'hîr etdin
- 10 Bizim şikâyetimiz kendi bahtımızdandır
Cihânda bir kişiden yoksa iştikâmız yok
- 11 Dâmen-âlûdî-i zillet yâda geldikce kaçır
Bezm-i dilden neş'e nûş-ı câm-ı sahbâ etmeden
- 12 Olmadık zerre kadar kâm-revâ 'âlemde
Geçdi eyyâmımız "Âsaf hele hızlân üzre
- 13 Talgalar sanki bir koyun sürüsü
Geliyorlar kenâre otlamağa

- 14 Öyle bî-tab yatır hak-i melâmetde gönül
Dönüyor sanki felek çenberi can üstinde
- 15 Yâri ağyâr ile hem-bezm-i mahabbet gördük
Yine bir sâ'ika inđi dîl-i sūzânımıza
- 16 Mûsaferet yetişir azm-i rāh kıl ey can
Sefer tedariki farz et ki yok Hudā vardır
- 17 Şevk ü şâdi diye bî-hûde tekapū ederim
Bana şâdi yakışır mı bu elem-hānede hîç
- 18 ... meded rahîk-i müselsel içinde ben
Ėark olmak üzreyim bana bir cām-pāre bul
- 19 Revā mıdır bu kadar ihtifā ahibbādan
Sezā mıdır bu kadar ihticāb mir'āta
- 20 'İlāc kalmadı derd-i derūna yapmadığım
Fakat şu sîne-i bīmārım onmadı gitdi
- 21 Dün toğmuş idi farka ol mihr-i münîr āh
Tāli' gibi çeşmim dahi hābide bulundu
- 22 Her dilde pāy-dārdır am mā esās-ı 'ışk
Herkes benim gibi sana eyler mi cān fedā
- 23 Teşne-i zülāl-i makālin olan gönül
Gülzārını hadîka-i cennet sanır turur
- 24 Sevmege sevmemege çehre-i 'ālem degmez
Ne kadar şūh ise de o kadar fānîdir

- 25 Muhit-i 'âlem olan Zât-ı Hak Te'âla'ya
Kemâl-i safvet ü sür'atle ilticâ edelim
- 26 Mestâneler meyhânede âvâreler vîrânede
Herkes birer efsânede dönmekde dülâb-ı felek
- 27 Tar yerde begim yemek yemekden
Bol yerde dayak yemekdir evlâ
- 28 Bizler de tel ehliyiz bu yerde
Ammâ tokuruz hasîr-i 'âdî
- 29 Ecânibin vükelânın hazîne yağması
Köpekle kurd arasında kemik muhârebesi
- 30 Sonraya salma fakirin işini
Ne bilirsin ne olur ferdâda
- 31 Sırçadan hânede ikâmet eden
Olmaya hem-civâre seng-endâz
- 32 Humârı keyfine degmez piyâle-i dehrin
Degil mi meykedesi dâr-ı imtihân-ı 'adem
- 33 Herkes bugün yarın diyerek intizâr eder
Ya Rabb bu sözler ism-i cemâlin midir nedir
- 34 Huzûr u hâbımı selb eyledin harâb etdin
Beni ne hâle kodun bak seni harâb olası

- 35 ‘Ahde vefânı bekledim beklemem yine
Ben kendi bahtımı bilirim sen üzölme hîç
- 36 Yok sâhil-i selâmeti batmak nihâyeti
Bir bahr içinde yüzmedeyiz kim kenârı yok
- 37 Uçmak dilerse cân kuşu olmaz bu hâkde
Kûyun gibi meger ana bir âsmân olsa
- 38 Yandım bu yerde öyle ki yek-pâre âteşim
İtmem bugün zebâne-i dūzahdan ictinâb
- 39 Hüsn-i ahlâk ile sen sîretini tezyîn et
Hüsn-i sûret bir ufak ‘ârızadan zâ’il olur
- 40 Verâ-yı perdede bilmem ne müstetir lâkin
Bu oynı oynatan elbet bir üstâd gerek
- 41 Hulkûma geldi rûh-ı revân ey nigâr-ı cân
Hâlâ hulûl etmedi mi vakt-i merhamet
- 42 Ey gül-‘izar büsenüzi etmeyün dirig
Erzân edin ki bûy-ı gül-i gül-sitân karîb
- 43 Vaktiyle le’âlî dizilen rişteyi şimdi
Der-dest-i tasarruf dahi etsen neyi müş‘ir
- 44 Kalmışdı cism ü cân anı da eyledim fedâ
Bakmaz mısın fütâdene kurbânın olduğum
- 45 Zevk eyledin mi sen bu cihân içre ey gönül
Ben ber-hayât olduğuma mâtem eyledim

- 46 Āsaf bu neş'e -gāhda ol bāde-harsın
Ben ağladım hayātıma il hande eyledi
- 47 Ey mürüvvetsiz ne sandın 'āşık-ı bi-çāreni
Cevher-i 'ışkınla hālā sīne māl-ā-māldir
- 48 Yakdın beni ey bārika-i 'ışk çekil git
Artık yanacak kalmadı bir yer bedenimde
- 49 Sanırdım zulm edendir zālīm ü seffāk
Meger zālīm tazallum eyleyenmiş eyledim tahkīk
- 50 Aslına ric'at edermiş bütün eşyā bu cihānda
Ne olur ben de karışsam şu vücūd-ı ezeliye
- 51 Yār olmadı dilber bana yār oldu rakībe
Ġammāzına vermiş meger ol ġamze-i dil-dār
- 52 Şu meydān-ı pūr-idmān-ı cihānı seyr edip Āsaf
Zemīne gelmemiş sırtı bana bir pehlevān göster
- 53 Nigāh-ı merhametinden keser miyim ümmīd
Benim tapındığım Allāh Ra'ūf ü Yektā'dır
- 54 Ne āfet olduğuna başka istemez şāhid
Bugün cemālını gördü cihān kırıldı bütün
- 55 Sabr et tahammül et ġam ü ekdāra merd isen
Dil-hāh-ı nefse öyle zebūn olma zen gibi

- 56 Bildim ne varsa metn-i Kitāb-ı Sahīh'de
'Älemde bil ki bilmedegim bir firībdır
- 57 Çökdürür dīvārı nem insānı ğam
Her vücūdu bir husūsī zehri var
- 58 Ben de bilmem hangi bir deryāda seyr etmekdeyim
Sāhili yok mevc ü māhīler velākin bī-'aded
- 59 Çekdim 'azāb-ı kabri bugūn lāyıkıyle ben
Korkmam yarın su'āl ü cevāb-ı Nekīrden

Avnī Divanı⁹¹

(d.? – öl.1883)

Müfredāt

- 1 Ğaddarların kırmadığı dest mi kaldı
Ey kutb-ı felek dā'ire tā key bu tesyīb
- 2 Kayd-ı hayāt şartı ile bir sebīl-i mülk
Vakf oldu Hızr'a tevliyet çeşme-i hayāt
- 3 Sāf ol mertebe kim āyīne-i cisminde
Māverā-yı cebel Kāf-ı kıyāmet görüşür
- 4 Nakşını seyr etmemiş gül sahfa-i hüsnünde dil
Mātem-i la'l-i dil-āranın hemān adın bilir
- 5 Eblehānı dāma çekmekdir ta'zimden ğaraz
Yohsa herkes kendi vicdānında mikdārın bilir

⁹¹ Avnī Divānında toplam 57 beyt vardır. Bu beyitlerden sadece 39 tanesi müfreddir.

- 6 Kurtardı nâleden bizi ma'nâ-yı hatt-ı yâr
Ot tıkdı kârbân-ı ğamın çingırağına
- 7 Āsāyiş için dā'ire-i şer ü edebde
Vacib gibidir herkesin efkârına hıdmet
- 8 Hatt-ı rûyin ser-nümâ oldukça eylersin tırâş
Lâ yezîd ü'l-kâfirin küfr hem el-ihsân
- 9 Öyle bir 'arz-ı cemâl eyle ki ey reşk-i melek
Seyr eden şûret-i dîdârını Allâh desin
- 10 Fûrûğ-ı keşf-i kalbi nûr-ı istidlâle râcihdir
Hezârân çeşm-i bînâ bir dil-i dānâ yerin tutmaz
- 11 Mislin âdabda tashîh-i refât etse de
Mest-i sahbâ-yı mahabbet gözlerinden bellidir
- 12 Bir dil-i âzâdeyi 'ıyd et ki reşk etsin sana
Pâdişâhân günde yüz bin bende âzâd etse de
- 13 Sende bu hâlet ki var bir ân tecellî etmesen
Devr-i çerh-i kûn-fe-kâne mûc'ib-i ta'til olur
- 14 Olmasın Cibrîl nakd-i rûh der-kef-i müşterî
Yûsuf-ı devr isen ihrâdır ğulâm olmak sana
- 15 Avnî nice îbrâz-ı kemâl eylesin âdem
Bir yerde ki Hâk söyleyeni dâra çekerler

- 16 Dedim dām-ı ser-i zülfünde kalsın murg cānā
Didi ey ‘āşık-ı dīvāne gönlün kalmasın kalsın
- 17 Bin göz olaydı kâş ki vücūdumda ey melek
Tā her biriyle bir kez edeydim nazār sana
- 18 Tokunma ey nesīm-i āh dāğ-ı kalb-i mecrūhā
Bu bāğın gülleri perverde-i hūn-ı cigerdir
- 19 Ahkām-ı kazā mevki-i tahkike gelince
Hiç kimse hakikatde güneh-kār bulunmaz
- 20 Vā‘izā terbiyet-i nefsin içindir tā‘at
Yohsa Allāh’a ne tā‘at ne ibādet lāzım
- 21 Öyle mest et bizi ey sākī-i rūh-efzā kim
Hūş-yār olmayalım subh-ı kıyāmetde bile
- 22 Dimiş Mansūr Ene‘l-Hak-gūy olup bālā-yı dār üzre
Kişi nā-hak yere ‘ālemde ber-dār olmuş yā-Rab
- 23 Dirigā Avnī-i nā-çāra ‘ibret olmadı gitdi
Sana düçār olanlar Avnī-i nā-çārdan ol
- 24 Bahr-i tavīl deme sezā-vār ğark olur
Eş‘ār-ı ğayrı sirkat edenler sefīneden
- 25 Kan gelmededir yaş yerine dīde-i terden
Elbet bu kadar masrafa irād yetişmez
- 26 Sad-hezārān dāneden teşkil eden bir hırmeni
Sad-hezārān hırmen ilkā eylemiş bir dāneye

- 27 Ben aklı fedā etmez isem zevk-ı cünūna
‘Ākil demesinler bana dīvāne desinler
- 28 Gāveş-i tedbīrden üstaddır feyz-i cünūn
‘Aklı olsa Kūh-ken zencīr ederdi tīşeyi
- 29 Bu h‘āhiş-i pālūde-i firdevsle vā‘iz
İnsan isen de eger ādem olursun
- 30 Hevāyı nev-be-nev hükmile ol meh-pāreden şonra
Müyesser olmadı bir tāze cānānı ihtiyār etmek
- 31 ‘Avniyā ‘arsa-i pehnāver-i isti‘dādın
Nice gevherleri var hāk-i siyāh altında
- 32 Lāyık-efser-şāhī nice sırlar var kim
Urulur seng-i hakāretle külāh altında
- 33 Tıfl-ı ümīd olmadı gehvāre-pīrā ey vücūd
Sūy-ı isti‘dād-ı enīn māder-i himmet ‘akīm
- 34 Öyle vahşī o perī-çihre ki imkān olsa
‘Āşık-ı zāre görünmezdi hayālinde bile
- 35 Avniyā mihr ü vefā şemmesi yok asrın
Degil efrād-ı nisāsında ricālinde bile
- 36 Avniyā bu kār-gehī cünūn içre hāliyen
Şāyān-ı tāk ‘akl olıcak ser bulunmadı

- 37 Öyle menfūr-ı halāyık oldu kim ma'nā-yı Hak
Sūret-i Hakdan nümāyān olmayır bātıl dahi
- 38 Yerden göge dek minnet eder tā-be-kıyāmet
Ol māh bana bir gice rü'yāda görünse
- 39 Ahz u a'tāsına ihsān et ki peymāne-fürūş
Akl-ı mağrūru olur meşreb-i āgāh verir

Bayburtlu Zihnī Dīvānı⁹²

(d.? - öl. 1895)

Müfredāt

- 1 Dilā etme sakın her kārda ğaflet Hüdā'dan hīç
Semek de āğa düşmez zikr-i Hak'dan olmasa gāfil
- 2 Döner dā'im dayanmaz çarh zann-ı üstüvār etme
Ne denli verse fırsat el zamāna pāydār olmāz
- 3 Bil seni bul seni sen sende iken cālīse^{*}
Yohsa kalkdıkda kıyāma bulamazsın kendin
- 4 Arsaġāh-ı asrdan yetmez diller ref'ine
Katl-i 'ām etmek dili bir Hülāgū isterim
- 5 Biz de sonunda nūş ederiz bāde-i sūrūr
Bir gün olur ki ġam ferahın neş'esin çeker
- 6 Çekeriz sefīnesin keşti-i ġamda o mehin
Āh kim kış kamera zevkını kapudānı sürer

⁹² Bayburtlu Zihnī Dīvānında 19 tane müfred vardır.

* Metinde "cālīse" yazılmıştır. Doğrusu "cālīse"dir.

- 7 Keremin kalbi ile mekrine kaldık şimdi
Döndü eltâf-ı cihân mel‘abe-i etfâle
- 8 Keşfisi şikest olmuş girdâb-ı emellerde
Yolcusu nidâ eyler amân nâ-hudâ diye
- 9 Kaldığı günleri gör bu dîl-i hicrân-zedenin
Mîr iken mûrların olmadadır pâ-mâli
- 10 Ne dildendir ne dilberden benim feryâdım ey Zihnî
Beni kan ağladan bûlbûl gibi baht-ı siyâhımdır
- 11 Ab-ı rû dökmedesin neş’e-i yek-lahzasına
Kime el verdi ki devrân sana versin ayağı
- 12 İki elin biri dünyâ biri cennetde ey vâ‘iz
İki karpuz hele bir koltuğa sığmaz meseldir bu
- 13 ‘Ayş u nûşın korumaz cāhını cāh-ı felegin
Ne bu teşvîş ü tegâfûl ne bu tatvîl-i emel
- 14 Ne gelir başa görürsün yarın
Görmek işitmege benzer mi ‘aceb
- 15 Gez diyâr-ı Arabı Rûm u Acemi
Oturup hânedâ zen-vâr olma
- 16 Tûtî-meşreb ol âyîne-i dehre nazar et
Özün insân olamazsa sözün insân olsun

- 17 Bir āmel ki der-verādır pādīšāh olsan çi sūd
Vār anı der-pīş eden dervīşe eyva'llāhımız
- 18 Bezm-i vahdet mey-i mahabbet sākī-i Kevser sürüş
Böyle bezmin her nefes mesti olaydım kâşki _
- 19 Ezel te'lîfinin târîhidir yek nüsha-i 'ışkım
Bu tebyîzin dahi oldu tamāmı sāl-i sâgarda

Beylikçi 'İzzet Bey Dīvānı⁹³

(d.? - öl. 1808)

Matla' u Ferd

- 1 Her biri başka başka eder gönlümü esir
Hāl u hattın ruhun zenāhın çeşm-i gerdenin
- 2 Senin şîrîn lebinden acı sözdür kısmet 'İzzet
O tûtî cāy-ı sükker ülfet-i bādāmı telh eyler
- 3 Küp dibinde gavur evinde ocak başındayız
Neş'e-yāb-ı h'āne-i pîr-i muğānız bu gice
- 4 Āteş-nefesdir ey gül-i ter ehl-i derd-i 'ışk
Eyle hazer ki nabz-ı giyāhun elimdedir
- 5 Bezme gelmem dir idin 'İzzet-i zār olmayıcak
Şimdi ey şüh-ı cefākār ferāmūş etdin
- 6 Hāne-i hālını endāzesine uydur anın
Hem-çü Zen-būr halāvetle geçer eyyāmı

⁹³ Beylikçi 'İzzet Bey Dīvānında Matla' u Ferd başlıklı 7 tane müfred vardır.

- 7 Mahsūd-ı hass ʔl-ām olacak bir benim hemān
Ėufrān-ı Hak o günde ki cürm ü günāh arar

Dāniş Mehmed Bey Dīvānı⁹⁴
(d.? – öl. 1830)

- 1 ‘İşk-ı mecāzı bilmez idim böyle ey perī
Sāyende anladım ki hakīkāt belā imiş

Mehmed Ali Hilmī Dede Baba Dīvānı⁹⁵
(d.? – öl.?)
Müfred

- 1 İhsān-ı takvim etmiş hüsn ü cemālin ey sanem
Küfr-i zülfün rez edip tecdīd-i imān eyledin
- 2 Gülşen içre bezm-i germ-ā-germ iken geldi o şüh
La‘l-i nāb-ı yār unutturdu bize cām ü Cemi
- 3 Lāle-zār günü seyrān eyler iken ansızın
Düşdü dām-ı zülfine bir dilberin gönlüm kuşu
- 4 Dilberin hüsnünü tezyīd için Allāhu a‘lem
Gül-‘izār-ı ruhına hatt-ı hümāyun gelmiş
- 5 Kar gibi sāde beyāz rûlara bakmakdan ise
Oynayan gamze ile kara göze bakmalıdır

⁹⁴ Dāniş Mehmed Bey Dīvānındaki beyitlerden 1 tanesi müfreddir.

⁹⁵ Hilmī Dīvānında toplam 12 tane beyit vardır. Bu beyitlerden 10 tanesi müfreddir.

- 6 Yarı ağıyar ile ülfet ediyorken gördüm
İkilik kalmadı şimdi bir ü vahdet demidir
- 7 Cennet akçe ile alınmaz sanma ey zâhid yûri
Akçe ile râzı et bir mü'minin kalbini al
- 8 Akçen ile girmek istersen cahîm-i esfele
Çarşû-yı câhiliyyetde libâs-ı küfri al
- 9 Bugün de oldu akşam irmedi encâm-ı âlâmım
Kopardım çâr-nâ-çâr bir varak ömrüm kitâbından
- 10 Eger olmak dilersen hâl-i hayretten hulûsâne
Makâm-ı Hazret-i şâh kulı sultânı ziyâret kıl

Enderunlu Fâzıl Dîvânî⁹⁶

(d. ?- öl. ?)

- 1 Cihân içre eger bir kere o Tophâneli şühin
Dudağın emse âşık bal yemez tâ ömrü oldukça
- 2 Var mı âyâ Ğalata gibi müferrih bir yer
Doğru söz söyle felek hiç Ğalata meyl etme

Enderunlu Osman Vâsîf Dîvânî⁹⁷

(d. ? – öl. 1824)

Ebyât

- 1 Al desteleyip destine gîsû-yı siyâhın
Sünbüllerini kendi eline demet eyle

⁹⁶ Enderunlu Fâzıl Dîvânında Ebyât başlıklı 3 beyitten 2 tanesi müfreddir.

⁹⁷ Enderunlu Vâsîf Dîvânındaki Ebyât başlıklı 14 beyitten 5 tanesi müfreddir.

- 2 Lu‘b-ı kumar iç tonun atdırdı dilbere
Çıkdı safâ-yı vaslın içinden masârifi
- 3 Bî-mürüvvetim ol rütbe ki Vāsıf o mehin
Bizde akşamladığın söyleyim ahibbāya sabāh
- 4 İhrāk-ı kebîr âteş-i sūzānıma nisbet
Yazlarda zühûr eyleyen âteş bucağıdır
- 5 İder elbette tevellüd veled-i ümmîdin
Vāsıfâ darb-ı meseldir giceler hāmiledir

Es’ad Paşa Dīvānı⁹⁸

(d.? - öl. 1852)

Ferd

- 1 Her hûr dev bir sūret etmede peydā
Dolabına benzer bu cihān şu‘bede-bāzın
- 2 Eser āhım o dil-i seng-i cefā mu‘tāda
Darbet-i mû gibidir ustura-i pûlāda
- 3 Gönülde hıfz-ı hayālî o gerden-i sâfın
Boğaz-ı bahr-ı sefide muhafız etdi beni
- 4 Şihāb-ı zāl-i şitā avdet etmeyeydi eger
Misāl-i berd-i ‘acûz eylemezdi Nevrûzı

⁹⁸ Es’ad Paşa Dīvānındaki 7 beyitten 5 tanesi müfreddir.

- 5 Evza’-ı çerhden hired olmaz mı mün cemîd
Nevrûzı fark olunmaya berd-i ‘acûzdan

Dîvân-ı Eşref⁹⁹

(d.? - öl. 1898)

Müfred

- 1 Ol Pâdişah-i kişver-i hüsn ü melâhatin
Sad âferîn kemâline tahsîn cemâline
- 2 O şüh Çerkese dil-bestedir cihân o kadar
Ki dâm-ı zülfini sandım esîr bâzârı
- 3 Bûs-ı la‘lînde bütün teşne lebân-ı ‘âşıkâ
Yarım ağızla verir ruhsatı ol gonçe-dehen
- 4 Muhkem girifte est ki tavkîm ançônân
Ez-pençe-i kaza ne-tüvâned halâs-ı mâ
- 5 Velîyü‘l-nî‘metimi ta‘cizdir ser-mâye-i servet
Medâr-ı igtidâ-yı şîr olur furyâ-yı etfâlin
- 6 N’ola bu mansıb-ı Bağdâd ana mes‘ûd olsa
Oldu rüşdine sa‘âdet halef-i Sa’düddin
- 7 Sorma o goncenin ne çiçek olduğun bana
Bin bir çiçek hülâsasıdır çeşm-i nergîsi
- 8 Anâsır-ı terkîbdir zannım bana takdîrde
Hâk-i gurbet âb-ı fûrkat nâr-ı hasret bâd-ı gam

⁹⁹ Eşref Dîvânındaki 57 beytin 38 tanesi müfreddir.

- 9 ‘İtāb-ı ğamzeden ‘āşık bırakmaz dāmen-i yārı
Hitāb-ı “len terānī” ile Mūsā Tūr’dan geçmez
- 1 Göz yaşıdır ciger kanıdır mā-cerā-yı ‘ışk
Erbāb-ı dil müdām şarāb-ı tahūr içer
- 11 Karanfil raks edip çār-pāresin elmās eder tanzīm
Benefşe şışeden gūyā ki ta‘tire-i meşām eyler
- 12 Geçürdi sözin ‘āşık o dilber-i hayāt
Keş-ā-keş ile beni rişte-i harīr etdi
- 13 Mey-i la‘l-i lebinle kandır ey sākī bizi yohsa
Sebūda bir piyāle bāde-i hamrā çıkar çıkmaz
- 14 Meşrebin cevre murādıdır senin ey gül müdām
Devr-i hüsnünde bana hiç rüy-ı dil göstermedin
- 15 Rāstān-ı mevc-i havādīs ile tavrın bozmaz
Servin evrākını tağyīr edemez bād-ı hazān
- 16 Māye-i rif‘at olur ādeme şerm ü iffet
Ka‘benin kadri hicābıyla dü-bālā oldu
- 17 Pek yüze çıkmış idi tākatimi kesmiş idi
İtdigin buldı ki mıkırāza urulmuş kākül
- 18 Hattı geldi yine dil-dādesine yüz vermez
Sakalından da utanmaz hele ol köhne civān

- 19 Cānā zülāl-i lütfuna kandırdın ‘ālemi
Ben cāšnī-i katre-i ihsânın almadım
- 20 Nā-şekībân-ı amel bulmazdı bir ān inşirāh
Olmasa Allāh kerīm “es-sabru miftāhü’l-ferec”
- 21 Gönül ne hāl ise hayrū’l-ümür evāsıtuhā
Bir orta boylu cevāna yine düçār oldum
- 22 Kūşād-ı zarf-ı serā‘ir tesādüfidir hep
Neyine urdurur eşkāl-i tevāfuk-ı efkār
- 23 Nice canlar yakar kanlar döker diller harāb eyler
Aratmaz ayağın bezme ol sākī-i sīmīn-sāk
- 24 İder isbāt-ı vahdet mercī‘-i ahkām olmakda
Bu bir tatbik kim kem-nām eder bürhan tatbīki
- 25 Şāb bir dilberin ‘ışkında oturduk şabā
Ya‘ni hicrile tahiyāta Ku‘ūd eylemişiz
- 26 Üsküdār’ın ne zamān āb ü hevāsın sorsam
Ayrılık Çeşmesi’n eyler bana tafsīl o güzel
- 27 İstikāmet olur elbet sebeb-i serdārı
Oldu anın-çün kâfile-sālār-ı hurūf
- 28 La‘n-i Yezīdi kılmayanı zīver-i zebān
‘Akreb helāk ederse cezā-yı kemīnedir
- 29 Delīl-i ‘ışkdan alduk fitīli şām ü sāl
Sabah haşre dek elbet çerāğımız sönmez

- 30 İnsānı cāmekān-ı visālinde pek soyar
Germ-ābeci perī yeni çıkma edā ile
- 31 Göz yaşı hūn-ı ciger bağçe mahsūlümdür
Kendi cāmım çekerim minnet-i sākī çekemem
- 32 Tasvīr eyledin tasvīrini ol āfetin ammā
Tasvīrātla kalem resmin çıkarsın levhā ey ressām
- 33 Bād-ı nāzla hāki yā-bis āteşī safra-şī‘ār
Āb-ı balgāmdır hāsud-ı insānī günāhiyenin
- 34 Zahm-ı mühlikler açar cāna ki sifāk-i kazā
Āb-ı tīg-i ebrūvānın verdi dağ şakkından
- 35 Ne ben verdim tabiatle ne sen zor ile gasb etdin
Devşirmişdim bulup gönlüm sana cānā veren verdi
- 36 Āl-i ‘abāya rūz-ı ‘āteş kısmet olmadı
Lānet sipihr-i keç-revin āb-ı hayātına
- 37 H‘ānend yā ‘Ali meded ahbāb u düşmenān
Der-cisr-i ‘ışk-ı fark u temīzeş ‘ıyān şod
- 38 Ehl-i İslāmuz ehemmi-i dār-üs’selāmın merci‘i
Salmaz endīşe-i ferdā gamım ĩmrūzdān

Dīvān-ı Fatīn¹⁰⁰
(d.1812 – öl.1866)
Müfredāt

- 1 Edeb-āmūz-ı cihān olmak eger istersen
Sıdk ile Hazret-i ‘Osmān’a mahabbet eyle
- 2 Rūz ü şeb Bağdād Defterdārızāde ‘ışkına
Nehr-i eşkim Dicle-veş cūş ü hurūş etmektedir
- 3 ‘Aks-i cānān eyledi āyine-i dilde karār
Bu ne sırdır kim ola Mecnūn bir Leylā iki
- 4 N’ola sinn-i hāriye-i etfāl olursa pīrān
Kurd olurmuş kocayınca köpeğin masharası
- 5 Kılı kaldı kalem kâşı alıp ‘aklımı başdan
Bir kâtib-i nev-hatt beni Mecnūn edeyazdı
- 6 Bir siyākat hatlı kâtib derkenār etmek için
Muktezāsın la‘l-i lebden sordı defterdār-ı ‘ışk
- 7 Kemāne döndü kaddim çille-i taht-ı mahabbetde
Harāb etdi beni diğer nigāhile o kâşı yā
- 8 Çekdim āgūşa o meh-pāreyi sordum ismin
Yanarak yakılarak buse verip Yankı dedi

¹⁰⁰ Fatīn Dīvānında 10 tane müfred vardır.

- 9 Seni ben kendi gözümde sakınırken böyle
Nice çok görmeyeyim eller ile gezdiğini
- 10 Bu izdihām arasında eşekle böyle geziş
Efendi söyle eşeklik değil de başka nedir

Fehīm Süleyman Sānī Dīvānı¹⁰¹
(d.1788 – öl.1845)
Dīvareş Nüvişte

- 1 Ne ez -cāh u ne ez -ikbāl şod maksūd-ı men hāsıl
Ġalat- kerdem ez- behr-i cihān tedbirhā kerdem
- 2 Ne ez doht u ne ez gilmān şod maksud-ı men hasıl
Ġalat -kerdem ki tohm-ı nefis rā tebzīrhā kerdem
- 3 Ġarik-i ni‘met-i dünyā bilir mi lezzeti hiç
Olur mı zevk-iaselden habīr hiç zembūr
- 4 Görürler sīne-çāk olduğunu ey Mevlevīzāde
Dönesin bir gün āġūş-ı mahabbetde bu devrāndır
- 5 Serde āteş dil pūr-āb hemān hāl duman
Bana nargilegibi hiç bulunur mı resā
- 6 Ben gidersem zīr-i hāke ġam olur sonra yetīm
Ġam benim ferzend-i cānımdır Hudā ayırmasın

¹⁰¹ Fehīm-i Sānī Dīvānındaki 17 beyitten 7 tanesi müfreddir.

- 7 Olur ehl-i sülûke bunda sırr-ı ma‘rifet kismet
Bu dergâhın ‘azizim sâhibidir Kâsım İrfan

Fıtnat Zübeyde Hanım Dîvânı ¹⁰²

(d.? – öl.?)

Müfredler

- 1 Mihrin görür kemâlde hergün zevâlini
‘Âkil felekde âh ile mağrûr olur mı hiç
- 2 Hilâf-ı devrine âzürde-hâtır olma çarhın kim
Döner bir gün murâd üzre eder elbet mükâfâtın
- 3 Gelen ğamdır derûn-ı âhile vakt-i meserretde
Zamân-ı ğamda ammâ eyler ümmîd-i mükâfâtın

Fennî ¹⁰³

(d.1850 – öl.1918)

Müfredât

- 1 Şimdi meydân-ı hüner cülhâle etti intikâl
Rahş-ı gül-günün eşekler tuttu cevân-ğâhını
- 2 Sipihr-i kîne-perdâzın sayılmaz cevrine karşı
Ser-â-pâ saf âhenden yapılmış bir beden lâzım

Tarak Üzerine

- 3 Tararken zülf-i yâri ğaşıyolup bûy-i mahabbetle
Dağıtma kâkül-i zer-târını ey şâne tel kırma

¹⁰² Fıtnat Hanım Dîvânındaki müfredler başlıklı 23 tane beyitten 3 tanesi müfreddir.

¹⁰³ Fennî Dîvânındaki Müfredât başlıklı 31 tane beyitten sadece 15 tanesi müfreddir.

- 4 Hatt-āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsñ idin ammā
Bozup dağıttık ānı reyb ile şīrāzeden çıktık
- 5 Māla cāha hüsne mustastır ‘āvāmın raġbeti
Hastanın tab’ınca söz dārūdan a’lā iş görür
- 6 Bir şahs-ı mūnafıkla ‘ale’l-‘āde görüşmek
Girmek gibidir kelb-i ‘akūr ile çuvala
- 7 Söyle n’oldun dedim ey gonca dehen gülmezsın
Dedi sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi

**Kayseri’de Tıraş Olup Aynaya Bakarken Saçımda Birkaç Beyaz Kıl
Görölmekte Bedāhaten Söylenmiştir.**

- 8 Ben sanırdım ihtiyār ettim diyār-ı ġurbeti
Bilmedim hayfā ki ġurbet ihtiyār etmiş beni
- 9 Birisi mār-ı zehr-ālūd biri dūzah ‘azabıdır
Hazer lāzım mūnafıkla refīk-i nā-muvāfıktan
- 10 Beni ‘afveyle bu barka gelecekse aġyār
İt giren haneye zirā ki ferīşte girmez
- 11 Ne rütbe dikkat etse merd-i hāsıd edemez tefrīk
O mehle perde-i teklīfi attık yek-vūcut olduk
- 12 Hāk yüzbin renge girse i’tilā eyler havā
Gālībiyyet dā’ima mermī-i mahviyyettedir
- 13 ‘Āşık olanları ta’yīb ederler
Ey yarın Hak dīvānında belli olur

- 14 Her yana ‘akıl saldim gāyet perīṣān oldum
Āhir kapına geldim lūtfet meded Allāh Hū
- 15 Yeter oldu fenā bāğında nālāne
Yürü bülbül yürü dost ellerine

Feriṣteh Dīvānı¹⁰⁴

(d.? – öl.?)

Ebyāt

- 1 Bir nutukla Mesīh-veṣ etmez misin amān
Bīmār-ı derd-i ‘ıṣka ne dersin sözün nedir

Gulāmī Dīvānı¹⁰⁵

(d.? - öl. 1885)

Müfredāt

- 1 Bildim belā bī-sabrı cülūs etmesidir hep
Sīm-āb gibi sūlb-i karār etmeye bā’is
- 2 Būse-i la’l-i lebi olmaz müyesser ‘āṣıka
Salınır serv üzre el irmez amān ol sīb-seri
- 3 Merhem-i hālim ile zahm-ı hicre tımar etmeli
Böyledir çok bī-haber hālimi begim kalb et de gör
- 4 Kefgīr-āsā göz göz etdi sīnemi tīr-i müje
Nīzen zülfile ol kāṣı kemān dikmek diler

¹⁰⁴ Feriṣteh Dīvānındaki 12 beyitten 1 tanesi müfreddir.

¹⁰⁵ Gulāmī Dīvānındaki 27 beyitten 7 tanesi müfreddir.

- 5 Sirkat edenin elleri şer‘ân kesilir de
Ya söyle niçin sârik-ı dil desti kesilmez
- 6 Vasl-ı kadrin firkate düş olmayan fehîm eylemez
_Taşra gel germâbeden vakt-ı şitâ sermâya bak
- 7 Dehân-ı yârı teşbîh eylemek dürce hatâdır bil
Anı feth eyleyen var bu ise muğlakdır da‘im

Hâlet Efendi Dîvânı¹⁰⁶

(d.1761 – öl.1822)

Beyt

- 1 Hâlet nigâh-ı şefkât umarsın o yârdan
Görmez misin ki dîdesinin kalbi karağır
- 2 Ey şâne pây-ı zülfîne düş benden o mehin
Hep söyle çâk çâki-i hicrânı mû-be-mû

Hazmî Dîvânı¹⁰⁷

(d.? – öl.?)

Müfredât

- 1 Du‘â-yı subh-gâh-ı ehl-i derdi kim dedi geçmez
Biz anın geçtiğın gördük icâbet-i bâr-gâhından
- 2 ‘Amel bâbında bir çok gizli şirki bence sâbitdir
İnânmam zâhid-i hod-ğama şeyhü‘l-kâ‘inat olsa

¹⁰⁶ Hâlet Efendi Dîvânındaki 4 beyitten 2 tanesi müfreddir.

¹⁰⁷ Hazmî Dîvânında 33 tane müfred vardır.

- 3 Hak seninle hâzır ammâ sen fakat gaflettesin
Dikkat et bak kim çıkar mı bir demin Allâh'sız
- 4 Bir demim ki geçmeye ey meh hayâlinle senin
Ol demim beyhüdedir ana hayâtımdır dimem
- 5 Kalbini sâf et cemâl-i yâre karşı
Şâhid ol bî-perde ol âyineden âyîneye
- 6 Her çiçekten kayd-ı istişmâma düşme ey gönül
Bülbüle bâg-ı emelde tâze-ter bir gül yeter
- 7 Lezzet-i hicrânı zevk-i vuslatı bilmez o kim
Aşkı yoktur derd-i 'ışkın mübtelâsı olmamış
- 8 Pervâne ile yanmada yok farkımız ammâ
Hazmî o perinden tutuşur ben cigerimden
- 9 Nedir ey şem' bu sûz u güdâzın subha dek bilmem
Senin de gâlibâ başında bir sevdâ-yı muhrîk var
- 10 Bir şerer sıçrasa âteş-gede-i sînemden
Yandırır idi ser-â-ser koca bir memleketi
- 11 Biz mey-gede-i dilde o cânâne eriştik
Sen tekyede ey zâhîd-i hod-bîn debelen dur
- 12 Bi'l-vücûh kendi necîb olmalıdır zâtında
Yoksa mansıb ile insâna meziyyet mi gelir
- 13 Mündericidir hikem-i Hazret bu Medîne
Sohbet-i âlim gâfîldir eşyâ

- 14 Feyz ü batında sebâtı yok bu fânî âlemin
‘Âdemi bir lahzada hem güldürür hem ağlatır
- 15 Tâ goncalığından severim ol gül-rûyı
Zîrâ anı gülzâr-ı hayâlimde büyüttüm
- 16 Bilenler böyle eylerler ifâde
Ki nefsin kırmayan irmez murâda
- 17 Ne süflî olduğun göstermek için ehline âhir
Zamân dünyâ yüzünden perde-i hevesi kaldırdı
- 18 Bak nasıl isbât eder Hazmî fenâ-yı âlemi
Tıfl-ı nev-zâd âleme gelmekle ağlar gülmeden
- 19 Sohbet-i ahibbâda bir özge lezzet varsa da
Vahdet-âbâd-ı gamın kendimce zevki başkadır
- 20 Sen kendi hesâbınca kesip biçme umûrun
Çarşıdan revâcın bulamaz evdeki çarşı
- 21 Dâne-i ye’sdir en sonraki mahsûl-ı yedi
Kim ki bu mezra’ada meslek-i kitâbe girer
- 22 Nihâyet ey perî ‘uşşâka ‘arz-ı vuslat eylersen
Alırsın sattığın evvelki istignâyı sen bir bir
- 23 Makârrınmış meger bir ahter-i mes’ûda ikbâl
O târ-ı zülfî zîrâ ohşayan yok şânedan gayrı

- 24 Bugün ey hükm-i sevdā bu temāşā-yı ‘ibrette
Yine bu gönlüme bir başka mihnet yādigār ettin
- 25 Günāh ettimse ben şāyed sen afvınla mücāzāt et
Meseldir sevdiğim bu yıkamazlar kan ile kanı
- 26 Kūyunda senin bir yerim olsun da benim tek
Toprak döşegim taş başımın yastığı olsun
- 27 Cevr-i gerdün kırmamış olsaydı bāl ü perrim
Semt-i yāre çoktan uçmuşdum gönül bir kuş gibi
- 28 Hattın geleli h‘ān-ı visālin yasak ettin
Rūze gicesidir meger imsāk yanaştı
- 29 ‘Arak-ı zātında kimin ki ola çirk-i ifsād
Yusalar āb-ı Fırāt ile yine pāk olmaz
- 30 Vakt-i tengīde zarūretten olur āzāde
Vakt-i vūs‘atta o kim nakdini isrāf etmez
- 31 Sarf-ı sa‘y eyle de bir zātı şeref-i tahsīl et
Yoksa bu servet ü ikbāl bütün ‘arızīdir
- 32 Her şu‘unu gizlidir Hakk’ın ‘uyūn-ı ibrete
Kimse bilmez māverāyı perde-i hikmette kesin
- 33 İlāhī ğam nedir bilmez iken sevdā-yı ‘ışkınla
Gözüm kanlar döker şimdi dilimden derd-i ğam gitmez

Hersekli ‘Ārif Hikmet¹⁰⁸

(d.1839 – öl.1903)

Müfredāt

- 1 Hevā-yı ‘ışk ile dūd-ı şerāre-sūz-ı āhımdan
Olur mülk-i cünün bir zemīn ü āsumān peydā
- 2 Ğam-ı ‘ışkunla kaldım vādī-i hayrette ser-gerdān
Nişān-ı münzel-i maksūd nā-peydā mıdır yā Rab
- 3 Bir kere hācegān-ı hicāb olsa ārızın
Mevc- efken-i letāfet olur cūy-i āfītāb
- 4 Ne meyl-i cüst ü cū eyler ne terk-i arzū Hikmet
Benim çektiklerim dest-i dil-i ğam-nākdandır hep
- 5 Hayal-i la‘l-i lebinle piyāle- nūş-ı ğam
Acep mi etse derūnumda iltihāb-ı şarāb
- 6 Gösterdi merāyā-yi misāliyyede ‘aksin
Birdir görünen sırr-ı şu’ūnat-ı mahabbet
- 7 Geçemem doğrusu sevdā-yı ser-i zūlfünden
Sad-hezār olsa fedā mūyuna gılmān-ı Behīşt
- 8 Çerāgān oldu sīnem dağ dağ sūz-ı hasretten
N’olur bir kerre ey meh-rū kenār-ı gülşenimden geç
- 9 Kef-i destinde sūfī-i ‘abusū’l-vechi gördükte
Olur bak sıkletinden subha-i ezkāp pīç-ā-pīç

¹⁰⁸ Hersekli ‘Ārif Hikmet Dīvānında Müfredāt başlıklı 77 tane müfred vardır.

- 10 Çalışır ehl-i hüner etmege te'yîd-i kemâl
Ne kadar olsa dahi bâb-ı 'inayet mesdûd
- 11 'Andelîb-i nağam- âmûhte-i tevhidiz
Maksadü's-sıdk-ı safâdır bize gülzâr-ı şühûd
- 12 Hoşca bak kendine enmûzec-i güldür nefsin
Göresin tâ ne imiş şehr-i mezâyâ-i vücûd
- 13 Sende seyr-i ahsen-i takvîme isti'dâd yok
Yohsa olmaz sûret-i insân-ı kâmil nâ- bedîd
- 14 Her bir ser-i müyumda tecellîsi 'ayandır
El-minnetü l'illâh ki yok minnet-i dîdâr
- 15 Dâmânını der-dest ederiz rûz-ı cezâda
Ol gâmze-i hûnî ki bizim katilimizdir
- 16 Benim ol mey-perest-i 'âlem-i 'ışk u mahabbet kim
Yanımda câm-ı Cem köhne çanağıyla berâberdir
- 17 Her âh-ı âteşîn ki eder sîneden zuhûr
Sûziş-nümâ-yı mihr-i dırahşân olup gider
- 1 Can veririm iştiyakiyle o Leyli-tal'atin
Haşre dek hâk-i serimde rûh-ı Mecnûn seg olur
- 19 'Ayb etme tab'-ı kîne- verân-ı âteşîn ise
Görmez misin ki sînenden eyler şerâr zuhûr

- 20 Kalmaz bir nebze havarî-i nahvet sipihr-i dūn
Ten-perverân-ı cāhede bir imtila‘ yazar
- 21 Bahr-ı imkân ü vücūdun berzāh-ı kübrāsıdır
Özge ‘ālemdir ki ādem sāhil ü deryāsı bir
- 22 Maksūd-ı can ü dīl bana benden karīb iken
Hikmet bu ara yerdeki hā’il garībdir
- 23 Düşün ‘avākıbın ey hīre- mest-i cām-ı gurūr
Basılma neş’e-i cāha humārı āteşdir
- 24 Ne var ey māh- tal‘at hānemi hüsnünle tenvīr et
Sana mihr ü hulūsum dāğ-ı dilden rūşen olmuşdur
- 25 Eyler helāk seyf-i yedu’llahı zü’l-celāl
Her şahıs kim ihānet-i dīn-i mübīn eder
- 26 Der-i meyhāneden ayrılma ‘aklın var ise Hikmet
Safāsı ‘ālemin ancak mey ü dilberde kalmışdır
- 27 Kalb efsürde-i mānīye feyz īras eder
Sırr-ı enfās-ı Mesīhā hüsn-i ta‘birimdedir
- 28 Giryān-ı derd sen misin ey Kays-ı nā-murād
Bir kerre gel de ettiğim āh u enīni gör
- 29 Cüst ü cūy hāceti kalmaz hekīm-i Hāzık’ın
Durmaz elbette gelir bī-māre kendin gösterir
- 30 ‘Acep mi cūşa gelirse hevā-yi ‘ışkla dil
Derūn-ı sīnede bir kanlı cūy-bārım var

- 31 Eyler figānım ‘ālem-i ervāhı lerze-nāk
Ol dem ki hātıra leb-i la‘lin hutūr eder
- 32 O reh-neverd-i cünūnum ki kūy-ı dildāre
Nevāz-ı şu‘le-i āhım çerāg-ı hasrettir
- 33 Gördükçe yāri girye zarūridir ‘āşıkā
Mihr-i münīre baksa olur eşk-bār göz
- 1 Meşrık-ı mihr-i tecellādır ser-ā-ser kā’inat
Nūr-ı vechu’llāhdır her zerrede meşhūdumuz
- 35 Biz ādemiz ki gelip nefis-i ‘āleme
İnsānū’l-ayn-ı mārifetiz rūh-ı ‘āzamız
- 36 Millete serbeste-i efkār lāzımdır ki Hak
Kār-gāh-ı ‘aklı hürriyetle bünyād eylemiş
- 37 Kalb-i ‘ārif cilve-gāh-ı şāhid-i maksūddur
Bārekallāh ittisāc-ı sāha-i meydān-ı ‘arş
- 38 Neşr et harābe-i dile feyz-i cemālini
Reşk-āver-i cinān ola kâşāne-i neşāt
- 39 Ehl-i dil behre-ver-i gerdiş-i maksūd olmaz
Devr eder ‘aks-i murād üzre dem-ā-dem tāli‘
- 40 Kesret kemāl-i vahdetin āsār-ı feyzidir
Zāhir olur ziyā ile elvānda ihtilāf

- 41 Tasavvur eyledikçe ârız-ı pür-tâb-ı cānānı
Ser-ā-pā şu'le'-i cevvēle-veş tâbendedir 'āşık
- 42 Beni bir mertebe ser-bāz-ı cünūn et ki Hudā
Varayım mahşere sad-pāre girībān olarak
- 43 Bir can degül mi başına çalsın sipihr-i dūn
Bilmem nedir cihānda bana imtihān-ı merg
- 44 Ey hoş ol demler ki baktıkça ruh-ı pür-tābına
Cūş ederdi eşk-i şādi gözlerimden renk renk
- 45 Verme ruhsat tā bu rütbe ğamze-i cellādına
'Āşık öldürmekle olsun mı mebāhi gözlerin
- 46 Zann eder etmiş tecessüm sanki bir deryā-yı nūr
Hābda görseydi 'ālem cism-i 'uryānın senin
- 47 Sabā o gonce-i nev-hīz-i feyzi gördün mü
İder mi eylesem irsāl aceb selām kabūl
- 48 Ehl-i dildir yine 'ālemde tehī-dest-i ümīd
Güher-endāz-ı murād olsa da deryā-yı emel
- 49 Hikmet geçer mi böyle şeb-i tār-ı iştiyāk
Sormaz mı yohsa yār ne hāletdedir gönül
- 50 Öyle pür-cürm ü hatāyım var ise baht-ı siyāh
Nāme-i āmāle ser-levh-i sevābımdır benim
- 51 Ey felek bilmem nedir her dem bu āzārın bana
Ne esīr-i lutfunam ne talīb-i ihsānınam

Ez Dehān-ı Dilber

- 1 Zülfüm her tārına vā-beste bir tūr-i belā
Katl-i ‘uṣṣāka muheyyā ebrū-vānımdır benim
- Diger**
- 53 Rūṣen-bahşende-i feyz-i ‘uyūn-ı āşıkān
Hāk-pāy-i āsitānım reh-güzārımdır benim
- 54 Kalmışuz böyle bir eyyām-ı melāl-encāma
Halkı āşüfte-dimāğ etti temannā-yı cünün
- 55 Nā’il-i nıl-i murād olmaksı maksūdun eger
Hakka tefvīz-i umūr et fāriğ ol tedbīrdin
- 56 Degil nev’-i beşer bu kār-gāh-ı mihnet-ābādın
Ġarazı tertīb-i ġamdır imtizāc-ı mahviyetinden
- 57 Yokla bak ağızını kim bŷ-ı şarāb
Ne kokar meşreb-i Bektāşī’den
- 58 Gönül feyz-i safāyı tavr-ı lā-kaydīde bulmış kim
Geçer bir cām için cāh-ı cihanın kār u bārından
- 59 Nam u nişān aranmaz mŷlk-i hakīkat içre
Merdān-ı Kibriyāyı hep bī-nişān görürsün
- 60 O Mecnūn-ı belā-peymā-yı deşt-i vahşetim Hikmet
Olur her bir kelāmım zīver-i endīşe-i Mecnūn
- 61 Zerresin hurşīd ü māha māye-i tenvīr eder
Şū’le-i nŷr-ı cemālin çerh-i rahşān görmesin

- 62 Ser-fürü- bürde-i ye's oldum o rütbe Hikmet
İdemem fark girībānım dāmānımdan
- 63 Ne lāzım bahş-i teftīş-i sühan erbāb-ı ma'nāya
Dakā'ik- senc-i eş'arı dīvānımdan öğrensın
- 64 Öyle bir şeb-zinde-dār-ı 'ışk ū sevdāyım ki āh
Çeşmim ūrker cünbiş-i refār-ı pāy-i mürdeden
- 65 Olmış rübūde-i gamı bir şühın 'ākıbet
Her bir nigāhı fitne-i āhir zemān iken
- 66 Hālını arz eylemekten ihtirāz eylerdi dil
Gamze-i hūn-riz-i çeşmin āh kātildir diye
- 67 Niyāz-ı vasl-ı dil-dārā ne haddimiz Hikmet
Düşer mi öyle büyük söz bizim dehānımıza
- 68 Mağlūb-ı hazz-ı nefis olan erbāb-ı ma'siyet
İnkār eder mi cenneti hiç dūzah olmasa
- 69 İntizār-ı vasl ile olsak da Hikmet hāk-sār
Māilüz bālā-bülendānın kadd-i dil-cūsına
- 70 Ser-be-ceyb-i vahdetiz bir tekke-i himmette kim
Seyr-i ekvān eyleriz Hikmet hayāl-i kalb ile
- 71 Devr etmededir selb ile icāb arasında
İdrāk ede gör hāl-i cihān-ı güzerānı

- 72 Eylemiş gā'ile-i kayd-ı sevāddan āzād
Eyleyen meşgale-i 'ışka giriftār beni
- 73 Ber-hevā oldu ğam-ı 'ışkın ile cān u gönül
Yalnız şekl-i 'ādem tende nümāyān kaldı
- 74 Cilve-i sırr-ı zuhūr āyine-i ādemdedir
Cem'iyet- mazhar-ı nūr-ı sıfat eyler beni
- 75 Bed-du'a etmem sana bād-ı semūm-ı āhdan
Bir gül-i üşküftesin hıfz eylesin Mevlā seni
- 76 Bir kimse sanma vāsıl-ı sırr-ı hod-kām olur
Hikmet gavā'il-i rāh-ı eş'ār tā-be-key
- 77 Olma cihānda bükalemūn- nakş-ı ārzū
Her renge girme sūret-i kalimya gibi (?)

Hilmī Dīvānı¹⁰⁹

(d.? - öl. 1840)

Müfredāt

- 1 İttihādı leb-i cānān ile peymānede gör
Kim su sızmaz gibidir aralarından bir dem
- 2 Havf etme huzūrunda rakīb olsada ifrit
Sen mihr-i cebīninle Süleymān-ı zamānsın
- 3 Benzer mi gözüm nūrı sana mihr ile meh hiç
Anlar gibi sen şāhid-i bāzār degilsin

¹⁰⁹ Hilmi Dīvānındaki toplam 13 beyitten 4 tanesi müfreddir.

- 4 İkisi birlikte seyrân edemezler kim seni
Kıskanır birbirinden âfitâb ü mahtâb

Hüseyin Vassaf Dîvânı ¹¹⁰

(d.? – öl.?)

Beyitler ve Müfredler

- 1 Söyledirsin her nedense bu dil-i bî-çâreyi
Susmuş olsam cezbe-i ‘ışkınla dil eyler semâ
- 2 ‘Âşık oldum görmeden sîmânı ben
Rûhuma el-Fâtihâ her subh u şâm
- 3 Kimse takdîr edemez ehl-i kemâl kıymetini
Anı hakkıyla gören dîde-i pâk-bîn-ister

Müfred

- 4 Bu günlerde yine taşmaktadır gönlüm neden bilmem
- 5 Senin Vassâfın olmak çok şerefdir Hazret-i şeyhim
- 6 Gönül müştâk-ı dîdâr-ı Muhammed Mustafâ oldu

¹¹⁰ Hüseyin Vassaf müfredlere de matla‘lara da beyit demiştir. Bundan da bazı şairlerin matla‘ ve müfred ayrımı yapmadıkları kannatine varıyoruz. Ama bazı şairler müfredin kelime anlamına dayanarak divanlarında tek mısralara da ferd veya müfred demişlerdir.

Bursalı Mehmet Emin ‘İffet Dīvānı ¹¹¹

(d.? – öl. 1842)

- 1 O ebrū üzre hālin fikrime ey meh gelir elbet
Siyāh destār ile her cā imām mihrāba geldikçe
- 2 H`ābdan rāhat degil vallāh merāmım sevdigim
Belki rü’yāda görem ey gonce-i zībā seni
- 3 Dil girībān-çāk-i dehr olmazdı mānend-i sadeḡ
Alsa bārān-ı tecellīden dürr-i şehvārını
- 4 Ehl-i dil zerre kadar yāre tahammül edemez
Hātır-ı gonceye sad mevc-i belādır şebnem
- 5 Kand-i vasla sunmadan deḡtim Ahmakzāde āh
Şehd-i la’lin gibi bir parmak bal alduk ellere
- 6 İsnād ederek meşreb-i hūbāne vefāyı
Tezyīn edecek mertebe eş‘āre yalan kat
- 7 O şūh-ı nev-hatın etme miyānın ‘ukde-i dil
Sakın efendi deḡişme kitāb-ı tanbüreye
- 8 Zāhid bana sen çeşm-i hakāretle bakarsın
‘İffet n’ola şā’ir ise kāfir degil yā
- 9 Kitāb-ı gül açılmış bir-varak derk eylemiş yoksa
Nişān-ı reng-i la’lin gonçeye bād-ı sabā vermez

¹¹¹ İffet Divanında Müfredāt başlıklı 15 beyitten 11 tanesi müfreddir.

- 10 ‘Uşşāk sana bakmıya nīzen bakışile
Tanbūr-sıfat her kesin āgūşına yatma
- 11 Geçer ‘ömr-i ‘azīzim şem-veş sūz ü güdāz üzre
Ruhından buse almak ise āteşden küll almaktır -

İzzet Bey Dīvānı ¹¹²

(d.? – öl.1856)

Müfredāt

- 1 Bezme gelmem dir idin İzzet zār olıcak
Şimdi ey şüh-ı cefā-kār ferāmūş etdin
- 2 Āteş-i nefesdir ey gül-i ter ehl-i derd-i ‘ışk
Eyle hazer ki nabz-ı giyāhın elimdedir
- 3 Be-sad h‘ārī eger der zīr-i pā üftād sezā-vār est
Bezm-i digerān ne- h‘āned āyed her ki çün horşīd
- 4 Dil nīst kebūter ki reved-bāz āyed
Ey gūşe-i bāmīke perīdim perīdim

‘İzzet Molla Dīvānı ¹¹³

(d.1785 – öl.1829)

El-Müfredāt

- 1 Bu gül-sitānda bilir kendi çekdigin herkes
Cefā-yı gül ne imiş bülbül olmayan bilmez

¹¹² İzzet Bey Dīvānındaki 8 tane beyitten 4 tanesi müfreddir.

¹¹³ ‘İzzet Molla Dīvānındaki El-Müfredāt başlıklı 24 beyitten 20 tanesi müfreddir.

- 2 Tesellî-yâb olur erbâb-ı mihnet çekdiği gamdan
Mihâd-ı nâfe-i Leylî sanır zencîrini Mecnûn
- 3 Dünyâ gibi bekâda dahi var ise eger
Vasl ü firâk nâr-ı cehennem-i cihân ‘abes
- 4 Secde-i sehvimize secde-i sehv eylemeli
Yer komaz özr günâha bu müselsel nisyân
- 5 Her kimde neş‘e görse bu ‘âlem ‘ineb gibi
Elbette ânı ma‘ sara-i ıztırâba kor
- 6 Gülbûn-i endîşeden dahi felek devr eyledi
Görmez oldu gözlerim rû‘yâda goncemden eser
- 7 Edâ-yı deyn ü cân etmezden evvel fekki kâbil mi
Sana ey mâldâr-ı hüsn ü ân melhûmudur gönlüm
- 8 Degül bûlbûl gibi fasl-ı bahâra giryemüz mahsûs
Senin ‘âşıkların ey bî-vefâ gül her zamân ağlar
- 9 Çeşm-i bûlbûldür ana gül yaraşır
Hele bu şîşeye zanbak sığmaz
- 10 Dil kul oğlu kuldur ey şâhenşeh-i iklîm-i nâz
Mû-yı nâ-çîz-i hatından geçmez ol serden geçer
- 11 Cerr için eylediği tayy-ı menâzil şeyhin
Şeb-i sohbetde meger h̃âne sayarken sayıla
- 12 Etfâl-i şehri başına cem‘ etmek isteyen
Divânelik yüzün tuta ‘ışkın nihân edip

- 13 Ān-kadr bīdār-ı rāh-ı vahşetim
Çeşm-i reh-zen bister-i ḥāb-ı menest
- 14 Ağladım öyle ki şem‘-i ruhūnı görmeyeli
Düşdü pervāne-i dil āteş ararken suya
- 15 Cānımı alsın felek cānāndan çeksin elin
‘İzzetin bir cānı var ‘ālemde bir cānānı var
- 16 Perçemin ruhsārına saldılda ‘īmān etmeyen
Şübhe etmem şübhe eyler āyet-i tenzilde
- 17 Kebş-i dili kurbān edelim tekye-i ıışka
Arak-ı semūzı Allah kabūl eyleye yāhū
- 18 O kadar etdi ki müstecir-i ğamzen tahrīb
Veremem bu dīl-i vīrānı kirāya artık
- 19 Uzun kulakdan işitdim ki sūfī-i hār-güş
Şu arpa suyunı tavşān kanı şarāba katar
- 20 Düşdün efendi gürlemeden bir ‘alīle
Bāzār-ı āsmānda edip intihāb-ı baht

Leskofçalı Gālib Bey Dīvānçesi¹¹⁴

(d.1828 – öl.1867)

Müfredāt

- 1 ‘Aceb bir bahr-i pūr-emvācdır eşkim ki üstümde
Döner keştī-i şāhān gāh peydā gāh nā-peydā

¹¹⁴ Leskofçalı Gālib Bey Dīvānındaki Müfredat başlıklı 12 beyitten 10 tanesi müfrededir.

- 2 O bedbahtım ki gūş etse kudūm-ı tıfl-ı maksūdum
Olur ervāh yek-ser nā-bedīd eşbāh-ı nā-peydā
- 3 Mest-i sahbā-yı elestem izzet ü zillet nedir
Bir gelir dehrin ser-ā-pā kūh ü hāmunı bana
- 4 Zamān-ı Kerbelā-yı mihneti yād eyle ey Gālib
Fedā-yı ‘ışk olub dünyāyı giryān etdiğim demdir
- 5 Ehl-i himmet sözi pā-māl olmaz
Kudemā va‘dini incāz eyler
- 6 O kim hükmin Süleymān serīr-i ‘adl ü dād eyler
Olur şāyeste-i engüşt kadri hātem-i tevfk
- 7 Māder-i zī-şānıma ihtār-ı nām ü şekl için
Gālib etdim gönderip resmim beyān-ı iştiyāk
- 8 İdip ednā-yı kesret şu‘le-i berk-ı tecellādan
Vücūdum vahdet-i mutlāk mekānım lā-mekān olsa
- 9 Gālibden eylemez Mevlā dirīg merhāmet
Mazhar-ı ömr-i medīdiz fart-ı rüşd ü ‘akl ile
- 10 Mey ü mahbūb ile gel zevk u safādan geçelim
Bu safālar bizi bin derde giriftār etdi

Lütfi Efendi¹¹⁵
(d.1810 – öl.1882)

Müfredler

- 1 Bu ğarībin hoş efendim geldi hūn elden ele
Fi'l-hakīkat rāh-ı 'ışkın hāk-pāyı Lütfiyā şānndadır
- 2 Aman şūh-i cihān insāf deyip yārin kapusına
Refi' u'ssavf ile dil-dāra karşı vardık anlaştık
- 3 Nasıl bin derde dil-i izhārın etmem sevdiğim fikr et
Ġam-ı a'dā ile artık yeter biz de dolup taşdık
- 4 Ey mehlikā vü ey perī-peyker bu gidişle
Sen pādīşāh-ı kişver-i sultān olacaksın
- 5 Tāze açılmış gül gibi böyle bir hüsn (ü) ān ile
Olmasın mı hüsnünün mecbūru 'ālem sevdiğim
- 6 Lütfiyā devr-i felek mihr-i tegāfūl gösterir
Gāh tal'at gāh zulmet mebde'-i makbūl olur
- 7 İsterim arz etmege yāre visāl-i ārzū
Korkarım aġyārlar esrārıma āgāh ola
- 8 Kudūmun altına atlas revā sermekligim ammā
Bulamadım efendim afvun etdim ilticā şimdi

¹¹⁵ Lütfi Efendinin Müfredāt başlıklı toplam 44 tane beyti vardır. Beytlerden sadece 22 tanesi müfreddir.

- 9 Köyler güzelinde arama nâz ü letâfet
Yalnız sen gibi bir dil-ber dünyâda bulunmaz
- 10 Hırmı-i ömrü sorduk dânesince dermek ey civân
_Âsiyâb-ı çerhe düşdük şimdi nevbek bekleriz
- 11 Destine âyine al bir kez cemâlin kıl nazar
Hüsnüne mecbûn o gâh ‘uşşâkı ta’n eyler misin
- 12 Yana yana hâme-i pür-sûzı aldım destime
Kendi hattımla sana bu beyti tahrîr eyledim
- 13 Meger nûş eylemiş cām-ı ecel ol dest-i sâkiden
Yetişsin dâr-ı ‘ukbâda hemân kevser ile sâkî
- 14 Harâret aldı hasretle yedi deryâyı nûş nûş etse
Söyünmek kâbil olmazdı serâ-yı dilden ihrâkı
- 15 Zâtının ma’lûmudur şehrin kahtlık olduğu kim
Hazretinin ihsânını şimdi benden çok gördü
- 16 Sırma perçeminden Hüdâ’ya eylemişsin berg-i tül
Var mıdır ‘uşşâka dil-ber bergüzâr-ı vaslın gibi
- 17 Olur Lütfi seni ey bî-vefâ ellerle gördükçe
Ne çâre cevrine bin cân ile sabr eylerim cânâ
- 18 Seni ey gül-beden gel Lütfi-i zârın gezdirsin
Bulunmaz sahn-ı Sa’d-âbâd gibi hiçbir ferâh me’va
- 19 Yunsa kim bakma sözüm dinle nasîhatdir sana
Alçağa meyl eyle dâ’im âb-ı kevserler gibi

- 20 Sa'y edip menzillerin buldı senin akranların
Sen dalâlet içre kaldın 'âr yetişmez mi sana
- 21 Zulm ile verdi fenāya bu cihānı ol Yezîd
Yog imiş kalbinde aslâ dîn ü îmāndan eser
- 22 Cihānda devlet-i emlāke mağrūr olma ey gāfil
İstedin māl-ı Kārūn sana ibret yetişmez mi

Dīvān-ı Eş'âr-ı Mehmet Memdūh ¹¹⁶

(d.1839 – öl.1925)

Müfredāt

- 1 Sîr-âb-ı nūr-ı hüsnün olan gülsitāna gel
Şebnem-rübādır anda giyāhımdan āfitāb
- 2 Yek-zebān-ı şevk olup tasdik ederler sözlerin
Düstān etmekde şakk-ı hāme-āsā ittihād
- 3 Bana Ferhād u bülbülü anma
Biri dāgî birisi bāgîdir
- 4 Bed-ahter kaldılar ser der-hevā-yı kibr olanlar hep
Nazar kıl āsumāna cāy-ı nahs ekber olmuşdur
- 5 Rahmet-i Hak yüzünden olsa revān
Seni de 'ākibet tūrāb ey çeker

¹¹⁶ Mehmet Memduh'un Dīvān-ı Eş'ârındaki toplam 30 beyitten sadece 12 tanesi müfreddir.

- 6 Bu glsitnda bir kayd ile muzdarip herkes
Blbln pyine seyr eyle ki dm olmuş bağ
- 7 Bir dzd-i sebk-py girip hücre-i şeyhe
İç eyledi peymnesini nyını çaldı
- 8 İrr bir dem yere indirir nı m‘ciz-i la‘lin
Çıkarsın göklere vasf eyleyip ‘lem-i Meshyı
- 9 Düşdüm ne derde bak aramakdan o yri h
Allh derd verip kula dermn aratmasın
- 10 M-miyn ince turralar mşgn
Hblar içre belli başlı güzel
- 11 Hak saklasın isbet-i ayn‘l-kemlden
Ol ‘şıkın ki göz dikecek dil-rubsı yok
- 12 Mey gibi mest-i ne-md olsa eger her bir hıram
Ol zamn ma‘lm olur ‘lemde kim hş-yrdır

Meşhr Dvnı ¹¹⁷

(d.1782 – l.1858)

Mfredt

- 1 Ne kadar olsa dahi hüsn-i kable makrn
Pest eder ‘dem ‘lemde temenn v rec

¹¹⁷ Meşhr Dvnıdaki 55 tane Mfredt başlıklı beyitten sadece 48 tanesi müfreddir.

- 2 Veremezken bize bir nīze safā çerh-i bahīl
Bilemem nice verir bu ğamı kat-ender-kat
- 3 Kāle-i maksūdı almazdan bu bender-gāhda
Ey dirīga nakd-i ‘ömrü harc u sarf etdin_‘abes
- 4 Bilmezem bu dār-ı düşvārīde hiç Meşhūriyā
Devletinden var mı dūr olmak kadar insāna güç
- 5 Koma muhtāc olalım bunda der-i yek dīgere
Bize kendi der-i ihsānını aç yā Fettāh
- 6 Dāvī-ī šāhī ederdı yama o hırka ile
Sūk u pāzārda geçseydi eger sikke-i şeyh
- 7 Ülemāya gerek ilm ile ‘ameldir yohsa
Yahūdī vü Nasārāda bulunur dānişmend
- 8 Sayd etdi kemend-i hām-ı zülfile uzakdan
Nahcīr-i dilim cezbile bir šāhid-i sayyād
- 9 ‘Āşıkın öldürmege ol pādişāh-ı hüsn ü ān
Surhla menşūr-ı ruhsārına hatt etmiş keşīd
- 10 Ne lutf-ı rütbe tahsil etmenin tenfīz-i emr için
Ana kim zāt-ı aslīsinde yokdur kudret-i infaz
- 11 Begim bu sayd-ı vahşīden nedir ‘āid sana bilmem
Dil-i halkı şikāre bezl-i sa’y et kim sevāb oldur
- 12 Zinhār v’ade ile ele alırsan dahi karz
Ādeme va’de-i vām sanki ölüm gibi gelir

- 13 Tatlu sözde ne ‘aceb olsa havass-ı te‘sîr
Bi’t-tabî hoş gelir insāna hoşterîn elfâz
- 14 Bū riyâlarla olur mı der-i Hakka sâlih
Sulehâdan geçinir gerçi kim ashâb-ı verâ‘
- 15 Ne hâcet âteşe vakt-i şedîd-i sermâda
Ocağ-ı sînede besdir bana bu germî-ı dâğ
- 16 Sözi söz ehline sencîde edip de söyle
Çün bilir sikke-i zer-nākısı almaz sarrâf
- 17 Benden sorun hasâset-âver ‘âlimi
Öğretdi bana h‘âce-i gerdûn sabak sabak
- 18 Bütün bütün resen-i iltifâtı kat‘ etdi
Kayıkızâde edelden bu bendesine kürek
- 19 Hem çü hâk ol kim ola kadrin bilüne Âdem gibi
Kibr edip olma hasâsetle şeyâtine şerîk
- 20 Encâmkâr-ı sûret-i hâl-i firâkı âh
Gösterdi bana n’olduğun âyîne-i felek
- 21 Gördüm ağıyârı bugün âteş-i ‘ışk ile yanar
‘ışk olsun ana her kim yine verdiyse fitîl
- 22 Geldigim günden beri bu dehr-i dün-elkâbda
Nâmını güş eylerim insâfı ammâ görmedim

- 23 Şükr Hudā'ya kim etdim elimle terbiye
Bu kişt-zār-ı fenāda ekip biçip gendüm
- 24 Dāne zer' etmese ber mezra'a-i dünyāda
Āhiretde ne biçer bilmem 'aceb hirāsān
- 25 Huzūrı görmeklige teşne-vār ise Meşhūrī
Bunda bu hānkeh-i Hızır Baba'ya gelsin
- 26 Dil-i 'uşşākı eder bir nigehiyle teshīr
Dilberin kûşe-i çeşmi gibi olmaz cādū
- 27 Yanımızda ölünü ketm edelim dirken hayf
Sırrımız açdı bizim halka Dehānizāde
- 28 Bu günde başını kurtar begim ki rûz-ı hisāb
Sana ne benden olur bil bana ne senden hayr
- 29 Niye geldin dedirmekden bezirgan-ı le'imāne
Ne gelmezsin bize çokdan dedirmek daha evlādır
- 30 Böyle tûtī gibi sözler söylemezdim olmasa
Hāme-i müşgīn-renk destimde cins-i nīşger
- 31 Pendi gûş et cān kulağıyla ne denli mūr ise
Kim vücūdun sıhhatı edviyenin telhindedir
- 32 N'ola sözde bize 'izz ü kusūr eylerse nā-dānān
Ezelde söylenir kem söz kem akçe sahibinindir
- 33 Ne gam bilmezse ebnā-yı zamān kadrini Meşhūrī
Meseldendir ki cevher kıymetin āhen-girān bilmez

- 34 Mu'în ü yāver idin sonra eyle kâre şürû'
Ki eskiden denilir bir elin sesi çıkmaz
- 35 Yārın ardınca yelerse n'ola dā'im aġyār
Ki meseldir dinilir boş ete menzîl olmaz
- 36 Nerede bir yere gelse kes-i nā-kes seçilir
Nice kim pūte-i zergerde zer ü sîm ü nūhās
- 37 'Aceb mi telh ise ey dil 'adūnun cümle güftārı
Olur elbette yek-ser mārın āsār-ı zebānı nîş
- 38 Olsan da n'ola sen de leked-kūb-ı intikām
Kim der sana ki bir kişinin kuyruġuna bas
- 39 Olma kārında 'acūl ile te'ennī çünküm
Dirler yolda kalır her kim ederse îkās
- 40 Celb-i dünyā olmasa hakkında söz olmazdı hiç
Zāhidin bu zūhd ü takvāya sülūkundan ġarāz
- 41 Karzdır çünki begim rişte-i mihre mikrās
Dostdan etme sakın mümkün ise istikrāz
- 42 Bu gice h'ābda gördüm gözi kör aġyārı
Çevre-i kūy-ı nigārı tolanır çün vat vat
- 43 Sūvār-ı esb-i tāzıdan nedir farkım 'aceb bilmem
Kalem aldıkça destime bu meydān-ı belāġatda

- 44 Bir bölük halka şikār olmuş işitdim bu gice
Kim yatakladı ‘aceb bilmem o tavşān pençeyi
- 45 Çekip zülfi telile bağlamaz dil bilmese ol şūh
Dil-i dīvāneye hayr eylemez zencīrden ğayrı .
- 46 Künc-i rāhetde mücerredler gibi Meşhūriyā
Tek dururken derde uğratdı bu çiftlikler bizi
- 47 Nesi var fahr edecek rind-i mey-āşāmın ‘aceb
Bu bezm-gehde sūrāhī vü sebūdan ğayrı
- 48 Gösterip kilki gibi ebrūların
Aldı gönlüm gitdi hattāt tāzesi

Muhyiddin Raif Yengin Dīvānı¹¹⁸

(d.? – öl.?)

Beyt

- 1 Āb-ı Hızr-ı vaslını kılmış bana cānān haram
Ye’s ile ğayrı dem-ā-dem gözlerim kan ağlasın
- 2 Ākile rāhat nasīb olmaz bu mihnet-hānede
Hāb-ı āsāyiş ne mümkün dīde-i bī-dār için
- 3 Ādem ona dirler ki harābāt-ı fenāda
Peymāne-şiken olsa da peymān-şiken olmaz
- 4 Sürüp āfetlerle rencīde eyler cānımı her dem
Bana kalb-i nizārında yazık ki düşmān olmuşdur

¹¹⁸ Muhyiddin Raif Yengin Dīvānındaki beytlerden 4 tanesi müfreddir.

Murat Emrî Dîvânı ¹¹⁹

(d.1850 – öl.1916)

Ebyât

- 1 Var mı görmüş vefâ mahbûb sevenlerden biri
Eskiden kalma meseldir kaç görürsen bir güzel
- 2 Çıkın seyre gelir yârim o nazlım şanlıdır şanlı
Ânın vechin görüp de sevmeyen var mı ‘aceb bir ferd
- 3 Şerha şerha sînemi yol açtım menzîle
Çeksin ‘uşşâk tâ ki cânânım bulup kâşânesin
- 4 Vak‘a-yı Kerbelâ-yı dil-sûzı gel sorma bana
Anlamak lâzım ise gir gör bir ‘âşık kalbine
- 5 İstikâmet mahz-ı cennetdir dimişler bu hata
İstikâmetdir cihetde âdemi ma‘mûr eden
- 6 Ben gidersem sana resmim işte olsun yâdigâr
Bak da hatırla disem eski zamânlar nerededir
- 7 Hakk’ı Hakkından utan hak mıdır eyle iltifât
Hak seni sevdi yaratdı görmedim emsâlini
- 8 Bir zamân derd-i gâminla âh ederken şimdi de
Bakmak ikrâh eylerim bilmem ne oldu bana

¹¹⁹ Murat Emrî Dîvânındaki 47 tane beyitten 12 tanesi müfreddir.

- 9 Gelse bir yāne cihānın hūbları görmez gözüm
Bakmaya dildārıma karşı gönül eyler hayā
- 10 Nāzik olsa nāzenin olmaz kenārın dilberi
Şivesi çokca olur şehri olursa bir güzel
- 11 Nūş ederken bādeler sākī elinden el-amān
İtmede ‘uşşākının her hālde var bir hikmeti
- 12 O şūh nāzenin ‘uşşākına nāz etmek isterken
Ānın rüyındaki ebrūları müjgān hücum etmiş

Divan-ı Müslim¹²⁰

(d.?– öl.?)

Matla‘-ı Envār-ı Sāti‘

- 1 Dürrī olsa la‘l-i meygünundan ol nohūt gerek
Sāgarın nakş-ı güllüsü halka-i zencir olur
- 2 Ni‘am-bahşā-yı h‘ān sālār ‘ālem-i rüz-ı kismetde
Dehānın h‘ān-ı hüsnünde komışdır hissa-i gā‘ib
- 3 Senin evsāf-ı hüsnün nüshasın gülşende subh-dem
Hezārān gözleri kanı ile gülgün ederler meşk
- 4 Safhā-i ‘ālem misāl-i kâğıd neşşāfdır
Zirine neşf eyler elbet rüyine mestür olan
- 5 Şol rütbede teng havsaladır dühter-i rez kim
Her gördüğü ādemle olur dest-i girībān

¹²⁰ Bu şairin mahlası kaynaklarda Müslim ve Müsellem olmakla iki türlü geçmekte ise de kanaatimizce Müslim olmalıdır. Müslim Dīvânındaki 14 beyitten 6 tanesi müfreddir.

- 6 Hilāle döndi zā‘f-ı savm-ı hicr-i ebrūvānın ile
Bir ayda yerine ancak gelir māh-ı felek-peymā

Müştak Baba Dīvānı¹²¹
(d.? - öl. 1837)
Müfredāt

- 1 Eger der mahfil-i şāhī ne-şīned ‘āşık-ı şeydā
Zi-çerh-i bī-mürüvvet seng-i mey bāred hemīn ber-ser
- 2 Gelmek irādet dedim gitmek icāzet dedi
Sabr edelim görelim Hazret-i Allāh ne der
- 3 İki ‘ālemde iki yārın ola
Biri “Tevfīk” biri “Avnüllāh”
- 4 Zede-em der dehān-ı mihr-i sūkūt
‘Ārifān-rā hemīn işāret bes
- 5 Yūsūf gibi pāk-dāmeniyiz dünyānın
Mahbūbuna mahbūbesine Müştākız
- 6 İki ‘ālemde olur cevher-i irfān ile zeyn
Her kimin sīnesi sāf olsa Gümüş-hāne gibi
- 7 Sabr kon sabr dem-i me-zen Müştāk
‘Ārifān rā çi hācet est u beyān

¹²¹ Müştak Baba Dīvānındaki 133 tane Müfredāt başlıklı beyitten 19 tanesi müfreddir.

- 8 Uçardım şevk ile gülzâr-ı vasla ey gül-i ra'nâ
Gönülde şevk çok bülbül gibi bâl ü perim yokdur
- 9 Cümle 'âlemde bu meşhûr meseldir Müştâk
Lâ-cerem râyihâ-yi misk ile 'ışk gizlenmez
- 10 Sâliseş sâlis-i sûd est u meserret mesrûr
Râbi'eş râbî'-i yârân-ı nezâket üslûb
- 11 Hâmiseş evvel-i hüve âhir-i tevhid-i ilah
Sâbiseş râbî'-i nûrî ya'ni gayn-ı mergûb
- 12 Sâbi'eş tâc-ı ser-i nâm-ı Mehmed Müştâk
Men'i Âb-ı hayât meyr-i heyâ-mend mahcûb
- 13 Müştâk meneş za'if-i mûrek
Terk etdi mi Hazret-i Süleymân
- 14 Ne Âsâf ya'nî hem-nâm-ı Muhammed Haydar-ı Kerrâr
Siddik Hazret-i Siddik Ömer 'Osmân şiyem pîrâ
- 15 Sâleş hezâr hefte vü hefte hezâr rûz
Rûzeş çü mâhu mâh tû bâda hezâr sâl
- 16 Sivâ cânâna mahabbet-nâme
Lâ-cerem nîm-mülâkat gibidir
- 17 Mensûb-ı şeri'at u tarikât
Mergûb-ı Medâris ü fezâ'il
- 18 Nâzenînler cem' olup bu şeb gönül gülzârına
Yedi harfli iki gül-ruhsârı kıldım ihtiyâr

- 19 Bire bin ecr ü mükāfāt u ihsān
Eyleye sana Hudā ‘izz ü cel

Nakşbendī Ziya’üddin Hālid Dīvānı¹²²

(d.? – öl.?)

Ferd

- 1 Çün kumrī-i s er-gerdān ki ez coft cūdā māned
Ez-hicr-i sehī ki kadd-i ān der- deşt-i terennüm gū
- 2 Hālidā gird-i felek kadd-i tu ra hem yanī
Ki ez-īn der be-yakīn u vakt-i bīrūn reften-i nīst

Osman Nevres Dīvānı¹²³

(d.1820 – öl.1876)

Müfredāt

- 1 Hüsün Ok Meydānı’na hālin nişān dikmiş müje
İmtihānı var yine varsa kemān-ebrūsının
- 2 Mükedderdir o rütbe hātırım kim tengī-i dilden
Hayāl-i mū-miyānın fikre almak istesem sığmaz
- 3 Dem gelir bir mütenekkirde olur ālet-i rızk
‘Uzv-ı maktū’ı gibi sâ’il-i āfet-zeden
- 5 Başıma çıksa beni assa da bir şey diyemem
Kākülün çünki meseldir çekilir başa gelen

¹²² Ziya’üddin Hālid Dīvānındaki 25 beyitten 2 tanesi müfreddir.

¹²³ Nevres Divanındaki Müfredāt başlıklı 53 beyitten 37 tanesi müfreddir.

- 6 İhtiyâcın cāma çok görmem harābāt ehlinin
Mülk-i Cem ma'mūr iken āyīneye muhtāc idi
- 7 Sen yakmağa 'azm kıl beni ey gül-i ter
Kendim yakayım elimle ben âteşimi
- 8 Mādām yok mahabbetin ebnā-yı cinsine
'Ādem degilsin ister isen sadr-ı 'āzam ol
- 9 Geçse sad fersah hezārī şūrda levīm etme kim
'Aks-i ruhsārın görüp olmuş kızıl dīvāne gül
- 10 Hiç gider de çarpılır mı sen gibi bir āfete
Olmasa dīvāne dil dīvānenin dīvānesi
- 11 Görmez nakīsa kadri 'avārızla kāmilin
Şemsin kūsūf ile haleb ermez ziyāsına
- 12 Göçer ol semte düşen dil şiken-i zūlfünden
Deliler yaylasıdır var ise 'ışkın dāğı
- 13 Olmadı ma'nī hevā-yı nefsime mūy-ı sefīd
Tut ki pīr oldum ne sūd ol kāfire kāfurdan
- 14 Sipāh-ı şīr ile iklīm-i Rūm'ı zabt edip Nevres
Kasīde leşker ile niyyetim İran'adır şimdi
- 15 Odur müslim ki andan āzürde olmaya bir müslim
İden ebnā-yı cinsin bī-sebeb rencīde kāfirdir
- 16 Bil kadrini Nevres'in ki bir böyle şikār
Fitrākine bağlanmadı bir sayyādın

- 17 Ārzū-yı dil-i nā-kām tükenmez bitmez
Sıgmaz ahvāl-i cünün deftere gelmez kaleme
- 18 Mey iç ney üfle fakat degme kimsenin teline
İki güneh tutar elbette bir sevāb yirin
- 19 Şumnu'nun şiddet-i şitāsından
Müncemīd tab'u müncemīd hāme
- 20 Bürdeyi serd eder dem olsa eger
Mütehammil sahife-i nāme
- 21 Yüzünde hat görünüp geçti şevket-i hüsnün
Senin dahi geçidin ey perī bu yüzden imiş
- 22 Gönül ğaribligim gelmesin mi hātırıma
Gelince nāleleri bülbulün ğarīb ğarīb
- 23 Yangın mı var āsumān-ı ikbālde kim
Hurşīd-i cihān-süz ziyāsı cānsın
- 24 Olsa n'ola nesrim dahi nazmım gibi nādir
Bir hayli zamān sāye-i nādirde bulundum
- 25 Okudum hattın ol Halebli mehin
Arābiyyü'l-'ibāre bir mektüb
- 26 Meh üzre çifte yāy asmış hilāl-i ebrusu
Kilk-i kalem-rev-i hüsnün görün kemān-dārın

- 27 Sordum olmaz mı söz almak o kemān-ebrūdan
Hiç özün yorma yā yok ağzı yā vardır didiler
- 28 Hūy-kerde ‘arızın gözedip olma eşk-rīz
Ey dīde korkarım o da bir mācerā olur
- 29 Okunurdu sevād-ı çeşmimde
Mācerā-yı cünūnı Mecnūn’un
- 30 Mahabbet ağlamasın zevkını bileydin eger
Efendi müddet-i ömründe hiç gülmez idin
- 31 Ser-şārılık harāb eder encāmı sahibin
Engürü şırasıdır eden pāy-māl-ı ‘asr
- 32 Şarāb-ı hūn-ı dīl sākīsī mübrem ser-şiken cāmı
Harāb olsun esāsından yıkılsın böyle meyhāne
- 33 Beni hāli göricek rüy-ı be-mihrāb-ı namaz
Çevirip kūşe-i ebrūya dedi kıl burada
- 34 Ebrūyadır işāreti hep çeşm-i mestinin
Bilmez kalem mu‘āmelesin ehl-i seyfdır
- 35 İtdimse vefā her kime gördüm sitem andan
Bildim ki bu hār-gāhda nādir imiş ādem
- 36 Tecellī eylemez ehl-i safādan gayrıya yoksa
Temāşā-yı cemāl şāhid-i irfānım özler çok
- 37 Gel yanıma dedimse de meyl eylemedi hiç
Nevres meger ol serv-i hırāmān mı degildir

Pertev Dīvānı¹²⁴

(d.? – öl.1837)

Ebyāt

- 1 Mey sunarken nāz ile bak dedi fark etmem henüz
Çeşm-i sākiden mi oldum yoksa sahbādan mı mest
- 2 Ebr olur āhum o perçem gelicek hatırıma
Mikāylzādeye göz yāşını bārān ederiz
- 3 Merdim-i çeşm-i cihān sensin efendim sensin
Ġayra bakmaz seni gözler seni özler dīdem
- 4 Ak tağda kara baht ile hunāb-ı eşkimi
Çok eyledim nisār sefīd ü siyāh u surh
- 5 Top oldu bir yere hep ehl-i meclis hasbihāl üzre
Şikenc-i turradan bir yana düşmüş şunda ben kaldım

‘İzzet Hanzādelere söylediği beyittir

- 6 Sūret-pezir-i kudretidir rabbü’l-‘İzzetin
Āyīne-i fu’adda sırr-ı reşādı gör
- 7 Kula efendi rızāsı aliyyü’l-a‘lādır
Bulanlar ‘İzzet-i dāreyni böyle buldı hemān

¹²⁴ Pertev Dīvānındaki Ebyāt başlıklı toplam 20 beyitten 11 tanesi müfreddir.

Tazmîn-i mısra‘-ı ‘Atîk

- 8 Abd-ı mahzım gerdenim tavk-ı ubûdiyyetdedir
Boynumun bâğı degül zencir-i zülfündür senin
- 9 Sermâ-yı gamda sîneye dağ yak da zevka bak
Âteş kenârı kış gününün lâle-zârıdır
- 10 Mey içdi ba‘de‘l-iftâr etmeden teklif sūfiye
O katmer baklava benden yana kat kat helâl olsun
- 11 Mal ne hâle nazar kıl gözde nem vār ise âl
Tendeki rûh-ı revânım gitdi mālındır senin

Refî Kālayî Divânı¹²⁵

(d.1760 – öl.1821)

Ebyât

- 1 Hep hevâ mı yoluna bu dökdüğüm hûn-ı sirîşk
Sen unuttun mı yeni bahçede eski demleri
- 2 Dūd-veş âhım alır bizden o şâhım geçmesin
Geçmesin isterse bizden biz ana hoş geçmeyiz
- 3 Mey ü nâb ile şarâb olsun iki kâfiyesi
Bir gâzel söyleyelim la‘line harf-i bâde
- 4 Sad gönül bend etmede hâlâ o târ perçeme
Milket-i hüsnî dime terk eylesin şâh-ı Edhem’i

¹²⁵ Refî Kālâyî Dīvânında 27 tane ebyat başlıklı beyit var. Bunlardan 13 tanesi müfreddir.

- 5 Bir dūşış ile kūşād etmeye sa'y et gönlünü
Şeşdir gülzār-ı dehrin gūlbahārı tiz geçer
- 6 Ne sūd eyler lebin yād etmekile 'āşıkın her dem
Meseldir zikr-i şehd ile şehā olmaz dehen şīrīn
- 7 Pertev almaz etmeyince ser-fūrū erbāb-ı söz
Şem'ı gör kim ibtidādān söyünür bāş egmeye
- 8 Mevc-i ğam firkatı çekdirme bize bād-ı hevā
Geşt-i dil savbını bulmağa nīm- bāde bakar
- 9 Hayāl-i şevk-i ruhsarınla mehtāb eylesin āşık
Gel ey nūr-ı basar bir sāhil-i bahr-i Bebek'den geç
- 10 Halka-i zūlfünü pūr-ham gören ebrūya yakīn
Burc-ı kavsī sanır ol demde dolanır akreb
- 11 Gelmez idi lāne-i āğuşa hezār ürkek idi.
Şimdi o pervāz-ı hümā 'āşıkın akbabasıdır
- 12 Çok mey içip n'ola 'aklı gelmese mestanın
Beg basınca ayağı mizān meseldir geç gelir
- 13 Bilmedim kendim ki dil verdim o zūlf-i sūnbüle
Kim pūrke-veş verir bād-ı hevāya hātırım

Reisü'l-küttab Süleyman 'Ārif Dīvānı¹²⁶

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 Nabz-girān-ı zemāne sakın olma teslim
Ölse bī-māre şifā semtini sağlık vermez
- 2 Geçmez züyūf-ı nakd-i temennā zamānede
Sarf etme āb-ı rüyunı iş pāreden giçe
- 3 Hemān dilde degil yād eylemek fart-ı mükerrerden
Dehānım nām-ı pākın resmine bir hātem olmuşdır
- 4 Pīrāne-serā etdim o mehe tāze heves
'Āşıkda meger kim ihtiyār olmaz imiş
- 5 Gül-i sefid sanır sünbül ile pīçide
Beyāz fesde gören kākül-i siyeh-pūşī
- 6 Olsa da ma'ni degil lālāsı tıfl-ı nev-resin
Māye-i kıymet dürr-i şehvārenin lālāsıdır
- 7 Benzemez ol 'arız-ı pūr-tāba ey dil katsalar
Āfitābın hüsnünü mähın ruh-ı tībānına
- 8 Deryā- dilān hāmūş idipdir sadeif gibi
Çıkmaz zamānı ırmeyicek bahıden la'l
- 9 Olmuş rakib bezmine yārın nedīm-i hās
Nevbet ırerse 'āşıkā seyr et nedāmeti

¹²⁶ 'Ārif Dīvānında toplam 121 tane beyit vardır. Bu beyitlerden 20 tanesi müfreddir.

- 10 Fikr-i izārın ile degil dāğ-ı sīne-sūz
Bāğ-ı ğamın bu sāl yanık geldi lālesi
- 11 Subha dek girye edip mahv-ı vüçüd eyleye-gör
Şem'-veş bir gicede menzili kat' eylesin
- 12 Koçup bir pīrehenle zīr-i zūlfünden ruhun öpdüm
Bu şeb bir zevk-i mehtāb eyledim ben yāsemenlikde
- 13 Sāfi- dilān ne sūrete girse hāmūş olur
Gelmez hemīşe sūret-i āyīneden sadā
- 14 Dağ dāğa kavuşmaz denir amma ki cigerde
Sad dağ kavuşdu dahi dil yāre kavuşmaz
- 15 Dil kaldı gitdi kūşe-i çeşminde sākiyā
Divāne meskeni yine bīmār-hānedir
- 16 Şeb-i firakda dil sūziş-i derūnundan
Misāl-ı şem' ki aĝlar gehi tebessüm eder
- 17 Her ne bahs eyler ahkāmdan erbāb-ı nücūm
Ānı takvim gibi cümle cebinden çıkarır
- 18 Yanar bu laf gör gelirüz başı āteşine
Bu pendî gūş kıl ey dil zebān-ı miftāhdan
- 19 Dünyā deger katımda hatt-ı mushaf-ı cemāl
Herkes kitābının bilir elbette kıymetin

- 20 Çerh seyl-i edeble bozar ağızın tadın
Âhen olsan da suyun serd ise ustura gibi

Selāmī Tāhir Dīvānı¹²⁷

(d.? – öl.?)

Ebyāt

- 1 O tersā- beççeye āgūşum açsam āh hasretle
Çeli-pāye hūr-ı Meryem'e benzer mi benzer yā
- 2 Tohm-ı ümmīd ü nahl-i emel berk ü bārını
Hūn-ı cigerle hāsıl edermiş ekin diken
- 3 Mehtāba karşı sīnesin açtım o meh-veşin
Kıldı revāc-ı pertev-i māhī halle'l-pezīr
- 4 Dökilüb zūlfı benāgūşı rūh u āl üzre
İmtizāc eyledi mehtāb ile āteş gecesi

Senīh Mevlevī¹²⁸

(d.? - öl. 1900)

Müfredāt

- 1 Göricek beyn-i dü ebrūda cebīnin sandım
Aktaran etdi iki mah arasında hurşīd
- 2 Bir vāridatlı büt-i zībā-yı nev-resin
Nakd-i hayātımı yoluna masraf eyledim

¹²⁷ Selāmī Tāhir Dīvānındaki beytlerden de 4 tanesi müfreddir.

¹²⁸ Senīh Mevlevī Dīvānındaki Matla' ü müfredāt başlıklı 33 beyitten 18 tanesi müfreddir

- 3 Hālin görünce āyīne-i rūy-ı yārda
Sandım ki ‘aks-i merdüm çeşm-i siyāhdır
- 4 Cefālarla beni öyle usandırdın ki cānımdan
Seni terk edebilsem bir dahi hiç yār sevmezdim
- 5 İllet-i nāzın sārī etdigin bilmez idim
Çeşmi kendisini de etmiş o mähın bī-mār
- 6 Menziline firāka atıldım misāl-i tīr
Mehcūr olup Senīh o kāşı kemāndan
- 7 Pehlevanlıkda ne taşlar dikdi ğamzen sīneme
Ey kemān ebrū buyur seyr eyle Ok Meydānı’nı
- Müfred ez-zebān-ı cānān**
- 8 Şerbet-i la‘lim devādır haste-ġanı ‘ışkıma
Sihhat-i ‘ālem nigāh-ı çeşm-i bīmārımdadır
- 9 Düşdüm ayaġını öpeyim dest-ġirim ol
Sākī yürüt şarāb-ı hum-ı ārāmīdeyi
- 10 Hep cezāsını bulursun bana etdiklerinin
Hele bir şūh-ı sitem-pervere sen de düş ol
- 11 Bahil defterdār-ı Bağdad’ın Hūlagū ğamzesin
Görse çün Behlūl olur dīvāne Harūn ü er-Reşīd
- 12 Çār ‘anasır gibi verir cesed-i neş‘eye ruh
Cāndan ahhāb u mey-i nāb ile mahbūb u tarāb

- 14 Göreydi deşt-i melâmetde ger beni Mecnûn
Kaçardı hânesine havfla dönüp deli-vâr
- 15 Doğancı'larda o şâhın nigâhı kebk-i dili
Düşürdü pençe-i aşk u hevâsına nâ-gâh
- 16 Hasret-i çeşm-i kebûdunla ölürsem ben olur
Hâk-i kabrimde biten sebze gıdâ-yı âhû
- 17 Eşk-i çeşmimde gör aks-i kaddın
Rûy-ı deryâda gümüş serv gibi
- 18 Kılan bezl-i vücudı infâk-ı nâsa kesb-i kadr eyler
Konar pây-ı ganem bak nân-ı vâlâ i'tibâr üzre

Serâyî Dîvânı ¹²⁹

(d.? – öl.?)

Müfredât

- 1 Senin bahr-i vücûdunda degildir katre bu nâsut
Sefer kıl mülk-i lâhuta duyasin dürr-i yektâdan
- 2 Bende olan âdeme ol irişir hak deme
Kendide bil dilberi girme sakın serseri
- 3 Kâkûl-i pür- çîni kılmış cemâline nikâb
‘Arz eder her halkasında ‘âleme bir âfitâb

¹²⁹ Serâyî Dîvânında Müfredât başlıklı 36 beyit vardır. Bu beyitlerden 5 tanesi müfreddir.

- 4 Nār-ı hicrin ol kadar vermiş harâret kim dîle
Teşne-i vaslına gelmez zerrece Nîl ü Fırat

- 5 Pek yürekli gerek ‘âşık geçinenler zîrâ*
Arnavud tâzesinin tîği cigarler doğrar

Sermed Dîvânı¹³⁰

(d.? - öl. 1847)

Ebyât-ı Münferîde

- 1 Hak te‘âlâ saltanatla eylesin ömrin mezîd
Hazret-i Mahmud Han’ın toğdugu şebdir bu şeb
- 2 Gonce-i ümmidimi bād-ı hazân soldurdu âh
Bu gülşitân-ı hayâlin gülleri açılmadı
- 3 Gam değil hâk ile kemyân etdigin ey rüzgâr
Konmasın toz hâtır-ı yâre gubârımdan sakın
- 4 Gönül beyhüdedir azm-i reh-i çîn eyledigin zîrâ
O şüh-ı çeşm-i âhû vahşîdir ülfet nedir bilmez
- 5 A benim iki gözüm hasret ile hayli zamân
Geleceksin diyerek râhını gözler dîdem
- 6 Yâri istikbâl edip ârâmına bād u bahar
Bir yeşil ihrâm yaptı sahn-ı Sa’d-âbâd’a dek

¹³⁰ Sermed Dîvânındaki 13 beyitten 7 tanesi müfreddir.

- 7 Ādem olsan zāhidā yad eylemezsin güreşi
Bāde-i nāb ile bezm-i ehl-i dil cennet dimek

Şeref Hanım Dīvānı¹³¹

(d.1809 – öl. 1861)

Beyt

- 1 Ey gonce bakma hemdeme sūz-ı derūnu gör
Pervānedir dilim dehenim andelīb ise
- 2 Kābil mi arz-ı’hāl ile derd-i dili beyān
Sıgmaz zebān-ı hāmemize mācerā-yı ‘ışk
- 3 Reh-i aşkında Şeref hāk ile yeksān oldu
Ayağın altına bak bir de aman sultānım
- 4 İsnād eyleyemem sana ben bī-vefālığı
Ey yār tālihimdir eden bī-vefā seni
- 5 Felek bir ğamla her şeb hātır-ı mahzūnumu yoklar
Beni eglencesiz kor mu o zālīm künc-i mihnente
- 6 Hem dilde hem cigerde çıkarmış ilācı yok
Hicrān derler ‘āşık-ı üftāde bir marāz
- 7 İmtihān ile tekaddüm eylerim akrānıma
Hıfzımı ben mekteb-i ‘ışkında dinlettim sana

¹³¹ Şeref Hanım Divanında 16 tane müfred vardır.

- 8 Yā Rab be-Hakk-ı nūr likā-yı habīb için
Cānāna ırmeyince benim alma cānımı
- 9 İndinde zevk-i vaslile birdir gam-ı firak
Gelmiş tamam ye's gönül āferin sana
- 10 Halāl ü aşk u sıhhat olsun işte bardak āmāde
Diler su iç diler şerbet, dilersen kânım iç cānā
- 11 Hārābat ehline bintü'l-ineble müjdeci gitsin
Bir āteş-pāre doğdu duhterinden neş'e nāmına
- 12 Sarsar-ı āhım olur bādī-i ber- bād cihān
Ey gül-i bāğ-ı vefā ağzımı açdırma benim
- 13 Kalır ardında Şeref bir kişide varsa eger
Yoksa kendile gider olsa dahi fazl ü hüner
- 14 Bilmedin gitti velī kadrımı amma gün olur
Çok ararsın beni cānā buna 'ālem dirler
- 15 İndinde Şeref gelir erbāb-ı kemālin
Bir mısra'-ı mevzūn ile bin genc ü hazīne
- 16 Perī be- şīşe sanır sevdiğim gören ādem
Hayāl-i nakşını sırça sarāy-ı gönlümde san

Şināsī Dīvānı¹³²

(d.? – öl.1875)

1 Ne ğam uçup vatanımdan ba'îd düşdümse
Yapar ğarîb kuşun aşiyânını Allah _

2 Efendi köhne Yahudi aka'idin satma
Nasıl bu tâze ma'ârifle eskiler alayım

Ragıb Paşa merhumun beyti

3 İmtiyâz-ı sâbit ü seyyâr-ı müşkildir hayâl
Zann eder sükkân-ı keşti sâhil-i deryâ yürür

4 Cihanı âdem-i fâni sanır kendi gibi zâ'il¹³³
Akıntıdan geçenler vehm ederler kim yürür sâhil

5 Hak te'âla kimseyi bir ferde muhtâc etmesin
Yoksa halkın etdiği ihsana degmez minneti

6 Zâhidâ bintü'l- inebde bence hürmet başkadır
Yâ anın kevser degül mi âhîret hemşîresi

7 Aşk kim kalbe gıdadır ne yenür ne yutulur
Bir demir leblebidir çigneyene aşk olsun

8 Kurtulmadım âlemde bir ân derd ü elemden
Sahrâ-yı vücûda geleli ketm-i 'âdemden

¹³² Şināsī Divançesinde 11 tane müfred vardır.

¹³³ 4 no'lu müfred aslında matla'dır, ama nazîre olması bakımından önemli olduğu için tezimize aldık.

- 9 Mu'attardır hayālim çünkü anda saklıdır yādın
O gül bağı gibi kim şīşe-i billūra konmuştur
- 10 Dūd-ı āhım tutuşur pertev-i ruhsārından
Nitekim şu'lelenir şem'-i fūrūzān ile gāz
- 11 Ey nev-nihāl işve bahariyle sīm-tene
Bir sūnbül-i hevāda hırāman olur musun

Dīvānçe-i Şināver¹³⁴
(Mehmet Sıtkı Akozan)
(d.? – öl.1889)

- 1 Ben niyāzdan geçemem sen dahi nāz eylemeden
Bu gidişle dem-i mahşerde mülākī oluruz
- 2 Sanır mısın ki bugün karşınızdaki halk
Senin bu süslü mutantan sözünle kanmışdır

Tāhir Olgun Dīvānı¹³⁵
(d.1877 – öl.1951)

- 1 Dest ber-sadr-ı mahabbet olduğum rūhum sana
Bir işāretdir ki cāyın hāne-i dildir senin
- 2 Öyle bir vādi-i ye'se düşmüşüm kim lafz-ı ye's
Tuydugum ma'nā-yı me'yūsiyyeti olmaz müfīd

¹³⁴ Şinaver Divanından 2 tane müfred vardır.

¹³⁵ Tāhir Olgun Dīvānındaki Matla' başlıklı beyitlerden 2 tanesi müfreddir.

Vak‘a-nüvis Rāşid Efendi Dīvānı¹³⁶

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 Sakın çeşm-i kebūd-ı dīl-rübāyı sanma kuhl-ālūd
O bir pīrūze hātemdir ki pervāzı sevād üzre
- 2 Rāşid çemende her biri bir gül salındırır
Hārın murādı üzre eser rüzgār hayf
- 3 Kalb-i hazīnımız bizim sanki şikeste-kāsedir
Nāleden āşikār olur dildeki inkisārımız
- 4 Hased-i kalb-i ‘adū lutf ile zā’il olmaz
Sengde muzmer olan āteşe āb etmez eser
- 5 Tā’ bir edemem çekdigim ālāmı felekden
Zīrā ki anın şekli de bir gūne elemdir
- 6 Mūkāfāt-ı ‘amel cins-i ‘ameldendir yine Rāşid
Sūhan-ālāy-ı hicve harf-i tahsīn hāy kāfirdir
- 7 N’eylesin gerdūn da çekdi cevrdn el gördü kim
İ’tizār-ı baht-ı kāfir-mā-cerā hengāmıdır
- 8 O kevn-i hāl-dāra nā’il olduk bilmedik kadrin
Bulunmaz böyle bir gök bir dahı kuyruklu yıldızdır
- 9 Rāşidā nazm-ı selīsinde hurūş-ı ma’nā
Neşvenin bādede andırdı nihānī cūşun

¹³⁶ Rāşid Efendi Dīvānındaki 11 beyitten 10 tanesi müfreddir.

- 10 Rāşid'in tāze çıkar böyle nesic-i ma'nā
Destgāh-ı kalem-i nādire-perdāzından

Şeyh Muhammed Şābān Āmedi Dīvānı¹³⁷

(d.? - öl. 1863)

Müfredāt

- 1 Peksimāt-ı iştiyākın kim demirden leblebi
'Işk ola dendānlarım pulād u mermerdir bana
- 2 Dağ-dār-ı sīnemi kıl merhem-i vashınla bağ
Lāle-veş fahr eylerem 'ışkın nişānıdır bana
- 3 Her zāman cevır ü cefā etmekdesin 'uşşākına
Ey Hülāgū yok mudur kalbinde imānın senin
- 4 Yüz güler mi bu dīl-i fūrkat-zede bayramıdır
Söylenir māh-ı Muharrem şehr-i mātemdır bana
- 5 Şeb-i zūlfün dīdem ey merd ü şūr-ı subh-ı gıda-kerden
Dedi çık zulūmāt-ı hicrāndan ey 'āşık-ı şeydā
- 6 Hilāl ebrūların gerçi elif kaddim kemān etdi,
Haddinin baht-ı dīl irdi nişān-ı maksada āhir
- 7 Zīb-i irfānile döşendi tārīh
Buldı dīvān-ı bezm-i hüsn-i nizām

¹³⁷ Ş. M. Şābān Āmedi Dīvānındaki 9 beyitten 7 tanesi müfreddir.

Zîver Paşa Dîvânı¹³⁸

(d.? - öl. 1862)

Ebyat

- 1 Feyz-i ‘ışkı der-i monlada düşündüm buldum
Dinle Zîver bu sözüm müctehid-i kalbimdir
- 2 Bu gice zulmet-i zülfünde a meh-pâre senin
Seyr edip hüsnünü kıldım yine zevk-i mehtâb
- 3 Bu bâbı küşâd eyle messerretle dem-â-dem
Ol sâ‘ib-i tedbire eyâ fatihü‘l-ebvâb
- 4 Şâhid olsun felegin encümü bu da‘vaya
Mâhdan gün yüzünü kıskanırım billâhi
- 5 Ka‘be-i ikbâl olup dergâhı sahib-hânenin
Bu kapu yâ Rab ola züvvarına Babü’s-selâm
- 6 ‘Akikdir yemenî Hind taraflıdır elmas
İkisi kılsa sezâ semt-i şark-ı şöhret-dâr
- 7 Necm-i süheyl seng-i ‘akike verince fer
Allah verdi gökde güneşe tab-ı ilka‘
- 8 Âb ü nâb elmasa gelmiş çeşme-i hurşîd-veş
Bahr-ı ahmerden suyun bulsa n’ola reng-i ‘akik
- 9 Lisân-ı hâl ile elmasla ‘akik dedi
Bizi takanların olsun âlî taş başına

¹³⁸ Zîver Paşa Dîvânında Ebyat başlıklı 66 beyitten 36 tanesi müfredir.

- 11 Bāğ-ı şöhretde semen elmas olub lāle ‘akik
Oldu mānend-i şükûfe zīb-i re‘y-i i‘tibār
- 12 Yākuta şebih olmadadır rengi ‘akikin
Hurşîd gibi pür leme‘ân olalı elmās
- 13 Reng-i ‘akîke fer vereli ahter-i süheyl
Elmas etdi şa‘şa‘a der tâb-ı âfiāb
- 14 Tevsen-i hāmemi kıl tecrübe İstanbul’da
İşte meydân-ı suhan gitmeyelim Şîrâz’a
- 15 İmtihân ise ğaraz Farsî-i tab‘ımızı
İşte meydân-ı suhân gitmeyelim Şîrâz’a
- 16 Fûlk-i çeşm olalı lenger-zen-i rismân-ı sirişk
Oldu tersâne-i ‘ışkındaki gözler dîdem
- 17 Hudâ nakd-i vücûdun zīb-i genc-i saltanat kılsın
Şehîn-şah-ı cihân etdi ‘ayâr-ı sikkeyi tashîh
- 18 Hudâ şâh-ı cihânın nakd-i ömr ü şevketin kılsın
Füzûn kim etdi tashîh-i ‘ayâr-ı sikkeye ikbāl
- 19 ‘Ayâr-ı sikkesin tashîh edip tecdîd-i mülk etdi
Füzûn olsun nükûd-ı şevketi Abdülmecid Hânın

- 20 Hazret-i Abdulmecid Han sikkenin tashihine
Himmet etdi dikkat ile tam ‘ayār oldu nükūd
- 21 Şehin-şāh-ı cihān Abdulmecid Hān sikkesin tashih
İdince oldu ecnās-ı nükūdun tam mi‘yārı
- 22 Hazret-i Abdulmecid Han’dır veren
Sikke tashīhiyle mülke nev-nizām
- 23 İşte tashīh-i ‘ayār-ı sikkeye
Sarf-ı himmet kıldı Hān Abdulmecid
- 24 Tamğasın ursun cevherin tārih işbu safhāya
Yaptırdı bak kağıd bu sāl sultan-ı dīn Abdulmecid
- 25 Hüsn-i sūretle şehinşāh-ı zamān
Kağıd tī‘mālına bak verdi vücūd
- 26 Hazret-i Abdülmecid Hanın zihī āsāridır
Sāye-i ahdinde buldu kağıd imālī vücūd
- 27 ‘Uruka oldu sari öyle kim keyf-i mey ‘işret
Akar tavşan kanı gibi sahba şīşe çekdirsem
- 28 O gülün şem‘üne pervāne hezāran görelim
Çeşm-i bülbül şīşeden yansın bezmde kandil
- 29 ‘Aks-i la‘lin düşeli cām-ı hattın fincānına
Kahve keyfi ile mey ne‘şesin unuttu cān
- 30 Kalb-i İskender eger ölse de fincān bulamaz
Kahve mikdārı hayāt ābını zulmatda görüp

- 31 Kalb sevdā-yı mahabbet koyulur fincāndır
Şürb-i kahveyle lebin lezzetin işrāb edelim
- 32 Anber-i hāl-i lebi kıldı mümessik tab'ım
İçse ol şevkile kahve n'ola fincān fincān
- 33 Cevher-i kân-ı cihān şāh-ı zamān āleme şevket ile
Her dem ü ān ola elmas gibi nūr-efşān
- 34 Çerhe verdikçe ziya mihr ile māh zāt-ı şāhaneye şevket
Her gāh zarf u mazrūf ola bā- feyz-i ilāh
- 35 Bu mücevher zarf-ı dest-i pādişāh şevket ile lems
İdince gāh gāh mihr iclālından alsın nūru māh
- 36 Mücevher zarfda bu sāde fincan ola kahveyle memlū
Ba'zı ezmān bula keyf-i fütūhu şāh-ı devrān

***YÜZYILI BİLİNMEYENLER VE
MECMŪ‘A-İ EŞ‘ARLARDAKİ
MÜFREDLER***

Hāmī Dīvānı¹³⁹

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 İnce vuslat-ı dildārā çektiğüm mihnet
Mukaddem eyledi yakdı belā-yı Eyyüb'ı
- 2 Giymiş al cāmeleri gördükte ol meh-pāreyi
Oldı dāmān tutmaz pençe-i hayretle çāk
- 3 Dil-i zārım meyl etmedi çār-ebrūya
Sevdi mi bir dilber-i nev-sāle resādur rûyı
- 4 Ağyār-ı bende-gāndur dirlik ise
Ey şāh-ı hüsn ben dahi bir bendeyem saña
- 5 Şevk-i reng ile kıyasım degil iki bir āh
Hem sūzān iderim germ ü menāfī bana
- 6 Şöyle kim bār-ı Hudā'ya i'tikādum tamdur
Dönmezem dinden elhak dönse dīninden cihān

Hanyavī Şefik Efendi Dīvānı¹⁴⁰

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 Kalbüñe eyle nazar kendüni tanı kimsün
Kendüyi dilde gören ehl-i dil āgāh olmuş

¹³⁹ Hāmī Dīvānındaki beyitlerden 6 tanesi müfreddir.

¹⁴⁰ Hanyavī Şefik Efendi Dīvānındaki Müfredāt başlıklı 12 beyitten 8 tanesi müfreddir.

- 2 Cevher-i esrār-ı lāhut nokta-i sırr-ı vüçüd
Kāşif-i ilm-i ledünni ma‘nā-i esrār-ı hū
- 3 Pençe-i ‘aşkı zebûn itmiş dili gördi o şüh
Eyledi te‘sir-i rikkāt Hak da ey muhakkik
- 4 Dil-i dervîş diler bî-şekk du‘āmı subhgâhından
Belâlar eksilür cāh u celâl-i kibriyâ âsâr
- 5 Terāzu-yı mahabbetde vefâdan gayrı tartışılmaz
Harîdārân-ı bāzâr-ı ma‘nā tam ‘ayâr ister
- 6 Rûze-dâr-ı hasretüñ imsāk-ı hicrinden beri
‘Iyd-ı vasluñ intizâr eyler ki iftâr eylesün
- 7 Subha mahsûs degül bulmağı Şemsî ‘âşık
‘Aşk-ı Mevlânâ anı Şām’a de irse getirür
- 8 Nazar-ı ‘ışkla bak hüsn-i cemâl-i yâre
Çeşm-i mir‘ât-ı dile ola be-dîdâr dîdâr

Mālî Dīvânı¹⁴¹

(d.? – öl.?)

- 1 Behyûde ta‘ab-keş olma ‘âşık
Cüzdâna virildi sîne-i yâr
- 2 Kandîl-i der-âvihte-i iflâsuz ammâ
Şevk-efgeniyüz bezm-geh-i idbârüñ da

¹⁴¹ Mālî Dīvânında 4 tane müfred vardır.

- 3 İrdi cüzdān visāle itmek ile
Rište-i rezle ‘arz-ı za‘f u safā
- 4 Sen de Mālī visāle tālib isen
Dā’im ol derd-i ‘ışk ile bīmār

Mostarlı Hasan Ziyā’î Dīvānı¹⁴²

(d.? – öl.?)

Müfredler

- 1 Suya gitdi rakīb-i bed -ef‘āl
Didiler Būharā’ya gitmişdür
- 2 Hāne-i ğayra didüm at sürme ey sartanc-bāz
Didi ol şāh-ı kamer rah tutmazın ta‘lîmdür
- 3 Bir lûgaz söyle didi sâ’ir ola ol rakīb
Didüm eyi bir lûgaz aksi gibi maksûduñ
- 4 Taş atdı habībüm baña sevk itdi rakībüm
Tokındı baña elini gönlümce yaşasun
- 5 Kā’ilüz seng-i cevruñe cānā
Bilürüz gerçi düşmez üstimüze
- 6 Kat‘ā rakīb kurıamaz āhdan
Çalsam cihānda bārī ol iti kılıç ile
- 7 Kuzı büryānına meyl itdi rakīb
Yidi andan ötürü niçe bere

¹⁴² Mostarlı Hasan Ziyā’î Dīvunundaki Müfredāt başlıklı 29 beyitten 7 tanesi müfreddir.

Ahmed Rıdvan Dīvānı¹⁴³

(d.? – öl.?)

Müfredāt

- 1 Eğri kâşuñla hāl-i siyāhuñda gözlerüm
Bir lem‘ası hilāl olub encüm katarıdur
- 2 Mıhr degildür yanan meyhāne-i eflākde
‘Işk içün zerrin kadehdür gelür ser-gerdān döner
- 3 Âteş-i ıškuñla cismüm cümle dāğ ol bedenüm
Dāğsız kalmadı bir yer ve ağıdır dāğ üstine
- 4 Semerkand-ı Hıtā ile ‘aceb kenar ile zülfüñ
Gel ey Bağdādī rühā gel kim tūtilük olur bu ālem
- 5 Muhtesib nūş ide gör cām-ı şarāb-ı kevseri
Çün nazār eyleyesün cümlesi tezvîr ü riyāst
- 6 Çün alırsuñ dil ü cānum ne korsuñ bînāremi zālīm
Ne virdüñse ziyān itdüñ ol iki cevri aldun elden
- 7 Her lahza ‘ıškuñdan seng-dil tāze tāze dāğlanur
Dāğ üstine dāğ eylemek insāfa sığmaz ey perî
- 8 Ol gözleri güzel benüm cümle tenümi dağladı
Başdan ayağa çerh-veş oldum nücüm-ı kehkeşān

¹⁴³ Ahmed Rıdvan Dīvānında 18 tane müfred vardır.

- 9 'Uşşākını katl eyleyüp kanına girse ol nigār
Bir dimeñ 'İsī-veş yine lebi añā hayat
- 10 Horşid-i rūyin ey peri eflākde yer eyleyüp
- Mehmūz-veş olup dü-tā öper ayağun mäh-ı nev
- 11 Emîr-i 'ışk-ı dildār olsa dilüm
Ānuñ ayb itme zār ile gāmın
- 12 Zinhār sohbet itme münirsizler ile gel
Satma bu dürr-i gevheri her h'ār saklıya
- 13 Cānā zenāhdān-ı cāhuña çeşmüm n'ola kılsa nigāh
Cām-ı zenahdānuñ durur miskin o bahtı karāya
- 14 Hatt-ı hüsnünde eger bir harf okuyarı çekem
Mahv ider yedi güzelleri yaşıyla Yunan hikmetin
- 15 Mahmūr-ı çeşmet ey canem āyā būd çün cam-ı Cem
Sermest der- la'l-i tū ez pîr-i ālem şüd cevān
- 16 Gözüme bāğ-ı tātārlar ma'deni gamnākdur
Hakka bizi görürseñ nicesi olur tebāh
- 17 Her gönülde ki ider revnāk-ı hüsñle bāzār dost
Şevkile iki cihān dükkān gözinden çıksa
- 18 Bedehşān 'aksün lebüñdür Yemen
Çün Süheyl ola Yemen'de her 'akîk

Vak‘a-nüvis Mehmed Pertev Efendi Dīvanı ¹⁴⁴

(d.? - öl. 1837)

Ebyāt

- 1 Tü rā üftāde vü efgende geştem
Saña ben Türkçesi ~~çu~~ bānem ey dost
- 2 Zahm urup sihr eyleyüp yaram şerer-pāş eyledi
Ef‘i vü cādū vü ejderdür o zülf ü çeşm ü ruh
- 3 Bu āb ü tāb ki vardur cemāl-i pākūñde
Elüñe su koyamaz āfitābe-i horşīd
- 4 Niçün kem-harf olur ser-mest-i ‘ışk-ı hātem-i la‘lūñ
Lisānı meclis-i ‘işretde der-zīh-gīr olandan sor
- 5 Urılmak bir kemān-ebrūya Pertev zevkdür gāyet
Anı lezzet-bahş-ı zahm-ı nigāh-ı tīr olandan sor
- 6 Kimi şīrīn-mezāk itdiyse güftār-ı şeker-rīzūñ
Hayālūñ hātır-ı mehcūra gelmiş hep haber virmiş
- 7 O dürr-i bahr-i letāfetle biz geçenlerde
Sadefçiler’de tesādūf idüp görüşmiş idük
- 8 Ben sirişküm hep seninçün dürr-i şehvār eyledüm
Maksaduñ gevher ise cānā böyle ‘ale’l-āl al
- 9 O şāha hemdem olup Pertevā Nedīm gibi
Benüm de bu añacak rūzigārum oldu bugün

¹⁴⁴ Pertev Efendi Dīvanındaki Ebyāt başlıklı 22 beyitten 14 tanesi müfreddir.

10 Ayrılık çeşmesi târîhine beñzetmişler
Hatt-ı püşt-i lebin ey rûh-ı revân teşne-lebân

11 Ğamzeñ ki böyle tîğ çeküp eyledi gulûv
Cellâd çeşmesinden içürdi cihâna su

12 Oldım fütâdesi yeñi başdan bir âfetüñ
Düşdi gönülcegüm yine bir bî-amân yâre

13 Oldı yine cemâ‘at-i ezhâr saff-nişîn
Çıkdı hatîb-i câmi‘ gül minber üstine

14 Rind ü mey-hôr aña dirler bu şems-hânedede kim
Ramazân ğurresi ‘aksini göre cāmında

Mecmū‘a-i Eş‘ār¹⁴⁵

(Yazarı Edib Abdulcabbarzāde)

1 Bed -māyeden ümid vefâ eyleme zirâ
Terbiyet ile kargâ olur mu şāhîn

2 Şeref-î nefsüñi isterseñ eğer
Geçme kem -māyelerin yānından

3 Çalışır kesb-i kemāl-i hünere
‘Ār iden gördüğü noksānından

4 Kimseye yokdur benüm gönülümde sū-yı niyyetüm
Her kesin gönölünce ihsāñ eyler elbette Hudā

¹⁴⁵06 Mil. Eht 2979 numaralı Mecmū‘a-i Eş‘ārda bulduğumuz 15 beyitten 12 tanesi müfredidir.

- 5 Bulur elbette kişi itdüğini
Böyledir elsinede darb-ı mesel
- 6 Teveccüh itse ehline ikbāl
Beys-i ğaflet ü ğurūr olmaz
- 7 Ne ferāh-bahş idi dem-i vuslat
Hātırumdan hāyali dūr olmaz
- 8 Hakīkāt nerededir bilmez taharrī eylemez ancak
Bilür bilmez efendi her ne olsa i'tirāz eyler
- 9 Bîġānesidür sorma ānı fenn-i bedî'in
Gelmez ğalatāt-ı suhanı öyle beyāna
- 10 Rastı rāset okuma ey h'āce
Egriyi toĝrıyı fehm it kerem it
- 11 Da'va-yı kemālat iden cāhili ğör kim
Māhiyet-i zātiyyesini bildüğü yokdur
- 12 Baña rahm itmedüñ ey seng-dil bir kerrecik olsun
Gözümde kanlu yaşlar dökdiğüm ol ğamlı ğünlerde

Mecmū'a-i Eş'ār
İst. Bel. Ktp. Atatürk Kitaplığı
Osman Ergin Yz No: 667

- 1 Andelīb-i dil terennümden tebessüm ğösterür
Can ğözile ğörelde hüsñüñ ğülzārını

- 2 Hālũñe dil virmişem hālüm perişandır n'idem
Kana döndi gözlerimüñ gözle cüy-bārānı
- 3 Sen bana gelmek muhaldür ben saña gelmek ba'îd
Çün hümā inmez yire konmaz kebüter Ka'be'ye
- 4 Şöyle oldu bu gönül hattına kıldukda nazar
Vāsıl oldu sañasun bende 'ışk nāmesine
- 5 Saña benden nasihatdür birāder
Sakın mecma'ını yārāne virme
- 6 Cihānda ehl-i irfāna sözüm yok
Velī nā'il olan yārāne virme

Mecmū'a-i Eş'ār¹⁴⁶
İbrahim Yāver 06 Mîl Yz A 1793

- 1 Ditreyür derd-i retb-i ğamdan dil ü cism-i zār
Yok mıdur bir nüsha-bahşā-yı safā-yı rûzgār
- 2 Çün gitse gerek revnâkı hep fasl-ı bahārın
Fahr eylesün şāhîd-i gül tâc-ı zer ile
- 3 Dilber didiler görüp dilārâyı unuttum
Vuslat hevesi kalmadı bir hâtıra birle
- 4 Hep feyz-i bahârdır ana gevher-i şebnem
Sanma anı kesb iledür.....

¹⁴⁶ Bu Mecmū'ada yüzlerce ferd ve beyit başlıklı şiirler vardır. Ama şiirlerin neredeyse tamamı matla'dır. Müfred çok azdır. Bulduklarımızı yukarıda yazıyoruz.

- 5 Cemāl-i şâhid-i ma'nâyı gün gibi görür zâhir
Ğubâr-ı ğussayı kondırmayun mir'ât-ı idrâke
- 6 Büyür zûlf-i revnâk-ı rûyın eger andırma
Bâğ-ı dehrün kim bakar gülzâr u sünbülzârına

Mecmû'a-i Eş'âr
İst. Üniv. Merkez Ktp. No: 1500

- 1 Gitti hep pâk-nejâd itti fûrümâye zuhûr
Tutdu fincân-ı Kütahya yerini fağfûrun
- 2 Didüm bu gerden-i kâfuruñ üzre ben midür cānā
Didi bu bir harāmī zengidür dā'im boğaz bekler

Mecmû'a-i Eş'âr
Köprülü Ktp. II K. 354

- 1 Gülşen-i hüsnüñ koyup kûy-ı cennetten yaña
Ger bir âdim-i âdem adem-i 'adīm adam olmasun
- 2 Derd-mendün hālünü her kim bilür rahm eylemez
Uğrar olsun şol derde kim âlemde dermân bulmasun
- 3 'Arz-ı hâli tasvîr ile takdîr zahmet ise
Zahmeti rahmet ide tā ki Rahīm ü Mûte'āl
- 4 Umarum lütfın ola bend-gîr ey pâk nazâr
Pây-māl eyle beni ref' kerem kıl eline al
- 5 Dâne dâne ruhlaruñdan şol 'arak dökdür didüm
Gül gibi güldi didi güldür gül-âb andan çıkar

- 6 Ğām-ı zülfüñ çekeyüm her ne kadar müşkilse
Evhāmumdur baña gösterme hattüñ eyle tırāş
- 7 Didüm ey cān kaçma camdan Hacıdur gelmez ziyān
Didi Hacıdur velī can virür oğlan üstüñe
- 8 Uyanmaz şem‘-i ikbālüm görünmez ol kamer- tal‘at
Beni bu kara günlerde koyan baht-ı siyāhımdur

Mecmū‘a-i Eş‘ār
Köprülü Ktp. II-K 357/1

- 1 Severüm yārı velī sevmedüm ānı seveni
Yārumı sevmeyeni cān-ı göñülden severüm
- 2 Didüm ki şehā muşmula gibi lebüñ emsem
Hışm itmişken rahm idüben didi yine dön gel
- 3 Sen varup ağıyāre mahrem olmağın cānānum
Dirliğüm dirlik degildür bir kara gündür giçer
- 4 Yārın kanım ‘ayn-ı vefādur dir ise
Ey miskīn sakın aldanma cigerdür

Mecmū‘a-i Eş‘ār ¹⁴⁷
Süleymaniye Ktp. Hālet Ef. 778/1
Āgāh

- 1 Felekde kevkeb-i ikbāl be-minnet ānındur kim
Çıkar her subh-dem bir mäh-ı tībān cāme-h‘ābından

¹⁴⁷ Bu Mecmū‘ada Müfred başlıklı çok sayıda beyt vardır. İsimlerinin müfred yazılmasına rağmen beytlerin çoğu genellikle matla’dır. Bulduğumuz 8 müfredi burada yazıyoruz.

‘Arif

- 2 Sürür-ı bezm-i gam kim ‘ışk virür fermānda
Felek bir nefha-i dil-keşde dā’im bir sadādur hep

Fasihî

- 3 Biñ sâgâr-ı zehr-âbı çekeyüm tek
Bir kez elüm ol sîb-i zenehdāna dokınsun

Vāhid Mahtümî

- 4 Çār-ebru bir melek-veş şüha meftün oldu dil
Hamdülillah şimdi dostlar zevkimüz dört üstüne

- 5 Yār için ağıyāre rağbet itdigüm ‘ayb eylemeñ
Bir gül için bağbān biñ hāre hizmet-kār olur

Şa‘iri bilinmiyor

- 6 Şāhā zülāl-i vasluñı ağıyār umar ‘uşşāk umar
Āb-ı sehāb-ı rahmete kāfir ü müselmān teşne
- 7 Burc-ı sâgārdan şafak düştükçe alma elüne
Beş hilāl bir encümi bir lahzāda nā-būd ider
- 8 Mey ü mahbûbı itmiş zevki behiştinde hemān
Haber alduk o taraftan bize ādem geldi

Mecmū‘a-i Ebyāt¹⁴⁸

SL. Ktp. Yazma Bağışlar 2548/1

- 1 Geçmedük taze iken biz dahi halkıñ öfine
Gerüde kalduk anuñçün şu fenā dünyāda

¹⁴⁸ Bu mecmū‘adaki yüzlerce beyitten sadece 5 tanesi müfreddir.

- 2 Blbl didigmz bildigmz kuşdur ezelden
Ey ruhları gl ānı bize pek de uğurma
- 3 Hasretnden kāmētm lām oldu ey kaddi elif
Lām vāsıl olsa elif n’olur didm didi lā
- 4 Gn başına bir mjde-i lutf irişse hakdan
Zātuñ o kadar devlete Hakkā ki sezādr
- 5 Ne kadar fīrz olsa da şem‘-i zālīm
Āh-ı mazlumla elbette sner çok srmez

SONUÇ

Çalışmamızın konusu, “Anadolu Sahası Eski Türk Edebiyatı’nda Müfredler”dir. Bu konuyu kısmen içine alacak şekilde seçilmiş mısra‘ ve beyitlerden ibaret bazı yayınlar yapılmışsa da akademik ölçüler içinde kapsamlı bir çalışma mevcut değildir. Müfredlerle ilgili yaptığımız çalışmada, bu nazım şeklinin kısa olmasına rağmen, diğer nazım şekilleri gibi dîvânlarda yer aldığını gördük.

Çalışmamızı, XIII.- XV. yüzyıllar arasında müfrede rastlamadığımız için XV. yüzyıldan başlatıp, dîvân şiirinin son bulduğu XX. yüzyıla kadar devam ettirdik. Yaklaşık altı asrı kapsayan bu çalışmada 1822 tane müfred derledik. Araştırmamızın kaynağı, dîvânlar ve mecmûa-i eşârlardır.

Tezimizde, en az müfredin XV. yüzyılda, en çok müfredin ise XIX- XX. yüzyıllarda yazılmış olduğunu gördük. XV. yy’da 11 şâirin dîvânında 63 tane, XVI. yy’da 16 şâirin dîvânında 185 tane, XVII. yy’da 21 şâirin dîvânında 274 tane, XVIII. yy’da 31 şâirin dîvânında 402 tane, XIX-XX. yy’larda ise 52 şâirin dîvânında 800 tane müfred vardır. Bu rakamlardan hareketle XV. yy’dan XX. yy’a kadar nasıl bir gelişme gösterdiğine dâir bir fikir ediniyoruz. Müfredlerin, ilk olarak XV. yy’da yazılmaya başlaması, onun daha önceki yüzyıllarda formallaşmasını tamamlamadığını gösterir. Son yüzyıllarda ise, yazılan müfred sayısında bir artış vardır. Bunun sebebi, müfredin bir nazım şekli olarak edebiyatımıza yerleşmesi ve şâirlerin az sözle öz fikri ifade etme gayretidir. Ayrıca son asırlarda, kasîde, mesnevî, terkîb-i bend, tercî-i bend, vb. uzun nazım şekillerinin pek fazla kullanılmaması, dîvânlarda gazellerin ve kısa nazım şekillerinin daha çok bulunması da bu gayretin bir göstergesi olsa gerekir.

Müfredler, dîvânlarda en çok matla’larla karıştırılmıştır. Matla’ların dışında, mısra-ı berceste ve nâ-tamam gazeller de müfredlere benzemektedir.

Diğer nazım şekillerinde olduğu gibi müfredlerde de mahlas, redif, nazîre, mülemmâ, başlık, vb. unsurlar kullanılmıştır. Konuları yönünden ele aldığımızda müfredin hemen hemen her konuda yazıldığını görmekteyiz. Hikemiyat, şikâyet, hiciv, deyimler, atasözleri, meseller, tasavvuf ve nasihat konuları müfredlerde daha çok yer almıştır.

Bazı müfredlerde anlamın yarım kalmış olması, bu beytin başka bir beyitle tamamlanmış olabileceğini veya bazı müfredlerin tamamlanmamış nazım şekillerinin parçaları olabileceği ihtimalini aklımıza getirdi. Ama müfredlerde de diğer nazım şekillerinde olduğu gibi, nazîre, mahlas, redif, mülemmâ, başlık, vb. unsurların kullanıldığı tespit edilince; müfredin şâirlerce bir nazım şekli olarak kabul edildiği kesinlik kazanmış oldu. Hattâ tezkirelerde bazı şâirler, çok sayıda müfred yazması ile anılmıştır.

Sonuç olarak şu kanaate ulaştık ki müfredler, çok kısa olmasına rağmen şâirler tarafından önemsenmiş, dîvânlarda kendilerine özel bir yer ayrılmış ve hemen hemen her konuda müfred yazılmıştır.

Bu çalışma Anadolu Sahası Eski Türk Edebiyatı dalında şâir olarak bilinenlerin mevcut müfredlerinin bir tez bütünlüğü içinde toplanmış olması, böylece klasik edebiyata peşin kanaatle olumsuz bakanlara kısa yoldan bu kültür zenginliği hakkında fikir vermesi bakımından önemlidir ve gelecekteki çalışmalara kapı açmayı hedeflemiştir. Biz, bunu, büyük çapta başardığımızı tahmin ediyoruz.

ABSTRACT

We researched the poems which were composed in the form of mufred in this “The Mufreds in Anadolu Region Turkish Literature” named thesis. After researching we arranged the mufreds according to centuries and alphabetic of poet’s names. Primery mufred samples were composed in XV. Century so we began to arrange from this age. There are 1822 mufreds in our thesis from XV. Century to XX. Century. We researched 700 divans and 100 antologies. Only 140 of these divans and only 8 of these antologies include mufreds. The fewest mufreds were composed in XV. Century; because mufreds couldn’t have completed their development in this century yet. But the number of the mufreds increased during following centuries. We discovered that most of the mufreds were composed in XIX. Century. We explaine the reason of increasing as that: The poets didn’t prefer to compose their poems in the forms of kaside, mesnevi, terci-i bend, terkib-i bend and etc during the the last terms of classical literature. The poets convey their intention in fewer couplets. So that number of the poems that composed in the form of mufred matla increased during the last centuries. We also investigated the mufreds as a form of versification and we determined that mufreds had gotten all characteristics of gazel form. We also investigated the mufreds we collected according to their topics and we saw that the mufreds in our thesis were composed in 45 different topics. Lastly we want to emphasize that: mufred that have completed its development in Turkish literature since XV. Century, have left a mark for itself like the other poetry forms in classical Turkish literature and they were composed mostly in XIX. Century.

METİNDEKİ MÜFREDLERİN BULUNDUĞU DİVANLAR

- Abdurrahim Tırsî Dîvânı, TDK. Yz. A353.
- Abdû'l-bâki Nâsır Dede Dîvânı, YÖK Ktp. No: 53842. Marmara Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Melek Bıyık, İst. 1996.
- Abdû'l-hâlim Neyyâr Dîvânı, YÖK Ktp. No: 42460. Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi haz: Melek Altunel, Konya, 1995.
- Adlî (II. Bayezid) Dîvânı, Milli Ktp. 06 Mil 2667 / DTCF Ktp. No: 86842.
- Âhi Dîvânı, YÖK Ktp No: 11806, Gazi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Necati Sungur, Ank. 1990.
- Ahmed Cevdet Paşa Dîvânı, YÖK Ktp., No: 42192, Marmara Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Melihâ Yıldırım, İst. 1994.
- Ahmed Lütî Dîvânı, Milli Ktp. 06 Mil. Eht. A. 2679.
- Ahmed Paşa Dîvânı, haz: Ali Nihad Tarlan, , MEB .yay. İst. 1966
- Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri, Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Sevinç Matbaası, Ank. 1987.
- Ahmet Sûzî Dîvânı, YÖK Ktp., No: 51862, Atatürk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Mehmet Göltaş, Erzurum, ,1996 / Milli Ktp. 1965 A 511 ./ İst. Mihrimah Sultan 365/1.
- Hâletî-i Gülşenî Dîvânı, YÖK Ktp., No:9998, Selçuk Üniv. SBE, Yüksek Lisans tezi, haz:İbrahim Altay, Konya ,1988.
- Amrî Dîvânı, TDK. Fil. A5934. / TTK. A IV / 3920, haz: Mehmet Çavuşoğlu İst. 1979.
- Âsaf Damad Mahmud Celâleddin Paşa Dîvânı, YÖK Ktp. No: 32204, Trakya Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Ömür Ceylân, Edirne ,1994.
- Âtîf Efendi Dîvânı, YÖK Ktp. No: 14738, Trakya Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Cevdet Dadaş, Edirne ,1991.
- Avnî Bey Dîvânı, Milli Ktp. 1971 A.15. / DTCF No: 91212.
- Aziz Mahmud Hûda'î (Dîvân-ı Kebîr) veya Tarikat-nâme, DTCF 83000 ./ İst. Üniv. Merkez Ktp. 10993 Mezuniyet tezi, haz: Ayşe Onur /Milli Ktp. Yz. A 3999.
- Bâkî Dîvânı, Tenkitli Basım,TDK Yay. Ank. 1994./TTK. A3566. / Milli Ktp. Yz.A 5358.
- Balıkesirli Râsih Dîvânı, Türkiyat Ens.No: 590.
- Bayburtlu Zihnî Dîvânı, TDK Dil.A992 ./ Milli Ktp. 06 Mil 2907.
- Behiştî Dîvânı, Gazi Üniv. SBE,. Yayınlanmamış Doktora tezi,haz:Yaşar Aydemir, Ank. 1998.
- Beylikçi 'İzzet Bey Dîvânı, YÖK Ktp. No: 41937. İst. Üniv. SBE,. Yüksek lisans tezi, haz: Fatma Meliha Şen, İst 1995. / Milli Ktp. 1970 A 303.
- Bosnalı Alaeddin Sâbit Dîvânı, Turgut Karacan ,Sivas. 1991./ TDK Fil A9261.
- Bursalı Tâlib Dîvânı. YÖK Ktp. No: 36155. Boğaziçi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz:Melike Erdem, İst. 1994.

Cem Sultan Dîvanı, haz: Doç. Dr. İ. Halil Ersoylu, TDK Yayınları Ank. 1989. / Milli Ktp. Yz. A. 1874.

Cemîlî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 4444 Gazi Üniv.SBE,, Yüksek lisans tezi, haz: Nergis Biray, Ank. 1988.

Dâniş Mehmed Bey Dîvânı, YÖK Ktp. No: 26240. Marmara Üniv. Türkiyat Ens. Yüksek lisans tezi, haz: Süreyyâ Özavar, İst. 1993.

Dede Baba Hilmi Dîvânı, DTCF 91203. / Milli Ktp. 5933.

Dede Ömer Rûşenî Dîvânı, YÖK Ktp.No:12295, Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Semrâ Aydemir, Konya ,1990.

Derzi-zâde Ulvî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 27218, Fırat Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: İsmail Çetin, Elazığ 1993. / Milli Ktp. 1960 A. 259.

Dîvân-ı Eş'âr-Mehmet Memduh, TDK Dil A. / 1001. / TTK A.II. 2573 ./ Milli Ktp. 3261.

Dukagin-zâde Ahmed Bey Dîvânı, YÖK Ktp. No: 31724. İst. Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Hüseyin Süzer, İst. 1994. / Milli Ktp. YZ FB 266.

Enderunlu Osman Vâsıf Dîvânı, TDK. Dil A962. / TTK A1802. / DTCF 89752. / Milli Ktp. 1946 A 664.

Enis Receb Dede Dîvânı, YÖK Ktp. No: 12296. Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Halil Güntan, Konya, 1990. / DTCF Ktp. No: 91243. / Milli ktp. 2219. / Sl. Ktp. Hâlet Ef. 693.

Es'âd Paşa Dîvânı, TTK A1706 ./ DTCF 85288 ./ Milli Ktp. 06 Mil 2651.

Esrâr Dede Dîvânı, YÖK Ktp. No: 51920. Atatürk Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Hasan Ali Kasır, Erzurum, 1996. / Milli Ktp. 8478.

Eşref Dîvânı, TDK Dil A /975. / DTCF 91239. / Milli Ktp. 4017.

Fâsîh Ahmed Dede Dîvânı, YÖK Ktp. No: 19122. Selçuk Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Mustafa Çıpan, Konya, 1991.

Fatîn Dîvânı, TDK Dil A979. / TTK. A.II / 2533. / DTCF 88602. / Milli Ktp 06 Mil. 2641/1.

Ferrî Mehmet Dîvânı, YÖK Ktp. No: 30428. Selçuk Üniv. SBE, haz: Mehmet Kırbıyık, Konya,1994.

Fitnat Zübeyde Hanım'ın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni,Gazi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: İmran Azaklı, Ank. 1996.

Gulâmî Dîvânı, Milli Ktp. 1946 A 1184.

Hâlet Ef. Dîvânı, TDK Dil.A994./ DTCF 91225. / Milli Ktp. 06 Mil 2834/1.

Hâleti-i Gülşenî Dîvânı, YÖK. Ktp. Nu: 9998. Selçuk Üniv. SBE, haz: İbrahim Altay, Konya, 1988.

Hamdullah Hamdi Dîvânı, YÖK Ktp. No: 41598. Ankara Üniv. SBE,Yüksek lisans tezi, haz: Ali Emre Özyıldırım, Ank. 1995.

Hamî-ı Âmidî Dîvânı, Milli Ktp. 06 Mil 2526. / TTK a 743. / DTCF 86345.

Hâşim Efendi Dîvânı, Milli Ktp. 1960 A644./ DTCF 88012.

Hâtem Dîvânı, TDK Dil A /946. / DTCF 83674. / Milli Ktp. 1960 A 547.

Hâzık Mehmed Efendi Dîvânı, YÖK Ktp. No: 20805. Atatürk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Hüseyin Güftâ, Erzurum, 1991. / DTCF Ktp. No: 91197. / Milli Ktp. 7848.

Hazmî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 19560. Fırat Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Hayrettin Ayaz, Elazığ, 1987.

Hersekli 'Ârif Hikmet Dîvânı, YÖK Ktp. No: 36753. / Erciyes Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Ali Şahin, Kayseri, 1995. / TDK Ktp. No: Fil.A6285. / TTK Ktp. A/II/2528. / DTCF. 01191. / Milli Ktp. 1955 A/ 1232.

Hilmî Dîvânı, Milli Ktp. 1948 A/526.

Hilmî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 26177. Uludağ Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Kerime Üstünova, Bursa, 1993.

Hoca Neş'et Dîvânı, YÖK Ktp. No: 16842. İst. Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Rıza Oğraş, İst. 1991. / DTCF Ktp. No: 86508. / TTK A732./ Milli Ktp. 1959 A 414.

Hüseyin Vassâf Dîvânı, YÖK Ktp. No: 52569. Gazi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: İsmail Kasap, Ank. 1996.

İffetî Dîvânı, TTK A 259 / Milli Ktp. 1954, A.306 / DTCF 91200.

İstanbul Nâzım Dîvânı, YÖK Ktp. No: 30150. / DTCF Ktp. No: 91142. / TDK Ktp. Dil. A949. / TDK. Ktp. Yz. A404. / TTK. Ktp. B/173.

'İzzet Bey Dîvânı, Milli Ktp. 1970 H 303.

'İzzetî Dîvânı, TDK. A964. / TTK B /14.

'İzzet Molla Dîvânı, TDK Dil.A968. / TTK A II 968211. / DTCF. 91224. / Milli Ktp. 06 Mil 2604.

Kâmi Dîvânı, YÖK / 30508.

Kemalpaşa-zâde Dîvânı, Milli Ktp. 9504.

Leskofçalı Gâlib Dîvânı, TDK. Fil A /6367. / Milli Ktp. 1959 A 278.

Lütfi Efendi, Bütün Şiirleri. Gazi Üniv. Türkçe Eğitimi Bölümü Mezuniyet tezi, haz: Yeliz Topal, Ank. 1999.

Mâli Dîvânı, YÖK Ktp. No: 27024. Boğaziçi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Köksal Seyhan, İst. 1993.

Mantıkî Ahmet Efendi Dîvânı, YÖK Ktp. No: 16960. Hacettepe Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Bilge Kaya, Ank. 1991. / Milli Ktp. 06 Mil Eht A 2686.

Mecmu'a-i Eş'âr (Abdulcabbar), Milli Ktp. 06 Mil Eht. A 2679.

Mecmu'a-i Eş'âr, Milli Ktp. 1977 A 300.

Mecmu'a-i Ebyât, Milli Ktp. 1992 BO 1782, Gazi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Zeynep Bozkurt, Ank. 1991.

Mecmu'a-i Ebyât, Sl. Ktp. Yazma Bağışlar 2548/1.

Mecmu'a-i Eş'âr, İst. Bel. Ktp. Atatürk Ktp. Osman Ergin 667.

Mecmu'a-i Eş'âr, İst.Ünv. Türkiyat Ens. Ktp. 288.

Mecmu'a-i Eş'âr, Köprülü Ktp. II.K. 354.

Mecmu'a-i Eş'âr, Köprülü Ktp. II.K. 357/1.

Mecmu'a-i Eş'âr, Sl. Ktp. Hâlet Ef. 778/1.

Mecmu'a-i Eş'âr, (17-18-19 asra ait) İst.Ünv.Merkez ktp.No:1500, Mezuniyet tezi, haz: Âsuman Cebeci, İst. 1948.

Mehmed Nâil Belîğ Dîvânı, TTK A II /2253. / DTCF 91143.

Mehmed Sâid Hâlet Dîvânı, DTCF 91225. İst. 1258,

Mesîhî Dîvânı, TDK Ktp. Yz A / 231.

Meşhûri Dîvânı, Milli Ktp. 1966 B 55. / Sl. Ktp. Hacı Mahmud Ef. 535. / İst. Üniv. Ktp. Tür. 142.

Mihri Hatun Dîvânı, YÖK Ktp. No: 14531. Uludağ Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Sabihâ Gemici, Balıkesir, 1990. / TTK Ktp. A V/6086.

Mirzâ-zâde Sâlim Dîvânı, YÖK Ktp. No: 42402 / 42662. Atatürk Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Hüseyin Güftâ, Erzurum, 1995.

Mostarlı Hasan Ziyâ'ı Dîvânı. Tamamlanmamış Doktora tezi, haz: Müberra Gürgendereli, Trakya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Muğlalı İbrahim Şâhidî Dîvânı, Tenkitli Metin, YÖK Ktp. No: 391. Gazi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Mustafa Çıpan, Ank. 1985.

Muhibbî Dîvânı, Doç. Dr. Coşkun Ak, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. İst. 1987./ TDK Dil A / 940. / TTK A5124. / Milli Ktp. 1972 B 36.

Muhyiddin Raif Yengin Dîvânı, Türkiyat Ens. 662.

Murâdî (Sultan III. Murad) Dîvânı, Tenkitli Metin, YÖK Ktp. No: 1699. Atatürk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Ahmet Kırkkılıç, Erzurum, 1985.

Murat Emri Dîvânı, Milli Ktp. 06 Mil Eht. A 2905.

Müslim Şeyh Dîvânı, TDK Dil.A982. / DTCF 91190. /Milli Ktp. Yz A 1894.

Münif Antâkî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 42779. Atatürk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Muharrem Kılıç, Erzurum, 1995, / Milli Ktp. 1959 A 462.

Müşâtâk Baba Dîvânı, Milli Ktp. 1968 A 201.

Na'îlî-i Kadîm Dîvânı, Edisyon Kritik Haz: İpekten Haluk, MEB Yay. İst. 1970./ DTCF Ktp. No: 87612. / TTK A II /2286.

Nâbî Dîvânı, haz: Ali Fuat Bilkan, MEB Yay. Ank. 1997. / DTCF. Ktp. No: 90809. / TDK Ktp. Dil A952./TTK A1121. / Milli Ktp. 1959 A 677.

Nâci Ahmed Dede Dîvânı, İst. Üniv. Merkez Ktp. 9942.

Nahîfî Süleyman Efendi, YÖK Ktp. No: 21280. Selçuk Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: A. İrfân Aypay. Konya, 1992.

Nakşebendî Ziyâüddin Hâlid Dîvânı, TTK A.257. / DTCF 86739. / Milli Ktp. 1973 A 185.

Nedîm-i Kadîm Dîvânçesi, İnceleme-Tenkitli Basım, haz: Osman Horata, Kültür ve Turizm Bak. Yay. 833.

Nedîm Dîvânı, YÖK Ktp. No: 36994, Gazi Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Muhsin Mâcit, Ank. 1994. / DTCF Ktp. No: 91269. / Milli Ktp. 1990. / TTK A.II/2267.

Nev'i Divânı, TDK Ktp. No: Fil A5776. / TTK Ktp. A IV /2816.

Nev'i-zâde Atâyî, Kısmî Tahlil-Metin İnönü Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Saadet Karaköse, Malatya, 1994.

Nevres-i Kadîm Dîvânı, YÖK Ktp. No: 26455. Dokuz Eylül Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Şerife Yağcı, İzmir, 1993.

Neyli Dîvânı, YÖK Ktp. No: 14714. Trakya Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Adnan Uzun, Edirne, 1991.

Osman Nevres Dîvânı, Milli Ktp. 1955 A556. / TDK Dil A 971. / TTK B 13. / DTCF 91270.

- Pertev Dîvânı, TDK Dil.A980. / TTK A 749. / DTCF 91215. / Milli Ktp. 1954 A 246.
- Râgıb Sâni Dîvânı, Milli Ktp. 1969 A 838.
- Râmiz Dîvânı, İst. Üniv. Merkez Ktp. 24131.
- Râtib Ahmed Paşa Dîvânı, YÖK Ktp. No: 51874. Atatürk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Yâsin Kılıç, Erzurum, 1996.
- Râzi Abdullatif Dîvânı, YÖK Ktp. No: 30571, Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Atika (Koday) Okur. Konya, 1996.
- Refi‘-i Kâlâyî Dîvânı, Milli Ktp. 06 Mil 2526. / TTK A II / 2438. / DTCF 90181.
- Reisü‘l Küttâb Süleyman ‘Ârif Dîvânı, Milli Ktp. 1959 A682. / Sl. Esat Ef. 2656.
- Sabri Dîvânı, YÖK Ktp. No: 8928. Atatürk Üniv. SBE, haz: Hasan Kasır, Erzurum, 1990. / TDK Ktp. Dil H /988.
- Sabri Şâkir Dîvânı, TDK. Dil.A6282. / TTK. A.II/2457. / DTCF 91278. / Milli Ktp. 1960 A 785. / DTCF Ktp. 192310.
- Sahib Dede Dîvânı, YÖK Ktp. No: 17342, Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Mahmut Büyüktosunoğlu, Konya, 1991.
- Sâmî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 20987. Erciyes Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Fatma Yaşar Aksoy, Kayseri, 1992. / TDK Ktp. Dil A / 960, 1518. / Milli Ktp. 1962 A 153.
- Selâmî Tahir Dîvânı, İst. Üniv. Merkez Ktp. 4175. / Milli Ktp. 1959 A 703.
- Senîh Mevlevî Dîvânı, TDK, Dil A 974. / DTCF 91233. / Milli Ktp. 1946 B9.
- Serâyî Dîvânı, TDK, Dil A 937.
- Sermed Dîvânı, Milli Ktp. 1962 A 51. / TTK A 243. / DTCF 85230.
- Seyfullah Nizam Dîvânı, Milli Ktp. 1197/1-6.
- Seyyid Mehmed Nesîb veya Nisbet Dîvânı, DTCF 91246. / TTK A III 3683. / Milli Ktp. 1946 A 856.
- Seyyid Nizamoğlu, Hayatı, Eserleri, Dîvânı, haz: Adil Ali Atalay, Can Yay. İst. 1990.
- Sezâi-i Gülşeni Dîvânı, Milli Ktp. 1959 A 451. / TTK A V 224. / DTCF Ktp. 194896.
- Sezâi-i Gülşenî, Dîvânı Adnan Ötüken Halk Ktp. T 811-218.
- Sim-keş-Zâde Feyzî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 11750. Gazi Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Ali Osman Coşkun, Ank. 1990. / TDK Ktp. Dil A 1000.
- Sultan Veled (Türkçe Dîvânı), TDK Fil A 2600. / TTK A IV 449. / DTCF 91407. / Milli Ktp. 11629.
- Sükkerî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 10127. Selçuk Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Erdoğan Erol, Konya, 1989.
- Süleyman Sâni Fehim Dîvânı, Milli Ktp. 1946 A 289. / TTK A II 2257. / DTCF 83012.
- Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 17116, Ank. Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Hâmit Dikmen. Ank. 1991./TDK Dil A 966. / Milli Ktp. 1959 A

- Şair Şeref Hanım, haz: Yusuf Mardin, Kültür Bakanlığı, Türk Büyükleri Dizisi , Ank. 1994./ TDK. Dil.A978 / Milli Ktp. 1947 A 11611.
- Şemsi Paşa Dîvânı, YÖK Ktp. No: 20442. İst. Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Mehmet Akkaya, İst. 1992.
- Şeyh Gâlib Dîvânı, YÖK Ktp. No: 20406. İst. Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Muhsin Kalkışım, İst. 1992. / TDK Ktp. Dil A 1266. / Milli Ktp. 1948 A 1561.
- Şeyh Muhammed Şâ'ban Âmedi Dîvânı, TDK Dil A 983.
- Şeyh Mustafa Zekâyî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 26646. Atatürk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Serhan Alkan, Erzurum, 1993. /TTK A 817.
- Şeyhülislam Yayha Dîvânı, Tenkitli Metin, Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk, Malatya, 1992./ TDK A 953.
- Şinâver Divanı, Milli Ktp. 1960 A 799.
- Tokatlı Kâni Dîvânı, Yök Ktp. No: 18300. İst. Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Muhittin Eliaçık, İst. 1992. / Milli Ktp. YZ A 404/2.
- Tâhir Olgun Dîvânı, Milli Ktp. 1965 A. 553.
- Ubeydî Dîvânı, YÖK Ktp .No: 17521. Mimâr Sinân Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Şahâbettin Ünlü, İst. 1991.
- Üsküdarlı Sırrî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 42438. Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Hâlîme Yılmaz, Konya, 1995.
- Vak'â nüvis Mehmed Pertev Dîvânı, DTCF Ktp. 91215.
- Vak'a-nüvis Râşid Efendi Dîvânı, YÖK Ktp. No: 25941. Ank.Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Halit Biltekin, Ank. 1993.
- Vecdî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 42679. Atatürk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Eşref Yılmaz, Erzurum, 1995. / DTCF Ktp. 87724. / TTK. A1303. / Milli Ktp. 1961 A 151.
- Vecîhî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 30456. Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Gazanfer Aslantaş, Konya, 1994.
- Vişne-zâde 'İzzetî Dîvânı, YÖK Ktp. No: 17334. Selçuk Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Adnan Çağlı, Konya ,1990.
- Yetîm Dîvânı, YÖK Ktp, No: 51532, Ank. Üniv. DTCF Yüksek lisans tezi, haz: Ali Aktaş, Ank. 1996.
- Za'îfî Dîvânı, YÖK Ktp No: 11752.Gazi Üniv. SBE, Doktora tezi, haz: Kâmil Akarsu, Ank. 1989.
- Zâtî Dîvânında Gazeller Dışında Kalan Şiirler Üzerine Bir Araştırma. Gazi Üniv. SBE, Yüksek lisans tezi, haz: Orhan Kurtoğlu, Ank. 1995.
- Zihnî-i Bayburdî, Dîvân, İst. 1325.
- Zîver Paşa Dîvânı, Milli Ktp. 8461.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdulkadiroğlu Abdulkerim, Zînetü'l-Mecâlis (Meclislerin Süsü) Recâîzâde Ahmed Cevdet. THK. Mat. Ank. 1994.
- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim; Sarı Mehmet; Nevâdirü'l-Âsâr fi Mütâlâ'at'il - Eş'âr (seçme beyitler) Recâîzâde Ahmed Cevdet, Anıl Matbaası, Ank. 1998.
- Akalın, Sâmî, Edebiyat Terimleri Sözlüğü, İst. 1984.
- Akûn, Ömer Faruk, "Dîvân Edebiyatı", Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İst.C, 9 s. 415-425
- Banarlı, Nihat Sâmî, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1972.
- Berk, İlhan, Başlangıçtan Bugüne Beyit ve Mısra' Antolojisi, İst.s 805.
- Bursalı, Mehmet Tâhir Efendi, Osmanlı Müellifleri, (haz: Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yay. C, 1-3, İst. 1972.
- Canpolat, Mustafa, Mecmu'atü'n-Neza'ir, TDK Yay. Ank. 1982. 370 s.
- Çankırılı, Mehmet Tal'at, Türk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, İst. 1928.
- Çetin, Nihad, "Arûz" Türk Diyanet Vakfı İslam Ans.C 3.
- Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi 5. baskı, Ank. 1982.
- Dilçin, Cem, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ank. 1992.
- Dilçin Cem, Yeni Tarama Sözlüğü. TDK Yay. Ank. 1983.
- Ergun, Sadeddin Nuzhet, Türk Şairleri, İst. 1942-43, cilt I-III..
- Gölpınarlı, Abdülhakî Dîvân Şiiri XX. yy. İst. 1955.
- Gölpınarlı, Abdülhakî, Dîvân Şiiri XVII. yy. İst. 1954.
- Gölpınarlı, Abdülhakî, Dîvân Şiiri, XV-XVI. yy. İst. 1954.
- Gölpınarlı, Abdülhakî, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX. yy. Dîvân Şiiri 1955, Varlık Yayınevi, 126 sah.
- İbnü'l-Emîn, Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, İst. 1988.
- İpekten, Haluk, Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz, İstanbul 1994.
- İpekten, Haluk; İsen, Mustafa; Toparlı, Recep; Okçu, Naci; Karabey, Turgut; Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bak. Yay. Ank.1988.
- İpekten, Halûk; İsen, Mustafa; Basılı Dîvânlar Kataloğu, Akçağ Yay. Ank.Mart, 1997,
- İsen, Mustafa, Kühü'l-ahbârın Tezkire Kısmı, Atatürk Kültür Merkezi Yay. Ankara, 1994.
- İsen, Mustafa; Karabey, Turgut; Akkuş Metin; XVIII. yy. Divan Nazmı "Büyük Türk Klasikleri", C 7. İst. Ötüken-Söğüt, 1987.
- İsmail, Belig, Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr (haz: Abdülkerim Abdulkadiroğlu), 2. baskı, Ank. 1999.
- İstanbul Üniv. Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, C. 2 İst. 1943.
- Kocatürk, Vasfi Mâhir, Dîvân Şiiri Antolojisi, Ayyıldız Mat. Ank.1963.s.416
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1981.
- Kut, Günay, "Mecmu'a" Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C.6. Dergah Yay. İst. 1986. s.170-173.

- Levend, Agah Sırrı, Dîvân Edebiyatı(Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar), İst. 1980.
- Levend, Agah Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi Giriş. C 1. Ank. 1973. s.166-176.
- Mehmet, Süreyya, Sicill-i Osmânî, İst. 1311.
- Muallim ,Nâci, Lugat-i Nâci, İst. 1322.
- Muallim, Nâci, Istılahat-ı Edebiyye, İst. 1307.
- Muallim, Naci, Osmanlı Şairleri, (haz: Cemal Kurnaz) Ank. 1986.
- Onay ,Ahmet Talat, Türk şiirlerinin Vezni (haz: Cemal Kurnaz) , Akçağ Yay. Ank. 1996.
- Özkırımlı , Atilla, “Mecmu‘a” Maddesi, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C 3. İst. 1982, s. 826-829.
- Pakalın, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. 2, İst. 1993.
- Pala, İskender, Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ank.1993.
- Sakaoğlu, Sâ‘im; Alptekin Ali Berat; Bayburtlu Zihnî Bibliyografyası, Ank. 1990.
- Sefercioğlu, Nejat, Nev‘î Dîvânı Tahlili Ank. 1984.
- Şehabettin, Süleyman, Malûmat-ı Edebiyye (haz: Külekçi Numan), İst. 1330.
- Tahirü’l, Mevlevî, Edebiyat Lugati, İst. 1973.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1967.
- Tarlan, Ali Nihad, “Eski Mecmu‘alar Arasında” İst.Ünv. Türk Dili ve Ed. Dergisi C 1, s.2, İst. 1946, s.122-137.
- Tarlan, Ali Nihad, Şiir Mecmu‘alarında XVI ve XVII Asırda Dîvân Şiiri, İst. 1948.
- Unat, Faik Reşat, Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu, TTK Basımevi, Ank. 1988.

Kavramlar Dizini

Acem	18, 50, 132
Arab	132
Arab	18
Arnavut	188
Ayet-i Yasin	107
Bekriler	59
Bektaşı	155
Derviş	3
Enel Hak	129
Fars	196
Fatiha	94, 157
Gazal-i Çin	57
Guşe-i Meykede	13
Hac	118
Hacc-ı Ekber	120
Hacı	210
Hayy u Kayyum	34
Hırka-i Hindu	12
Hu	144
Huseyni	69
Hüma	107, 113
İhlas	94
Kabe Kavseyn	36
Kafir	6
Kahve	197
Kevser	2, 132
Kible	27, 87, 120
Kitab-ı Sahih	126
Kitab-ı Usul	4
Kuhken	21
Lal	3
Levh-i Yakut	68
Medrese	4
Mevlevi	9, 69
Molla	9
Müzehhib	4
Nakş-ı Çini	115
Nasara	167
Nevruz	86, 136
Pencgenc	8
Pervane	16, 57
Rahib	2
Ramazan	5, 206

Recep	5
Sinan Lalesi	54
Süheyl	205
Şaban	5
Şem	16
Şevval	49
Ulema	167
Yahudi	167, 191
Yed-i Beyza	45
Zahid	93
Vakf	126

İsimler Dizini

Abdullah	174
Abdulmecid Han	196, 197
Adem	8, 60, 168
Afyonoglu	81
Ahmakzade	158
Ahmed	7, 35
Ali Kuşçu	82
Ali Paşa	94
Ali	2
Allah	116, 104, 107, 118, 126, 127, 134, 138, 144, 146, 161, 166, 174, 191, 35, 36, 7,
Arnavudzade	77
Arslanzade	96
Asaf	83
Aşzade	122, 125, 126, 175
Avni	81
Bağdad Defterdarı	128, 129, 130
Bari Huda	187, 140
Behiştî	114, 70
Beliğ	12, 13
Celal	66, 68
Cem	116
Cibril	151, 134, 177, 204, 6
Çerkes	110, 128
Çil Hafız	136
Dara	43
Davud	25
Dehanizade	65
Dellakzade	169
Ebabiloğlu	73
Ebulleys	59
Eflatun	83
	57

Ferhad	111, 166, 19, 21, 42
Ferri	43
Fettah	167
Feyyaz	44
Galib	107, 108, 161, 163, 91
Habibullah	34
Hafız İbrahim	118
Hahamzade	105
Hak	119, 123, 200, 27, 7, 9, 128, 129, 133, 144, 149, 152,
	166, 168, 173, 212, 34, 70, 78
Haleti	17
Halık	99
Halid	176
Hamdi	8
Harun	71
Harun Reşid	187
Haşimi	53
Haydar-ı Kerrar	175
Hazık	44
Hazmi	146, 147
Hekim-i Hazık	152
Hezari	82
Hızır	127, 172
Hızır Baba	169
Hikmet	149, 151, 154, 155, 156
Huda	109, 110, 119, 131, 164, 169, 176, 196, 2, 200, 200, 207,
	34, 36, 40, 51, 78, 85, 90, 99
Hulagu	131, 186, 194
Husrev	19, 41
İffet	159
İmam Taberi	3
İsa	30, 108, 204,
İskender	25
İzzet	133, 159, 161, 181
İzzeti	60, 61
Kadızedeli	30
Kahvecizade	96
Kamil	17
Kani	110
Karun	165
Kasım İrfan	142

Kays	95, 99, 152
Kerim	35
Kırlangıçoğlu	59
Kirdgar	53
Kuhken	129
Kuşeyri	14
Latif	40
Leyla	140, 141, 150, 151, 160, 76 ,38, 95, 99
Lütfi	163, 165
Mahmud Han	188
Mali	202
Mansur	129, 64
Mantiki	72
Mantikuttayr	28
Mecnun	151, 155, 160, 179, 108, 140, 187, 21, 26, 27, 30,
38, 5, 66, 76, 94	
Mehmed Müştak	175
Meryem	185
Mesih	144, 3, 152, 166, 18
Meşhuri	167, 169, 170, 171
Mevla	117, 156, 163, 34, 9
Mevlana	201
Mevlevizade	142
Mihri	9
Mikailzade	180
Muhammed Mustafa	158
Muhammed	25, 175
Muhibbi	19, 20, 21, 23, 26
Musa	71, 105, 137,
Mustafa Han	53
Münif	81
Müştak	175
Nabi	46, 47, 50, 51
Nahid	102
Naili	83
Nebi	36
Nedim	53, 206,
Nekir	126
Nesib	97
Neşet	71
Nevres	178, 180, 85
Nuh	14
Osman	140, 175
Ökcezade	96
Ömer	175

Paşmakcızade	82
Pertev	182, 205, 206
Rab	107, 149, 190, 195, 21, 34, 35, 83
Ragıb	87, 90
Rahim	210
Rahman	21
Raşid	193
Ratib	4
Rauf	126
Rustem	45
Ruşeni	6, 7
Sabri	56
Sadüddin	137
Sakazade	105
Salim	73, 74, 78
Sami	64
Senih	186
Seydi Gazi	54
Sinan	57
Solakzade	76
Sultan Selim Han	113
Suzi	121
Süleyman	157, 162, 27, 4, 43
Sütcizade	95
Şebdiz	41
Şehzade İbrahim	64
Şems	201, 8
Şeref	189, 190
Şeyh Sadreddin	71
Şirin	111, 19, 42
Talib	37
Tatar	95
Tevfik	174
Ümmi Sinan	28
Vasıf	135
Vassaf	158
Vecihi	30
Vehbi	103, 104, 105
Veled	9
Voyvodazade	96
Yakub	37
Yekta	126
Yezid	131, 165
Yusuf	37, 47, 73
Yusuf-ı Kenan	42

Zati	32
Zekai	109
Zihni	131
Ziver	195
Zülkarneyn	115

Yer Adları Dizini

Akdeniz	105
Aydın	7
Ayrılık Çeşmesi	139
Babusselam	195
Bağdad	103, 137, 186, 203, 28, 49, 78
Bahr-ı Sefid	105
Basra	103, 187
Bebek	182
Behişt	150
Beylerbeyi	93
Beyt-i Hazen	39
Bisütun	42
Buhara	202
Cebahane	64
Çatallar	105
Darüsselam	36
Dicle	140
Fener	43
Fırat	103, 148, 188
Galata	135
Göksu	93
Göynük	8
Gümüşhane	175
Gümüşlü Kümbet	44
Güzelhisar	7
Habeş	14
Hak	102
Haleb	179, 50
Hammam	8
Harabat	44
Hıta	203
Hind	195
İsfahan	38
İbrahim Paşa Camii	64
İstanbul	117, 196, 85
İstanköy	105
Kabe	102, 118, 120, 14, 195, 208, 26, 34, 57, 58, 61, 65

Kaf	127
Kağıthane	39,74, 77
Kasr-ı Züleyha	39
Kayseri	143
Kefe	95
Kerbela	162, 172
Keşan	43
Kıslımanı	105
Kıztaşı	105
Kuruçeşme	105
Kütahya	209
Mağrib	37
Medine	147
Meriç	36
Merve	26
Mescid	26
Meykede	6
Mısır	49
Necd	24
Nil	103, 188
Ok Meydanı	176, 186
Resmoda	85
Rum	132, 178, 48
Sadabad	165, 189
Sema	95
Semerikand	203
Sidre	90
Sütlüce	92
Şam	49,82,201
Şat	103, 82
Şiraz	196
Tire	7
Tophane	105, 135
Tuna	36
Tur	137
Üsküdar	139
Yemen	205
Yunan	204